

**YRITYSTEN SOSIAALINEN VASTUU:
TOIMIALAKOHTAISET RAPORTOINTIKÄYTÄNNÖT
JA SIDOSRYHMIEN ODOTUKSET**

**Jyväskylän yliopisto
Kauppakorkeakoulu**

Pro gradu -tutkielma

2020

**Tekijä: Elina Tani
Oppiaine: Laskentatoimi
Ohjaaja: Jukka Pellinen**

TIIVISTELMÄ

Tekijä Elina Tani	
Työn nimi Yritysten sosiaalinen vastuu: toimialakohtaiset raportointikäytännöt ja sidosryhmien odotukset	
Oppiaine Laskentatoimi	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika (pvm.) 20.3.2020	Sivumäärä 117
Tiivistelmä – Abstract	
<p>Yritysvastuun hallinnointi on merkittävässä osassa yrityksen ulkoista raportointia, sillä yhteiskunnan ja sidosryhmien odotukset kattavalle tiedonsaannille ovat lisääntyneet globaalien megatrendien, kuten ilmastonmuutoksen ja väestönkasvun johdosta. Yritysvastuu kattaa kolme osa-aluetta: taloudellisen, ympäristöllisen sekä sosiaalisen näkökulman, toisinaan siihen on yhdistetty neljäntenä myös hallinnollinen ulottuvuus. Yleisesti ottaen sosiaalinen ulottuvuus on saanut tutkimuksissa ja käytännössä ulottuvuuksista vähiten huomiota.</p> <p>Yritysvastuun raportointia varten on kehitetty useita viitekehyksiä, joista tunnetuin ja käytetyin maailmanlaajuisesti on Global Reporting Initiative -standardi. GRI määrittelee yritysvastuun raportoinnin kannalta olennaiset asiat, ja sen tavoitteena on parantaa raporttien laatua, hyödynnettävyyttä sekä tavoittaa sidosryhmien odotukset paremmin keskittämällä raportointi yritystoiminnan kannalta olennaisiin teemoihin. Sidosryhmien näkökulman huomioiminen onkin ensiarvoisen tärkeää, sillä sidosryhmät on tunnistettu raporttien ensisijaisiksi hyödyntäjiksi. Yritysvastuutietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi vastuullisen sijoittamisen päätöksenteon tukena.</p> <p>Tutkimus kohdistettiin 28:n suomalaisen yrityksen yritysvastuun sosiaalisen ulottuvuuteen ja raportoinnin onnistumiseen suhteessa sidosryhmien odotuksiin. Sosiaalista ulottuvuutta arvioitiin GRI:n määrittelemän neljän näkökohdan mukaan: henkilöstö ja työolosuhteet, ihmisoikeudet, yhteiskunta sekä tuotevastuu. Tulosten mukaan yritykset raportoivat kattavammin henkilöstöön liittyvistä tekijöistä ja pääsääntöisesti vähiten ihmisoikeuksista. Tuotevastuu korostuu erityisesti toimialoilla, joiden lopputuotteet päätyvät kuluttajille, kuten vaate- tai elintarvikealalla. Huomionarvoista on, että vaikka GRI-standardin tavoitteena on lisätä raporttien vertailukelpoisuutta ja vaikka kaikki raportit on tehty samaa, GRI:n G4-ohjeistoa hyödyntäen, ovat tulokset toimialasta riippuen hyvin erilaisia. Pääasiassa sidosryhmien odotukset toteutuvat kohtalaisen hyvin, mutta lisää tietoa kaivattaisiin esimerkiksi työehtosopimusten noudattamisesta, lakoista ja ihmisoikeuksien, kuten turvallisuuden toteutumisesta.</p>	
Asiasanat yritysvastuu, vastuullisuusraportointi, sosiaalinen vastuu, CSR, Global Reporting Initiative, GRI-ohjeisto, sisällönanalyysi	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopiston kirjasto	

KESKEISET KÄYTETYT LYHENTEET

GRI (Global Reporting Initiative) = Kansainvälinen raportointialoite

SEA (Social and Environmental Accounting) = Sosiaalinen ja ympäristölaskentatoimi

CSR (Corporate Social Responsibility) = Yhteiskuntavastuu/yritysvastuu

IASB (International Accounting Standards Board) = Kansainvälinen kirjanpitolautakunta

FASB (Financial Accounting Standards Board) = Tilinpäätösstandardilautakunta

ESG (Environmental, Social, Governance) = Ympäristölliset, sosiaaliset ja hallinnolliset tekijät vastuullisen sijoittamisen taustalla

FIBS (Finnish Business & Society) = Suomalainen vastuullisen yritystoiminnan verkosto

Code of Conduct = Eettinen toimintaohjeisto

KUVIOT & TAULUKOT

Kaavio 1: Triple Bottom Line, kolmen pilarin malli

Kaavio 2: GRI:n perustason ja laajan tason raportointivaatimukset

Kaavio 3: GRI-raporttien jakautuminen maantieteellisesti

Kaavio 4: GRI:n mukaiset yritysvastuuraportit toimialoittain Suomessa

Kaavio 5: Olennaisuusarviointi-matriisi

Kaavio 6: Tutkimuksessa mukana olevat yritykset

Kaaviot 7-22: Sosiaalisen vastuun raportointi eri toimialoilla

Kaaviot 23-26: Toimialojen välinen vertailu

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	2
1 JOHDANTO	6
1.1 Taustaa	6
1.2 Aikaisempi tutkimus	7
1.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset	9
1.4 Tutkimuksen rakenne	10
2 YRITYSVASTUURAPORTOINTI.....	11
2.1 Keskeiset käsitteet	11
2.2 Raportoinnin ulottuvuudet.....	12
2.3 Miksi yritys vastuusta raportoidaan?.....	15
2.4 Yritysvastuuraportointi taloudellisen raportoinnin tukena	17
2.5 Raportointiin vaikuttavat tekijät	18
2.5.1 Toimialan vaikutus.....	20
2.6 Raporttien laatu	21
2.6.1 Ulkoinen varmennus.....	22
2.7 Trendit ja tulevaisuus	24
2.7.1 Integroitu raportointi	26
2.8 Raportoinnin haasteet ja kritiikki.....	28
3 RAPORTOINTIVIITEKEHYS	31
3.1 Global Reporting Initiative	31
3.1.1 GRI: viitekehuksesta standardiksi.....	32
3.1.2 GRI statistiikkaa	33
3.2 GRI G4 -standardin sisältö	35
3.3 GRI sosiaalinen vastuu	37
3.3.1 Henkilöstö ja työolosuhteet.....	38
3.3.2 Ihmisoikeudet.....	39
3.3.3 Yhteiskunta.....	40
3.3.4 Tuotevastuu.....	41
3.4 GRI:n vaikutus yritys vastuun raportointiin ja hallintaan	41
4 SIDOSRYHMÄT YRITYSVASTUUTIEDON HYÖDYNTÄJINÄ	44
4.1 Sidosryhmäteoria ja legitimaatioteoria	45
4.2 Sidosryhmät & yritys vastuu	47
4.3 Yritysvastuutiedon hyödyntäminen.....	53
4.3.1 Vastuullinen sijoittaminen	53
5 AINEISTO JA MENETELMÄ	56
5.1 Aineisto	56
5.2 Case-yritykset.....	56
5.2.1 Finanssiala	57

5.2.2	Elintarviketeollisuus.....	59
5.2.3	Media ja teleoperaattorit.....	60
5.2.4	Kotitaloustuotteet, kestokulutushyödykkeet ja vaatteet	62
5.2.5	Sähköntuotanto ja energia	63
5.2.6	Kiinteistöt.....	64
5.2.7	Logistiikka	66
5.3	Liite: Sustainability Topics for Sectors: What do stakeholders want to know? (GRI, 2013)	50
5.4	Menetelmä.....	68
5.4.1	Kvalitatiivinen tutkimus.....	68
5.4.2	Sisällönanalyysi.....	70
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	73
6.1	Yleistä.....	73
6.2	Tulokset.....	73
6.2.1	Sosiaalisen vastuun raportointi eri toimialoilla	77
6.2.2	Toimialojen välinen vertailu	94
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI.....	97
7.1	Yritysvastuuraportointi	98
7.2	Toimialan vaikutus raportointiin.....	99
7.3	Raportoinnin vastaavuus sidosryhmien odotuksiin.....	101
7.4	Tutkimuksen luotettavuus ja rajoitukset	102
7.5	Jatkotutkimus.....	103
	LÄHTEET	104
	LIITTEET	114

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Vastuullisuusraportointi on ulkoisen yritysraportoinnin uusi suuntaus, jonka tarkoituksena on tuottaa läpinäkyvyyttä lisääviä, kestävän kehityksen mukaisesta suoriutumuksesta kertovia indikaattoreita liittyen sosiaalisiin, ympäristöllisiin, taloudellisiin ja hallinnollisiin tekijöihin (Leszczynska, 2012). Yritysvastuutiedot täydentävät yrityksen perinteisiä taloudellisia tietoja, kuten tilinpäätösinformaatiota, ja niillä pyritään vastaamaan sidosryhmien jatkuvasti kasvavaan tiedontarpeeseen. Tietoa hyödynnetään muun muassa yrityksen suoriutumisen, riskien ja tulevaisuudenodotusten arvioinnissa, sekä esimerkiksi sijoituspäätöksissä. Yritysvastuutieto voidaankin nähdä olevan tärkeänä osana vastuullista sijoittamista. (Berry & Junkus, 2013; Luft, 2009.) Yrityksen sisällä yritysvastuu voidaan nähdä sekä riskienhallintatoimenpiteenä, että uusien liiketoimintamahdollisuuksien lähteenä (Niskala, Tarna-Mani, Puroila, Pajunen, & Suomen Tilintarkastajat, 2019).

Yritysvastuun taustalla on ajatus kestävän kehityksen mukaisesta toiminnasta. Kestävän kehityksen termi määriteltiin Brundtlandin raportissa *Our Common Future* vuonna 1987 seuraavasti: "kehitys, joka täyttää nykyisten sukupolvien tarpeet kuitenkin vaarantamatta tulevien sukupolvien kykyä täyttää omat tarpeensa." Tämä raportti kyseenalaisti yritysten roolin osana yhteiskuntaa ja korosti vastuullisuuden huomioimista. Aluksi vastuullisuuden ajateltiin kattavan vain ympäristön suojeluun liittyvät tekijät, mutta myöhemmin ajatus laajentui myös muihin näkökulmiin. (Kumar, Gunasekaran, Singh, Papadopoulos, & Dubey, 2015.) Keskeisenä ajatuksena on se, ettei yritys toimi yhteiskunnasta irrallaan, vaan yritysvastuu perustuu yrityksen ja yhteiskunnan väliseen vuorovaikutukseen, ja siten velvoittaa toimimaan vastuullisesti ja raportoimaan tästä täytäkseen eri toimijoiden tiedontarpeen (Niskala et al., 2019).

Brundtlandin raportista lähtien kestäväään kehitykseen ja vastuulliseen toimintaan on kiinnitetty yhä enenevässä määrin huomiota kaikkialla maailmassa. 2000-luvulta lähtien kestävä kehitys on ollut eräänlainen "iskulause", eli kaikkia organisaatioita koskettava lupaus tasa-arvoisemmasta ja rikkaammasta maailmasta tuleville sukupolville luonnon, ympäristön ja kulttuurin suojelemisen kautta (Fulya, 2015). Kestävä kehitys ja yritys vastuullisuus kattavat kolme toisiinsa liittyvää ulottuvuutta; sosiaalinen, taloudellinen ja ympäristöllinen, toisiinsa näihin on liitetty myös hallinnollinen ulottuvuus. Kestävän kehityksen mukaisen toiminnan tulisi olla integroituna organisaation strategiaan ja kaikkeen toimintaan, jolloin vastuullisuusraportista tulee väline kuvata tässä onnistumista. Integroidun ajattelun näkemys korostuu erityisesti integroidussa raportoinnissa, joka on yksi, kasvavaa suosiota nauttiva yritys vastuun raportointimuoto.

Suomessa yritys vastuuraportit ovat yleistyneet 2000-luvulta lähtien ja niiden vapaaehtoisuudesta huolimatta, useat yritykset ovat ottaneet ne vuosittaisiksi raportointityökaluikseen. Vastuullisuudesta odotetaan raportoivan myös

niiden yritysten, jotka eivät ole yritysraporttia ottaneet käyttöön. Vapaaehtoisuus ei kaikkien yritysten kohdalla enää kuitenkaan Suomessa toteudu, sillä vuoden 2016 lopulla käyttöön otettiin EU-direktiivi, joka velvoittaa suurten, yli 500 henkilöä työllistävien ja yleisen edun kannalta merkittävien yritysten antamaan selvityksen myös ei-taloudellisista tiedoista yhtiön toimintakertomuksessa, erillisenä selvityksenä tai kansainväliseen raportointikehykseen perustuvana erillisraporttina. Nämä vaaditut, muut kuin taloudelliset tiedot koskevat yrityksen toimintalinjoja liittyen ympäristöllisiin ja sosiaalisiin asioihin, ihmisoikeuksiin sekä korruption ja lahjonnan torjuntaan. (Finlex, HE 208/2016.)

Yleisten kirjanpitoperiaatteiden mukaisesti, tiedon tulisi olla relevanttia, oikea-aikaista, luotettavaa, vertailukelpoista ja johdonmukaista, ja sitä samaa odotetaan myös yritysraporttiin liittyvältä tiedolta (Mäkelä, 2012). Erityisesti raporttien vertailukelpoisuutta, yhdenmukaisuutta ja relevanttiutta parantaakseen on kehitetty useita raportointistandardeja ja viitekehyksiä, joista tunnetuin ja käytetyin on Global Reporting Initiative, eli GRI-standardi. GRI on nimensä mukaisesti kansainvälinen raportointialoite, jonka tarkoituksena on luoda yhteiskunta- ja yritysraportoinnille tilinpäätösraportoinnin kaltaiset kehykset (Kurittu, 2018, 12, GRI, 2017).

Laadukkaasti toteutettuna yritysraportti on kattava informaationlähde yrityksen sidosryhmille, eli esimerkiksi sijoittajille, rahoittajille, asiakkaille ja yhteistyökumppaneille. Yritysraportin julkaisu voi parantaa esimerkiksi yrityksen kilpailukykyä muihin toimialalla toimiviin yrityksiin nähden ja lisätä houkuttelevuutta sijoittajien silmissä. Vastuullisen sijoittamisen, eli ESG (Environmental, Social, Governance, *suomeksi ympäristöllinen, sosiaalinen ja hallinnollinen*) - asioiden huomioiminen sijoituspäätöksissä on yritysraportin ohella kasvava trendi, ja yritysraportteissa esitettävä tieto tärkeä tietolähde vastuullisten sijoituspäätösten taustalla. Yritysraportti itsessään voi mahdollistaa myös muun muassa resurssien tehokkaamman hyödyntämisen kautta kustannussäästöjä, vaikuttaa positiivisesti yrityksen maineeseen ja työntekijöiden motivaatioon sekä lisätä yrityksen verkostoitumismahdollisuuksia.

1.2 Aikaisempi tutkimus

Yritysraportin on tutkittu sen trendiluontoisuutensa vuoksi melko paljon viimeisen 20 vuoden aikana. Yritysraportin osa-alueista kuitenkin sosiaalisen vastuun tutkimus on jäänyt vähäisimmälle, ympäristöllisen ja taloudellisen ulottuvuuden korostuessa tutkimuksissa ja myös käytännössä. Sosiaaliseen vastuuseen liittyvän tutkimuksen vähäisyyttä on selitetty esimerkiksi sillä, että sosiaalisen vastuun alalla suoriutumista on haastavampaa mitata ja sosiaalinen ulottuvuus on aihealueeltaan laajin, sisältäen niin henkilöstön hyvinvointiin kuin yhteiskuntaankin liittyviä tekijöitä.

Suomessa sosiaalisen vastuun tutkimuskenttää on laajentanut esimerkiksi Hannele Mäkelän väitöskirja *”Interpretations of corporate talk about social responsibility”* ja lukuisat muut aiheeseen liittyvät hänen tekemänsä tutkimukset. Myös Matias Laine sekä Mikael Niskala ovat tuoneet merkittävän panostuksen

yritysvastuun tutkimukselle Suomessa. Lisäksi Suomessa on ollut vuosina 2010-2013 WINCSR-hanke, jonka tarkoituksena on ollut selvittää yritysvastuutiedon hyödyntämistä, ja jota on sosiaalisen vastuun näkökulmasta hyödynnetty myös tässä tutkielmassa. Muutoin sosiaalisen vastuun tutkimus on jäänyt verrattain vähäiseksi, eikä esimerkiksi raportointia verraten sidosryhmien odotuksiin ole Suomessa tietojeni mukaan tutkittu. Tämä on kuitenkin oivallinen näkökulma siitä lähtökohdasta, että sidosryhmät ovat yritysvastuutiedon ensisijaisia hyödyntäjiä ja toisaalta, myös heidän odotustensa täyttyminen voidaan nähdä positiivisena koko yritystoiminnan kannalta. Tässä valossa voitaisiin ajatella, että ellei yritysvastuuraportti onnistu tavoittamaan sidosryhmiä, eikä se vastaa heidän odotuksiinsa, ei raportointi saavuta sen pääasiallista tarkoitusta.

Suomessa mielenkiintoista tietoa yritysvastuukäytännöistä tieteellisten tutkimusten lisäksi tuottaa FIBS (Finnish Business & Society), suomalainen vastuullisen yritystoiminnan verkosto, joka on julkaissut vuodesta 2013 lähtien vuosittain suomalaisten yritysten yritysvastuuseen liittyvän tutkimuksensa. Tutkimus kattaa muun muassa yritysvastuun strategiaan, johtamiseen ja käytäntöihin liittyviä tietoja, kohderyhmänään Suomen 1000 suurinta yritystä. Kansainvälisesti vastaavia tutkimuksia tuottaa KPMG, joihin on viitattu myös tämän työn teoriaosuudessa.

Kansainvälisesti esimerkiksi Kaur & Lodhia (2018) ovat tutkineet sidosryhmien sitouttamista ja osallistamista vastuullisuuslaskentaan ja -raportointiin Australian kontekstissa, ja Kumar et al. (2015) ovat tehneet vertailututkimuksen vastuullisuusraportointikäytännöistä sidosryhmien näkökulmasta eri toimialoilla Intiassa. Näitä molempia on hyödynnetty tämän tutkielman teoreettisina lähteinä lukuisten muiden vastuullisuusraportointiin ja sidosryhmien osallistamiseen liittyvien tutkimusten ohella. Tutkielmassa on lisäksi hyödynnetty monipuolisesti tutkimuskirjallisuutta liittyen muun muassa yritysvastuuraportoinnin, GRI-standardien, integroidun raportoinnin ja vastuullisen sijoittamisen teemoihin. Vaikka kansainvälisesti yritysvastuuraportointiin ja vastuullisuuteen liittyen on tarjolla lukematon määrä tutkimuksia, on myös kansainvälisestä näkökulmasta sosiaalista ulottuvuutta tutkittu määrältään kolmesta yritysvastuun ulottuvuudesta vähiten.

Global Reporting Initiative on tunnustettu kansainvälisesti käytetyimmäksi raportointiohjeistoksi ja siitä syystä myös tähän tutkimukseen on valittu yritysraportteja, jotka on toteutettu GRI-standardia noudattaen. Tämä yritysraporttien rajaus mahdollistaa myös raporttien keskinäisen vertailun, sekä GRI:n tuottaman sidosryhmien odotuksia kuvaavan liitteen käytön, sillä tutkimuksessa odotuksiin on liitetty viitteet käytettäviin GRI-indikaattoreihin.

Yritysvastuuseen on viime aikoina yhdistetty myös integroidun raportoinnin ja ajattelun näkökohta, mikä ilmenee konkreettisimmin yritysvastuuraportin ja esimerkiksi vuosikertomuksen yhdistämisenä yhdeksi raportiksi, mutta käsitteää laajemmin vastuullisuusasioiden integroimisen yrityksen strategiaan ja liiketoimintaan. IR-raportointi on kasvattanut huomattavasti suosiotaan viimeisen kymmenen vuoden aikana ja vuonna 2013 sille julkistettiin oma raportointiviitekehys, jota myös GRI on ollut mukana muodostamassa. Integroidussa raportoinnissa tavoite on korostaa vastuullisuuden ja liiketoiminnan yhteyttä, ja selventää tekijöitä, jotka lisäävät yrityksen arvonluontia nyt ja tulevaisuudessa.

Yritysvastuu on useimmiten yksi keskeisimmistä tekijöistä yrityksen arvонуonin taustalla, joten siitä syystä integroitu raportointi ja yritysvastuuraportointi kulkevat ikään kuin käsi kädessä. Integroitua raportointia on tutkittu viime vuosina paljon, ja tässä tutkielmassa siihen on viitattu yhden kappaleen verran, esittäen esimerkiksi Niskalan ja Pajusen (2015), Brownin ja Dillardin (2014) ja Peregon, Kennedyn ja Whitemanin (2016) havaintoja aiheeseen liittyen. Myös osa tutkimuksessa aineistona käytettävistä raporteista ovat muodoltaan vuosikertomukseen integroituja. Yritysvastuun tutkimuskenttä on laaja ja erilaisia tutkimussuuntauksia on runsaasti. Seuraavassa alaluvussa kuvataan tämän tutkielman tavoite, aiheen rajaus sekä tutkimuskysymykset.

1.3 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tämän Pro gradu -tutkielman tarkoituksena on tutkia yritysvastuun sosiaalisen vastuun ulottuvuutta suomalaisissa GRI G4-standardia raportointiohjeistonaan käyttävissä yrityksissä. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää mitä yritykset eri toimialoilla raportoivat sosiaalisesta vastuusta, ja vastaako raportointi sidosryhmien sille asettamia odotuksia.

Sidosryhmien odotuksia eri toimialoja kohtaan tutkitaan GRI:n julkaiseman ”Sustainability Topics for Sectors: What do stakeholders want to know?” - tutkimuksen pohjalta, jossa on määritelty kattavasti sidosryhmien asettamat aiheet 52:lle eri toimialalle. Tähän tutkimukseen on valittu näistä 52 vaihtoehdosta 7 eri toimialaa ja näistä kustakin neljä kyseisellä alalla toimivaa yritystä, – valintaperusteina se, että yritys on tuottanut suomenkielisen GRI G4-standardin mukaisen yritysvastuuraportin vuonna 2018, joko erillisenä raporttina tai vuosikertomukseen integroituna. Tutkimukseen valikoituneet toimialat ovat finanssiala, elintarviketeollisuus, media ja teleoperaattorit, kodin tuotteet, kestokulutushyödykkeet ja vaatteet, sähköntuotanto ja energia, kiinteistöt sekä logistiikka. Kullakin toimialalla korostuvat erilaiset haasteet, toiminnan vaikutukset sekä vaadittavat resurssit, joten myös näiden vastuullisuus, ja sitä kautta olennaiset raportoitavat asiat muotoutuvat erilaisiksi.

Tutkimuksessa pyritään ensisijaisesti etsimään vastausta seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. *Mitä yritykset eri toimialoilla raportoivat sosiaalisesta vastuustaan osana yritysvastuuta Suomessa?*
2. *Kuinka yrityksen toimiala vaikuttaa siihen, mitä sosiaalisesta vastuusta raportoidaan?*
3. *Vastaako sosiaalisen vastuun raportointi sidosryhmien sille asettamia odotuksia?*

Näihin tutkimuskysymyksiin haetaan vastausta laadullisen sisällönanalyysin avulla, jonka periaatteet on kuvattu myöhemmin luvussa 5.4.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Tutkimuksen johdannossa käsiteltiin aihetta yleisellä tasolla, – mitä yritysvastuuraportointi on, mistä kestävä kehityksen ajatus on saanut alkunsa ja mitä hyötyjä yritys vastuun raportoinnista on. Se sisälsi katselmuksen myös aiempiin tutkimuksiin aiheesta Suomessa ja kansainvälisellä tasolla, ja perusteli lisätutkimuksen tärkeyden sosiaalisen vastuun ulottuvuudesta, sillä se on jäänyt kahden muun ulottuvuuden, taloudellisen ja ympäristöllisen, tutkimukselliseen ja raportointilliseen varjoon.

Johdannossa on kuvattu myös karkeasti kuinka tutkimus toteutetaan, ja miksi sille on valittu sidosryhmiin ja GRI-standardeihin perustuva lähestymistapa. Osiossa on myös esitetty kolme tutkimuskysymystä, joihin tutkimuksessa pyritään löytämään vastaukset. Toinen luku koskee yritys vastuuraportointia, sen käsitteiden tarkempaa määrittelyä ja raportoinnin eri ulottuvuuksiin tarkempaa perehtymistä. Tässä osiossa käsitellään myös yritys vastuun ja yritys vastuuraportoinnin hyötyjä, haasteita sekä raportointiin vaikuttavia tekijöitä ja mahdollisia tulevaisuuden trendejä.

Kolmas luku käsittää raportointiviitekehysten, erityisesti tässä käytetyn Global Reporting Initiativen eli GRI-standardin, sen historiaa, statistiikkaa ja lukuja standardin käytöstä maailmanlaajuisesti sekä Suomessa. Tämän tutkimuksen näkökulmasta esiin on voimakkaammin nostettu sosiaalisen vastuun ulottuvuus, joten kolmannessa luvussa käsitellään erityisesti sosiaalisen vastuun indikaattoreita ja raportointikäytäntöjä GRI-standardien mukaisesti.

Neljännessä luvussa keskitytään sidosryhmiin ja yritys vastuun taustalla oleviin, sidosryhmiin liittyviin teorioihin: sidosryhmäteoriaan ja legitimaatioteoriaan. Tässä luvussa esitetään myös aiempien tutkimusten tuloksia siitä, mitä sidosryhmät odottavat yritys vastuuraportoinnilta ja kuinka he voivat hyödyntää raporttien sisältöä. Sidosryhmänäkökulma on merkittävä tutkielmaan valitun näkökulman vuoksi, sillä aihetta käsitellään nimenomaisesti siinä valossa, toteutuvatko sidosryhmien odotukset yritysten tuottaman yritys vastuutiedon myötä.

Viidennen lukuun sisältyy tutkimuksen toteutukseen ja aineistoon liittyvät tiedot, ja siinä kuvataan myös kaikkien case-yritysten taustatiedot liittyen yritykseen itsessään sekä sen vastuuraportointiin. Kaikilta seitsemältä tutkimuksessa mukana olevalta toimialalta on valittu kultakin 4 raportoivaa yritystä, ja tutkimuksessa on käytetty näiden vuoden 2018 (tutkielman kirjoittamishetkellä uusimpia) yritys vastuuraportteja. Menetelmä-osuudessa kuvataan myös yleisesti laadullisen tutkimuksen ja sisällönanalyysin periaatteita, sekä kuvataan tarkemmin, kuinka näitä on hyödynnetty tässä nimenomaisessa tutkimuksessa. Sisällönanalyysi on yritys vastuullisuuteen liittyvissä tutkimuksissa paljon käytetty tutkimusmetodi.

Kuudes luku puolestaan kattaa tutkimuksen tulokset ja seitsemäs, eli viimeinen luku näistä tehdyt johtopäätökset. Viimeisessä luvussa on myös kuvattu tutkimuksen rajoitukset, arvoitu sen luotettavuutta ja kuvattu esiin nousseet odotukset yritys vastuun tulevaisuudesta sekä potentiaaliset aiheet jatkotutkimukselle. Tutkielman lopusta löytyvät lähdeluettelo sekä liitteet.

2 YRITYSVASTUURAPORTOINTI

2.1 Keskeiset käsitteet

Yritysvastuuraportti on itsenäinen raportti, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa yrityksen taloudellisesta, sosiaalisesta, ympäristöllisestä ja hallinnollisesta suoriutumisesta sen sisäisille ja ulkoisille sidosryhmille (Godha & Jain, 2015). GRI:n määritelmän mukaan yritysvastuuraportti on yrityksen itsensä julkaisema raportti toiminnan taloudellisista, ympäristöllisistä ja sosiaalisista vaikutuksista. Se kattaa myös yrityksen arvot, hallintomallin sekä kuvaa yhteyden yrityksen strategian ja sitoutumisen kestäväan kehitykseen välillä. (GRI, 2013a.)

Vastuullisuuslaskenta (*engl. sustainability accounting*) sisältää tiedonhallinta- ja kirjanpito menetelmät, joiden tarkoituksena on tarjota korkealaatuista tietoa organisaation vastuullisuuskäytäntöjen edistämiseksi. Vastuullisuusraportointi (*engl. sustainability reporting*) on puolestaan muodollista viestintää, joka paljastaa organisaation kestäväan kehityksen edistämiseksi tehtyjen toimenpiteiden tulokset. Vaikka todellisuudessa nämä kaksi toimintoa ovat erillään toisistaan, huomioimalla toiminnot yhtenä kokonaisuutena voidaan varmistua paremmin siitä, että vastuullisuuteen liittyvät toiminnot ovat todellisuudessa osana yrityksen strategiaa ja päivittäistä suoriutumista, eikä se jää ainoastaan pinnalliseksi, julkistettavaksi informaatioksi. (Kaur & Lodhia, 2018.) Raportointiulottuvuuden lisäksi vastuullisuusraportti auttaa organisaatiota määrittelemään tavoitteitaan, mittaamaan suorituskykyä, sitouttamaan ja motivoimaan sekä johtamaan muutoksia kohti kestävämpää globaalia taloutta (Godha & Jain, 2015). Grayn (2005) mukaan raportointi on todennäköisesti vastuullisuuslaskennan ja -ajattelun tärkein osa (Laine, 2009).

Vastuullisuusraportoinnin taustalla on kestäväan kehityksen käsite, eli ”kehitys, joka täyttää nykyisten sukupolvien tarpeet kuitenkin vaarantamatta tulevien sukupolvien kykyä täyttää omat tarpeensa” (Kumar et al., 2015). Kestäväan kehityksen käsite on käytännössä ymmärretty ja käytetty monin eri tavoin; se voidaan nähdä esimerkiksi sosiaalisten ja ympäristöllisten haasteiden ratkaisemisenä ilman taloudellisen kasvun vaarantamista, tai se voidaan nähdä olevan kaikkea sitä, mitä vastuulliset liiketoimijat haluavat vapaaehtoisesti tehdä. Käsitteiden ja määritelmien moninaisuudesta huolimatta se on ”win-win”-tilanne, jossa yhteisö voi kasvaa taloudellisesti, suojella ympäristöä sekä kehittää sosiaalista näkökulmaa ja hyvinvointia ilman kompromisseja. Suomessa kestäväan kehityksen mukainen toiminta toteutuu yleisesti ottaen paljon paremmin, kuin monissa muissa maissa. (Laine, 2005.)

Vastuullisuusraportointia toteutetaan yleensä juuri vastuullisuusraportin kautta, vaikkakaan sitä ei ole rajattu ainoastaan vastuuraporttiin (GRI, 2013). Yritykset ja organisaatiot voivat raportoida vastuullisuudestaan myös muun muassa nettisivujen ja muiden tiedotteiden sekä julkaisujen avulla. Toisaalta raportointi-termin voidaan nähdä viittaavan juuri vuosittaisiin vastuullisuusraportteihin tai muihin CSR-raportteihin, ja vastuullisuuden tiedonanto (*engl. disclosure*) puolestaan muunlaiseen vastuuviestintään (Mäkelä, 2012).

Vastuullisuusraportin käsitteestä eikä sen suomennuksesta ole yksimielistä näkemystä, joten käytössä on useita, myös päällekkäin käytettyjä termejä kuvaamaan samaa tarkoitusta. Esimerkiksi yritysvastuu (*engl. corporate sustainability*), yhteiskuntavastuu (*corporate social responsibility, CSR*), kansalaisvastuu (*corporate citizenship*), vastuullisuusraportti (*corporate responsibility report*), ympäristöllinen ja sosiaalinen raportointi (*environmental and social reporting*) ja kestävä yrittäjäyys (*sustainable entrepreneurship*) ovat esimerkkejä käytetyistä käsitteistä (Dissanayake, 2019). Kaikkien näiden tarkoituksena on viestiä kestäväan kehitykseen pyrkivästä toiminnasta kaikilla kolmella yritys vastuun ulottuvuudella: sosiaalisella, ympäristöllisellä ja taloudellisella.

Käytetyimmät termeistä Suomessa lienevät yhteiskuntavastuu ja yritys vastuu, joista yritys vastuu on ollut nimenomaisesti yritysten käytössä ja yhteiskuntavastuulla on kuvattu yhteiskuntaan kohdistuvia vastuita. Vaikka termejä voidaan käyttää ristikkäin, käytännössä yritys vastuu on mielletty toiminnaksi, jossa yritys kantaa vastuunsa omista toimistaan. Strategista yritys vastuu on silloin, kun se huomioidaan liikeprosessissa kassavirtaan vaikuttavana tekijänä. Yritys vastuun voidaan nähdä olevan strategista myös silloin, kun ostohalukkuutta pyritään lisäämään tuottamalla palveluita ja tuotteita, jotka vastaavat asiakkaiden odotuksia vastuullisuuden osalta paremmin. (Juutinen, 2016, 25, 58.) Anttiroiko määrittelee yhteiskuntavastuun ”toimijan vastuuna yhteiskunnalle”, jonka taustalla ovat ”yhteisöelämän perimmäiset arvot ja sosiaalisen elämän keskeiset olosuhtetekijät” (Anttiroiko, 2004, teoksessa Järvinen, 2004, 22–23). Tässä tutkielmassa on käytetty yritys vastuun sekä yritys vastuuraportin tai vastuullisuusraportin termejä siitä syystä, että tutkielma kohdistuu nimenomaisesti yrityksiin ja heidän mahdollisuuksiinsa viestiä toimintansa vastuullisuudesta sidosryhmilleen. Yritys vastuu on muodostunut nykypäivänä myös yleisesti yhteiskuntavastuuta käytetyimmäksi termiksi ainakin Suomessa (Niskala et al., 2019).

Integroitu raportti, eli IR-raportti tarkoittaa myös ajatusmallia, jossa ei-taloudelliset asiat yhdistetään taloudelliseen tulokseen, pyrkimyksenä luoda arvoa pitkällä aikavälillä. Suomessa tätä termiä on käytetty yleisesti tilanteessa, jossa vastuullisuusraportti on yhdistetty osaksi vuosikertomusta. (Dissanayake, 2019; Kurittu, 2018, 38.) Kestävä kehitys puolestaan tarkoittaa toimintaa, joka vastaa nykypäivän sukupolvien tarpeisiin vaarantamatta tulevien sukupolvien vastavia mahdollisuuksia. Kestävän kehityksen raportointi tulisi olla siten tulevaisuuteen suuntautuvaa ja mahdollistaa organisaatiolle pitkän aikavälin arvonluonnin. (Godha & Jain, 2015.)

2.2 Raportoinnin ulottuvuudet

Kuten edellisessä luvussa on kuvattu, yritys vastuu ja sen raportointi koostuu kolmesta toisiinsa liittyvästä ulottuvuudesta: sosiaalisesta, ympäristöllisestä ja taloudellisesta. Joissain tapauksissa mukaan on liitetty myös neljäs ulottuvuus; hallinnollinen. Elkington (1997) on määritellyt näiden kolmen ulottuvuuden kautta käsitteen ”triple bottom line”, joka on nähty olevan myös yritys vastuujatteluun rakentajana. *Triple bottom line* (myös *TBL* tai *3BL*) eli suomeksi ns. kolmen

pilarin malli tai kolmikantainen lähestymistapa, tarkoittaa taloudellisten, sosiaalisten ja ekologisten näkökulmien yhdistämistä yrityksen suoriutumisen mittaamisessa (Hutchins, Richter, Henry, & Sutherland, 2019; Onkila et al., 2013.)

Toisaalta, vaikka Triple bottom line on vaikuttanut nykyisen yritysvastuuajattelun syntyyn, vallitsee tänä päivänä vahvemmin käsitys siitä, että nämä kolme ulottuvuutta, - talous, ympäristö ja ihmiset ovat yksi yhteinen kokonaisuus, jonka eri osia ei voida erottaa toisistaan (Magee, 2013). Yrityksen toiminnan jatkuvuuden kannalta taloudellinen vastuu, eli kannattava liiketoiminta on keskiössä. Vastuullinen yritys pyrkii saavuttamaan sijoittajien tuotto-odotukset kuitenkin kestäväen kehityksen ehdoilla. (Järvinen, 2004, 14.) Kaavio 1 selkeyttää Triple bottom line -ajatustapaa, jossa ”people”, eli ihmiset edustavat sosiaalisen kestävyuden näkökulmaa, ”profit” eli tuotto taloudellisen kestävyuden näkökulmaa ja ”planet” eli planeetta tai maapallo ympäristöllisen kestävyuden näkökulmaa. Eri ulottuvuudet ovat yhteydessä toisiinsa kuvion havainnollistamalla tavalla, vaikuttaen toisiinsa ja ollen yhtenäinen kokonaisuus.

KAAVIO 1: Triple bottom line, kolmen pilarin malli (University of Wisconsin sustainable management)

Vaikka kestävyys käsitteenä kattaa kolme erillistä ulottuvuutta, ymmärretään usein kestävyys vain ekologisena kestävyyttenä. Monissa tapauksissa sosiaalinen, taloudellinen tai poliittinen kestävyys vain täydentävät ympäristöllistä näkökulmaa. (Lopez Estrada, 2016.) Toisen näkemyksen mukaan taloudellinen kestävyys on ollut jo pidemmän aikaa itsestään selvä pilari, ja viime vuosien aikana myös ympäristöllinen vastuu on saanut osakseen lisääntyvää huomiota. Sosiaalinen näkökulma on nähty lähinnä lainsäädäntöön, terveyteen tai turvallisuuteen liittyvänä pilarina, vaikka se kattaa laajasti koko sosiaalisten vaikutusten kirjon, niin organisaation sisällä kuin sen ulkopuolellakin. Sosiaalinen näkökulma sisältää yhtä lailla esimerkiksi yhteiskunnan odotukset organisaation toimintaa kohtaan työllistäjänä ja veronmaksajana kuin myös sen, tuntevatko työntekijät olonsa arvostetuksi organisaatiossa. (Hutchins et al., 2019.)

Pfefferin (2010) mukaan taloudellisista ja ympäristöllisistä tekijöistä raportoidaan useammin siitä syystä, että niillä on näkyvämmät vaikutukset, ja siten ne ovat houkuttelevimpia. Myös lainsäädäntö ja raportointiohjeistukset odottavat

enemmän tietoa esimerkiksi hiilidioksidipäästöistä kuin työhyvinvoinnista. Sosiaalista ulottuvuutta on myös haastavampi mitata ja raportoida tunnuslukujen muodossa sen tiedon luonteen vuoksi. On myös esitetty näkökulma, jonka mukaan ihmisten tulee huolehtia ympäristöllisestä kestävydestä, sillä luonnolla itsellään ei ole mahdollisuutta vaikuttaa siihen. Ihmisillä on nähty olevan valta esimerkiksi vaihtaa työpaikkaa, mikäli työolosuhteet ovat huonot. (Pfeffer, 2010.)

Taloudellinen kestävyys on tasapainoista kasvua, joka pyritään tuottamaan velkaantumatta ja varoja hävittämättä. Taloudellinen vastuu liittyy siten kannattavaan liiketoimintaan ja taloudellisen lisäarvon jakautumiseen yrityksen ja sen sidosryhmien kesken, mutta myös välillisiin vaikutuksiin, kuten työllistämisaikutuksiin tai ilmastomuutoksen aiheuttamiin taloudellisiin riskeihin. (Niskala et al., 2019, 21.) Se voi liittyä toimialasta riippuen myös esimerkiksi vastuulliseen sijoittamiseen, vastuulliseen luotonantoon tai mielikuvaan kannattavasta ja vakavaraisesta toimijasta. Ympäristöllinen tai ekologinen kestävyys on puolestaan liitetty luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen, ihmisten toiminnan sopeuttamista luonnon kestävyyskykyyn, pyrkimyksiksi suojella luonnonvaroja ja välttää tuhlausta sekä kantaa vastuu tuotteiden elinkaaren ja toiminnan arvoketjun ympäristövaikutuksista (Niskala et al., 2019, 21) . Ympäristöllisen kestävyuden huomioimisella, kuten resurssien maltillisella käytöllä ja tuhlauksen välttämällä on luonnollisesti myös taloudellisia vaikutuksia. Siten taloudellinen ja ympäristönäkökulma on otettu eniten huomioon kestävä kehityksen näkökulmasta, sosiaalisen vastuun näkökulman jäädessä irralliseksi. Usein myös sosiaalista vastuuta on tutkittu ja arvioitu lähtökohtaisesti sen taloudellisista tai elinympäristöön vaikuttavista tekijöistä käsin. (Pfeffer, 2010.)

Sosiaalisen kestävyuden käsite on herättänyt eniten keskustelua, ja näkemys sen sisällöstä on muuttunut viimeisen 30 vuoden aikana. 1990-luvulle asti sosiaalinen kestävyys nähtiin koostuvan kahdesta teemasta, väestönkasvusta ja köyhyydestä. Näitä ei sinällään pidetty kestävyuden ongelmana, mutta niiden vaikutukset ekologiselle kestävyydelle havaittiin. Aiemmasta ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden yhteydestä siirryttiin vähitellen taloudellisen ja sosiaalisen kestävyuden liittoon, eli toisin sanoen pohtimaan sitä, kuinka voitaisiin tuottaa voittoa vaarantamatta ihmisten hyvinvointia. (Lopez Estrada, 2016.) Nykypäivänä sosiaalinen kestävyys ymmärretään hyvinvoinnin siirtymisenä sukupolvelta toiselle sekä tasa-arvoisten mahdollisuuksien luomisena esimerkiksi terveyden, koulutuksen ja elintason osalta. Niskala et al. (2019, 21) määrittelevät sosiaalisen vastuun henkilöstön hyvinvoinnista ja osaamisen kehittämisestä huolehtimiseksi, ihmisoikeuksien kunnioittamiseksi, tuotevastuu- ja kuluttajansuojakysymysten integroimiseksi sekä hyviksi toimintatavoiksi yritysverkostossa ja yhteiskuntasuhteissa.

Sosiaalinen näkökulma on laiminlyöty kestävyteen liittyvissä tutkimuksissa ja sitä koskevaa kirjallisuutta on tuotettu ulottuvuuksista vähiten. Johtamis-kirjallisuudessa on tutkittu paljon linkkiä kannattavuuden ja kestävyden välillä, jossa kestävyys on mielletty elinympäristöön liittyvänä vastuullisuutena ja luonnon monimuotoisuuden suojelemisena. Toisaalta myös kannattavuuden ja sosiaalisen kestävyden välinen yhteys tulisi havaita ja huomioida strategisessa vastuullisuussuunnittelussa. Pfefferin (2010) mukaan myös ihmisten hyvinvoinnista huolehtiminen johtaa merkittäviin kustannussäästöihin, esimerkiksi

terveydenhuollon kustannusten tai sairauspoissaolojen pienentymisenä. Lisäksi hyvinvoiva henkilöstö on sitoutuneempaa, tuottavampaa ja motivoituneempaa, mikä heijastuu suoraan organisaation hyvinvointiin ja menestykseen. Taloudellisen kestävyuden voidaan ajatella olevan yhteydessä hyvinvointiin myös päinvastaisesta suunnasta, sillä esimerkiksi lomautuksilla ja irtisanomisilla tai työolojen heikentämisellä säästöjä tavoitellen on useimmiten negatiivisia vaikutuksia ihmisten terveyteen ja henkiseen hyvinvointiin. (Pfeffer, 2010.)

Myös Mäkelä & Näsi (2010) näkevät ongelmallisena sen, että sosiaaliseen vastuuseen liittyviä päätöksiä perustellaan taloudellisesta näkökulmasta, esimerkiksi tehokkuuden käsitettä käyttäen. Sosiaalisen vastuun vaikutuksia tulisi käsitellä sen kohderyhmän näkökulmasta, eli työntekijöiden, yhteiskunnan ja paikallisen yhteisön edut huomioiden. FIBSin vuoden 2019 yritys vastuututkimuksen mukaan yritysten sosiaalisen vastuun toimenpiteet liittyvät asiakastietojen ja asiakkaiden yksityisyyden turvaamiseen, henkilöstön tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja monimuotoisuuden tukemiseen, lähi- ja paikallisyhteisöjen tukemiseen, lapsi- ja pakkotyövoiman torjuntaan, kestävän kulutuksen tukemiseen sekä ihmisoikeuksien riskien tunnistamiseen sekä yhteistyöhön toimitusketjun alkuperämaiden tai kansalaisjärjestöjen kanssa. (FIBS, 2019.) Nämä toimenpiteet ovat relevantteja ja koskettavat kaikkia organisaatioita, joten ne tulisi huomioida taloudellisten ja ympäristöllisten tekijöiden kanssa tasa-arvoisina teemoina.

2.3 Miksi yritys vastuusta raportoidaan?

Yritykset ovat tilivelvollisia liittyen taloudelliseen tietoon, mutta yhteiskunnallista vastuullisuutta ei ole esimerkiksi tilinpäätöstietojen tapaan säännelty. FIBSin (Finnish Business & Society) tekemässä yritys vastuututkimuksessa vuonna 2019 selvitettiin syitä, miksi yritykset haluavat panostaa vastuullisuuteen. Keskeisimmiksi syiksi nousivat yritysmaineen rakentaminen ja brändin arvon kasvattaminen (62%), tulevaisuuden toimintaedellytysten turvaaminen (39%), asiakastyytyväisyyden lisääminen (34%), riskien hallinta (32%), kilpailukyvyyn tai edun lisääminen (28%) ja sidosryhmien luottamuksen vahvistaminen (26%). Tutkimuksen mukaan yrityksen koolla ei ollut huomattavaa vaikutusta siihen, mitä vastuullisuustoiminnalla pyritään saavuttamaan. (FIBS, 2019.) Yritysvastuu tuo organisaatioille myös suoraa lisäarvoa muun muassa myynnin parantumisen, kustannusten pienentymisen ja paremman hinnan kautta, sekä epäsuoraa lisäarvoa henkilöstön sitoutumisen, asiakasuskollisuuden parantumisen ja myönteisten maine- ja brändivaikutusten myötä (Juutinen, 2016, 62). Mainevaikutukset ymmärrettiin aiemmin merkittäväksi eduksi yritys vastuuraportin tuottamisessa, mutta tämä vaikutus on nykyään pienentynyt, sillä suurin osa yrityksistä raportoi vastuullisuudestaan tänä päivänä (Camilleri, 2015). Yritysvastuuraportoinnilla ei siten saavuteta enää merkittävää kilpailuetua maineen parantuessa, – raportoimatta jättämisellä voi kuitenkin puolestaan olla merkittävät negatiiviset vaikutukset yrityksen maineeseen ja brändiin.

Laskentatoimen sosiaalisesta kontekstista katsoen yritys vastuuraportointi on vastaus nopeasti tapahtuviin sosiaalipoliittisiin muutoksiin. Sosiaalisen

raportoinnin motiiveiksi on mainittu esimerkiksi institutionaaliset paineet, julkisen maineen hallinta sekä yritystoimien laillisuuden varmistaminen. Laskenta-toimi ei ole puhtaasti pelkkä organisaatioilmiö, vaan sillä on merkittäviä taloudellisia ja poliittisia vaikutuksia yhteiskunnassa. Kirjanpidon ja raportoinnin avulla mahdollistetaan määrittely mikä on tärkeää ja mikä ei, eli mitä laskelmiin ja raportteihin sisällytetään ja mitä jätetään tarkoituksella niiden ulkopuolelle. Siten myös yritysraportilla on yhteiskunnallisia vaikutuksia, ja se voi toimia apuna sosiaalisten, poliittisten ja taloudellisten etujen tavoittelemisessa. (Mäkelä, 2012.) Laineen väitöskirjan johtopäätösten mukaan yritysraportointi on ensisijaisesti reagoitua yrityksen ulkoisiin paineisiin, tarkoituksena parantaa yrityksen omaa asemaa yhteiskunnassa. Siten raportointi voi vahvistaa yhteiskunnallista järjestystä, jossa ympäristöongelmien ratkaisu ja kestävä kehityksen mukainen toiminta tulevat yhä keskeisimmiksi tekijöiksi. (Laine, 2009.)

Yritysraportoinnin hyötyjä ja merkityksellisyyttä voidaan lähestyä myös sen hyödyntäjien näkökulmasta. Sidosryhmät ovat yritysraportoinnin ensisijaisia käyttäjiä. Sidosryhmät odottavat yrityksiltä vastuullisuudesta viestimisen lisäksi myös vastuullista toimintaa, erityisesti suurikokoisilta yrityksiltä, joilla on käytössään runsaasti resursseja. Siten vastuullisuusraportointi ja -toiminta ovat arvokkaita sidosryhmien näkökulmasta. (Godha & Jain, 2015.) Merkittävät sidosryhmät toiminnan jatkuvuuden kannalta ovat yritykseen sijoittajat ja sen rahoittajat. Vastuullisuusajattelu on laajentunut myös sijoituslalle ja vastuullisesta sijoittamisesta on tullut varteenotettava vaihtoehto kasvattaa sijoitusalkua. Vastuullinen sijoittaminen sisältää YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet (United Nation's Principles for Responsible Investment, PRI), ja periaatteiden allekirjoittajat sitoutuvat liittämään ESG-asiat (*Environmental, Social, Governance*) osaksi sijoituspäätöksiään sekä raportoimaan toimistaan ja edistämään vastuullista sijoittamista yhteistyössä muiden sijoittajien kanssa. (Juutinen, 2016, 96.) Vastuullisuudesta avoimesti raportoiva yritys on vastuullisten sijoittajien näkökulmasta myös helpommin lähestyttävä sijoituskohde. Taloudellisten sidosryhmien lisäksi yritysraportointi koskettaa kuitenkin myös monia muita yhteisöjä.

Strategisesta lähtökohdasta yritysraportointi voi toimia myös kilpailuetuna ja toisaalta yritysraportointi huomiotta jättäminen voi nopeasti johtaa kilpailuedun menettämiseen (Mäkelä, 2012). Yritysraportointi osana strategiaprosessia mahdollistaa tarkemman ja paremman markkina-analyysin, sidosryhmien odotusten kuulemisen ja syvemmän ymmärtämisen, uusien liiketoimintamahdollisuuksien tunnistamisen, riskikartoituksen ja paremman riskienhallinnan (Juutinen, 2016, 71). Lisäksi yritysraportointi tukee yrityksen johtamisjärjestelmiä ja mahdollistaa vastuullisuusasioiden integroimisen strategiaan ja liiketoimintaan. Yritysraportointi on työkalu, jonka avulla voidaan kuvata toiminnan laajempia yhteiskunnallisia vaikutuksia, joihin perinteinen taloudellinen raportointi ei riittävällä tasolla pysty. (Niskala et al., 2019, 15–16.) Erityisesti suurten, kansainvälisten yritysten toiminnan voidaan nähdä aiheuttavan yhteiskunnallisia ongelmia ja negatiivisia ympäristövaikutuksia. Vastuullisuusraportointi on siten työkalu lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä, lisätä luottamusta ja edistää demokratiaa. (Laine, 2009.)

Myös Dissanayake et al. (2019) toteavat vastuullisuusraportoinnin merkityksen kilpailuedun lisääjänä ja kilpailukykyyn osoittajana, brändin arvon

kasvattajana sekä tieto- ja valvontaprosessien tukijana, mutta korostavat, että ensisijaisena pyrkimyksenä tulisi kuitenkin olla kestävän kehityksen mukainen toiminta, jolloin yrityksen on mahdollista tuottaa voittoa mutta toimia kuitenkin vahingoittamatta ympäristöä ja rikkomatta yhteiskunnan sille asettamia normeja ja standardeja. Myös GRI:n mukaan vastuullisuusraportoinnin perimmäisenä tarkoituksena on kuvata, ”miten raportoiva yritys vaikuttaa tai pyrkii tulevaisuudessa vaikuttamaan – myönteisesti tai kielteisesti – taloudellisiin, sosiaalisiin ja ympäristöolosuhteisiin paikallisesti, alueellisesti ja maailmanlaajuisesti” (GRI, 2013; Kurittu, 2018, 24). Käytännössä siten lukuisista hyödyistä riippumatta, tärkein syy tuottaa yritysraportti tulisi olla relevantin tiedon välittäminen ja ymmärryksen lisääminen siitä, miten yritys toimii, mihin se pyrkii ja mitä se on saanut aikaan kestävän kehityksen edellytysten mukaisesti.

2.4 Yritysvastuuraportointi taloudellisen raportoinnin tukena

Lähtökohtaisesti yritys vastuuta ja sen raportointia ohjaavat yrityksen oma tarkoitus sekä arvot. Yritysvastuu voi olla jopa yrityksen perimmäinen tarkoitus, tai sitten keskeinen toimintaa ohjaava arvo. Myös liiketoiminnan menestystekijät ja yrityksen strategia vaikuttavat osaltaan siihen, mitä, miksi ja miten yritys vastuusta raportoidaan. Esimerkiksi asiakaskeskeisessä liiketoimintaympäristössä asiakasvastuullisuus ja asiakkaan yritys vastuutavoitteiden tukeminen voivat auttaa menestymistä asiakassuhteissa. (Niskala et al., 2019, 48–50.)

Toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset, globaalit haasteet ja eettisen näkökulman korostuminen ovat lisänneet yritys vastuuraportointia, ja erityisesti suurille yrityksille vastuullisuudesta raportointi on odotusarvo (Niskala et al., 2019). Yritysvastuuraportoinnin kasvavaa suosiota voidaan selittää myös esimerkiksi sillä, että on havaittu hyödylliseksi täydentää tai korvata taloudellista informaatiota ei-taloudellisella informaatiolla yrityksen arvonmäärittämiseen, voittojen ja kustannusten ennustamiseen sekä kannustinpalkkioihin liittyvien tietojen hankkimiseksi. Yritysvastuuraportointi on ensisijaisesti taloudellisen tilinpäätösinformaation täydentämistä, vaikka tietojen esittäminen rinnakkain saattaa aiheuttaa haasteita. Suurin eroavaisuus ja haaste ei-taloudellisen sekä taloudellisen tiedon välillä on erilaiset mittauskäytännöt. Mittaukselliset eroavaisuudet johtavat usein haasteita siinä, mitä indikaattoreita päätöksissä painotetaan, kuinka suoriutumista arvioidaan tai mistä palkitaan. (Luft, 2009.) On loogista, että onnistumista vastuullisen toiminnan tavoittelussa on haastavampaa arvioida, kuin tietyn taloudellisen lukeman saavuttamista.

Tilinpäätöstietojen lisäksi ei-taloudellisten tietojen esittämistä on perusteltu sidosryhmien oikeudella tietoon päätöksentekonsa tueksi. Tilinpäätösinformaatio sekä ei-taloudellinen tieto ovat hyödyllisiä käytettäväksi kokonaisuutena, kun arvioidaan yrityksen suoriutumista (Luft, 2009). Sidosryhmien näkökulmasta yritys vastuuraportoinnin keskeisenä edellytyksenä ovat uskottava ja totuudenmukainen kuvaus siitä, mitä yritys on toiminnallaan saavuttanut ja toisaalta arvio tulevaisuuden näkökulmista, riskeistä ja toimintamahdollisuuksista (Park & Brorson, 2005). Yritysvastuun yhteyttä taloudellisen tuloksen parantumiseen on

perusteltu muun muassa myynnin lisääntymisellä yrityksen maineen parantamisessa ja asiakasvastuullisuuteen huomion kiinnittämisen myötä, sääntelyviranomaisten suotuisammalla kohtelulla ja osaavien työntekijöiden helpommalla hankkimisella ja säilyttämisellä (Moser & Martin, 2012).

Taloudellisen sekä ei-taloudellisen raportoinnin yhdistämisen hyötynä on tutkimusten mukaan muun muassa osakkeenomistajan näkökulmasta osake-
tuottojen parempi arviointikyky. Yrityksen näkökulmasta näiden tietojen yhdistäminen johtamisessa korreloi positiivisesti organisaation suorituskyvyn kanssa. (Luft, 2009.) Viitaten Dhaliwal et al. (2011) tutkimukseen, erillisen yritys-
vastuuraportin laatiminen voi vaikuttaa myöhemmin vähentämällä oman pääoman kustannuksia (Moser & Martin, 2012). Toisaalta Moser & Martin (2012) viittaavat Grow et al. (2005) ja Friedman et al. (2005) tutkimuksiin, joiden mukaan vastuullisuustoimintaa saatetaan harjoittaa myös jopa osakkeenomistajien kustannuksella, eli niin että tietojen julkaisemisen kustannukset nousevat hyötyjä suuremmiksi, yhteiskunnallisia hyötyjä tavoitellen. Optimaalinen tiedonantomäärä olisi luonnollisesti sellainen, jossa rajahyöty vastaa tai on rajakustannuksia suurempi.

Park & Brorson tutkimuksen mukaan yritys-
vastuuraportteja julkaistaan ja kehitetään tähtäimenä saavuttaa asetetut tavoitteet paljastamalla riskejä ja mahdollisuuksia, maineenhallinnallisista syistä sekä toiminnan laillisuuden varmistamiseksi. Raportit palvelevat myös yhteiskunnallista kehitystä ja vaatimuksia vastuullisuusasioiden esiintuomisessa. (Park & Brorson, 2005.) Standardien ja viitekehysten noudattamisella on vaikutusta raportoitavaan sisältöön ja luotettavuuden paranemiseen, mutta myös maineenhallinnallisia vaikutuksia. Maineenhallinnallisista syistä myös vastuullisuusraportointien arvioinnit ja kilpailut voivat olla hyödyllisiä ainakin joidenkin sidosryhmien näkökulmasta. Yrityksiä arvioidaan vastuullisuustoimintansa perusteella ja toisinaan kyseenalaisista metodeista huolimatta, sijoitukset ja arvioinnit saavat huomattavaa huomiota (Porter & Kramer, 2006). Anttiroiko (2004) nostaa esiin, että erityisesti monikansalliset yhtiöt ovat käyttäneet jopa miljoonia euroja vaikuttaakseen mielikuvaan vastuullisina ja ympäristöystävällisinä toimijoina. Yritykset pyrkivät profiloitumaan vastuullisiksi toimijoiksi julkaisemalla vapaaehtoisia lisätietoja liittyen CSR-toimintaan (Moser & Martin, 2012).

2.5 Raportointiin vaikuttavat tekijät

Yritysvastuun luonteeseen, raportointiin ja sen laajuuteen vaikuttavat yhtäaikaista useat tekijät. Muun muassa yrityksen koko, toimiala, sen tarvitsemat resurssit sekä maantieteellinen sijainti vaikuttavat yritys-
vastuuraportointiin. Vaikuttavat lähtökohdat voidaan jakaa yritys-
kohtaisiin sekä yritystoimintaan yleisesti vaikuttaviin lähtökohtiin. Yrityskohtaisia tekijöitä ovat yrityksen toiminnan tarkoitus, arvot, politiikat, strategia ja tavoitteet, arvoketju, toimiala, paikallinen toimintaympäristö ja kansainvälisyys, koko sekä sidosryhmien odotukset. Yleisesti vaikuttavia tekijöitä ovat mm. globaalit trendit, kansallinen ja kansainvälinen lainsäädäntö, vapaaehtoiset standardit ja ohjeistot, edelläkävijäyritysten esimerkit sekä kansainvälisten toimijoiden ja mielipidevaikuttajien odotukset. (Niskala

et al., 2019, 49–55.) Tässä tutkielmassa keskitytään eri toimialojen yritys vastuun raportointiin, joten toimialan vaikutusta on käsitelty omassa alaluvussaan tarkemmin. Myös GRI-standardien vaikutusta yritys vastuuraportointiin on käsitelty GRI-standardien yhteydessä luvussa 3.4.

Kansalliset ja alueelliset erot vaikuttavat yritys vastuuraportointiin ja raporttien laajuuteen. Esimerkiksi Japanissa yritys vastuusta raportoidaan keskimäärin muita valtioita enemmän, johtuen raportointiin liittyvistä sääntelymekanismeista (Kumar et al., 2015). Pohjois-Amerikassa ja Euroopassa raportoidaan vastuullisuudesta enemmän kuin esimerkiksi Etelä-Amerikassa ja Aasiassa. Tämä tulos on yhdenmukainen myös raportoinnin kehityksen kanssa. Toisaalta kehittyneemmissä maissa yritys vastuun raportointikäytäntöjä on tutkittu huomattavasti enemmän, joten tietoja ei voida suoraan verrata keskenään. (Fernandez-Feijoo, 2014.) Yrityksen kansainvälisyys saattaa aiheuttaa myös ns. kaksoisstandardien ongelman, eli haasteen siitä, toimiiko se kaikkialla maailmassa samojen eettisten vähimmäisperiaatteiden mukaisesti, kuin kotimaassaan (Niskala et al., 2019, 52). Suomessa yritys vastuusta raportointi on ollut suositeltavaa mutta vapaaehtoisuuteen perustuvaa, kunnes vuoden 2016 lopulla voimaan tuli EU-direktiiviin pohjautuva laki, joka velvoittaa suuret yritykset sekä yleisen edun kannalta merkittävät yhteisöt tuottamaan selvityksen myös muista, kuin taloudellisista tiedoista osana toimintokertomusta tai erillisenä raporttina. (Finlex, HE 208/2016.) KPMG:n tutkimuksen (2017) mukaan 82 %, eli hyvin merkittävä osa Suomen 100:sta suurimmasta yrityksestä laati ja julkaisi yritys vastuuraportin. Määrä on lähes kaksinkertaistunut viimeisen 10 vuoden aikana. (Niskala et al., 2019, 15.)

Myös yrityksen koko vaikuttaa raportoinnin laajuuteen ja siihen, mitä sidosryhmät odottavat raportoitavan. Suurella yrityksellä on käytössään usein moninkertaisesti resursseja, joten sen vaikutukset myös yrityksen ulkopuolella ovat laajemmat ja sen raportoinnilla on useampia kiinnostuneita vastaanottajia. Tästä syystä suurempien yritysten odotetaan raportoitavan kattavammin. Suuremmilla yrityksillä on todennäköisemmin halu laajentua esimerkiksi kansainvälisille markkinoille, mikä vaikuttaa myös osaltaan raportointikäytäntöihin. (Dissanayake, 2019.) Näiden lisäksi myös yrityksen varojen ja kannattavuuden sekä CSR:n välillä on todettu olevan yhteys. Kannattavammat ja vakavaraisemmat yritykset julkaisevat enemmän ja kattavammin vastuullisuuteen liittyviä tietoja, kuin vähemmän kannattavat. (Sierra-García, Zorio-Grima, & García-Benau, 2015.)

Aiemmissä tutkimuksissa on eri näkemyksiä siitä, vaikuttaako yrityksen omistusmuoto raportointiin. Dissanayake (2019) mukaan sillä, onko yritys paikallinen vai monikansallinen yritys on jonkin verran vaikutusta yritys vastuun toteuttamiseen ja siitä raportointiin. Monikansallisten yritysten ensisijaiset sidosryhmät ovat useimmiten institutionaalisia sijoittajia, joiden toiveet voivat olla ristiriitaisia yritys vastuullisuuden kanssa. Esimerkiksi monikansallisia yrityksiä Nikeä, Adidasta, Shelliä ja McDonald'sia on syytetty halpatyövoiman käytöstä ja heikoista sosiaalisista olosuhteista niiden tuotantomaisissa. Vasta muiden sidosryhmien voimakkaan paineen alla ne ovat joutuneet muuttamaan toimintatapojaan vastuullisimmiksi, vaikka sijoittajien näkökulmasta ratkaisu olisikin ollut toimiva kustannustehokkuuden ja voiton maksimoimisen kannalta.

(Dissanayake, 2019.) Toisaalta globaalit megatrendit, kuten ilmastonmuutos, väestönkasvu sekä resurssien niukkuus ovat aiheita, jotka koskettavat ainakin jollain tapaa kaikkia yrityksiä sijainnista, koosta, omistusmuodosta ja muista tekijöistä riippumatta (Niskala et al., 2019), joten yritysvastuu on perusteltua kaikille.

2.5.1 Toimialan vaikutus

Toimialalla on tutkitusti vaikutusta siihen, mitä yritykset vastuullisuudestaan julkaisevat ja kuinka paljon. Aiempien tutkimusten mukaan esimerkiksi raaka-aineteollisuuden yritykset tuottavat paljon ympäristövastuuseen liittyvää tietoa, IT-alalla tietojen raportointi on niukkaa kaikkien ulottuvuuksien osalta ja finanssialalla vastuullisuus liittyy eniten taloudelliseen vastuuseen. Yleistäen, yritykset, joiden prosesseihin liittyvät negatiiviset ympäristövaikutukset tai jotka toimivat ympäristön kannalta herkällä alalla, raportoivat enemmän ja laajemmin, sillä heillä on tarve vakuuttaa sidosryhmät siitä, ettei toiminnasta aiheudu merkittäviä haittavaikutuksia ja niitä hallitaan. Tällaisiksi aloiksi voidaan laskea esimerkiksi maatalous, metsätalous, kaivosteollisuus ja jätehuolto. Ympäristöriskien, maineriskien ja turvallisuusriskien hallinta on välttämätöntä yrityksen menestyksen ja jatkuvuuden kannalta tällaisella alalla. Toisaalta maineenhallinnan ja asiakkaiden houkuttelemisen motivoimina yritysraportoinnin on nähty lisääntyvän eniten asiakaspalvelu- ja kuluttajakeskeisillä aloilla, kuten terveydenhuollon, vapaa-ajan palveluiden, median ja vaateteollisuuden aloilla. (Dissanayake, 2019; Fernandez-Feijoo, 2014.)

Tutkimuksen mukaan yritykset, jotka ovat jonkin ympäristöryhmän (kuten Greenpeacen) ”seurannassa”, julkaisevat enemmän vastuullisuuteen ja erityisesti ympäristövastuuseen liittyvää informaatiota kuin ne, jotka eivät ole (Fernandez-Feijoo, 2014). Myös sijoittajien paine, erityisesti toimialoilla, joilla valtaosa yrityksistä kuuluu pörssiin sekä finanssialan yrityksissä vaikuttaa tutkitusti raportointiin, sillä yritykset raportoivat enemmän sekä avoimemmin saadakseen sijoittajien luottamuksen. Sijoittajien lisäksi työntekijöiltä tuleva paine, tai se mitä enemmän työntekijöitä yrityksellä on, vaikuttavat raportointiin. (Fernandez-Feijoo, 2014.) Niskala et al. (2019) mukaan kaupan alan yrityksissä korostuvat toimittajaketjun vastuullisuus, tuoteturvallisuus ja kestävä kulutus, energia-alalla puolestaan uusiutuvien ja uusiutumattomien energialähteiden suhde sekä raaka-aineiden alkuperään liittyvät kysymykset. Finanssialalla huomio kiinnittyy rahoitus- ja sijoituspäätösten yhteydessä toimialan välillisiin vaikutuksiin. Toisaalta samalla toimialalla yrityksillä voi olla toisistaan paljonkin poikkeavia liiketoimintamalleja ja arvoketjuja, jolloin myös vastuullisuuden olennaiset teemat muotoutuvat erilaisiksi.

Myös Sweeney & Coughlan (2008) nostavat tutkimuksessaan esiin toimialan vaikutuksen, kun arvioidaan sidosryhmien odotuksia ja raportointikäytäntöjä. Vaikka toimialojen välistä vertailua on tutkimuksissa käsitelty vähänlaajasti, on löydetty tiettyjä havaintoja eri toimialoilla olevista käytännöistä. Esimerkiksi öljyteollisuudessa huomio kiinnittyy ympäristö- ja turvallisuuskykyyn (Moore, 2001), palvelualalla asiakkaisiin ja työntekijöihin (Hamid, 2004) ja ne yritykset, joilla on suora yhteys yksittäisiin kuluttajiin, mainitsevat ensisijaiseksi sidosryhmäkseen kuluttajat (Cooper et al., 2001). Tutkimusten mukaan

toimialoilla, joilla on kielteisiä vaikutuksia yhteen yritys vastuun alueeseen, kuten ympäristöön, raportoidaan keskittyen niihin aloihin, joihin pystytään vaikuttamaan positiivisesti. (Sweeney & Coughlan, 2008.)

Myös GRI G4 -standardi sisältää toimialakohtaisia liitteitä seuraaville toimialoille: lentokentät, rakennus- ja kiinteistöala, sähköyhtiöt, tapahtumajärjestäjät, rahoitusala, elintarviketeollisuus, media, kaivos- ja metalliteollisuus, kansalaisjärjestöt sekä öljy- ja kaasuteollisuus. Näiden tehtävänä on täydentää raportointia kullekin toimialalle relevanteilla tunnusluvuilla. Toimialakohtaiset liitteet sisältävät toimialan merkittävimmät vaikutukset kestävän kehityksen näkökulmasta. GRI suosittelee liitteiden käyttöä organisaatioille, joilla ei ole velvollisuutta raportoida vastuullisuudesta GRI standardin mukaisesti, mutta jotka laativat standardien mukaisen raportin vapaaehtoisesti. (GRI, 2014; Kurittu, 2018, 145.) Toimialalla on vaikutusta myös siihen, mitä sidosryhmät odottavat yrityksen raportoin. Sidosryhmien odotuksia on kuvattu tarkemmin tutkielman luvussa 5.3.

2.6 Raporttien laatu

Laadun määrittävät ominaisuudet vaihtelevat tiedon luonteen mukaan. Esimerkiksi laadullisen tiedon laatuun vaikuttavat selkeys ja yksityisyyskohtaisuus, kun taas määrällisen tiedon laatuun vaikuttavat enemmän menetelmät, aineiston kattavuus sekä tietojen analysointitavat (GRI, 2018). GRI:n kuusi laadun arviointikriteeriä ovat tasapuolisuus, vertailukelpoisuus, tarkkuus, ajantasaisuus, selkeys ja luotettavuus. Tasapuolisuus tai tasapaino merkitsee sitä, että raportin tulisi kattaa sekä positiiviset, että negatiiviset näkökohdat arvioitaessa yrityksen suorituskykyä. Negatiivisten asioiden poisjättämistä kutsutaan myös yhdeksi viherpesun muodoista. (Diouf & Boiral, 2017; GRI, 2017.) Niskala et al. (2019, 355–357) mukaan raportin luotettavuuteen ja laatuun vaikuttavat GRI:n määrittelemien laadullisten ominaisuuksien lisäksi muun muassa sidosryhmien intressien systemaattinen huomioiminen, olennaisten yritys vastuuaiheiden määrittäminen, yritys vastuuraportoinnin ymmärrettävyys, täydellisyys ja selkeys, käyttäjien käsitys raportoinnin rehellisyydestä, yleisesti hyväksytyjen raportointiperiaatteiden noudattaminen sekä se, onko raportti ulkoisesti varmennettu.

Raporttien arvioinnissa pohditaan, onko raporttien sisältämä tieto täydellistä ja olennaista riittääkseen arvioimaan organisaation suorituskykyä vastuullisuuden osalta, kattaako raportti kaikki tarvittavat osa-alueet ja onko organisaatio reagoanut sidosryhmien huolenaiheisiin ja intresseihin (Leszczynska, 2012). Laadun arviointiin vaikuttavat myös sidosryhmät, joista osa vaatii tarkemmin analysoitua ja varmennettua tietoa kuin toiset. Ei-taloudellisen tiedon yleisesti tunnistettuna haasteena ovat kuitenkin mitattavuuden ja arvioinnin ongelmat (Luft, 2009). Yleisesti ottaen tietoja esitetään nykyään kuitenkin kattavammin ja ne ovat aiempaa useimmin ulkopuolisen tahon varmentamia (Leszczynska, 2012).

Luotettavuuden ja olennaisuuden varmistamiseksi raportoin organisaation tulee raportoida ja analysoida myös prosessit, joita käytetään tiedon keräämisessä ja raportin valmistelussa. Raportin tietojen alkuperäinen lähde tulee pystyä osoittamaan ja tietojen tulisi tukea toisiaan kokonaisuuden johdonmukaisuuden

saavuttamiseksi. Organisaation tulisi kattavasti tarjota selitykset tai laskelmat kaikille raporttiin olennaiseksi valituille aiheille, mikä vähentää epävarmuutta sidosryhmien näkökulmasta. (GRI, 2018.)

Sidosryhmien määrittellessä raporttien laatua tai hyödynnettävyyttä läpinäkyvyys on keskeisin tekijä. Läpinäkyvän raportoinnin avulla rakennetaan luottamusta, saavutetaan tai kehitetään mainetta sekä hallitaan riskejä. Sidosryhmien näkökulmasta se on lisäksi tärkeä liiketoiminnan ymmärtämisen ja asianmukaiseen tietoon perustuvan päätöksenteon kannalta. Vaikka raportoinnin läpinäkyvyys onkin lisääntynyt, kuitenkin negatiivisista vaikutuksista ei GRI:n tutkimuksen mukaan raportoida tarpeeksi. (GRI, 2015.) Myös negatiivisten vaikutusten, ja esimerkiksi kestäväyyteen liittyvien haasteiden raportointi lisää raporttien laatua ja luotettavuutta.

Luftin (2009) mukaan vastuullisuustiedon laadun arvioinnissa painottuu tiedon käyttötarkoitus. Raportti voi olla laadukas, pienistä mittaus- tai epätarkkuusvirheistä huolimatta, mikäli se päätöksentekijän kannalta esittää kaikki olennaiset tiedot virheettömästi ja kattavasti. Arvioitaessa esimerkiksi tietojen sopivuutta yrityksen johtamisen tueksi tai osaketuoton ennustamista, korostuvat sen laadun kannalta luultavasti toisistaan poikkeavat tiedot. Tiedon kehittämistä, ulkoisesta varmennuksesta ja kattavasta raportoinnista huolimatta yritysraportointi nähdään toisinaan markkinointivälineenä tai sosiaalisen legitimoinnin välineenä, eikä luotettavana tietolähteenä sidosryhmille (Diouf & Boiral, 2017).

2.6.1 Ulkoinen varmennus

Yritysvastuuraporttien ulkoinen varmennus on lisääntynyt huomattavasti yritysraportointia tekevien yritysten määrän kasvaessa (Canning, O'Dwyer, & Georgakopoulos, 2018). Esimerkiksi KPMG:n teettämän tutkimuksen mukaan maailman 250 suurimmasta yrityksestä vuonna 2002 ulkoista varmennusta käytti vain 25 % ja vuoteen 2011 mennessä vastaava luku oli kasvanut noin 45 prosenttiin (Cho, Michelin, Patten, & Roberts, 2014). Ulkoisella varmennuksella pyritään lisäämään raportin luotettavuutta. Sillä pyritään tilintarkastuksen tavoin varmistamaan, että esitetty tieto on tarkkuudeltaan hyväksyttävien virhemarginaalien sisäpuolella. (GRI, 2018.) GRI-standardi ja vastuullisen sijoittamisen ESG-ohje suosittelevat yritysvastuuraportin ulkoista varmennusta (Niskala et al., 2019, 355).

Raportin vapaaehtoisuus, sisällön sääntelemättömyys sekä pyrkimys vaikuttaa yrityksen maineeseen tietojen kautta positiivisesti aiheuttavat toisinaan epäilyksen tietojen täydellisyydestä ja uskottavuudesta. Kolmansien osapuolien, yleensä tilintarkastajien tekemä varmennus on keino ratkaista ja vähentää näitä huolenaiheita. (Cho et al., 2014.) Varmennustoimeksiantojen kohteena ovat yleensä taloudellinen tulos tai tilanne, muu kuin taloudellinen tieto, organisaation fyysiset ominaisuudet, prosessit ja järjestelmät sekä käyttäytyminen, kuten esimerkiksi hallintotapa, määräysten noudattaminen sekä tehokkuuteen liittyvät lausunnot. Kuten tavanomaisessa tilintarkastusprosessissa, myös yhteiskunta- tai yritysvastuuraportin varmennustoimeksiannossa hankitaan evidenssiä

varmennuksen kohdetta koskevista tiedoista ja arvioidaan esitettyä tietoa annettujen kriteerien valossa. (Steiner & Halonen, 2010.)

Cho et al. (2014) tutkimuksen mukaan muun muassa yrityksen koolla, toimialalla sekä raportoitavien tietojen laajuudella on vaikutusta siihen, varmistetaanko raportti ulkopuolisen tahon toimesta. Varmennuksella pyritään ensisijaisesti vaikuttamaan raportoinnin uskottavuuteen. Tutkimuksen mukaan toimialoista finanssialalla, sähkö- ja energia-alalla sekä öljy- ja kaasualalla toteutettiin ulkoisia varmennuksia eniten. Ne yritykset, jotka raportoivat vastuullisuudesta laajemmin, ovat todennäköisemmin halukkaita maksamaan siihen myös tiedon varmennukseen liittyvät kustannukset. (Cho et al., 2014.) Park & Brorsonin (2005) mukaan myös toimialan muiden yrityksen toiminnalla on vaikutusta, ja lisäksi palkinnot yritysraportteista voivat houkuttaa varmentamaan sen sisällön. Moser & Martin (2012) esittävät tutkimuksessaan Simnett et al. (2009) tutkimustuloksen, jonka mukaan ulkoinen varmennus liittyy useammin yrityksiin, joilla on suurempi tarve vakuutella yritysraportin uskottavuutta. Eniten yritysraporttutkimuksia varmentavat Big Four -yhtiöt, eli Deloitte, Ernst & Young, KPMG sekä PWC (Cho et al., 2014). Uskottavuuden näkökulmasta olisi kiinnostavaa tutkia, onko sidosryhmien näkökulmasta sillä vaikutusta raportin luotettavuuteen, mikä taho raportin sisällön on varmentanut.

Yritysraporttia ei koske tiukat vaatimukset, kuten esimerkiksi tilinpäätösinformaatiota, mikä saattaa johtaa helpommin olennaisen virheellisuuden riskeihin. Virheellisyyttä arvioidaan kolmannen osapuolen toimesta nimenomaisesti olennaisuuden kautta, eli raportista pyritään varmistamaan käyttäjäjoukon päätöksenteolle merkitykselliset asiat. Usein olennaisuuden arviointi vastuuraportointitasolla syntyy tarkastajien ammatillisesta arvioinnista ja intuitiosta, että tarkastettava kohde on huomionut kaikki olennaiset vastuuasiat ja ne on esitetty raportissa oikein. (Canning et al., 2018.) Kokonaisarvioinnin haastavuudesta johtuen, usein ulkoisesti varmennettuja ovat vastuullisuuteen liittyen vain numeeriset tunnusluvut. Varmennuslausunto ei välttämättä siten heijasta koko raportin olennaista virheettömyyttä, vaan varmennettavia tunnuslukuja (Park & Brorson, 2005).

Tällä hetkellä on olemassa vain muutama kansainvälinen raportoinnin varmennusstandardi: Institute for Social and Ethical Accountability:n kehittämä AA 1000 -varmennusstandardi, ISAE 3000 (International Standard on Assurance Engagements), jonka on kehittänyt Kansainvälinen tilintarkastus- ja varmennusstandardilautakunta, sekä lisäksi sosiaalista raportointia varten ISO 26000 -standardi. (Godha & Jain, 2015.) Yritysraporttiedon olennaisuuden määrittelemiselle kaivattaisiin tilintarkastuksen puolelta kehittyneempää järjestelmää.

CSR-raporttien varmennusmenetelmiä on kritisoitu niiden kehittymättömyydestä ja pohdittu niiden lisäarvoa suhteessa kalliisiinkin kustannuksiin. Esimerkiksi raportin varmentamisella ja yrityksen markkina-arvolla ei tutkimusten mukaan ole löydetty olevan yhteyttä. (Cho et al., 2014.) Myös Park & Brorson (2005) tutkimuksen mukaan suurin syy jättää tiedot varmentamatta ovat sen korkeat kustannukset ja epävarmuus siitä, että varmennus johtaisi parempaan uskottavuuteen. Tutkimuksessa olevat yritykset perustelivat päätöstä jättää ulkoinen varmennus tekemättä myös sillä, että raportoinnin nähtiin olevan vasta

kehitysvaiheessa, eikä kolmannen osapuolen arvioinnista olisi siten riittävää hyötyä. (Park & Brorson, 2005.)

2.7 Trendit ja tulevaisuus

Tyypillisesti maailman suurimmat yritykset ovat suunnannäyttäjiä myös yhteiskuntavastuun raportoinnissa ja näiden toiminta usein määrittelee myös suuntaukset, jotka myöhemmin hyväksytään käyttöön myös muissa organisaatioissa (KPMG, 2017). Finnish Business & Society: n eli FIBS:n vuosittaisesta yritysvaluuttatutkimuksesta käy ilmi, että vastuullisuus on suomalaisille yrityksille erittäin olennaista (99% vastaajista mukaan) ja siihen käytettävien resurssien uskotaan tulevaisuudessa kasvavan yhä entisestään. Vastuullisuuden merkitys on kasvanut tasaisesti vuodesta 2013, jolloin kyseinen tutkimus teetettiin ensimmäisen kerran. Valtaosa tutkimukseen osallistuneista yrityksistä mainitsee strategiansa sisältävän kestävään kehitykseen liittyviä tavoitteita. (FIBS, 2019.) Myös GRI on tuottanut julkaisun osana 2025-projektia odotetuista vastuullisuuteen ja raportointiin liittyvistä trendeistä. Sen mukaan yritykset ovat yhä enemmän vastuussa esimerkiksi yhteisöön liittyvistä ongelmista, ja yritykset nähdään instituutioina, joilla on valtaa vaikuttaa ratkaisujen löytymiseen. (GRI, 2015.)

FIBS:n yritysvaluuttatutkimuksen mukaan EU:n tietosuoja-asetuksella on ollut vaikutusta asiakastietojen suojaamisen ja asiakkaiden yksityisyydensuojan turvaamisen kannalta (FIBS, 2019). Tietojen suojaus ja sen varmistamisesta viestiminen asiakkaille vahvistuneen vastuullisessa toiminnassa myös tulevaisuudessa. Lisäksi henkilöstön yhdenvertaisuuteen, tasa-arvoon ja monimuotoisuuteen liittyvät toimenpiteet on otettu 93% vastaajista toimintaohjelmiin, ja nämä ovat nousseet keskeisimpien yritysvaluuttoimenpiteiden joukkoon (FIBS, 2019). Myös GRI:n mukaan eettiset arvot, maineen ja riskien hallinta tulevat ohjaamaan päätöksentekoa tulevaisuudessa yhä laajemmin (GRI, 2015). Yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoiseen kohteluun liittyvät teemat ovat osana sosiaalista vastuuta, joten tästä voitaneen päätellä, että sosiaalisen vastuun osuus raporteissa kasvanee ja saanee lisää huomiota tulevaisuudessa.

Tulevaisuudessa lisäksi kestävyysongelmien integrointi osaksi päätöksentekoa, esimerkiksi yrityksen kasvuun, riskienhallintaan tai maineeseen liittyvien päätösten yhteydessä kasvanee merkittävämmäksi. GRI:n mukaan teknologian kehittyminen mahdollistaa uudenlaisen datan saavuttamisen, keräämisen ja analysoinnin, mikä mahdollistaa kattavamman tiedon hyödyntämisen esimerkiksi hallinnossa ja strategian tukena integroituna. Datan digitalisoituessa sitä todennäköisesti myös julkaistaan tulevaisuudessa useammin, kuin vuosittaisina katsauksina. (GRI, 2015.) FIBS:n tutkimukseen vastaajien mukaan haasteellisinta vastuullisuuden johtamisessa on juuri vastuullisuuden integrointi liiketoimintaan sekä vastuullisuuteen liittyvien toimenpiteiden mittaaminen ja seuranta (FIBS, 2019). Myös KPMG:n mukaan yritysjohtajien mukaan vastuullisuuden integroinnissa on haasteita, sillä vastuullisuuden liiketaloudellinen merkitys on usein vaikeasti konkretisoitavissa ja lisäksi haasteena on vastuullisuusasioihin liittyvä kokenemattomuus johtoryhmissä (KPMG, 2018). Aiempien tutkimusten varjolla

erityisesti juuri sosiaaliseen ulottuvuuteen liittyvät mittarit ovat yritysten kannalta haastavimpia seurata ja mitata, sillä niille ei ole olemassa yhtä kattavasti valmiita tunnuslukuja, kuin esimerkiksi taloudellista tai ympäristöllistä vastuuta ilmentäville osa-alueille.

Yksi vastuullisuusraportoinnin viimeaikaisista trendeistä onkin integroitu raportti, eli IR-raportti, jossa ei-taloudellista informaatiota, kuten yritysvastuutietoja yhdistetään taloudelliseen tietoon (KPMG, 2017). Usean yrityksen tapauksessa tämä tarkoittaa sitä, ettei vastuullisuusraporttia esitetä enää omana irrallisena raporttinaan, vaan tiedot yhdistetään yrityksen vuosikertomukseen. KPMG:n mukaan integroidun tiedon merkitys tulee kasvamaan tulevina vuosina, sillä sosiaaliset ja ympäristölliset haasteet, kuten ilmastonmuutos tai ihmisoikeudet, nähdään yhä enenevässä määrin myös taloudellisina ongelmina, ei ainoastaan ei-taloudelliseen kategoriaan kuuluvina. Tämänkaltaisilla haasteilla on vaikutusta yrityksen arvonluontiin sekä lyhyellä että pitkällä tähtäimellä. (KPMG, 2017.) Integroitua raportointia käsitellään tarkemmin seuraavassa alaluvussa 2.7.1.

Vastuullisuuden johtamiskäytännöistä tutkittavat vastaavat hyödyntävänsä *Code of conduct*- eli eettistä ohjeistoa, laadullisia vastuullisuuden tavoitteita, yritysvastuustrategioita ja 60 % vastaajista laatii yritysvastuuraportin. Lisäksi useassa yrityksessä toimii yritysvastuusta vastaava henkilö sekä johtoryhmään kuuluu yritysvastuunhallitseva henkilö. (FIBS, 2019.) KPMG:n tiedotteen mukaan pyrkimys kestäväan arvonluontiin on pohjoismaisten yritysjohtajien mukaan osana yleistä riskienhallintaa. Vastuullisuuskysymysten nouseminen osaksi liiketoimintariskejä on seurausta esimerkiksi sijoittajien ja muiden sidosryhmien odotusten kasvusta. KPMG:n arvion mukaan vastuullisuusriskit luovat tulevaisuudessa myös suuria liiketoimintamahdollisuuksia, esimerkiksi ilmastonmuutokseen liittyvä päästöjen vähentämiskäytännön kasvanut kysyntä. (KPMG, 2018.) Esimerkkinä liiketoimintahyödyntämisestä Toyota reagoi asiakkaiden huoleen liittyen päästöihin lanseeraamalla hybridimoottorillisen Prius-mallin auton. Vähempipäästöinen auto lisäsi kiinnostusta ympäristötietoisten kuluttajien silmissä, mutta myös mahdollisti etumatkan toimialan kilpailijoihin nähden. (Porter & Kramer, 2006.) Tämänkaltaiset vastuulliset innovaatiot lisääntynevät ja saanevat huomiota markkinoilla tulevaisuudessa.

GRI:n mukaan vastuullisuusraportoinnilla on ollut merkitystä yrityksille kestäväan talouden saavuttamisessa, mutta jotta tulevaisuuden raportointi palvelisi paremmin sen käyttäjien tarkoitusta, tulisi tiedot kohdistua GRI:n mukaan ensisijaisesti kestäväan talouden haasteisiin, kuten raaka-aineiden pulaan, ilmastonmuutokseen, ekosysteemien saastumiseen ja jätteiden vähentämiseen. Sosiaalisen vastuun näkökulmasta haasteet, joihin raportoinnin tulisi suuntautua liittyvät varallisuuden epätasa-arvoon, sosiaalisiin konflikteihin ja muuttoliikkeisiin, ihmisoikeuksien suojelemiseen sekä työntekijöiden uudelleenkouluttamiseen. Poliittisia haasteita ovat GRI:n julkaisun mukaan muun muassa alueellisten kestäväan kehityksen tavoitteiden määrittely, eettiset kriisit sekä korruption vastaisen politiikan vahvistaminen. (GRI, 2015.) Myös FIBS:n tutkimuksen mukaan ilmastonmuutos korostuu ekologisen vastuun ulottuvuuden raportoinnissa tulevaisuudessa yhä enemmän, sillä 87% tutkimukseen vastanneista kertoi ilmastonmuutoksen olevan tärkeä vastuullisuuden painopiste seuraavan vuoden

aikana. Tärkeiksi painopistealueiksi lukeutuivat myös eettisyys, kiertotalous, monimuotoisuus sekä työntekijöiden oikeudet. (FIBS, 2019.)

KPMG:n raportin mukaan, yritysvastuuraporttien sisällön odotetaan muuttuvan tunnuslukujen ja статистиikan muodosta enemmän kuvainnolliseen ja kerrokselliseen muotoon, sillä raportin pääpainona korostuu toiminnan vaikutukset. Perinteisesti yhteiskuntavastuuraportti kattaa esimerkiksi tiedot, kuinka paljon vettä yrityksen toiminnasta kuluu, kuinka monta työntekijää se on kouluttanut tai kuinka suuri hiilijalanjälki tuotannolla on. Näiden lukujen sijaan, kiinnostavampaa ja arvokkaampaa tietoa olisi kuvata raportissa konkreettiset vaikutukset, mitä edellä mainituista luvuista seuraa. (KPMG, 2017.)

2.7.1 Integroitu raportointi

Integroidun raportoinnin suosio on lisääntynyt lineaarisesti 2000-luvun alkupuolelta lähtien. Konkreettisimmin integroitu ajattelu ja raportointi näkyvät vastuullisuusraportoinnissa, kun taloudellinen raportti sekä yritysvastuuraportti esitetään useimmiten yhtenä kokonaisuutena. Integroitu raportti ei kuitenkaan korvaa kumpaakaan raporttia, vaan raportit ovat tärkeässä osassa muodostamassa integroitua raportointia, ja ilman yritysvastuuraportointia ei ole myöskään integroitua raportointia. (Niskala & Pajunen, 2015, 11–12, 59.) Yleisin syy tutkimuksen mukaan integroidulle raportille on sopeutua ”triple bottom line”-käsitteeseen, eli yhdistää sosiaaliset ja ympäristölliset asiat yhtenäiseksi kokonaisuudeksi taloudellisten tietojen kanssa. Lisäksi integroimalla yritysvastuutiedot vuosiraporttiin on todennäköistä saavuttaa enemmän lukijoita ja lisätä sosiaalisten ja ekologisten asioiden painoarvoa. (Park & Brorson, 2005.) Toisaalta integroitu raportti voidaan nähdä helpottavan tiedon hyödyntämistä ja käsittelyä, sillä erillisten vastuullisuusraporttien on todettu olevan toisinaan hyvin monimutkaisia ja pitkiä (de Villiers, Rinaldi, & Unerman, 2014). Aiemmin integroidulla raportilla tarkoitettiin pääasiassa vain vuosikertomusta, johon on integroitu yritysvastuutieto ja taloudellinen tieto. Nykyään käsitteellä viitataan myös arvonluonnin kannalta olennaisten asioiden kuvaamista ja vastuullisuuden linkittämistä yrityksen strategiaan ja liiketoimintamalliin. Integroidun raportin tavoitteena on siten antaa kokonaiskuva yrityksen kyvystä luoda arvoa, korostaa liiketoiminnan ja vastuullisuuden välistä yhteyttä sekä kiteyttää sirpaleinen tieto yhdeksi kokonaisuudeksi. (Niskala & Pajunen, 2015, 6–8, 13.)

Integroidun raportoinnin taustalla on integroitu ajattelu, joka näkyy käytännössä esimerkiksi olennaisten asioiden yhdistämisenä yrityksen johtamisessa. Integroidun ajattelun tarkoituksena on kuvata, kuinka yrityksen menestymiseen vaikuttavia tekijöitä hallitaan ja johdetaan yrityksessä ja kuinka eri yksiköt toimivat yhteistyössä näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Integroitu raportointi muodostuu integroidun ajattelun perustalta, eli yrityksen tulee ennen raportointia kyetä kuvaamaan kokonaiskuva strategiastaan, johtamisestaan, tuloksistaan ja tulevaisuuden odotuksistaan. (Niskala & Pajunen, 2015, 14–15.)

Integroidun raportin avulla voidaan tehokkaammin kuvata taloudellisen sekä ympäristöllisen ja sosiaalisen näkökulman yhteys, ja esimerkiksi perustella näiden vaikutus taloudelliseen tuottoon (Brown & Dillard, 2014). Tutkijoiden keskuudessa integroidun raportoinnin hyödyllisyydestä on kuitenkin kiistelty.

Toisten mukaan se on tehokas työkalu vastuullisuusnäkökulman tuomiseksi ”yleiseen tietoon” ja toisten mukaan puolestaan vain yksittäinen kertomus, jolla pyritään tyydyttämään vastuullisuuteen liittyvät raportointitodotukset, mutta se ei ole uskottava. (Brown & Dillard, 2014). Toisaalta integroitu ajattelu pitäisi raportoinnin lisäksi näkyä yrityksen johtamisessa, liiketoiminnassa ja toiminatavoissa kokonaisvaltaisesti (Niskala & Pajunen, 2015, 6). Integroidun raportoinnin kolmiulotteisuutta, eli taloudellisen, sosiaalisen ja ekologisen näkökulman huomioimista on kritisoitu siitä syystä, että taloudellista informaatiota korostetaan huomattavan paljon verrattuna kahteen muuhun ulottuvuuteen (Park & Brorson, 2005). On kritisoitu myös sitä, että integroidun raportin selkeä ensisijainen painopiste on osakkeenomistajien ja sijoittajien raportointitarve, jolloin tietoja esitetään muiden sidosryhmien kustannuksella (Brown & Dillard, 2014). Toisaalta vaikka ensisijainen kohderyhmä onkin erityisesti sijoittajat, integroitu raportti auttaa kaikkia sidosryhmiä hahmottamaan kokonaiskuvaa yrityksen toiminnasta (Niskala & Pajunen, 2015, 6).

Integroidun ajattelun ja raportoinnin hyötyjä ovat sen puolustajien mukaan organisaation sisäisesti mm. korkeampi tiedon laatu, ajantasaisuus ja ulkoisesti parempi sidosryhmäviestintä sekä positiiviset mainevaikutukset. Asiantuntijoiden mukaan kuitenkin IR on monimuotoinen ja epäjohdonmukainen ala, yrityksillä on heikko tuntemus liittyen integroituun ajatteluun ja IR-käytäntöjen odotetaan kehittyvän laajasti. Haasteista huolimatta IR-raportointiala on jo vähässä ajassa edistynyt, ja integroidulla raportoinnilla nähdään tulevaisuudessa paljon potentiaalia. (Perego, Kennedy, & Whiteman, 2016.)

Integroidun raportin tiedot ovat luonnollisesti erillistä raporttia useimmin ulkopuolisen tahon varmentamia, sillä esimerkiksi tilinpäätöstietojen tarkastaminen on lakisääteistä (Park & Brorson, 2005). Integroidun raportoinnin suosion kasvaessa myös ulkoisen varmennuksen vaatimukseen on odotettavissa muutoksia, ja todennäköisesti tilintarkastuksen sekä kestävän kehityksen raporttien varmennusstandardit lähentyvät tulevaisuudessa toisiaan (de Villiers et al., 2014). Integroidulle raportille on olemassa myös oma IIRC:n (The International Integrated Reporting Council) julkaisema viitekehys, jonka tarkoituksena on yhdistää vastuullisuusraportointi sekä yrityksen strategia ja liiketoimintamalli. Myös GRI on ollut mukana vaikuttamassa integroidun viitekehysten ja raportoinnin kehittämiseen, sillä se oli yksi kolmesta tekijästä perustamassa IIRC:tä. IR-viitekehys tarkastelee arvon luomiseen vaikuttavia tekijöitä laajassa mittakaavassa, sillä siihen vaikuttavat toimintaympäristön taloudelliset, ympäristölliset, tekniset ja sosiaaliset olosuhteet, yhteistyö ja vuorovaikutus eri sidosryhmien kanssa sekä resurssien saatavuuteen liittyvät tekijät. (Brown & Dillard, 2014; Niskala & Pajunen, 2015, 7–14.) IR-viitekehysten tavoitteena on yhdistää taloudelliset, ympäristölliset, sosiaaliset ja hallinnolliset tiedot selkeässä, tiiviissä, johdonmukaisessa ja vertailukelpoisessa muodossa. Tämän tarkoituksena on tarjota sidosryhmille lisätietoja yritysten arviointien tekemisen tueksi ja selkeyttää yrityksen pitkän aikavälin näkymiä. (de Villiers et al., 2014.) IIRC:n tavoitteena on myös tilanne, jossa kaikkia pörssiyrityksiä vaadittaisiin raportoimaan integroidun raportoinnin periaatteiden mukaisesti. Toistaiseksi IR ei kuitenkaan Etelä-Afrikkaa ja Tanskaa lukuun ottamatta ole pakollista. (Sierra-García et al., 2015.)

Integroidulle raportoinnille ei ole olemassa toistaiseksi omia tunnuslukuja, vaan se hyödyntää muita soveltuvia viitekehyksiä, kuten GRI:tä (Niskala & Pajunen, 2015, 12). Viitekehystä on kuitenkin kritisoitu sen soveltumattomuudesta kaikille organisaatiolle, ja keskittymisestä taloudelliseen näkökulmaan (Brown & Dillard, 2014). Viitekehysten tarkoituksena on auttaa yrityksiä kuvaamaan, miten ja kenelle se luo arvoa. Viitekehys muodostuu kolmen tasoista ohjeista; peruskäsitteistä (arvon luominen, liiketoimintamalli, panokset, liiketoiminta), ohjaavista periaatteista (strateginen painopiste ja suuntautuminen tulevaisuuteen, tiedon yhdistettävyyden, sidosryhmien odotuksiin vastaaminen, olennaisuus ja ytimekkyys, luotettavuus ja kattavuus sekä johdonmukaisuus ja vertailukelpoisuus), sekä sisältöelementeistä (organisaation yleiskatsaus ja toimintaympäristö, hallinnointi, riskit ja mahdollisuudet, strategia ja resurssien allokointi, liiketoimintamalli, tulokset, tulevaisuuden näkymät sekä raportointiperiaatteet ja laskejaraja). (Niskala & Pajunen, 2015.)

Integroitu raportointi on monessa tapaa yhteydessä yritysraportointiin ja hyödyntää GRI:n periaatteita, esimerkiksi olennaisuuden määrittelyä. Myös viitekehysten raportointiperiaatteet ovat hyvin samankaltaiset, merkittävien ero syntyy IR-kehysten tietojen yhdistettävyyssperiaatteesta. Usein esimerkiksi GRI:n yleinen perussisältö, jossa kuvataan tiedot liittyen organisaation toimintaan, yritysraportointiin strategiseen ulottuvuuteen ja periaatteiden johtamiseen, soveltuu integroidun raportoinnin sisältöelementteihin. Tutkimusten mukaan vahva tausta yritysraportoinnissa helpottaa integroidun raportin ajatuksen sisäistämistä sekä sen käyttöönottoa. (Niskala & Pajunen, 2015, 50–53.) De Villiers et al. (2014) mukaan olennainen eroavaisuus GRI:n ja IR:n välillä syntyy sen painopisteestä: GRI-raportin tavoitteena on tarjota tietoja sidosryhmille liittyen ensisijaisesti riskeihin sekä mahdollisiin arvon nousuihin tulevaisuudessa. IR-viitekehysten mukainen painopiste on arvon luominen tulevaisuuden toimintojen avulla. (de Villiers et al., 2014.) Integroitu raportointi on kuitenkin avainasemassa mahdollistamassa merkittäviä muutoksia yritysraportoinnissa tulevaisuudessa (Sierra-García et al., 2015).

2.8 Raportoinnin haasteet ja kritiikki

Yritysraportointi on saanut kritiikkiä erityisesti siitä, että useat yritykset keskittyvät nimenomaisesti raportointitoimintojen kehittämiseen, eivät niinkään vastuullisuuden kehittämiseen toiminnassa. GRI nähdään tutkimuksen mukaan yrityksen yhtenä sidosryhmistä, joka pyritään tyydyttämään, mutta GRI:n käyttöä tai hyötyjä omaan toimintaan ei pohdita tai kyseenalaisteta. (Vigneau, Humphreys, & Moon, 2015.) Myös Onkila et al. (2013) nostavat esiin pohdinnan, missä määrin raportti kuvaa todellisuudessa yrityksen vastuullisuutta, ja kuinka suuri osa siitä on tuotettu ”markkinointimielessä” sidosryhmien vakuuttamiseksi. Yritysraportointitiedon hyödyntämistä tutkiessa useat sidosryhmät kertoivat, etteivät perehdy yritysraportteihin siitä syystä, että ne sisältävät liikaa subjektiivista ”sanahelinää”, eivätkä kuvausta tai tunnuslukuja todellisuudesta tehdystä työstä vastuullisuuden toteuttamiseksi. (Onkila et al., 2013.) Myös

Moser & Martin (2012) toteavat eettisyyden haasteen yritys vastuutietoja paljastaessa, sillä vastuullisuuden ja taloudellisen tuloksen välillä on tutkimusten mukaan korrelaatio, mikä erityisesti kannustaa esittämään yrityksen kannalta vain positiivisia tietoja. Osakkeenomistajan näkökulmasta puolestaan CSR-raportointi saattaa aiheuttaa liikaa kustannuksia verrattuna siitä aiheutuviin hyötyihin, mikäli vastuullisuusraportoinnilla tavoitellaan ensisijaisesti yhteiskunnallisia hyötyjä (Moser & Martin, 2012).

Toisaalta raportointiviitekehyksiä, kuten GRI-standardia on kritisoitu siitä, etteivät ne huomioi subjektiivista kokemusta vastuullisuudesta, vaan keskittyvät ennalta määriteltyjen tunnuslukujen esittämiseen. Vastuullisuuden tavoittelun tulisi liittyä laajemmin sosiaaliseen oppimiseen, jossa yhteisön jäsenet, kuten työntekijät voisivat omaksua vastuullisuuskäytännöt osaksi käyttäytymistä. Esimerkiksi työntekijöiden työhyvinvointia mitatessa, mittaristojen tulisi olla myös työntekijöiden näkökulmasta relevantteja ja kuvata heidän kokemustaan työhyvinvoinnista (Magee, 2013). Vastuullisuusteemoja käsitellään usein yleisellä tasolla, eikä arvioida suhteessa yrityksen omaan strategiaan tai liiketoimintaan (Porter & Kramer, 2006). Oikeanlaisella viestinnällä ja laadukkailla raportointikäytännöillä, – jotka sisältävät sekä subjektiivisen näkemyksen vastuullisuudesta, että laatua parantavat indikaattorit sekä konkreettiset toimenpiteet, on siten huomattava merkitys siinä, että tieto koetaan tarpeelliseksi.

Yritysvastuun hallinnan ja raportoinnin tulisi olla kestävän kehityksen ideologian mukaisesti tulevaisuuteen suuntautuvaa, sillä kestävän kehityksen termin mukaisesti tuleville sukupolville pitäisi taata samat mahdollisuudet tarpeidensa tyydyttämiseen, kuin nykyisillä sukupolvilla on. Yritysvastuu ei aina toteuta tätä, vaan usein se kohdistuu menneisyyteen, kuinka yrityksessä on tehty vastuullisia tekoja, ei siihen, kuinka yritys tulevaisuudessa pyrkii esimerkiksi lisäämään vastuullisuuttaan. (Vigneau et al., 2015.) Myös Diouf & Boiral (2017) tunnistavat tulevaisuuden arvioinnin ongelman, minkä lisäksi heidän mukaansa usein raporteissa esitetty tieto on liian yleistä, sisältää asiaankuulumattomia ja turhia tietoja ja positiivista asioista raportoidaan negatiivisia huomattavasti useammin. Integroitu raportointi on nähty vastaamaan perinteistä yritys vastuuraporttia paremmin tulevaisuussuuntaukseen, sillä siinä painopiste on arvonluonnissa nyt ja tulevaisuudessa (Niskala & Pajunen, 2015, 6).

Mäkelän (2012) mukaan vastuullisuusraportoinnin ongelmana on taloudellisen näkökulman painottuminen kaikessa päätöksenteossa, – eli vaikka yritys vastuun käsittää kolme eri ulottuvuutta, on taloudellinen näkökulma näistä kuitenkin voimakkain ja hallitsevin. Esimerkiksi yrityksen suorituskykyä arvioidaan usein ainoastaan taloudellisilla laskelmilla sijoittajien näkökulmasta, ei ympäristölaskelmilla tai rakenteellisten muutosten vaikutuksilla sidosryhmien tai laajemmin poliittisten vaikutusten näkökulmasta. (Mäkelä, 2012.) Myös sidosryhmien näkemyksestä yritys vastuukäytäntöjen kehityksen esteenä on ensisijaisesti kannattavuuden tavoittelu ja päätöksenteossa taloudellisen näkökulman painottuminen. Tämä johtuu heidän mukaansa siitä, *”ettei pystytä perustelevaan ”vastuullisuusinvestointien” takaisinmaksuaikaa tai perustelevaan muulla tavoin vastuullisen toiminnan tuomaa taloudellista lisäarvoa”*. (Onkila et al., 2013.)

Yritysvastuuraporteilla on myös valtaa mielikuvien luojana. Raportin sisältö määrittää pitkälti sen, miten yritystä ja sen suorituskykyä arvioidaan,

vaikka yrityksellä itsellään on täysi valta valita, mitä se sisällyttää raporttiin ja mitä ei. Esimerkiksi negatiivisista vaikutuksista, kuten lomautuksista tai toiminnan uudelleenjärjestelyistä ei mielellään raportoida, mikä vaikuttaa vastuullisuuskäsitykseen kyseenalaisesti. (Mäkelä, 2012.) Vaikkeivat yritykset esittäisi harhaanjohtavia tai väärää tietoa vastuullisuuteensa liittyen, erilaiset ilmaisut, metaforat ja symbolit muokkaavat lukijan käsitystä (Laine, 2009). Myös Leszczynska (2012) toteaa objektiivisuuden ongelman raportoinnissa, sillä negatiivisista asioista, kuten epäonnistuneista projekteista ei juuri raportoida, vaikka juuri se voisi lisätä luottamusta tuotettuun sisältöön sidosryhmien näkökulmasta. Usein yrityksillä on pyrkimys linkittyä kestäväen kehityksen kanssa ja raportoida siitä, vaikka liiketoimintaa jatkettaisiin samalla tavalla kuin aiemmin (de Villiers et al., 2014).

Yleisten kirjanpitoperiaatteiden mukaisesti tiedon tulisi olla relevanttia, oikea-aikaista, luotettavaa, vertailukelpoista ja johdonmukaista. Vaikka samat kirjanpitoperiaatteet tulisi toteutua myös yritysvastuutiedon osalta, voi esimerkiksi vertailukelpoisuutta olla haastavaa toteuttaa. Yritysten välinen yritysvastuullisuuden vertailu on haastavaa siitä syystä, että esimerkiksi sosiaalisesta vastuusta saatetaan raportoida täysin eri asioita, ja toisaalta yrityksen sisäisessä vertailussa aiempien vuosien raportointiin haasteeksi saattavat muodostua indikaattorit, joilla ei ole systemaattista laskentaperustetta tiedon ollessa sisällöltään laadullista. Toisaalta yrityksen itsensä on myös mahdollista vaikuttaa vertailtavuuden paranemiseen raportoimalla systemaattisesti tavoitteiden toteutumisesta ja ottamalla raportteihin mukaan esimerkiksi edellisen vuoden vertailutiedon. (Mäkelä, 2012.) GRI-standardit ovat pyrkineet yhdenmukaistamaan ja lisäämään vertailukelpoisuutta eri raporttien ja aikakausien välillä.

Sidosryhmien odotusten ymmärtäminen on keskeistä, sillä sidosryhmät ovat tiedon ensisijaisia hyödyntäjiä. Tähän liittyvänä ongelmana (alun perin Deegan & Rank, 1999) on luotu odotuskuilu-käsite, mikä tarkoittaa tiedon tuottajien ja sen hyödyntäjien eriäviä odotuksia ja tarpeita (Onkila et al., 2013). Odotuskuiluongelma saattaa muodostua myös yrityksen ja sen työntekijöiden välille, mikäli vastuullisuuden merkitys tai sen heijastuminen päivittäiseen toimintaan eivät ole selkeitä työntekijöille. Onkila et al. (2013) tutkimuksessa yritysvastuutiedon hyödyntämisessä haastatellut työntekijät mainitsivat, ettei heillä ollut riittävä ymmärrystä siitä, kuinka he itse voisivat toimia vastuullisemmin, tai kuinka se liittyisi heidän työnkuvaansa. Myös vastuullisuuden käsitteen määrittämisessä oli tutkimuksen mukaan toisistaan laajasti poikkeavia näkemyksiä.

Sidosryhmien näkökulmasta vastuullisuus koettiin erittäin tärkeäksi, mutta nykyisten raportointikäytäntöjen ei nähty palvelevan tarkoitustaan (Onkila et al., 2013). Raporttien tulisi tarjota totuudenmukainen kuvaus tehdyistä toimenpiteistä, sekä realistinen arvio tulevien toimenpiteiden onnistumisesta, jotta ne onnistuisivat tavoittamaan myös sidosryhmien odotukset ja luottamuksen.

3 RAPORTOINTIVIITEKEHYS

3.1 Global Reporting Initiative

Yritysvastuun raportointi perustuu pääosin vapaaehtoiisiin raportointiviitekehysiin ja -standardeihin, joista GRI eli Global Reporting Initiative on maailmanlaajuisesti käytetyin ja tunnetuin. Tässä tutkielmassa keskitytään nimenomaan GRI-standardiin, ja tutkimuksen kohteena olevat yritykset on valittu sillä perusteella, että heidän laatimansa raportti on GRI-standardin mukainen ja siten tutkimuksen kannalta vertailukelpoisempi.

Global Reporting Initiative eli GRI on vuonna 1997 perustettu, Yhdysvaltain ympäristöystävällisen talouden liittouman sekä YK:n ympäristöhankkeen voittoa tavoittelematon yhteisprojekti. Se on vapaaehtoinen standardi ja ohjejoukko, jonka tarkoituksena on lisätä yrityksen ja sen sidosryhmien välistä dialogia julkaisemalla tietoja taloudellisesta, sosiaalisesta, hallinnollisesta ja ympäristöllisestä suorituskyvystä. GRI:tä on pidetty vastuullisuusraportoinnin pääasiallisena viitekehystenä ja esimerkiksi KPMG:n tutkimuksen mukaan vuonna 2011 maailman 250 suurimmasta yrityksestä 85% noudatti GRI:n suuntaviivoja yritysvastuuraportoinnissaan. (Fernandez-Feijoo, 2014; Vigneau et al., 2015.) Rakenteeltaan GRI on verkostopohjainen organisaatio, jonka toiminnassa osallisena on tuhansia professoreja ja organisaatioita useilta sektoreilta ja alueilta (GRI, 2017).

Yritysvastuun raportointiviitekehykselle oli selkeä tilaus, sillä yrityksiltä vaadittiin yhä enemmän tietoja liittyen sosiaaliseen ja ekologiseen suorituskykyyn, mutta ei ollut tarkkaa määritelmää, kuinka näistä tulisi raportoida. Yritysten raporttien sisällöt olivat vaihtelevia, epä johdonmukaisia, eikä niitä ollut juuri mahdollista vertailla keskenään, tai edes yrityksen sisällä raportointikausien välillä. (Belkhir, Bernard, & Abdelgadir, 2017.) GRI:n periaatteet, joiden tarkoituksena on parantaa vastuullisuusraporttien laatua ja läpinäkyvyyttä ovat tasapuolisuus, vertailukelpoisuus, tarkkuus, ajantasaisuus, selkeys ja luotettavuus. Läpinäkyvyys voidaan määritellä sen ominaisuuksien mukaan. Williams (2005) mukaan se tarkoittaa ”olennaista, oikea-aikaista ja luotettavaa tietoa” ja Bushman et al. (2004) mukaan ”tietojen saatavuutta ulkopuolisille”. Aiempien tutkimusten mukaan avoimempi ja läpinäkyvämpi raportointi heijastaa suurempaa sitoutumista vastuullisiin tavoitteisiin. (Fernandez-Feijoo, 2014.) GRI:n dokumentit ja standardit on luotu yhteistyössä keskeisten raportoinnin sidosryhmien kanssa, jotta ne toteuttaisivat paremmin myös ulkopuolisen tiedon hyödyntäjän toiveita (Niskala et al., 2019, 118–119).

GRI:n missio on ”tuottaa ilmaisia vastuullisuusraportointikäytäntöjä mahdollistaakseen kaikille organisaatioille ja yrityksille taloudellisen, ympäristöllisen, sosiaalisen ja hallinnon suoriutumisen raportoinnin”. Sen visiona on ”kestävä maailmantalous, jossa organisaatiot hallitsevat niiden taloudellista, ympäristöllistä, sosiaalista ja hallinnollista suorituskykyä ja seurauksia vastuullisesti, ja raportoivat näistä läpinäkyvästi”. GRI:n mukaan vastuullisuusraportit ovat siten väylä organisaatioille kiinnittää huomiota kestävämpään toimintaan ja siten myötävaikuttaa kestävään maailmantalouteen. (GRI, 2017.)

GRI:n tavoitteena on yhtenäistää raportointikäytäntöjä ja tehdä raporteista vertailukelpoisempia (Diouf & Boiral, 2017). Tätä on myös kritisoitu, sillä on tuotu esiin ajatus, kuvaako raportti siten tarpeeksi yrityksen subjektiivista kokemusta vastuullisuudesta (Magee, 2013). Diuofin & Boiralin (2017) mukaan GRI-standardin noudattamisella on havaittu olevan kuitenkin positiivinen yhteys myös sidosryhmien kokemukseen raportin laadusta ja luotettavuudesta.

3.1.1 GRI: viitekehuksesta standardiksi

”Yritysvastuu ja siitä raportointi heijastelee vahvasti aikaansa” (Kurittu, 2018, 9). GRI on halunnut vahvistaa asemaansa kansainvälisesti johtavana raportointiviitekehystenä kehittämällä jatkuvasti raportointiohjeistoa ja -käytäntöjä lukijoitaan paremmin palveleviksi. Ensimmäinen versio GRI:stä, GRI-viitekehys julkaistiin vuonna 2000 ja seuraava versio G2 vuonna 2002. Näihin aikoihin vastuullisuusraportoinnin trendi oli avoimuus, eli raportoinnissa ”mitä enemmän, sen parempi”-ajattelutapa oli voimakkaasti esillä. GRI G3-versio muutti raportointikäytäntöjä vuonna 2006, kun G3-versioon liitettiin olennaisuuden (*engl. materiality*) periaate, jonka mukaan raportoinnissa tulisi keskittyä toiminnan tärkeimpiin vaikutuksiin ja sidosryhmien odotuksiin. G3-standardin vallitessa vastuu nähtiin kuitenkin yrityksen sisäisenä asiana, eli vastuu rajattiin koskemaan vain niitä asioita, jotka kuuluvat yrityksen hallintaan ja omistukseen. Myös mukaan liitettyssä olennaisuustarkastelussa huomio kiinnittyi omaa toimintaa koskeviin vaikutuksiin, ei esimerkiksi hankintaketjuun, ympäristöön tai yhteiskuntaan. (Godha & Jain, 2015; Kurittu, 2018, 9–10.)

Edelleen käytössä oleva G4-versio julkaistiin vuonna 2013 ja verrattuna aiempiin ohjeistoihin, tässä vastuullisuutta lähestyttiin arvoketjuajattelun näkökulmasta. Tämä tarkoitti sitä, että yritysten odotettiin hallitsevan vastuullisuuteen liittyviä vaikutuksia koko sen arvoketjussa. Konkreettisesti tämä näkyi muun muassa toimitusketjun hallinnan ja arvioinnin uusina tunnuslukuina. G4:n myötä yritysvastuun raportoinnin lisäksi korostettiin yritysvastuun hallintaa, eli sitä, että vastuullisuusasiat tuodaan osaksi yrityksen strategiaa, päätöksentekoa ja johtamismenetelmiä. GRI G4 poikkesi aiemmista versioista myös rakenteellisesti, sillä G4 oli ensimmäinen standardiksi nimetty viitekehys, aiempien versioiden ollessa ohjeistoja. Muutos ohjeistosta standardiksi perusteltiin GRI:n aseman ja uskottavuuden vankistumisella, vaikkei raportointivaatimuksiltaan näissä ole juurikaan eroa. Suurimmat standardin tuomat muutokset liittyivät tyyliin sekä luettavuuteen, sillä esimerkiksi sisäisiä viittauksia ja koodikieltä lisättiin. (Godha & Jain, 2015; Kurittu, 2018, 10–11.)

Aiemmissa GRI-ohjeistoissa yritykset valitsivat A, B, C tai D raportointitason sen mukaisesti, kuinka kattavasti ne raportoivat vastuullisuuteen liittyvistä tekijöistä. G4-standardissa nämä tasot ovat poistuneet ja tilalla on ”core” eli perustaso sekä ”comprehensive” eli laaja taso -vaihtoehdot, jotka määrittävät sen mukaan, kuinka laajasti standardia hyödynnetään. Lisäksi G4:ssä merkittävä muutos verrattuna aiempiin ohjeistuksiin on johdon näkemyksen huomioiminen vastuullisuudesta. (Boerner, 2013; GRI, 2017.) Johdon näkemyksen huomioiminen osana raporttia on tärkeää, sillä johdon näkemykset vastuullisuudesta liittyvät usein myös vastuullisuuden toteutukseen ja tulevaisuuden tavoitteisiin

yrityksessä. Myös sidosryhmien osallistamisella standardien kehitykseen on positiivisia vaikutuksia, sillä se lisää ohjeiston hyväksyttävyyttä, uskottavuutta ja käytökelpoisuutta (Niskala et al., 2019, 118).

3.1.2 GRI statistiikkaa

Mikäli yritys haluaa kutsua raporttiaan GRI-raportiksi, se tulee tehdä joko GRI-standardia noudattaen tai GRI-standardia hyödyntäen. GRI:n hyödyntäminen mahdollistaa vaatimuksista oikaisemisen, ja raportista on mahdollista tehdä tiiviimpi, ja enemmän yrityksen näköinen. Vaihtoehdon valinta riippuu pitkälti lukijoiden tarpeesta ja raportoivan yrityksen omista tavoitteista. (Kurittu, 2018, 150–151.) Standardissa näitä vaihtoehtoja kutsutaan ”core” eli perustasoksi sekä ”comprehensive” eli laajaksi tasoksi. Core-tason mukainen raportti on olennaisilta osiltaan standardien mukainen, comprehensive kattaa core-tason raportoivat tiedot sekä lisäksi valinnaisia tunnuslukuja. (Boerner, 2013.)

Perustason mukaisesti organisaation tulee raportoida GRI 102 Yleisistä tiedoista osiot 1–14, 16, 18 ja 40–56. Laajan tason raportti velvoittaa sisällyttämään kaikki tiedot 1–56. Johtamismalli on molemmissa tasoissa sama, eli organisaation tulee ”kuvata johtamismalli jokaiselle olennaiselle näkökohdalle”, eli niille tunnusluvuille, jota se olennaisuusarvioinnin mukaan raportoi. Tunnusluvuista 200, 300 ja 400 perustason mukaisesta raportista tulee löytyä jokaisesta olennaisesta näkökohdasta vähintään yksi tunnusluku, laajan tason raportista puolestaan kaikki tunnusluvut. (GRI, 2018; Kurittu, 2018, 103.) Raportointivaatimukset kummallekin tasolle on kuvattu alapuolella olevassa Kaaviossa 2.

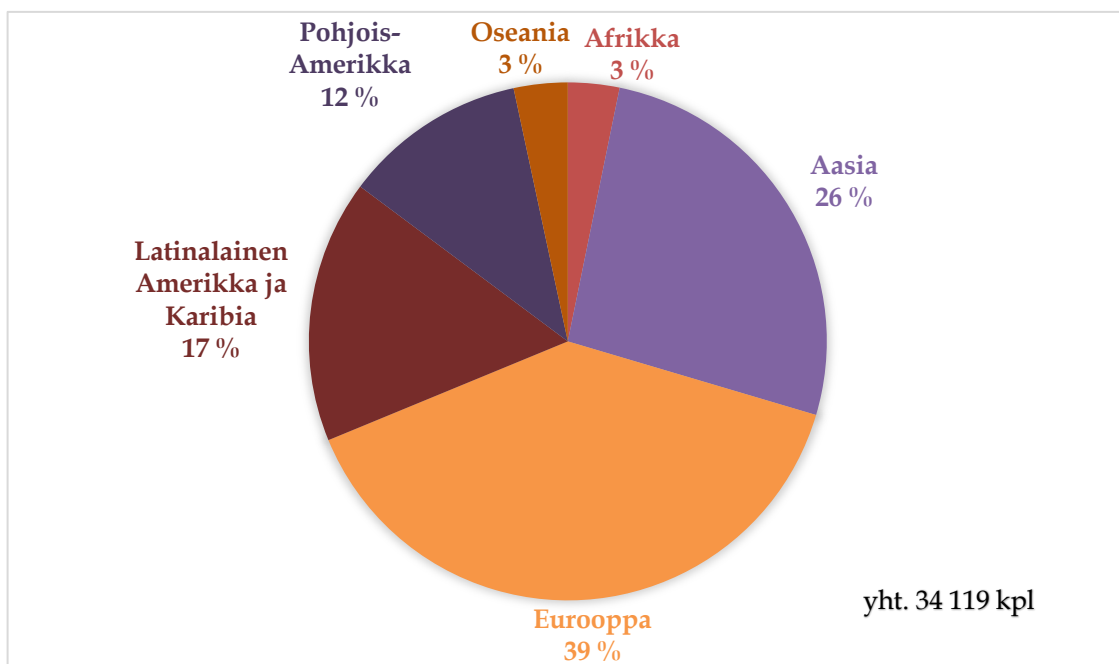
GRI:n mukaisuus	Perustaso (<i>core</i>)	Laajataso (<i>comprehensive</i>)
Yleiset tiedot (GRI 102)	Raportoi tiedot: (102-1) – (102-14) (102-16) (102-18) (102-40) – (102-56)	Raportoi kaikki tiedot: (102-1) – (102-56)
Johtamismalli (GRI 103)	Kuvaa johtamismalli jokaiselle olennaiselle näkökohdalle	Kuvaa johtamismalli jokaiselle olennaiselle näkökohdalle
Tunnusluvut (200, 300 ja 400)	Raportoi jokaisesta olennaisesta näkökohdasta: vähintään 1 tunnusluku	Raportoi jokaisesta olennaisesta näkökohdasta: kaikki tunnusluvut

KAAVIO 2: GRI:n perustason ja laajan tason raportointivaatimukset (Kurittu, 2018, 103)

Noin 60 maan yritykset käyttävät GRI:tä vastuullisuusraportointiviitekehysnä. Standardia voidaan soveltaa yrityksen koosta, toimialasta, tai tyypistä riippumatta. (Godha & Jain, 2015.) Seuraavassa on havainnollistettu GRI:hin liittyvää statistiikkaa kaavioiden avulla. Kaikki tieto on kerätty GRI:n omasta tietokannasta, GRI-raportteihin liittyvä tieto on tietokannassa ajanmukaista, mutta

mahdollisesti muita standardeja hyödyntävien vastuullisuusraporttien lukumäärä ei ole täsmällinen. Vertailu muiden viitekehysten ja GRI-standardien mukaisesti tehdyistä vastuullisuusraporteista havainnollistaa kuitenkin niiden jakautumista karkeasti.

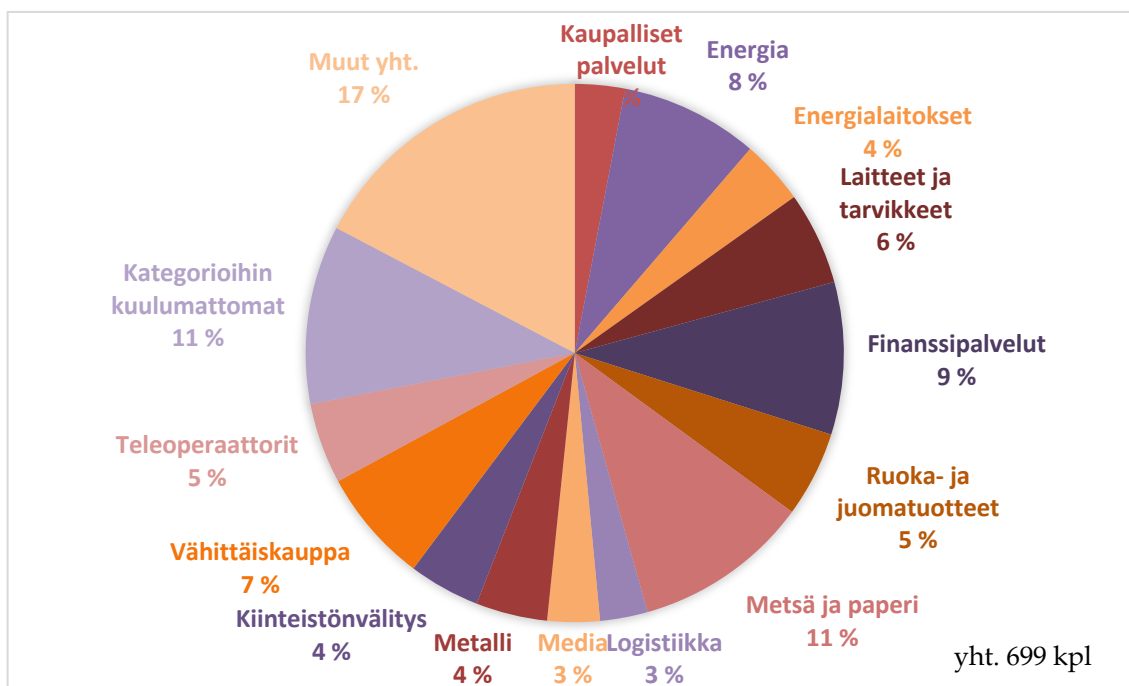
GRI:n tietokannassa on yhteensä 57799 yritysvastuuraporttia (tilanne 4.1.2020 mukaan), joista 34119 on GRI-standardien mukaisia. Raportit ovat yhteensä 14177 eri organisaation tuottamia. GRI-standardien mukaiset raportit jakautuvat maantieteellisesti Kaavion 3 mukaisesti. (GRI, 2020.) KPMG:n tutkimuksen mukaan raportointi on eniten maanosista kasvanut Aasian ja Tyynenmeren alueilla viimeisen kahden vuoden aikana. Myös Amerikassa raporttien määrä on kasvanut huomattavasti, Euroopassa puolestaan luvut ovat pysyneet tasaisen korkeina viimeisen 6 vuoden aikana. (KPMG, 2017.)

KAAVIO 3: GRI-raporttien jakautuminen maantieteellisesti (GRI, 2020)

Tietokannan mukaan Suomessa on tehty 126 organisaation toimesta yhteensä 699 GRI-standardien mukaista raporttia. Raporttien määrät (%) on jaoteltu toimialoittain alapuolella Kaaviossa 4. Sektori "Kategorioihin kuulumattomat" sisältää ne toimialat, jotka ovat GRI:n toimialajaottelun ulkopuolella. Puolestaan sektorissa "Muut" on esitetty niiden alojen raportit yhteenlaskettuna, joiden tuottama raporttimäärä oli alle 20 kpl. Tähän sisältyvät toimialat ovat ilmaliikenne (17 kpl), kemikaalit (14 kpl), monialayhtymät (3 kpl), rakentaminen (14 kpl), rakennusmateriaalit (4 kpl), kestokulutushyödykkeet (8 kpl), terveydenhuollon tuotteet ja palvelut (yht. 12 kpl), voittoa tavoittelemattomat organisaatiot (2 kpl), rautatiepalvelut (8 kpl), teknologialaitteet (10 kpl), tekstiilit ja vaatetus (10 kpl), yliopisto (3 kpl) sekä jätehuolto (16 kpl). Muut-kategoria muodostuu siten suurimmaksi sisältäessään usean alan raportit yhteenlaskettuna, mutta yksittäisiltä toimialoilta eniten raporteja ovat tuottaneet metsä- ja paperiteollisuus (74 kpl),

finanssi- ja rahoitusalan palvelut (64 kpl), energia-alan yritykset (58 kpl) sekä vähittäiskauppa (48 kpl). (GRI, 2020.)

KAAVIO 4: GRI:n mukaiset yritysraportit toimialoittain Suomessa (GRI, 2020)

KPMG:n tutkimuksen mukaan, maailmanlaajuisesti eniten yritysraportteja tuotetaan öljy- ja kaasualalla (81% toimialan yrityksistä), kemikaalialalla (81% yrityksistä), louhinnan alalla (80% yrityksistä), autoteknologia-alalla (79% yrityksistä), teknologian, median ja teleoperaattorien alalla (79% yrityksistä) sekä metsä- ja paperiteollisuuden alalla (77% yrityksistä) (KPMG, 2017). Maailmanlaajuiset tilastot ovat samansuuntaiset kuin Suomen vastaavat luvut, mutta KPMG:n tutkimuksessa on huomioitu millä tahansa raportointiviitekehelyllä yritysraportin tuottavat yritykset, Suomen tilastossa vain GRI-standardin mukaiset yritykset. Silti myös maailmanlaajuisesti tarkasteltuna GRI on suosituin yritysraportin raportointiviitekehely (KPMG, 2017).

3.2 GRI G4 -standardin sisältö

GRI-ohjeiden mukaan raporttien tulisi kattaa organisaation visio ja strategia liittyen kestäväan kehitykseen, johtajan näkemys kestävästä kehityksestä sekä sen parantamiseen liittyvistä toimenpiteistä, organisaatioprofiili, joka antaa yleiskuvan yrityksen toiminnasta ja siten raportoitavien asioiden laajuudesta ja merkityksellisyydestä sekä kuvaus organisaation hallintorakenteesta, politiikasta ja johtamisjärjestelmästä (Leszczynska, 2012). Nämä asiat sisällytetään GRI-standardien osiin 101, 102 ja 103. Tätä "100-sarjaa" sovelletaan kaikissa organisaatioissa, jotka laativat GRI:n mukaisen raportin, eli näihin liittyvät asiat on pakko

raportoida. Tunnuslukujen raportointi on valinnanvaraista, eli organisaatio voi valita toimialalle ja toiminnalleen olennaiset raportoitavat luvut. Tunnusluvut on koottu kolmeen sarjaan; GRI 200 sisältää taloudellisen vastuun tunnusluvut, GRI 300 ympäristölliset standardit ja GRI 400 sosiaalisen vastuun tunnusluvut. Kukin standardijoukko sisältää kapeammin määriteltyjä standardeja aiheen eri osa-alueille, ja nämä standardit puolestaan aiheeseen liittyviä tunnuslukuja. Tunnuslukujen yhteydessä on eritelty mitä aiheesta tulee raportoida, sekä raportointisuosituksia, jotka sisältävät tunnuslukuun liittyviä tarkempia tietoja. Taloudellisen vastuun standardeja on 6 kpl, ympäristöön liittyviä 8 kpl ja sosiaaliseen vastuun 19 kpl. (GRI, 2018.)

GRI 101 Perusteet (*engl. Foundation*) sisältää ohjeet siitä, mitkä vaatimukset raportin tulee täyttää sisällön ja laadun osalta, mikäli sitä haluaa kutsua GRI-raportiksi. Tässä osiossa kuvataan vastuullisuusraportoinnin määritelmä ja tarkoitus, sekä lähestytään raportoinnin periaatteita, kuten olennaisuusperiaatetta ja sidosryhmien näkemyksen huomioimista. Olennaisuusperiaatteen mukaisesti, organisaation tulisi raportin sisällön määrittelemisen avulla tunnistaa ne olennaiset asiat, joista sen olisi raportoitava sen mittavien vaikutusten vuoksi joko organisaation oman toiminnan, tai sen sidosryhmien päätöksenteon ja arvioinnin kannalta. Olennaisten aiheiden tunnistamisen jälkeen, kullekin olennaiselle aiheelle tulisi yksilöidä olennaisuusrajat. (GRI, 2018.) Osio sisältää myös ohjeet standardien soveltamiseen. GRI 101:ssä on kuvattu vaihtoehdot raportin laajuuteen, eli mitä vaaditaan perustasoiselta (*core*) raportilta ja mitä puolestaan laajan tason (*comprehensive*) raportilta. Raportin laajuus ei heijastele informaation laatua tai organisaation toiminnan vaikutusten voimakkuutta, vaan kuvaa sitä, missä määrin GRI-standardia on sovellettu. (GRI, 2018.)

Organisaation ja raportin kuvaus tapahtuu osiossa GRI 102. Siinä taustoitetaan sitä, millainen organisaatio tai yritys on kyseessä ja kuinka se toimii. Yleisten tietojen osalta raportoidaan seuraavat seikat: organisaation kuvaus, strategia, eettiset toimintaperiaatteet, hallitus, sidosryhmät sekä raportointitapa. Organisaation kuvaukseen sisältyy muun muassa sen toimiala, toimintamaat, yhtiömuoto ja omistusrakenne, koko, toimitusketju, markkina-alueet sekä tiedot työntekijöistä, sen hyväksymistä periaatteista ja aloitteista. Organisaation kuvauksella on merkitystä siihen, miten myöhemmissä osiossa esitetyt tunnusluvut arvioidaan. Eri toimialojen tunnusluvut eivät ole välttämättä keskenään vertailukelpoisia, vaan vertailua tulisi tehdä esimerkiksi siihen, kuinka organisaatio toimii verrattuna saman alan muihin yrityksiin tai verrattuna saman kokoluokan yrityksiin. (Boerner, 2013; GRI, 2018; Kurittu, 2018, 78.)

Jokaisen organisaation, joka laatii vastuullisuusraporttinsa GRI-standardien mukaisesti, tulee raportoida johtamistavastaan jokaiselle olennaiselle aiheelle tunnuslukujen lisäksi. GRI 103 -osio kattaa tarkemman kuvauksen siitä, mitä tietoja johtamistavasta tulisi tarjota. Osio jakautuu kolmeen osaan: ensimmäiseksi kuvaus, miksi kyseinen asia on olennainen sekä olennaisuuden laskentataraja, toiseksi kuvaus siitä, miten yritys hallitsee ja johtaa olennaiseksi tunnistettua asiaa ja kolmanneksi johtamismallin arviointi, eli arvioidaan, onko kyseinen johtamistapa riittävä. (GRI, 2018; Kurittu, 2018, 108–109.) Lisäksi jokaisessa tunnuslukukategoriassa on kuvattu, kuinka kyseiseen teemaan tulisi liittää johtamisnäkökulma, eli kuinka organisaatio hallitsee aiheetta, siihen liittyviä

vaikutuksia sekä sidosryhmien odotuksia. Esimerkiksi sosiaalisen vastuun tunnusluvun 401 Työllisyys & Työolosuhteet yhteydessä tulisi kuvata kuinka organisaatio johtaa työllisyyttä ja työntekijöiden työolosuhteisiin liittyviä asioita. (GRI, 2018.)

Loput standardeista ovat toimialakohtaisia ja niistä voidaan raportoida toiminnan ja toimialan kannalta olennaiset asiat. Alakohtaiset standardit koostuvat tunnusluvuista ja ne jaetaan kolmeen kategoriaan: Taloudellisen vastuun tunnusluvut (GRI 200), Ympäristö vastuun tunnusluvut (GRI 300) sekä Sosiaalisen vastuun tunnusluvut (GRI 400). Taloudellisen vastuun standardeihin kuuluvat: 201 Taloudelliset tulokset, 202 Paikalliset käytännöt, 203 Välilliset taloudelliset vaikutukset, 204 Hankintakäytännöt, 205 Korruptionvastaisuus ja 206 Kilpailun rajoittaminen. Ympäristö vastuulle on GRI:ssä 8 näkökulmaa: 301 Materiaalit, 302 Energia, 303 Vesi, 304 Luonnon monimuotoisuus, 305 Päästöt, 306 Päästöt vesistöihin sekä jätteet, 307 Ympäristölainsäädännön noudattaminen ja 308 Toimittajien ympäristöarvioinnit. (GRI, 2018; Kurittu, 2018, 115, 121–122.) Sosiaalisen vastuun tunnusluvut on käsitelty tarkemmin omissa luvussaan tutkielman keskityessä sosiaalisen vastuun raportointiin.

Tunnusluvuista ympäristöasioille on GRI:ssä olemassa suoraviivaisimmat ja vakiintuneimmat mittarit, joten näistä raportointi lienee selkeintä. Myös ympäristöasioiden raportoinnissa korostuu olennaisuuden periaate, mutta lisäksi niin kutsuttu ympäristötase, joka kuvaa sitä, millaisia luonnonresursseja toiminnan ylläpitämiseen tarvitaan, sekä sitä, kuinka toiminta kuormittaa ympäristöä. (Kurittu, 2018, 121–122.) Raportoinnin tulisi olla kuitenkin tasapainoista eri osalueiden välillä, vaikka tietyillä toimialoilla esimerkiksi ympäristölliset vaikutukset ovat toisia suuremmat, ja olennaisuuden perusteella ne tuleekin ottaa raportoinnissa esiin.

3.3 GRI sosiaalinen vastuu

Sosiaalinen vastuu on moniulotteinen käsite, eikä sillä ole yksiselitteistä määritelmää (Mäkelä & Näsi, 2010). Kuten aiemmin mainittu, sosiaalisen vastuun ulottuvuus on saanut osakseen vähiten huomiota niin tutkimuskirjallisuudessa kuin käytännössäkin, taloudellisen ja ympäristöllisen näkökulman korostuessa vastuullisuusarvioinnissa. Sosiaalisen vastuun merkitys on kasvanut kuitenkin CSR:n eli yhteiskuntavastuuajattelun myötä. CSR sisältää ”vastuullisuuden päätösten ja toimien vaikutuksista [--] yhteiskuntaan ja ympäristöön [--] huomioimalla sidosryhmien odotukset [--] läpinäkyvän ja eettisen käyttäytymisen myötä”. (Hutchins et al., 2019.) Siten erityisesti yhteiskuntavastuuajattelussa, mutta myös yritysvastuun näkökulmasta painopiste on suuntautunut myös enemmän sidosryhmiin ja yhteiskunnallisiin vaikutuksiin, jotka voidaan käsittää osaksi sosiaalista vastuuta.

GRI raportointistandardi voidaan nähdä erityisen hyödyllisenä sosiaaliselle kestävyydelle, sillä sosiaalista vastuuta on ulottuvuuksista haastavin mitata numeerisesti sen laadullisen luonteensa vuoksi. Toisaalta sosiaalisen vastuun tunnuslukuihin vaikuttavat eniten poliittiset käytännöt tai kulttuuriset

vakaumukset, joten siksi relevantit indikaattoritkin saattavat olla eri maissa eriäviä. Esimerkiksi GRI:n ihmisoikeuksiin liittyvä teema on merkittävä raporteissa kehitysmaissa, joissa työolosuhteet voivat olla haastavat ja sosiaaliseen dimensioon liittyvät ongelmat ovat erilaisia. (Hutchins et al., 2019.) Teollisuusmaissa, kuten Suomessa ihmisoikeuksien ja työolosuhteiden hallinta liittyy useimmiten pääosin toimitusketjun vastuullisuusarviointiin.

GRI G4-standardin mukaisesti olennaisuusarvioinnilla valitaan ne tunnusluvut, joita raportissa halutaan esittää, eli jotka ovat toimialalle ja yrityksen toiminnalle relevantteja. GRI:n raportointivaatimuksia on kolmenlaisia, ”pitää raportoida” (engl. *shall report*), ”raportointisuositus” (*reporting recommendations, should report*) ja ”voi raportoida” (*can report*). (GRI, 2018; Kurittu, 2018, 114.) Myös raportille valittu taso, perustaso tai laaja taso vaikuttavat siihen, mitä ja kuinka paljon tunnuslukuja tulee esittää. GRI G4:n 400-sarja sisältää ne standardit, joita käytetään raportoimaan sosiaalisiin aiheisiin liittyvistä olennaisista vaikutuksista. GRI-standardin 19 sosiaalisen vastuun näkökohtaa on esitelty seuraavissa alaluvussa.

3.3.1 Henkilöstö ja työolosuhteet

GRI 401 -standardi koskee työllisyyttä ja työpaikkojen luomista, eli käytännössä rekrytointia, palkkaamista, työpaikkojen ja työntekijöiden säilyvyyttä sekä työolosuhteita. Standardi kattaa työllisyys- ja työolosuhteet myös organisaation toimitusketjun osalta. Lisäksi GRI 401-tunnuslukuun liittyen tulee raportoida uusien palkattujen työntekijöiden määrä sekä vaihtuvuus raportointijaksolla, eriteltynä iän, sukupuolen ja maantieteellisen alueen mukaan (401-1). 401-2 sisältää kuvauksen sellaisista eduista (henkivakuutus, terveydenhuolto, työkyvyttömyystilanteet, eläketurva, vanhempainvapaat, osakeomistus), jotka tarjotaan kokoaikaisille työntekijöille, mutta ei väliaikaisille tai osa-aikaisille työntekijöille. (GRI, 2018.)

GRI 402 kuvaa organisaation henkilöstön ja johdon välisiä suhteita, ja se sisältää myös suhteet työntekijöitä edustaviin ammattiliittoihin sekä viestinnän lähestymistavan liittyen operatiivisiin muutoksiin. 402-1 koskee vähimmäisilmoitusaikoja (viikkoina), jolloin operatiivisen toiminnan muutoksista, jotka voisivat olennaisesti vaikuttaa työntekijöihin tai heidän edustajiinsa, tulee ilmoittaa. Lisäksi organisaatioiden tulisi raportoida työehtosopimuseuvotteluihin perustuva irtisanomisaika. (GRI, 2018.) GRI 403 koskee työterveyttä ja -turvallisuutta, jotka on tunnustettu myös ihmisoikeudeksi ja jotka ovat yhtenä YK:n kestävästi kehityksen 2030 -ohjelman tavoitteena. Terveet ja turvalliset työolot sisältävät sekä henkisten ja fyysisten haittojen ehkäisyn ja terveyden edistämisen. Organisaatioiden odotetaan raportoivan työterveyden ja turvallisuuden johtamisjärjestelmistä (403-1), riskien arvioinnista ja vaaratilanteiden tunnistamisesta (403-2), työterveyspalveluista (403-3), työntekijöiden osallistumisesta, kuulemisesta ja viestinnästä liittyen ammatilliseen terveyteen ja turvallisuuteen (403-4), työntekijöiden koulutuksesta työterveyteen ja turvallisuuteen liittyen (403-5), työntekijöiden terveyden edistämisestä (403-6), liikesuhteista aiheutuvien terveys- ja turvallisuusvaikutusten ehkäisystä (403-7), työntekijöistä, jotka kuuluvat työterveys- ja

turvallisuushallintajärjestelmän piiriin (403-8), työtapaturmista (403-9) sekä työhön liittyvistä sairauksista (403-10). (GRI, 2018.)

GRI 404 sisältää puolestaan valmennukseen ja koulutukseen liittyvän raportointiohjeistuksen. Tunnusluvusta 404-1 koskee keskimääräistä koulutusaikaa tunteina, joka työntekijälle on tarjottu raportointijakson aikana sukupuolen ja työntekijäkategorian mukaisesti jaoteltuna. Lisäksi organisaation tulee raportoida toteutettujen koulutusohjelmien tyyppi ja laajuus, sekä muut toimenpiteet, joita on tarjottu työntekijöiden taitojen parantamiseksi. 404-2 kuvaa tarkemmin ohjelmia, joiden tarkoituksena on kasvattaa työntekijöiden osaamista tai mahdollistaa uralla etenemisen ja 404-3 kuvaa niiden työntekijöiden prosenttiosuutta, jotka osallistuivat raportointijakson aikana suoriutumista ja urakehitystä arvioivaan tilaisuuteen, kuten kehityskeskusteluun. (GRI, 2018.)

Viimeinen henkilöstöön ja työolosuhteisiin liittyvä standardi 405 ”Monimuotoisuus ja yhdenvertaiset mahdollisuudet” - käsittää tunnusluvut 405-1 eli monimuotoisuuden lukumääräisesti organisaation hallinnossa sekä työntekijöiden keskuudessa, sisältäen sukupuolijakauman, ikäjakauman (alle 30-vuotiaat, 30-50 vuotiaat, yli 50-vuotiaat) ja muut tarvittavat indikaattorit, kuten lukumäärä vähemmistöjen edustajista, sekä 405-2, jossa kuvataan naisten ja miesten peruspalkan suuruutta kussakin työntekijäkategoriassa. Monimuotoisuuden ja tasa-arvoisuuden edistämiseksi on myös hyötyjä organisaatiolle itselleen monipuolisen osaajajoukon, sosiaalisen vakauden sekä edelleen taloudellisen kehittymisen kautta. (GRI, 2018.)

3.3.2 Ihmisoikeudet

Ihmisoikeudet-otsikon alle luokiteltavat tunnusluvut ovat Syrjimättömyys, Yhdistymisen vapaus ja työehtosopimukset, Lapsityövoima, Pakkotyövoima, Turvallisuuskäytännöt, Alkuperäiskansojen oikeudet sekä Ihmisoikeusarviointit. Myös muiden teemojen tunnusluvuista voidaan löytää kytköksiä ihmisoikeuksiin, kuten esimerkiksi terve ja turvallinen työympäristö voidaan laskea yhdeksi ihmisen perusoikeuksista.

GRI 406 Syrjimättömyys (*engl. Non-Discrimination*) tarkoittaa tasa-arvoista kohtelua ja hyötyjen mahdollistamista oikeudenmukaisesti yksilön ansioiden perusteella. 406-1 kattaa numeerisesti syrjintätapaukset ja niihin liittyen toteutetut korjaavat toimet. (GRI, 2018.) Yhdistymisen vapaus on kansainvälisillä julistuksilla ja yleissopimuksilla määritelty ihmisoikeus, ja tarkoittaa työntekijöiden järjestäytymisvapautta ja esimerkiksi oikeutta perustaa oma organisaatio ilman valtion tai muun yksikön puuttumista asiaan. Myös työehtosopimukseen liittyvä oikeus neuvotella kollektiivisesti työhön liittyvistä ehdoista ja työoloista on kansainvälisesti tunnustettu ihmisoikeus (GRI 407). Tähän liittyen yrityksen, joka toimii sellaisessa maassa, jossa oikeus voi olla uhattuina, tulisi raportoida omista toiminnoistaan sekä toimittajista, joiden osalta yhdistymisen vapaus ja neuvotte-luoikeus voivat olla uhattuina (407-1). (GRI, 2018.)

GRI 408 koskee lapsityövoimaa ja 409 pakkotyövoimaa, joiden käyttö on erinäisissä sopimuksissa kielletty. Organisaation, joka toimii maassa, jossa on riski lapsi-tai pakkotyövoiman käyttöön, tulisi raportoida toiminnan sijainti sekä toimintojen luonne, sekä miten yritys toimii ehkäistäkseen ja lopettaakseen

niiden käytön. (408-1) ja (409-1). (GRI, 2018; Kurittu, 2018, 136-137.) Turvallisuuskäytäntöjä lähestytään ihmisoikeuksien näkökulmasta GRI 410:ssa. Se kattaa esimerkiksi turvallisuushenkilön asianmukaisen voimankäytön ihmisoikeuksia kunnioittaen. Siitä syystä 410-1 tunnusluvussa organisaation tulee raportoida prosenttiosuus turvallisuushenkilöstöstä, joka on saanut koulutuksen liittyen ihmisoikeuspolitiikkoihin ja niiden soveltamiseen turvallisuuskäytännöissä. (GRI, 2018; Kurittu, 2018, 137.)

GRI:ssä on tunnusluku liittyen alkuperäiskansojen oikeuksiin, jossa raportoidaan siitä, miten heidän oikeuksiaan on rikottu ja millaisia korjaavia toimenpiteitä sen seurauksena on tehty (411-1). Viimeisin ihmisoikeuksiin kategorisoitava tunnusluku koskee ihmisoikeusarviointeja, ja on tärkeä erityisesti niissä maissa, jossa ihmisoikeuksien loukkaukset ovat yleisiä. Ihmisoikeuksien arviointi on vastuullista liiketoimintaa ja riskienhallintaa, ja arvioinnit liittyvät vahvasti esimerkiksi investointipäätöksiin ja toiminnan laajentamiseen kansainvälisesti uusille alueille. Siten 412-1:ssa raportoidaan missä toiminnoissa sekä maissa ihmisoikeusarviointia on tehty, 412-2 liittyy siihen, kuinka paljon henkilöstöä koulutetaan ihmisoikeuksiin ja siihen liittyviin toimintaperiaatteisiin ja 412-3 siihen, kuinka moneen investointisopimukseen liittyy ihmisoikeuksia koskevia ehtoja. (GRI, 2018; Kurittu, 2018, 138-139.) Suomalaisissa organisaatioissa ihmisoikeuksien toteutumisesta huolehtiminen (kuten lapsityövoima, alkuperäiskansojen oikeudet) kiteytyy yleensä toimitusketjuun liittyviin arviointeihin, muutoin raportointi käsittää lähinnä turvallisuuteen, oikeudenmukaisuuteen ja yhdenvertaisuuteen liittyviä tunnuslukuja.

3.3.3 Yhteiskunta

Yhteiskuntaa koskevat tunnusluvut ovat GRI G4-standardissa 413-415. GRI 413-standardin mukaan paikalliset yhteisöt ovat henkilöitä tai henkilöryhmiä, jotka elävät tai työskentelevät alueilla, joilla on organisaation toiminnasta aiheutuvia taloudellisia, sosiaalisia tai ympäristövaikutuksia. Organisaatioiden odotetaan välttävän paikallisyhteisöihin kohdistuvia negatiivisia vaikutuksia. 413-1 kattaa toimenpiteet, joissa paikallisyhteisö on mukana, kuten kehitysohjelmat ja vaikutusten arvioinnit, sekä arviointeja koskevien tulosten julkistaminen. Lisäksi organisaation tulee raportoida yhteiskuntaan liittyvänä vastuunaan toimista, joilla on mahdollisia negatiivisia vaikutuksia paikallisyhteisöille (413-2). (GRI, 2018.)

414-standardi puolestaan liittyy toimittajien sosiaaliseen arviointiin, sillä organisaatio saattaa olla kytköksissä negatiivisiin vaikutuksiin sen toimitusketjun myötä. 414-1 -tunnusluvussa esitetään prosenttiosuus niistä toimittajista, jotka seulottiin sosiaalisten arviointikriteerien perusteella ja 414-2:ssa organisaation tulee esittää lukumääräisesti ne toimittajat, jotka on valittu sosiaalisen arvioinnin perusteella, tai toimittajasuhde on päättynyt sen seurauksena. (GRI, 2018.) Kolmas yhteiskuntaan liittyvä standardi on yhteiskuntapolitiikkaan ja julkiseen päätöksentekoon liittyvä standardi 415. Organisaatiolla on mahdollista toimintansa kautta edistää koko yhteiskuntaa hyödyttävää politiikkaa, mutta toisaalta se voi johtaa vääristyneeseen vaikutusvaltaan, korrupioon ja lahjontaan. Siten 415-1 on poliittisiin kannanottoihin perustuva tunnusluku, jonka mukaan organisaation tulee raportoida sen poliittisten avustusten kokonaisarvo. (GRI, 2018.)

3.3.4 Tuotevastuu

Viimeisin neljästä sosiaalisen vastuun teemoista liittyy tuotevastuuseen. GRI 416 ”Asiakkaiden terveys ja turvallisuus” liittyy organisaation vastuuseen varmistaa tuotteen turvallisuus sen koko elinkaaren ajan sekä noudattamalla terveys- ja turvallisuusmääräyksiä. 416-1 tunnusluvun mukaisesti organisaation tulee raportoida niiden tuotteiden tai palveluiden prosenttiosuus, joiden terveys- ja turvallisuusvaikutukset on arvioitu. Terveys- ja turvallisuusvaatimusten laiminlyönti, josta seuraa joko sakko, rangaistus tai varoitus, tulee raportoida tunnusluvussa 416-2. Samassa yhteydessä pitää raportoida myös se, ellei organisaatio ole havainnut sääntöjen noudattamatta jättämistä. (GRI, 2018.)

Asiakkaiden tulisi saada riittävät tiedot kuluttamiensa tuotteiden ja palveluiden osalta niiden taloudellisista, ympäristöllisistä ja sosiaalisista vaikutuksista, sillä reilu ja vastuullinen markkinointi auttaa kuluttajia tekemään parempia valintoja. Siten 417 ”Markkinointiviestintä ja tuoteinformaatio” (*engl. Marketing & Labeling*) sisältää vaatimukset markkinointiviestinnälle ja pakkausselosteille, eli tunnusluvussa arvioidaan sitä, vaatiiko yritys seuraavat merkinnät pakkauksiinsa; mistä sen komponentit tulevat, mitä se sisältää (erityisesti sosiaalisesti tai ympäristöllisesti haitalliset aineet), turvallinen käyttö sekä tuotteen hävittämisohjeet (417-1). GRI 417-2 sisältää vaatimusten vastaiset tiedot ja merkinnät, eli kerrat, jolloin sääntöjä on jätetty noudattamatta seurauksena sakko, rangaistus tai varoitus. Mikäli organisaatio ei ole havainnut sääntöjen noudattamatta jättämistä, ilmoitetaan se lyhyesti tämän tunnusluvun yhteydessä. 417-3 puolestaan käsittää markkinointiviestintään, eli mainontaan, myynninedistämiseen ja sponsorointiin liittyvät rikkomukset, joista on aiheutunut seuraamuksia. (GRI, 2018.)

GRI 418 sisältää asiakkaiden yksityisyyden suojan lakien ja asetusten noudattamisen myötä. Vuonna 2016 EU:n alueilla voimaan tullut tietosuojasetus GDPR on lisännyt asiakastietojen hallinnan ja yksityisyyden suojan merkitystä sekä julkisuutta, joten myös tämä standardi lienee saaneen lisääntyvää huomiota viime vuosina. 418-1 sisältää lukumääräisesti esitettynä yksityisyyden loukkauksista aiheutuneet valitukset sekä asiakastietokantaan liittyvät havaitut vuodot, varkaukset ja menetykset. Mikäli organisaatio ei ole kohdannut yksityisyyden suojaan tai tietosuojaan liittyviä ongelmia, se mainitaan lyhyesti tässä. (GRI, 2018.) GRI 419 liittyy sosioekonomisten määräysten noudattamiseen. Vaatimustenmukaisuus koskettaa muun muassa kirjanpitoon, veropetoksiin, lahjontaan, kilpailuun sekä työhön liittyviin ongelmiin, kuten syrjintään. Standardi kattaa johtamisnäkökulman lisäksi yhden tunnusluvun; Lakien ja asetusten noudattamatta jättäminen (419-1). Tässä tulee raportoida merkittävien sakkojen rahamääräinen suuruus, muiden kuin rahallisten seuraamusten kokonaisarvo sekä riitautetut tapaukset. (GRI, 2018.)

3.4 GRI:n vaikutus yritysvastuun raportointiin ja hallintaan

GRI:n tavoitteena on tarjota raportoinnille viitekehykset sosiaalisen, ympäristöllisen ja taloudellisen suoriutumisen raportointiin ja edesauttaa läpinäkyvää

raportointia ja sitä kautta vuoropuhelua sidosryhmien kanssa. Yhtenäinen viitekehys mahdollistaa vertailukelpoisuuden eri organisaatioiden yritys vastuuraporttien välillä. GRI-ohjeet tarjoavat siten ydinsisällön, joka jokaisen raportin pitäisi sisältää sekä käytäntöjä, jotka auttavat organisaatioita muodostamaan tarkoituksenmukaisen ja vertailukelpoisen raportin (Leszczynska, 2012). Yhtenäistä kehystä, joka on määrittynyt pääasiassa kansainvälisesti suurimpien yritysten toimesta, on myös kritisoitu ja ehdotettu, että raportoinnille tulisi olla useita suuntalinjauksia, riippuen esimerkiksi yrityksen koosta, toimialasta ja toiminnan luonteesta (Brown & Dillard, 2014).

GRI-standardien avulla voidaan raportoida niistä sosiaaliseen ja ympäristönäkökulmaan liittyvistä asioista, jotka ovat kaikkein merkittävimpiä sidosryhmien kannalta ja joilla on eniten vaikutusta yrityksen liiketoimintaan. Olennaisuusarviointi on auttanut organisaatioita tunnistamaan itselleen merkittävät raportointialueet. Myös toimialakohtaiset raportointiohjeet ja sidosryhmien odotuksista kertovat liitteet auttavat organisaatiota määrittelemään sen yritys vastuuta. Aiemmissa tutkimuksissa on löydetty todisteita väitteelle, että GRI-standardia käyttävät yritykset raportoivat vastuullisuudestaan kattavammin kuin yritykset, jotka eivät käytä GRI-ohjeistoa. (Dissanayake, 2019.) GRI-viitekehyksen ja vastuullisemman toiminnan välillä ei ole havaittu olevan yhteyttä, eli GRI-raportoinnin omaksuminen sinällään ei johda vastuullisempaan toimintaan. Silti myös Belkhir et al. (2017) tutkimuksen mukaan kestävän kehityksen mukaisesti toimivat yritykset raportoivat kuitenkin todennäköisemmin laajemmin ja kattavammin vastuullisuuteen kuuluvista teemoista GRI-standardin myötä. Puolestaan heikosti vastuullisesti toimivat yritykset hyötyvät GRI-standardin käytöstä, mikä tutkimusten mukaan (esim. Fonseca, 2010) vaikuttaa käsitykseen yrityksestä vastuullisempaan toimijana, kuin se todellisuudessa onkaan. (Belkhir et al., 2017.)

Vigneau et al. (2015) ovat tutkineet sitä, kuinka GRI-standardit vaikuttavat vastuullisuuden johtamiskäytäntöihin organisaatioissa. Tutkimuksen mukaan raportointi vaikuttaa tahattomasti muun muassa johtamisrakenteeseen ja ajalliseen ulottuvuuteen vastuullisuuden hallinnassa, vaikka raportin lähtökohtainen tehtävä on raportoida nykyisestä tilanteesta sekä tulevaisuuden tavoitteista, eikä muuntaa organisaation käytäntöjä. Toisin sanoen, GRI on tarkoitettu raportointityökaluksi muiden vastuullisuuden työkalujen (kuten ISO-standardit) ohella, mutta tutkimuksen mukaan sitä käytettiin myös yritys vastuupolitiikan rakentajana ja vastuullisuuden johtamisen perustana. Myös Dissanayake et al. (2019) tutkimus vahvisti ajatusta GRI:stä johtamiskäytäntöjen muokkaajana. GRI:n suuntaviivojen mukaisesti tuotettua tietoa voidaan käyttää myös organisaation sisäisesti sen vastuullisuuden johtamisen apuna, jonka lisäksi vuosittaisen raportin tiedot voivat lisätä sidosryhmien ja yhteisön luottamusta organisaatioon. GRI voidaan nähdä myös riskinhallinnan työkaluna, sillä se voi tarjota jo aikaisessa vaiheessa varoituksen tulevaisuuden resurssien väärinkäytöstä. (Dissanayake, 2019.) Siten GRI:llä on paljon raportointiulottuvuutta laajempi vaikutus organisaatioiden toiminnassa.

GRI on nähty olevan enimmäkseen johdon työkalu ja väline arvioida yritys vastuun onnistumista. Kuten Onkila et al. (2013) tutkimuksessa havaittiin, eri toimijat ymmärtävät vastuullisuuden käsitteen eri tavoin. Esimerkiksi

työntekijöille oli epäselvää, mitä vastuullisella toiminnalla tarkoitetaan, ja kuinka he voivat itse vaikuttaa siihen päivittäisessä toiminnassaan. Leszczyńska (2012) mukaan GRI on yhdenmukaistanut myös vastuullisuuden käsitteen ymmärtämistä tarjoamalla ohjeiston, joka käsittää vastuullisuuden eri osa-alueet. Vastuullisuuden käsitteen epämääräisyyttä on kritisoitu siitä syystä, että raportoijat voivat päättää sen tarkoittavan ”mitä he haluavat sen tarkoittavan”, eli vastuullisuustoimia voi olla standardista huolimatta haastavaa vertailla keskenään (Belkhir et al., 2017).

GRI vaikuttaa osaltaan siihen, mikä vastuullisuudessa pidetään tärkeänä. Tunnuslukuihin liittyvät raportointivaatimukset (*shall report*) ja raportointisuositukset (*should report*) ohjaavat organisaation huomiota tiettyihin näkökulmiin. Sosiaalisen vastuun tunnusluvuista organisaatio voi valita olennaisuusarviointilla heidän kannaltaan olennaiset tunnusluvut, ja siten yritysraportit voivat poiketa toisistaan paljonkin. Ympäristönäkökulmassa on 5 indikaattoria, jotka kaikkien yritysten tulisi raportoida; kasvihuonekaasupäästöt, energian ja veden kulutus, jätteet sekä muiden rajallisten resurssien käyttö. Siten GRI toimii myös vaikuttajana, ja kohdistaa organisaatioiden huomion tiettyihin tärkeinä pidettyihin näkökulmiin ja vaatii raportoimaan tietyistä näkökulmista, jotka ilman viitekehystä saattaisivat jäädä huomiotta. (Dissanayake, 2019; Leszczyńska, 2012.) GRI ohjaa yrityksiä raportoimaan sekä positiivisista, että negatiivisista tiedoista ja riskeistä. Negatiivisten tietojen esittämistä on usein vältelty esimerkiksi maineenhallinnallisista syistä, mutta negatiivisten näkökohtien raportoimatta jättäminen saattaa vaikuttaa raportin laatuun heikentävästi ja vastuullisuusraportin luotettavuus kyseenalaistuu. Aktiivista kielteisten näkökohtien esittämistä voidaan pitää positiivisena signaalina riskienhallinnan kannalta, sillä se viestii, että yritys on tunnistanut kehitettävät osa-alueet ja varautunut toimenpiteillään niihin. (Hahn & Lülfs, 2014.)

Lisäksi GRI-standardin käyttämisellä on havaittu olevan positiivinen yhteys yritysraporttien laatuun. GRI-ohjeisto tuottaa lisäarvoa sekä yritykselle, että yritysraporttien hyödyntäjille. Myös GRI:n kansainvälisyys tunnustetaan sen eduksi, sillä täten yritysten on helpompi pysyä mukana myös kansainvälisessä kilpailussa liittyen vastuullisuuteen. (Diouf & Boiral, 2017.) Toisaalta GRI-viitekehys on kohdannut myös kritiikkiä; GRI-standardien mukaisesti tuotettu raportti saattaa muodostua monimutkaiseksi ja pitkäksi, ja raportoitavien tietojen sekä käytännön toimien välinen yhteys toisinaan epäselväksi (de Villiers et al., 2014). Myös GRI:n negatiivisten näkökohtien esittämiselle olisi syytä asettaa tarkemmat vaatimukset ja ohjeet. Tämä todennäköisesti kannustaisi yrityksiä raportoimaan negatiivisista kestävästä kehityksen vaikutuksista useammin, vähentäisi viherpesun määrää ja lisäisi toisaalta sidosryhmien luottamusta raportoitavaan tietoon. (Hahn & Lülfs, 2014.)

4 SIDOSRYHMÄT YRITYSVASTUUTIEDON HYÖDYNTÄJINÄ

Sidosryhmä määritellään yhteisöksi tai yksilöksi, joihin organisaation toiminnan ja raportoinnin voidaan olettaa vaikuttavan, tai joiden toimien voidaan odottaa vaikuttaa organisaation toimintaan, strategiaan tai mahdollisuuksiin saavuttaa tavoitteet. Sidosryhmiksi voidaan laskea muun muassa työntekijät, osakkeenomistajat, toimittajat, paikalliset yhteisöt ja kansalaisjärjestöt, sekä ne, joilla on lakiin tai sopimukseen perustuvia vaatimuksia organisaatiota kohtaan. (GRI, 2018.) Raportoinnin keskeisin tavoite on tuottaa sidosryhmille olennaista, oikea-aikaista ja luotettavaa tietoa (Niskala & Pajunen, 2015, 9). Jo yritysvastuun määritelmä, ”eettisiin arvoihin ja kunnioitukseen liittyvä päätöksenteko ihmisille, yhteisöille ja ympäristölle” korostaa sen liitännäisyyttä eri sidosryhmiin (Tsoi, 2010). Sidosryhmät voidaan jakaa ensisijaisiin ja toissijaisiin sidosryhmiin; ensisijaisiin sidosryhmiin yrityksellä on sopimukseen perustuvat suhde, muut lasketaan toissijaisiksi. Toisaalta myös yritysvastuukentässä ensisijaisiin sidosryhmiin on laskettu mukaan ne toimijat, joihin organisaation toiminnalla on suora vaikutus. Myös jaottelua sisäisiin ja ulkoisiin tai välittömiin ja välillisiin sidosryhmiin on käytetty. (Niskala et al., 2019, 86.)

Sidosryhmien oikeuksien suojeleminen, tasavertainen kohtelu ja sidosryhmien osallistaminen yrityksen hallinnollisessa roolissa on nostettu esiin merkittävästi myös OECD:n hyvän hallintotavan (*engl. corporate governance*) periaatteissa (Camilleri, 2015). 2000-luvun alkupuolelta lähtien sidosryhmien rooli on muuttunut tiedottamisesta (*”inform me”*) osallistamiseen (*”engage me”*), eli sidosryhmien tarpeet ja odotukset odotetaan sisällytettävän päätöksentekoprosesseihin. Sidosryhmien muuttunut rooli edellyttää mukautumista myös organisaatiolta, ja huomioidaan sidosryhmien odotukset proaktiivisesti esimerkiksi kumppanuussuhteita tai yhteistyökuvioita muodostaen. Toisaalta sidosryhmien osallistamisella on positiivisia vaikutuksia yritysvastuuraportin laatuun, se onnistuu paremmin toteuttamaan tarkoituksensa ja organisaatiolle saattaa avautua väyliä uusiin tietolähteisiin, joihin sillä muuten ei olisi pääsyä. (Kaur & Lodhia, 2018.) GRI:n mukaan tulevaisuudessa sidosryhmien rooli osana yritysvastuuta kasvaa yhä merkittävämmäksi. Sidosryhmien tärkeys kasvaa osana yrityksen hallintomallien ja strategian määrittelyä. Lisäksi tutkimuksen mukaan raportointia suunnataan kasvavassa määrin sijoittajien näkökulma huomioiden, sillä vastuullisen sijoittamisen trendi on nousussa, ja yhä useamman sijoittajan sijoituspäätöksenteossa on mukana myös vastuullisuuteen liittyvät tekijät. (GRI, 2015.)

GRI:n tavoitteena on lisätä vuoropuhelua organisaation ja sidosryhmien välillä. Lisäksi yritysvastuuraportin ensisijaisiksi hyödyntäjiksi on nimetty sen sidosryhmät, joten sidosryhmien tunnistaminen ja heidän näkökulmansa huomiointi osana yritysvastuun suunnittelua ja toteutusta on ensiarvoisen tärkeää. Sidosryhmien tarpeiden huomiointi lähtee sidosryhmien määrittelystä. Siitä syystä, ettei organisaatio todennäköisesti onnistu tavoittelemaan kaikkien sidosryhmien ensisijaisia odotuksia, tulisi sidosryhmistä määritellä organisaation kannalta ne tärkeimmät, joiden tarpeet ensisijaisesti pyritään toteuttamaan. (Kumar

et al., 2015.) Sidosryhmien tunnistaminen avuksi on olemassa teorioita, joista seuraavassa osiossa on esitelty kaksi todennäköisesti eniten käytettyä; sidosryhmäteoria sekä legitimaatioteoria. Näiden jälkeen tässä osiossa on kuvattu sidosryhmien roolia yritys vastuutiedon hyödyntäjinä sekä odotuksia, joita heillä on raportoitavaan tietoon liittyen.

4.1 Sidosryhmäteoria ja legitimaatioteoria

Viime vuosikymmeninä sidosryhmän käsitys on laajentunut kattamaan kaikki organisaation sisäiset ja ulkoiset ryhmät, joille informaatio on tarpeellista ja joihin organisaation toiminnalla vaikutuksia, kun taas aiemmin sidosryhmäksi käsitettiin lähinnä vain osakkeenomistajat (Boerner, 2013). Jotta voidaan selvittää, mitä yritys vastuusta odotetaan raportoitavan, tulee ensin tunnistaa tärkeimmät sidosryhmät, eli ne, joiden odotukset raportilla halutaan ensisijaisesti täyttää. Vaikka sidosryhmien kirjo on laaja, lähes kaikki organisaatiot nimeävät tärkeimmiksi sidosryhmiksi henkilöstön, omistajat ja asiakkaat sekä toimittajat. (Boerner, 2013; Kurittu, 2018, 26–27).

Sidosryhmäteoria on ollut vastuullisuusraportoinnin tutkimuksen keskiössä, sillä se korostaa organisaation laajempaa vastuullisuusvelvoitetta. Vastuu käsittää osakkeenomistajien tuotto-odotusten lisäksi myös kaikki muut yksilöt ja ryhmät, joihin päätökset vaikuttavat, ja siten yrityksen on tasapainoteltava eri sidosryhmien odotusten välillä. Sidosryhmäteoriaa on käytetty kuvaamaan yrityksen vastuun laajentuvaa roolia ja oleellista olisikin ymmärtää liiketoimintayksikön, yhteiskunnan ja ympäristön välinen suhde. (Dissanayake, 2019; Kaur & Lodhia, 2018.) Alun perin Mitchell et al. (1997) kehittämä sidosryhmäteoria arvioi sidosryhmiä niiden vallan, legitimiuden ja kiireellisyyden kautta. Valta tai voima tarkoittaa sidosryhmän kykyä vaikuttaa organisaation tuloksiin haluamallaan tavalla, laillisuus merkitsee sitä, että vain ”laillisten” ja tärkeinä pidettyjen sidosryhmien näkemykset huomioidaan ja kiireellisyys käsittää aikaulottuvuuden, eli vaativatko vaatimukset välitöntä huomiota. Usein ilman vallan ulottuvuutta legitimiydellä tai kiireellisyydellä ei ole kuitenkaan yhtä voimakasta vaikutusta. Useamman ominaisuuden toteutuminen puolestaan lisää sidosryhmän näkyvyyttä sekä houkuttelevuutta. (Kaur & Lodhia, 2018.) Näiden kolmen ulottuvuuden avulla arvioidaan sitä, mitkä sidosryhmät ovat organisaation toiminnan kannalta ensisijaisia ja toisaalta myös sitä, mitkä heidän odotuksistaan pyritään täyttämään. Majoch et al. (2017) mukaan sidosryhmän koko on tärkein yksittäinen tekijä määriteltäessä kuinka paljon valtaa, laillisuutta tai kiireellisyyttä sillä on vaikuttaa yrityksen päätöksiin ja toimintaan.

Myöhemmän teoreettisen näkemyksen valossa sidosryhmäteoriasta voidaan erottaa kaksi päähaaraa, eettinen (moraalinen tai normatiivinen) sekä johtajuus (positiivinen). Eettisen näkemyksen mukaan kaikkia sidosryhmiä tulisi kohdella ja hallita yhdenvertaisesti, riippumatta sidosryhmän vallasta. Johtajuus-näkökulman mukaan puolestaan pyritään huomioimaan parhaiten niiden sidosryhmien odotukset, jotka vastaavat yrityksen kannalta tärkeimmistä resursseista ja näin heidät pidetään paremmin tyytyväisinä. (Dissanayake, 2019.)

Mäkelän & Näsin (2010) mukaan usein etusijalle laitetaan kuitenkin niiden sidosryhmien edut, joilla on suurin taloudellinen valta tai merkittävin vaikutus julkistettaviin tietoihin. Sidosryhmäteorian mukaan sidosryhmäsuhteita tulee johtaa, ja vastuullisuusraportoinnin strategisena työkaluna tulee huomioida tärkeimmät sidosryhmät. Sidosryhmät vaikuttavat myös vastuullisuusraportoinnin määrään ja laatuun. Eniten valtaa omaavat sidosryhmät, jotka onnistuvat vaikuttamaan yrityksen toimintaan ja joiden odotukset priorisoidaan ensisijaisiksi, ovat useimmiten hallitus sekä velkojat. (Fernandez-Feijoo, 2014.) Sidosryhmäteoriaan pohjautuen voidaan olettaa, että myös vastuullisuusraportit tehdään ensisijaisesti täyttämään tärkeimpien sidosryhmien odotukset.

Organisaatioiden näkökulmasta haastavinta sidosryhmien huomioimisessa on niiden ristiriidassa olevat edut ja tavoitteet. Esimerkiksi Mäkelän & Näsin (2010) tutkimuksessa, jossa käsiteltiin toiminnan supistamista sosiaalisen vastuun näkökulmasta, havaittiin eri sidosryhmien poikkeavat odotukset. Johdon ja sijoittajien mielestä toiminnan supistaminen ja kannattamattomien osastojen sulkeminen on taloudellisesti järkevää, kun taas työntekijöiden ja paikallisen yhteisön näkökulmasta tästä seuraa työttömyyttä ja veronmaksajien ja alueen merkittävän toimijan menettämistä. (Mäkelä & Näsi, 2010.) Siten toisten sidosryhmien etujen mukaiset toimenpiteet toteutetaan usein toisten sidosryhmien kustannuksella, usein taloudellisen näkökulman hallitessa päätöksenteossa.

Sidosryhmäteoria ja legitimaatioteoria perustuvat yhteiskunnan näkemiseen systemaattisena kokonaisuutena, eli ajatukseen, että yhteiskunnalla on vaikutusta jokaiseen siellä toimivaan yhteisöön, mutta vastavuoroisesti myös yhteisöt vaikuttavat yhteiskuntaan. Poliittisen talouden teorian mukaan yhteiskunta, politiikka ja talous ovat yksi yhtenäinen kokonaisuus, jonka yhtä osaa ei voi toteuttaa harkitsematta seurauksia muihin kokonaisuuden tekijöihin. (Mäkelä & Näsi, 2010.) Siten myös talouden vastuullisuusvaikutuksia tulisi tarkastella yhteiskunnan, sekä muiden sidosryhmien perspektiivistä.

Legitimaatioteorian mukaisesti laillisuus saavutetaan, mikäli yhteiskunnan näkökulmasta yritys noudattaa vallitsevia normeja ja arvoja. Näiden noudattamisella on puolestaan vaikutusta pitkän aikavälin menestykseen, ja laillisuuden huomiotta jättämisellä puolestaan ainakin negatiivisia vaikutuksia maineeseen vastuullisena toimijana. Toisin sanoen, yhteiskunnan etu sekä normit tulisi sisällyttää päätöksentekoon osana sosiaalista vastuuta. (Mäkelä & Näsi, 2010.) Deeganin mukaan legitimaatioteorian ideana pohjimmiltaan on varmistua legitimaatiostrategian avulla siitä, että organisaatio toimii ympäröivän yhteisön odotusten mukaisesti ja saa siten aseman "laillisena" organisaationa. Teorian mukaisesti organisaatio on osa sosiaalista järjestelmää, joka ansaitsee oikeudet esimerkiksi resurssien käyttämiseen. Puolestaan organisaatio, joka ei toimi laillisesti, kärsii yhteiskunnan määräämistä seuraamuksista, kuten toiminnalle asetetuista rajoituksista, kysynnän vähenemisestä ja vaikeuksista turvata tarvittavat resurssit. (Deegan, 2019.) Myös sidosryhmiä voidaan arvioida legitimateetin avulla, eli arvioida ovatko sidosryhmien vaatimukset ja odotukset asianmukaisia, toivottavia tai sopivia (Sweeney & Coughlan, 2008).

Legitimaatioteoriasta on keskusteltu erityisesti sosiaalisen ja ympäristöläskennan kontekstissa. Koska yhä nykypäivänä suurin osa yritysvastuun raportoinnista on vapaaehtoista, voidaan legitimaatioteorian avulla etsiä motiiveja

näiden tietojen paljastamiseen. Deeganin mukaan legitimaatio on yhteydessä sosiaalisen sopimuksen noudattamiseen, eli organisaation toiminta pyritään mukauttamaan sosiaalisia ja yhteiskunnallisia arvoja vastaavaksi. Legitimaatioteoria pohjautuu vahvasti tietojen läpinäkyvään esittämiseen, jonka myötä toiminnalle haetaan hyväksyntää sen laillisuudesta. Kattavasti raportoitu ekologiseen ja sosiaaliseen vastuuseen liittyvä tieto parantaa tutkimusten mukaan organisaation legitimiyyttä. (Deegan, 2019.)

Teorian kohtaama kritiikki liittyy julkistettaviin tietoihin, sillä useiden tutkijoiden mukaan julkistettavat tiedot liittyvät niihin huolenaiheisiin, joita esimerkiksi media tuottaa, eivätkä tiedot heijasta esimerkiksi johtajien käsitystä merkityksellisistä asioista liittyen yritys vastuuseen. Lisäksi on kritisoitu sitä, että laajan tietomäärän julkistaminen, riippumatta siitä onko se olennaista laillisuuden kannalta vai ei, johtaa siihen, että yrityksen toimia säännellään vähemmän, mikä puolestaan voi vaikuttaa yhteiskunnan kannalta negatiivisiin vaikutuksiin. Legitimaatiostrategioilla voidaan myös pyrkiä kyseenalaisiin ratkaisuihin organisaation laillisuuden korjaamiseksi. (Deegan, 2019.) Usein yritykset käyttävät liian positiivisia vastuullisuusraportteja maineen ja legitimiuden hankkimiseksi sekä parantamiseksi. Tällainen tieto ei kuitenkaan edistä vastuuvastuuta, ei ole sidosryhmien kannalta hyödynnettävää ja se heikentää myös yleisellä tasolla luottamusta raportteihin. (Hahn & Lülfs, 2014.)

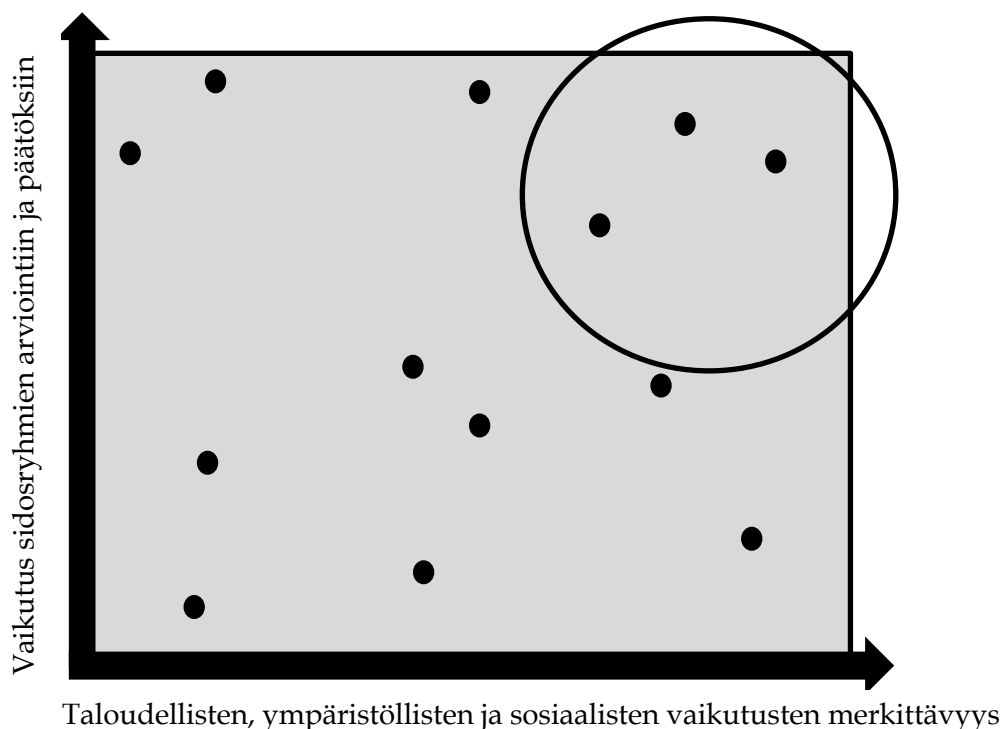
4.2 Sidoryhmät & yritys vastuu

Sidosryhmä vastuuta voidaan lähestyä joko yrityksen tilivelvollisuuden tai toimintaedellytysten turvaamisen kautta. Tilivelvollisuudella viitataan siihen, että yrityksen tulee huomioida päätöksenteossaan sidoryhmät, joihin sen toiminta vaikuttaa, sillä se on velvollisuus ja moraalisesti oikein. Toimintaedellytysten näkökulmasta sidoryhmien odotuksien tavoittaminen on yrityksen oman edun kannalta positiivista ja ehto menestymiselle. (Niskala et al., 2019, 88–89.) Vastuullisuusraportointi on kehittynyt viime vuosina pääosin sidoryhmien odotusten ja vastuullisuustiedon hyödyntäjien odotusten kasvusta. Yritykset kohtaavat myös yhteiskunnan, hallituksen sekä lainsäädännön toimesta paineita liittyen kestävä kehityksen käytäntöihin. (Dissanayake, 2019.) Sidoryhmien osallistaminen (*virallinen suomennus "sidoryhmätoiminnan täydellisyys"*) on nimetty myös yhdeksi GRI-raportoinnin neljästä periaatteesta: *"Raportoivan organisaation on tunnettava sidoryhmänsä ja kerrottava, miten se on ottanut kohtuullisessa määrin huomioon eri ryhmien odotukset ja tarpeet"*. Sidoryhmien osallistamisella tarkoitetaan siten sidoryhmien näkemysten huomioimista osana raportin sisällön määrittelyä. (Kurittu, 2018, 26–27.)

Helpoin keino tavoittaa sidoryhmien odotukset raportoitavan sisällön suhteen on osallistaa heidät mukaan itse prosessiin. Sidoryhmät voidaan osallistaa kuuntelemalla heidän ajatuksensa raportin sisällöstä, pyytämällä palautetta raportista sekä kehitysehdotuksia tulevalle raportointijaksolle. Aiempien tutkimusten mukaan sidoryhmiä ei ole kuitenkaan juurikaan osallistettu yritys vastuun prosesseihin, vaan he ovat olleet vastaanottajan roolissa. Tällöin

sen lisäksi, ettei sidosryhmien tietotarve todennäköisesti täyty, myös raportin laatu sekä tiedon tarkoituksenmukaisuus ovat kyseenalaistettuja. (Kaur & Lodhia, 2018.) Nykypäivän yritysvastuullisuus voidaankin nähdä toteutuvan parhaiten vuoropuheluna sidosryhmien kanssa (Cooper & Owen, 2007). Toisaalta päätöksentekoon liittyy sidosryhmien erilaiset intressit, jolloin yrityksen on päätettävä, minkä sidosryhmien näkemykset ovat merkittävimmässä asemassa ja minkälaisia kompromisseja yrityksen on mahdollista tehdä (Niskala et al., 2019, 89).

Raportoitavan sisällön määrittelyä ja sidosryhmien odotuksia voidaan lähestyä lisäksi olennaisuusarvioinnin avulla. Olennaisuusperiaatteen mukaisesti, vastuullisuusraportin tulisi kattaa aiheet, jotka sekä heijastavat raportoivan organisaation merkittäviä, positiivisia tai negatiivisia, taloudellisia, ympäristöllisiä ja sosiaalisia näkökohtia, että aiheet, jotka vaikuttavat olennaisesti sidosryhmien arvioihin ja päätöksiin. Olennaisen asian määrittelyssä huomioidaan siten sisäiset ja ulkoiset vaikutukset. (GRI, 2018.) Olennaisuusarviointi voi olla haastavaa, sillä yritykset ovat eri mieltä siitä, mikä on olennaista. Kansainvälinen kirjanpitolautakunta IASB (*International Accounting Standards Board*) sekä tilinpäätösstandardilautakunta FASB (*Financial Accounting Standard Board*) määrittelevät olennaisuuden seuraavasti: "tieto on olennaista, mikäli on huomattava todennäköisyys, että hyväksyttävä osakkeenomistaja pitäisi sitä tärkeänä sijoituspäätöstä tehdessään" tai "tieto on olennaista, jos sen ilmoittamatta jättäminen tai virheellisesti ilmoittaminen vaikuttaisi taloudellisiin päätöksiin, joita tehdään kyseisen informaation perusteella". (Boerner, 2013.) Olennaisten asioiden tunnistamisen apuna voidaan käyttää GRI:n sisällöllistä ohjetta sekä erilaisia kaavioita, joissa asiat sijoitetaan kaavioon niiden merkityksellisyyden perusteella. Oheisessa Kaaviossa 5 on esitetty esimerkki olennaisten asioiden rajaamisesta matriisin avulla. Asiat, jotka ovat matriisin oikeassa yläkulmassa ympyrän sisällä, eli jotka ovat merkittäviä sekä sisäisten, että ulkoisten vaikutusten vuoksi, tulisi ehdottomasti sisällyttää raporttiin.

KAAVIO 5: Olennaisuusarviointi-matriisi (GRI, 2018)

Halutessaan organisaatio voi raportoida olennaisuusarvioinnin mukaan myös vain toisen ulottuvuuden mukaan olennaisista asioista, eli jotka vaikuttavat vahvasti joko sidosryhmien päätöksiin tai niillä on organisaation omaan toimintaan merkittävä vaikutus. Puolestaan matriisin vasempaan alakulmaan sijoittuvat asiat voidaan jättää raportin ulkopuolelle, sillä ne eivät ole kummankaan ulottuvuuden kannalta olennaisia. (GRI, 2018.) Olennaisten asioiden rajausta matriisin muotoisena on esitetty suurimman osan tämän tutkimuksen kohteena olevien yritysten raporteista.

Herremans et al. mukaan yritysten strategiset vastaukset sidosryhmien raportointiodotuksiin ovat edelleen monimuotoisia. Sidosryhmien kanssa kommunikointi määrittyy pääosin yrityksen strategian avulla. (Herremans, Nazari, & Mahmoudian, 2016.) Hutchins et al. (2019) mukaan sosiaalisen vastuun raportointi kehittynee suuntaan, jossa kukin sidosryhmä ja sen tarpeet huomioidaan yksilöllisesti. Siitä syystä he ovat soveltaneet sidosryhmien tarpeiden huomioimiseen Maslow'n tarvehierarkiaa (Abraham Maslow, 1943), jota on laajalti sovellettu selittämään ihmisten tarpeiden tyydyttymistä. Teorian mukaan ylemmän tason tarpeita ei ole mahdollista saavuttaa, ennen kuin alemmat perustarpeet on tyydytetty. Sidosryhmien näkökulmasta perustarpeiksi voidaan laskea vaatimukset päätoimintojen ylläpitämiseksi, turvallisuuden portaaksi sen, ettei yksikön toiminnan jatkumiselle ole koettuja uhkia, "joukkoon kuulumisen" tasolla sen, että sidosryhmällä on merkittävät suhteet muihin toimijoihin ja liikekumppaneihin sekä ylimpänä "itsensä toteuttamisen tasolla" sen, että koko yksikön potentiaali on huomioitu ja otettu käyttöön. (Hutchins et al., 2019.)

Sidosryhmien odotusten saavuttamisella on vaikutusta sidosryhmien sitouttamiseen. Mikäli organisaatio ei kuuntele sidosryhmien huolenaiheita ja odotuksia, vääristää niitä tai ei onnistu kuitenkaan raportoimaan heidän kannaltaan olennaisista asioista, myös sitouttaminen todennäköisesti epäonnistuu (Kaur & Lodhia, 2018). Esimerkiksi epäonnistuminen asiakkaiden odotuksiin vastaamisessa voi johtaa negatiivisesti tuotteiden ja palveluiden menekkiin, ja sen myötä kassavirtaan sekä sijoittajien tuotto-odotuksiin (Juutinen, 2016, 23). Myös epäolennaisten asioiden raportointi tai epäselvät tulevaisuuden tavoitteet vaikuttavat sijoittajien tekemiin arvioihin todennäköisesti negatiivisesti (Niskala & Pajunen, 2015, 9).

Organisaatiot ovat eri tavoilla riippuvaisia sidosryhmien taloudellisista, ympäristöllisistä ja sosiaalisista resursseista, mikä vaikuttaa myös sidosryhmien osallistamiseen. Eri sidosryhmiä kohdellaan eri sitouttamisstrategioilla, joita ovat tiedottaminen (*engl. informing*), vastaaminen (*responding*) sekä osallistaminen (*involving*) sidosryhmän merkittävyyden ja kriittisyyden mukaan. Tiedotusstrategiaa käytetään perinteisesti niihin sidosryhmiin, joiden kanssa suhteita halutaan kehittää vain siinä määrin, kun se on tarpeen esimerkiksi raaka-aineiden hankkimiseksi. Osallistamisstrategiaa puolestaan käytetään toiminnan kannalta merkittävimpiin yrityksiin, jotta varmistetaan, että raportti sisältää ne aiheet, mistä he haluavat saada tietoa. Kestävän kehityksen raportoimisessa sidosryhmien sitoutumiseen vaikuttavat tutkimuksen mukaan viestinnän suoraviivaisuus, sidosryhmien identiteetin selkeys, palautteen kerääminen, sidosryhmien

osallistamisen laajuus sekä sidosryhmien sitouttaminen oppimistarkoituksessa. (Herremans et al., 2016.)

Sidosryhmien odotusten saavuttamisen ja sitouttamisen kannalta yritysvastuutietojen viestinnällä on merkittävä rooli. Camillerin (2015) mukaan sidosryhmien osallistaminen on kasvattanut suosiotaan GRI:n eri raportointiversioissa systemaattisesti. G1 versiossa sidosryhmät oli mainittu vain minimaalisesti, G2 versio käsitti sidosryhmät kokonaisuutena, joiden kanssa organisaatioiden tulisi tehdä yhteistyötä ja G3:ssa ja viimeisimpänä G4:ssä organisaatioiden ja sidosryhmien vuoropuhelu on vakiintunut ja sidosryhmien odotusten täyttäminen on noussut yhdeksi GRI-standardin päätehtävistä. (Camilleri, 2015.) Tärkeimpien sidosryhmien määrittely muodostuu usein yrityksen strategiasta, toimialasta ja liiketoimintatavasta. Esimerkiksi kuluttajakeskeisillä aloilla ensisijaiseksi sidosryhmäksi muodostuvat kuluttajat, ja tärkeimmäksi tehtäväksi heidän odotuksistaan ja tyytyväisyydestään huolehtiminen (Sweeney & Coughlan, 2008). Yritysvastuuraportin ulkoisella varmennuksella pyritään hakemaan varmennusta olennaisuusperiaatteen mukaisesti sille, onko raportoiva organisaatio sisällyttänyt raporttiin sidosryhmien edellyttämät tiedot päätöksenteon tueksi ja reagoitavuusperiaatteen mukaisesti, onko raportoiva organisaatio vastannut sidosryhmien huolenaiheisiin, politiikkoihin ja relevantteihin standardeihin tiedottamalla näistä raportissaan (Cooper & Owen, 2007).

4.3 Liite: Sustainability Topics for Sectors: What do stakeholders want to know? (GRI, 2013)

GRI on julkaissut vuonna 2013 toimialakohtaisen liitteen, jossa kuvataan 52 eri toimialan osalta, mitä toimialalla toimivan yrityksen tulisi sidosryhmien odotusten mukaan raportoida osana taloudellista, ympäristöllistä ja sosiaalista vastuuta (GRI, 2013b). Aiempien tutkimusten mukaan toimialalla on sidosryhmien näkökulmasta paljon merkitystä siihen, mistä olisi tärkeää raportoida osana vastuullisuutta. Esimerkiksi finanssitoimialalla vastuullisuuden teemoissa odotetaan korostuvan vastuullisuus asiakkaita ja henkilöstöä kohtaan. Alaa ei pidetä korkeana ympäristöriskien alana, joten ympäristövastuuseen liittyviä tietoja odotettiin raportoitavan taloudellista ja sosiaalista vastuuta vähemmän. Puolestaan energiayhtiön vastuullisuudessa painottui nimenomaan ympäristönäkökulma, esimerkiksi CO₂-päästöjen vähentäminen. Sosiaalisen vastuun raportoinnissa tärkein osa-alue haastateltavien sidosryhmien mukaan energiayhtiöllä oli työturvallisuus. (Onkila et al. 2013)

Tiedot olennaisista vastuullisuusaiheista on kerätty viiden sidosryhmäryhmän toimesta, yritysjärjestöiltä, työvoiman edustajilta, kansalaisyhteiskuntaan kuuluvista organisaatioilta, tiedon käyttäjiltä sekä asiantuntijoilta kansainvälisesti. Tutkimukseen osallistui yhteensä 194 jonkin edellä mainitun sidosryhmän edustajaa. Olennaisten aiheiden tunnistaminen liittyy suoraviivaisesti tuotetun raportin laatuun sekä sen hyödynnettävyyteen raportin käyttäjien näkökulmasta. *Sustainability Topics for Sectors* -liite kuuluu GRI:n tuottamiin

toimialakohtaisiin raportointiohjeistoihin, jotka ovat vapaaehtoisia, mutta täydentävät GRI-standardia toimialan kannalta olennaisilla asioilla. Toimialakohtaiset liitteet olennaisista raportoitavista asioista auttavat organisaatiota tunnistamaan kriittiset strategiset painopisteet, lisäävät organisaatioiden ja sidosryhmien vuoropuhelua sekä muun muassa mahdollistavat raporttien vertailun toimialan sisällä sekä toimialojen välisesti. (GRI, 2013.) Tässä liitettä on käsitelty tarkemmin seitsemän tutkimuksessa mukana olevan toimialan näkökulmasta, ja näitä tietoja verrataan myös tutkimustuloksiin arvioitaessa sitä, kuinka hyvin raportointi vastaa sidosryhmien odotuksia Suomessa.

Sidosryhmänäkökulmasta finanssialan toimijoiden (34: *Banks, Diverse Financials and Insurance*) sosiaalinen vastuu liittyyvät työllisyyskäytäntöihin, erityisesti monimuotoisuuden edistämiseen. Lisäksi toimijoilta odotetaan tietoa työolosuhteista, työvoiman vaihtuvuudesta sekä lakoista ja työsuluista. Muita olennaisia tietoja toimialalle ovat työturvallisuusriskit (uhat, väkivalta ja riskienhallinta), työntekijöiden koulutus ja kehittymismahdollisuudet, poliittinen rahoitus, alkuperäiskansojen oikeudet (liittyen kansainvälisiin sopimuksiin), taloudellisista tuotteista ja palveluista tiedottaminen asiakkaille, kuluttajansuoja, taloudellisten palveluiden saavutettavuus ja talouskoulutus (heikommassa asemassa olevien ihmisten pääsy rahoituspalveluihin tai taloudellisesti epäsuotuisat alueet). (GRI, 2013.) Tiivistettynä olennaiset sosiaalisen vastuun ulottuvuuden tiedot liittyvät henkilöstön koulutukseen, henkilöstön monimuotoisuuden edistämiseen ja työturvallisuusriskeihin sekä asiakkaiden näkökulmasta eturistiriitojen välttämiseen sekä tasa-arvoiseen ja luotettavaan palveluntarjontaan.

Elintarviketeollisuuden alan toimijoilta (23: *Food and Beverage Processing*) raportointia odotetaan henkilöstönäkökulmasta erityisesti liittyen työolosuhteisiin, työntekijöiden terveydestä ja turvallisuudesta huolehtimiseen sekä siirtotyöläisiin. Näissä olennaisia asioita ovat työntekijöiden koulutus, tiedot lakoista sekä kiistoista ja siirtotyöläisiin liittyvästä rekrytoinnista, koulutuksesta ja työolosuhteista sekä yleisesti ihmisoikeuksien toteutumisesta. Asiakasnäkökulmasta sosiaalisesta vastuusta odotetaan tietoja liittyen kuluttajien terveyteen ja turvallisuuteen, näihin liittyviin riskeihin, kuluttajainformaatioon, viestintään sekä tuotemerkintöihin. Tärkeitä raportoitavia asioita elintarvikealalla ovat lisäksi tuotevastuu, eli tuotteen laatu- sekä turvallisuustekijät (myös ravitsemuksellinen laatu), määräysten sekä standardien noudattaminen. (GRI, 2013.) Siten elintarvikealalla korostuvat henkilöstön ja tuotteiden turvallisuus, määräystenmukaisuus ja vastuullinen ja kattava tuoteinformaatio.

Tietoliikenne- ja teleoperaattorialalla (39: *Telecommunications Services*) sosiaalisen vastuun olennaiset tiedot ovat: työolosuhteet (työntekijöiden vaihtuvuus, uudelleenjärjestelyt, lakot), ammatillinen terveys ja turvallisuus sekä asiakkaan näkökulmasta: tietosuoja ja yksityisyydensuoja, turvallisuus, lasten ja nuorten suojele (tietoliikennepalveluissa, esimerkiksi internetissä), teleoperaattoripalveluiden saavutettavuus, säteilyyn liittyvien terveysriskien ehkäisy. Alan toimijoiden odotetaan raportoivan myös kilpailunrajoituksista ja yhteiskunnallisesta näkökulmasta poliittisesta vastuusta. (GRI, 2013.) Media-alalla (43: *Media*) olennaiset tiedot ovat teleoperaattorialan kanssa suurelta osin yhteneväiset, mutta laajemmalla. Edellisten lisäksi media-alan toimijoilta odotetaan mm. selvitystä työntekijöiden koulutuksesta, ilmaisunvapaudesta, kulttuurillisista oikeuksista,

mainontaan liittyvistä arvoista ja käytänteistä, sisällön luomisesta (luotettava mediasisältö, laatu, monimuotoisuus), tekijänoikeuksista, ”haavoittuvan” yleisön kohtelusta (lasten ja nuorten suojele), sekä yhteiskunnallisesta asemasta ja vaikuttavuudesta, poliittisesta rahoituksesta ja poliittisista kannanotoista. (GRI, 2013.)

Kotitaloustuotteet ja kestokulutushyödykkeet (18: *Consumer Durables, Household and Personal Products*) on yhdistetty vaatteet ja tekstiilit -kategorian kanssa (19: *Textiles, Apparel, Footwear and Luxury Goods*) tässä tutkielmassa toimialojen jaottelussa. Kummallekin kategorialle yhteisiä olennaiseksi luokiteltuja teemoja ovat siirtotyöläisten käyttöön, rekrytointiin ja työolosuhteisiin liittyvät tekijät, työterveys- ja turvallisuus sekä tuoteturvallisuuden käytännöt, tuotekehitys ja -suunnittelu. Lisäksi kotitaloustuotteiden ja kestokulutushyödykkeiden osalta liitteessä korostetaan läpinäkyvää tuoteinformaatiota ja -merkintöjä, tuotteiden saatavuutta sekä tuotejätteiden hallintaa. Tekstiiliteollisuudessa sosiaaliin vastuuseen liitetään ihmisoikeudet, syrjimättömyys, pakkotyövoiman käyttö, palkkaukseen ja työaikaan liittyvä sääntely (työehtosopimusten noudattaminen) sekä toimitusketjun vastuullisuudesta huolehtiminen. (GRI, 2013.) Tekstiiliteollisuuden laajat vaatimukset ihmisoikeuksien ja sopimusten noudattamisesta lienevät seurausta ongelmista, joita erityisesti tekstiiliteollisuudessa on ilmennyt aiemmin liittyen muun muassa halpatuotantoon ja lapsityövoiman käyttöön sekä heikkoihin työolosuhteisiin.

Sähköntuotanto- ja energia-alan (47: *Electric Utilities and Independent Power Producers and Energy Traders*) vastuullisuudessa korostuu luonnollisesti ekologinen vastuu, joten sosiaalisen vastuun olennaisia asioita on suhteessa vähemmän. Sidosryhmänäkökulmasta sosiaalisesta vastuusta tulisi esittää ainakin tiedot työvoimasta (koulutus, työvoiman säilyttäminen ja laajentaminen), työterveydestä ja -turvallisuudesta, sekä terveysriskeille altistumisesta. Lisäksi olennaista on raportoida vaikutuksista paikallisiin yhteisöihin ja ympäröivään yhteiskuntaan (riskit, infrastruktuurit ja palvelut), sähkön saatavuudesta ja sähkönjakelusta, kysynnän hallinnasta (asiakasinformaatio, energiakulutustietoisuuden lisääminen), valmistautumisesta hätätilanteeseen ja alan kehittymisestä (tutkimus ja tuotekehitys). (GRI, 2013.)

Kiinteistöalalla (35: *Real Estate*) olennaiset sosiaalisen vastuun teemat ovat tutkimuksen mukaan: työllisyyskäytännöt (alihankinta, määräaikainen ja osa-aikatyö), paikallisyhteisön sitouttaminen, väestön siirto, julkisen politiikan kehittäminen, poliittinen rahoitus, omaisuussuunnitteluun liittyvät näkökohdat, asiakkaiden hyvinvointi, terveys ja turvallisuus, toimintaan liittyvät sertifiointit ja standardit sekä asiakastyytyväisyys. (GRI, 2013.) Logistiikkapalvelujen alalla (26: *Air Freight Transportation and Logistics*) korostuvat puolestaan työllisyys, työolosuhteet, lepoajat, melun voimakkuus ja hallinta sekä turvallisuus. Turvallisuus jakautuu liikenneturvallisuuteen, bioturvallisuuteen, tuoteturvallisuuteen, vaarallisten aineiden kuljetukseen, varastointiin ja käsittelyyn sekä laivojen turvallisuuteen. (GRI, 2013.)

4.4 Yritysvastuutiedon hyödyntäminen

Yritysvastuutiedon ensisijaisia hyödyntäjiä ovat yrityksen sidosryhmät. Esimerkiksi osakkeenomistajan näkökulmasta yritysraportilla on vaikutusta yrityksen imagoon, ulkoiseen arviointiin ja jopa sen markkina-arvoon. Osakkeenomistajat ja sijoittajat odottavat tietoa siitä, että kestävyysvaikutuksia johdetaan hyvin, sekä että kestävyysliittävät aloitteet ovat linjassa strategisten tavoitteiden ja tulevan toiminnan kanssa. Kestävyyskysymykset huomioidaan yhä enemmän myös sijoituspäätöksissä, jolloin kyse on vastuullisesta sijoittamisesta. (Leszczynska, 2012.) Kuitenkaan raportissa esitetty vastuullisuustieto ei ole useinkaan sidosryhmien mukaan riittävää sijoituspäätöstä arvioitaessa ja he joutuvat etsimään tietoa myös muista lähteistä. Positiivinen tieto välittyy yleensä raporttien kautta, mutta negatiivinen informaatio ulkoisista lähteistä, kuten median välityksellä. (Diouf & Boiral, 2017.) Yritysten näkökulmasta lieneisi kuitenkin parempi vaihtoehto raportoida myös negatiivisista asioista itse, jolloin yrityksellä itsellään on viestinnälliset mahdollisuudet, sekä mahdollisuus kertoa, kuinka negatiivisiin asioihin reagoidaan.

Onkila et al. (2013) tutkimuksen mukaan yrityksen sisäisesti vastuutietoa hyödynnetään vain vähän ja esimerkiksi päätöksenteon apuna ei juuri ollenkaan. Vastuullisuusasiat nousevat yrityksissä eniten esiin investointi- ja hankintakysymyksissä sekä sijoituskohteiden valinnassa. Muu kuin taloudellinen informaatio mahdollistaa sijoittajalle pääoman tehokkaan jakamisen ja paremman mahdollisuuden saavuttaa pitkän aikavälin sijoitustavoitteet. Yritysvastuuraportointi on yritysviestinnän väline, joka auttaa yritysten ”laillisuusarvioinnissa” ja arvioimaan mahdollisuutta menestyä myös tulevaisuudessa. (Camilleri, 2015.) Perinteisesti yritysraporttien hyödynnettävyyttä arvioidaan juuri taloudellisesti vaikuttavien sidosryhmien, kuten sijoittajien näkökulmasta. Kansalaisjärjestöjen näkökulmasta intressit ovat kansalaisten oikeudessa vastaanottaa vastuullisuustietoa ja esimerkiksi tietoa yrityksen toiminnan lainmukaisuudesta sekä standardien noudattamisesta. Tutkimuksen mukaan kansalaisjärjestöt pyrkivät hankkimaan tietoa myös voidakseen vaikuttaa haitallisiin tai kyseenalaisiin sosiaalisiin tai ympäristövaikutuksiin. Kuluttajien näkökulmasta vastuullisuudella on vaikutusta esimerkiksi ostopäätöksiin ja sitä kautta asiakasuskollisuuteen. (O'Dwyer, Unerman, & Hession, 2005.) Siten organisaatio on tilivelvollinen huomattavasti laajemmalle joukolle, kuin pelkästään osakkeenomistajille (Cooper & Owen, 2007).

4.4.1 Vastuullinen sijoittaminen

Yritysvastuutietoa voidaan hyödyntää sijoittajien ja osakkeenomistajien näkökulmasta myös sijoituspäätöksenteossa. Vastuullinen sijoittaminen on sijoittamista, jossa ESG-tekijät, eli ympäristölliset, sosiaaliset ja hallinnolliset asiat huomioidaan osana sijoituspäätöstä. YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet on julkistettu vuonna 2006, ja periaatteiden allekirjoittajat sitoutuvat seuraavien kuuden kohdan noudattamiseen: 1. ESG-asioiden integrointi osaksi sijoitusprosessia, 2. toiminen aktiivisena omistajana ja ESG-asioiden sisällyttäminen

omistajakäytäntöihin, 3. sijoituskohteiden asianmukaisen ESG-raportoinnin edistäminen, 4. vastuullisen sijoittamisen periaatteiden käyttöönoton edistäminen sijoitustoimialalla, 5. vastuullisen sijoittamisen edistäminen yhdessä muiden sijoittajien kanssa, 6. raportointi toimista sekä vastuullisen sijoittamisen edistymisestä. Vastuullisen sijoittamisen periaatteiden allekirjoittajia on yli 2000 maailmanlaajuisesti, ja Majoch et al. (2017) mukaan se onkin tämän päivän tärkein vastuullisuusaloite kokonsa, näkyvyytensä ja *"first-mover"*-statuksensa vuoksi. Konkreettisenä esimerkkinä vastuulliset sijoittajat suosivat käytäntöjä, jotka liittyvät esimerkiksi ympäristönsuojeluun, ihmisoikeuksien tai monimuotoisuuden edistämiseen ja välttävät sellaisia, joilla on negatiivisia vaikutuksia, kuten esimerkiksi päästöt, alkoholi, tupakka tai uhkapelaaminen. (Berry & Junkus, 2013; PRI, 2020.) Vastuullisuusraportoinnin edistäminen on yksi vastuullisen sijoittamisen kuudesta periaatteesta, minkä lisäksi yritys vastuuraportti voidaan nähdä viestinnällisenä välineenä vastuullisesta toiminnasta sijoittajille.

Vastuullisilla käytännöillä on todettu olevan luonnollisesti yhteys ympäristöllisiin ja yhteiskunnallisiin hyötyihin, mutta myös organisaation taloudelliseen tulokseen. Taloudellisen tuloksen parantuminen on sijoittajan näkökulmasta mielenkiintoista, mutta vastuullisuusasioiden huomioimisella voidaan arvioida ja vaikuttaa paremmin myös pitkän aikavälin riskeihin. (PRI, 2020.) Taloudellisen tuloksen parantumisen ja vastuullisuusraportoinnin yhteyttä on selitetty esimerkiksi sillä, että useat asiakkaat ovat halukkaampia ostaa tuotteita vastuullisesti toimivasta yrityksestä, mikä kasvattaa yrityksen kassavirtaa (Berry & Junkus, 2013). Institutionaalisten sijoittajien näkökulmasta vastuullisen sijoittamisen periaatteiden allekirjoittamisella halutaan useimmiten saavuttaa maineeseen liittyviä hyötyjä, parantaa kilpailuasemia toimialalla, houkuttaa uusia asiakkaita ja vastata yhteiskunnalliseen paineeseen vastuullisuusnäkökohtien huomioimisesta. (Majoch, Hoepner, & Hebb, 2017).

Aiempien tutkimusten mukaan yritysten, jotka ovat allekirjoittaneet vastuullisen sijoittamisen periaatteet, tärkein yrityksen vastuullisuuden kriteeri on ympäristöllinen vastuu, tämän jälkeen liiketoimintapolitiikka, sitten yrityksen tuotteet ja sosiaalinen aktivismi. Osa-alueista vähiten vastuullisen sijoittamisen arvioinnissa painotettiin poliittista aktivismia ja uskonnollisia tekijöitä. Liiketaloudellisista tekijöistä merkittävimiksi nimettiin toiminnan laillisuus, johtamismenetelmien laillisuus sekä toimitusketjun hallintaan liittyvät tekijät. Sosiaalisen toiminnan osalta merkittävimiksi tekijöiksi vastuullisuutta arvioitaessa nousivat työolosuhteet, ihmisoikeudet, tuotteiden turvallisuus sekä terveys ja turvallisuus -näkökohta. (Berry & Junkus, 2013.) Periaatteet allekirjoittavat sijoittajat sitoutuvat ESG-asioiden huomioimisen lisäksi edistämään vastuullisuusasioita muiden sijoittajien keskuudessa sekä yrityksissä sijoituskohteidensa myötä (Sievänen, Sumelius, Islam, & Sell, 2013). Sitoumus asettaa nämä sijoittajat siten myös vastuullisuutta yhteiskunnassa edistävään rooliin.

Vastuulliseen sijoittamiseen liittyvät haasteet ovat samankaltaisia yleisesti vastuullisuuden määrittämisen kanssa. Sijoittajien keskuudessa ei ole konsensusta siitä, mitä vastuullinen sijoittaminen tarkalleen ottaen tarkoittaa, tai arviotaessa eri yrityksiä, minkä verran vastuullisuutta on riittävästi. Sijoittajien näkökulmasta myös sijoituskohteen vastuullisuuden, tuoton ja riskin välinen arviointi on haastavaa, ja painottune sijoittajien omien kokemusten ja arvopohjan

mukaisesti. (Berry & Junkus, 2013.) Berryn ja Junkuksen (2013) mukaan sijoittajien apuna sijoituskohteen vastuullisuusarvioinnissa ovat poissulkeva (*engl. exclusionary*) sekä sisällyttävä tai osallistava (*inclusionary*) suodatin. Poissulkeva suodatin sulkee vastuullisten sijoituskohteiden joukosta pois kaikki yritykset, joiden toimintaan liittyy jollain tapaa negatiivinen aspekti, esimerkiksi lapsityövoiman käyttö tai haitallisten tuotteiden, kuten tupakkatuotteiden valmistus. Toisen suodattimen lähestymistapa on kattavampi, sen mukaan yritystä ja sen toimintaa arvioidaan kokonaisvaltaisesti päätettäessä siitä, onko toiminta vastuullista vai ei. Tähän arviointimuotoon sijoittajan omat intressit sekä arvopohja on nähty vaikuttavan huomattavasti enemmän, kuin poissulkevassa lähestymistavassa. Sijoituskohteen vastuullisuusarvioinnissa näytetään suosittavan enemmän kokonaisvaltaista arviointitapaa. (Berry & Junkus, 2013.)

Majochin et al. (2017) mukaan sijoittajien rooli on vastuullisuusnäkökulman korostumisen myötä muuttunut. Aiemmin sijoittajat nähtiin yhtenä muiden sidosryhmien joukossa, mutta nyt he ovat myös muiden sidosryhmien vaatimusten kohteena, sillä he mahdollistavat yrityksen toiminnan resurssit. Siten sijoittajien näkemyksellä vastuulliseen toimintaan on merkittävä vaikutus vastuullisuuskäytäntöjen kasvussa. PRI:n tavoitteena on tukea sijoittajia kasvattamaan ESG-asioiden arvoa sijoituspäätöksissä, mikä suosii taloudellisesti niitä yrityksiä, jotka toimivat vastuullisesti nämä asiat huomioiden. (Majoch et al., 2017.)

5 AINEISTO JA MENETELMÄ

5.1 Aineisto

Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto, jolla pyritään vastaamaan tutkimuskysymyksiin, koostuu yhteensä 7 eri toimialan, 28 yrityksen yritysraportteista, joista tarkasteltava alue on rajattu sosiaalista vastuuta käsitteleviin osioihin. Valintakriteerit tutkimukseen valikoituneille yrityksille olivat tiettyjen toimialojen lisäksi GRI-standardin mukainen yritysraportti vuodelta 2018, joka on julkisesti saatavilla suomenkielisenä sekä pdf-muotoisena.

Yritysraportteista koostuvalla aineistolla on tarkoitus löytää vastaukset aiemmin määriteltyihin tutkimuskysymyksiin, jotka ovat:

1. *Mitä yritykset eri toimialoilla raportoivat sosiaalisesta vastuustaan osana yritysraporttia Suomessa?*
2. *Kuinka yrityksen toimiala vaikuttaa siihen, mitä sosiaalisesta vastuusta raportoidaan?*
3. *Vastaako sosiaalisen vastuun raportointi sidosryhmien sille asettamia odotuksia?*

Tutkimusmenetelmänä aineiston analyysissä käytetään yritysraportteille tyypillistä sisällönanalyysia, joka on kuvattu paremmin luvussa 5.4.2. Sisällönanalyysi mielletään laadullisen aineiston määrälliseksi analyysiksi, eli laadullinen, käsitteisiin perustuva tutkimusaineisto muutetaan kvantifioitavaan muotoon ja esitetään useimmiten taulukon muodossa. Analyysi on teorialähtöinen, sillä analyysin pohjalla on valmis viitekehys: sosiaalisen vastuun osa-alueet ja näihin liittyvät tunnusluvut. Sisällönanalyysin tuottamaa tietoa verrataan aiempaan kirjallisuuteen ja tutkimustuloksiin, sekä erityisesti GRI:n ”Sustainability Topics for Sectors: What do stakeholders want to know?” -liitteeseen, joka on tuotettu helpottaakseen ymmärrystä siitä, mitkä asiat sidosryhmien näkökulmasta olisi olennaisia raportoida eri toimialoilla liittyen yritysraportin eri osa-alueisiin.

5.2 Case-yritykset

Case-yrityksiksi tähän tutkielmaan on valittu 28 yritystä, 4 kultakin toimialalta, jotka ovat finanssiala, elintarviketeollisuus, media ja teleoperaattorit, kotitaloustuotteet, kestokulutushyödykkeet ja vaatteet, sähköntuotanto ja energia, kiinteistöt sekä logistiikka. Nämä toimialat ovat valikoituneet siten, että ne edustavat laajaa skaalaa eri toimialoista, erilaisista vaikutuksista ympäristöön sekä yhteiskuntaan, jolloin yritysraportoinnin tutkimuksesta tulee mielenkiintoista ja eri toimialojen välisiä eroja on helpompi määrittää. Toimialoja edustavat yritykset ovat valikoitu GRI Database-tietokannasta, perusteina se, että yritys on

laatinut GRI G4-standardin mukaisen yritysraportin vuonna 2018 ja se on suomenkielinen sekä pdf-muotoinen, jotta raporttien sisällönanalyysi onnistuu yhteneväisiä menetelmiä käyttäen. Seuraavissa alaluvuissa on esitelty perustiedot sekä yleisellä tasolla strategia, arvot ja vastuullisuuskäytännöt kustakin case-yrityksestä.

5.2.1 Finanssiala

Finanssialan yritys vastuuta edustaviksi organisaatioksi tutkimukseen ovat valikoituneet pankki- ja vakuutusalan toimijat OP Ryhmä sekä Säästöpankkiryhmä, sekä kansainvälistymisen ja kasvun rahoittamiseen keskittyneet Tesi (Suomen Teollisuussijoitus Oy) sekä Business Finland.

OP Ryhmä on vuonna 1902 perustettu, tällä hetkellä Suomen suurin finanssiryhmä. Sillä on Suomessa yli 4 miljoonaa asiakasta, joista lähes puolet ovat lisäksi OP:n omistaja-asiakkaita. OP Ryhmään kuuluu 156 jäsenosuuspankkia sekä keskusyhteisö OP Osuuskunta tytär- ja lähiyhteisöineen. OP:ssa työskentelee yli 12 000 henkilöä, joista Baltiassa noin 400. OP Ryhmän liiketoiminta koostuu pankkitoiminnan henkilöasiakkaista, pk-yritysasiakkaista, yritys- ja instituutioasiakkaista sekä vakuutusasiakkaista. Sen visiona on olla ”johtava ja vetoimaisiin finanssiryhmä Suomessa niin henkilöstön, asiakkaiden kuin yhteistyökumppaneiden ja sidosryhmien näkökulmasta. OP Ryhmän arvoiksi nimetään ihmisläheisyys, vastuullisuus ja yhdessä menestyminen ja sen strategisessa suunnittelussa on huomioitu globaalit vaikutukset kilpailuun, teknologian kasvu, asiakkaiden odotusten kasvu sekä ekologiset haasteet, kuten ilmastonmuutoksen torjuminen. (OP Ryhmä, 2020.) OP on raportoinut vastuullisuudestaan GRI-ohjeiston mukaisesti vuodesta 2011 lähtien. Vuodesta 2014 tiedot on integroitu osaksi vuosikertomusta. Vastuullisuustietoja on vuosikertomuksesta 43 sivua, eli vastuullisuuskuvaus kattaa noin 58 prosenttia koko kertomuksesta. Vastuullisuustiedot koostuvat otsikoittain vastuullisuuden johtamisesta, kestävän talouden edistämisestä, alueellisen elinvoimaisuuden tukemisesta, ihmisläheisestä ja osallistavasta toiminnasta, sekä terveyden, turvallisuuden ja hyvinvoinnin edistämisestä. Lisäksi osiosta löytyy GRI-indeksi, eli tiedot siitä, missä standardin mukaiset asiat on raportissa esitetty. (OP Vuosi 2018, 2019.)

Säästöpankkiryhmä on suomalainen pankkiryhmä, joka koostuu 23 alueellista säästöpankista, 130 konttorista ja 1400 työntekijästä. Säästöpankkikeskukseen kuuluvat lisäksi Sp-Henkivakuutus, Säästöpankkien Keskuspankki, Sp-Kiinnitysluottopankki, Sp-Koti, Sp-Rahastoyhtiö, Säästöpankkiliitto osk ja Säästöpankkipalvelut. (Säästöpankkiryhmä, 2020.) Vastuullisuus Säästöpankkiryhmässä näkyy sosiaalisena vastuuna, taloudellisena vastuuna sekä ympäristö vastuuna, jotka on integroitu osaksi liiketoimintaa. Osa voitoista käytetään paikallisen hyvinvoinnin edistämiseen, Säästöpankkiryhmä noudattaa vastuullisen sijoittamisen periaatteita sekä edistää säästäväisyyttä ja vastuullista luotonantoa. Vuoden 2018 vastuullisuusraportti on 29-sivuinen, ja sisältää otsikkotasolla vastuullisuuskatsauksen, olennaisten vastuullisuusteemojen raportoinnin sekä GRI-indeksin. Säästöpankkiryhmän olennaisia vastuullisuusteemoja ovat taloudellinen vastuu ja hyvä hallintotapa, sijoitustoiminnan vastuullisuus, vastuullinen luotonanto, ammattimainen ja hyvinvoiva henkilöstö, alueellisen hyvinvoinnin

edistäminen, asiakkaiden tietosuoja sekä oman toiminnan ympäristövaikutukset. (Säästöpankkiryhmän Vastuullisuusraportti, 2019.)

Tesi eli Suomen Teollisuussijoitus Oy on valtion pääomasijoitusyhtiö, joka sijoittaa suomalaisen yritystoiminnan kansainvälistymiseen sekä kasvuun, ja jonka painopistealueina ovat mm. tekoäly, terveysteollisuus, vaikuttavuussijoittaminen, biotalous ja digitalisaatio. Yhtiö on perustettu vuonna 1995 ja sen palveluksessa on 36 työntekijää. Sen tulos vuonna 2018 oli 55 M €, uusia sijoituksia tehtiin samana vuonna 121 M € edestä. Tesin visiona on auttaa Suomea seuraavalle kasvun ja kansainvälistymisen tasolle ja strategisina teemoina kasvun ja kansainvälistymisen lisäksi ovat pääomasijoitusmarkkinan kehittäminen, tiedon ja osaamisen jakaminen sekä yhteiskunnallinen vaikuttavuus. (Tesi, 2020.) Tesille vastuullisuus liittyy pitkäjänteiseen ja luotettavaan omistajuuteen sekä vastuun kantamiseen kaikessa tekemisessä. Yritysvastuuta toteutetaan sekä päivittäisinä arjen valintoina että pitkäjänteisenä kehitystyönä. Tesin yritysvastuupolitiikka pohjautuu vastuullisen sijoittamisen periaatteisiin sekä Code of Conduct -eettiseen ohjeistoon. GRI-standardien mukainen, 25-sivuinen yritysvastuuraportti koostuu vastuullisuuskatsauksesta ja vastuullisuuden johtamisesta, vastuullisista toimintatavoista ja hyvästä hallinnosta, vastuullisesta sijoittamisesta, yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta ja taloudellisesta vastuusta sekä motivoituneesta ja sitoutuneesta henkilöstöstä. (Tesi Yritysvastuuraportti, 2019.)

Business Finland on Tesin kaltainen kansainvälistymis- ja rahoituspalveluita tarjoava toimija. Se syntyi Finpro:n ja Tekesin yhdistymisestä vuoden 2018 alussa. Organisaatiossa työskentelee 600 asiantuntijaa 16 toimipaikassa Suomessa ja 40 toimipisteessä maailmalla. Business Finland on osa Team Finland -verkostoa, joka pyrkii tarjoamaan kansainvälistyville yrityksille sujuvan palveluketjun neuvonnasta rahoitukseen. Business Finlandin strategiana on mahdollistaa kansainvälistä kasvua yrityksille sekä luoda maailmanluokan liiketoimintaekosysteemejä ja kilpailukykyistä liiketoimintaympäristöä Suomelle. (Business Finland, 2020.) Business Finland noudattaa Code of Conduct -periaatteita, ja myös sopimussuhteessa sen kanssa olevilla sopimuskumppaneilla on velvollisuus noudattaa tätä ohjeistoa. Code of Conduct on pohjana arvojen mukaiselle toiminnalle, jotka ovat: *”Innolla, Isosti, Yhdessä ja Sisulla”*. (Business Finland, 2020.) Vuoden 2018 yhteiskuntavastuuraportti on Business Finlandin ensimmäinen ja sen vastuullisuusteemat liittyvät yhteiskunnalliseen vaikuttavuuteen, toiminnalliseen tehokkuuteen ja henkisten voimavarojen hallintaan sekä kehittämiseen. Yhteiskuntavastuuraportti on pituudeltaan 39 sivua ja julkaistu organisaation verkkosivuilla. (Business Finland Yhteiskuntavastuuraportti 2018, 2019.)

Finassialalla tärkeimmiksi vastuullisuusteemoiksi näytävät nousevan vastuullisuus sidosryhmiä kohtaan, erityisesti vastuullinen luotonanto sekä taloudellinen vastuu. Myös sosiaalinen vastuu on merkittävässä roolissa, kohdistuen nimenomaisesti asiakkaiden sekä henkilöstön hyvinvointiin. Rahoituslalla toimivien yritysten strategiset tavoitteet liittyvät pitkälti kasvuun, kansainvälisyyteen sekä luotettavaan omistajuuteen. Myös vastuullisen sijoittamisen periaatteet ovat usean tämän alan toimijan toiminnan taustalla.

5.2.2 Elintarviketeollisuus

Ruoka- ja juomatuotannon alalta tutkimuksessa ovat mukana Atria, HKScan, Altia sekä Raisio. Atria on vuonna 1903 suomalainen elintarviketeollisuusyhtiö, joka toimii neljällä liiketoiminta-alueella, Suomessa, Skandinaviassa, Venäjällä ja Baltiassa. Vuoden 2018 liikevaihto oli noin 1,44 miljardia euroa, ja Atria työllisti noin 4460 työntekijää. Sen strategisena tavoitteena on parantaa ja turvata kannattavuus, vauhdittaa kasvua sekä lisätä yhtiön omistaja-arvoa. Sillä on vuoteen 2020 asti määritelty ”Atrian Terve Kasvu”-strategia, joka kattaa kaupallisen menestyksen, tehokkaan toiminnan sekä Atrian tavan toimia, eli tuottaa laatua, olla kiinnostuneita asiakkaistaan sekä innostuneita työstään. (Atria, 2020.) Atria kuvaa olevansa vastuullisen ruoantuotannon johtava yritys Pohjoismaissa. Tärkeimmäksi vastuullisuustavoitteeksi Atria nimeää hiilineutraalin ruokaketjun ilmastomuutoksen takia ja sosiaalisen vastuun osalta henkilöstön ja kuluttajien hyvinvoinnista huolehtimisen. Atria on tuottanut yritysraporttinsa vuodesta 2009 lähtien, vuoden 2018 yritysraportti on 42-sivuinen, ja sen pääotsikot ovat konsernin vastuullisuus, sidosryhmät, turvallinen & terveellinen ruoka, kestävä alkutuotanto, henkilöstön hyvinvointi, yhteinen ympäristö ja arvoa tuottava liiketoiminta. (Atrian yritysraportti 18, 2019.)

HKScan Oyj on lihantuotantoon keskittynyt elintarviketeollisuusyhtiö, joka toimii kymmenessä Euroopan maassa. Sen pääkonttori on Suomessa ja konsernin palveluksessa toimii noin 7200 työntekijää. HKScan Oyj:n historia ulottuu perustamisvuoteen 1913, joskin HKScan Oyj -nimisenä se on toiminut 2007 vuodesta lähtien. Konsernin strategian painopistealueet ovat kasvu kuluttajien ruokahetkissä, toiminnallinen erinomaisuus, edistysellinen vastuullisuus sekä kilpailukykyinen tuottajayhteisö. Sen arvoiksi on nimetty ”Innosta, Kanna vastuu, Välitä”. (HKScan Oyj, 2020.) Vastuullisuus on nimetty HKScanin sekä strategiassa, että arvoissa merkittäväksi tekijäksi ja toiminnan peruspilariksi. Vastuullisuus on jaettu neljään osa-alueeseen; taloudellinen vastuu, sosiaalinen vastuu, eläinten terveys ja hyvinvointi sekä ympäristövastuu. HKScanin vastuullisuusraportti on integroitu osaksi sen vuosikertomusta, vastuullisuustietojen osuus vuosikertomuksesta on 69 sivua, mikä tarkoittaa 36,3 prosenttia. (HKScan vuosikertomus 2018, 2019.)

Altia Oyj on suomalainen pörssiyhtiö, jonka päätuotteena ovat alkoholijuomat. Sen omiin brändeihin kuuluvat Koskenkorva, O.P. Anderson, Larsen, Chill Out, Blossa, Xanté, Jaloviina, Leijona, Explorer ja Grönstedts, joiden lisäksi se maahantuo myös päämiestensä alkoholijuomia Pohjoismaissa sekä Baltiassa. Alkoholijuomien valmistuksen ja maahantuonnin lisäksi liiketoimintaan kuuluu myös teollisia tuotteita ja palveluita. Altian liikevaihto vuonna 2018 oli 357,3 miljoonaa euroa ja se työllistää noin 700 henkilöä. Altian toiminnan tarkoituksiksi on kuvattu ”Let’s drink better” ja sen strategia keskittyy kestävän ja kannattavan kasvun luomiseen. (Altia, 2020.) Altiaassa vastuullisuus liittyy tuotteiden vastuullisuuteen ympäristön näkökulmasta sekä tuotteiden vastuulliseen markkinointiin ja kulutukseen. Altia on luonut vuoteen 2030 saakka kestävän, YK:n kestävän kehityksen tavoitteisiin perustuvan vastuullisuustiekartan, jonka päämääränä on kiertotalous sekä hiilineutraali tuotanto. Vuoden 2018 yritysraportti on integroitu osaksi yhtiön vuosikertomusta. Yritysvastuu kattaa 43 sivullaan 23

prosenttia vuosikertomuksen sisällöstä. Yritysvastuuta on kuvattu raportissa vastuullisuuden johtamisen, sidosryhmävuorovaikutuksen ja vastuullisuuden kulmakivien (asiakkaat, yhteiskunta, ympäristö, henkilöstö) näkökulmista. (Altia vuosikertomus 2018, 2019.)

Raisio Oyj:n, joka on perustettu vuonna 1939, liiketoiminnan päätuotteita ovat elintarvikkeet, niiden terveysvaikutteisen ainesosat sekä rehut. Sen tunnettuja brändejä ovat muun muassa Elovena, Sunnuntai, Torino, Benecol ja Benella. Raisio on pörssiyhtiö, jonka liikevaihto oli 228 miljoonaa euroa vuonna 2018 ja se työllistää noin 320 henkilöä. Sen strategisena tavoitteena on olla innovatiivinen ja yhä kansainvälisempi bränditalo, joka hakee kasvua sekä orgaanisesti että yritysostoin. Myös vastuullisuusohjelma on integroitu osaksi strategiaa. Raision tavoitteena on vastuullisuuden edelläkävijyys, ja tätä varten on luotu oma vastuullisuusohjelma, tärkeimpinä tavoitteina hiilidioksidipäästöjen vähentäminen 75 %:lla, 90-prosenttisesti kasvipohjaisten raaka-aineiden käyttö ja se, että 69% elintarvikkeista on terveellisiä omissa tuoteryhmissään. Lisäksi Raision tavoitteena on edistää vastuullista hankintaa. (Raisio, 2020.) Raision yritys vastuuraaportti on integroitu osaksi sen vuosikertomusta. Yritysvastuutietoja on esitetty 49 sivulla, joka tarkoittaa 50 % osuutta koko vuosikertomuksesta. Yritysvastuun raportoinnissa on keskitytty vastuullisuuden johtamiseen, kestävään ruokaketjuun ja terveellisempään ruokaan, ympäristövastuuseen, tuoteturvallisuuteen, työturvallisuuteen ja -hyvinvointiin sekä taloudelliseen vastuuseen. (Raision vuosi 2018, 2019.)

5.2.3 Media ja teleoperaattorit

Media ja teleoperaattorit ovat yhdistetty yhdeksi kokonaisuudeksi siitä syystä, ettei kummaltakaan alalta löytynyt neljää suomalaista toimijaa, jotka laatisivat kriteerien mukaisen yritys vastuuraaportin. Media ja teleoperaattorit -toimialat on kuitenkin useassa muussakin luokittelussa yhdistetty yhdeksi kokonaisuudeksi, kuten KPMG:n vuoden 2017 yritys vastuututkimuksessa, jossa selvitettiin eri toimialojen vastuullisuusraportoinnin laajuutta.

Tässä tutkielmassa Elisa sekä DNA edustavat teleoperaattorien yritys vastuunäkökulmaa ja Alma Media sekä Sanoma puolestaan media-alan näkökulmaa. Elisa Oyj on suomalainen pörssiyhtiö, joka tarjoaa tietoliikenne, ICT- ja onlinen palveluita. Sillä on yli 2,8 miljoonaa asiakasta liiketoiminta-alueilla Suomessa ja Virossa. Vuonna 2018 henkilöstöä oli 4800 ja liikevaihto 1,83 miljardia euroa. Elisan toimintaa ohjaavat arvojen mukaiset toimintaperiaatteet sekä YK:n Global Compact -aloitteen mukaiset periaatteet. Vastuullisuuden osa-alueet on Elisalla määritelty yhdessä sidosryhmien kanssa, ja näitä mitataan tulokortilla. Vastuullisuudella pyritään edistämään myös YK:n kestävä kehityksen tavoitteita, muun muassa mahdollistamalla turvallinen digitaalinen ympäristö kaikille käyttäjille sekä edistämällä luonnonvarojen järkevää käyttöä. GRI-standardien mukaisesti yrityksessä on raportoitu vuodesta 2011 lähtien. (Elisa, 2020.) Vuoden 2018 vastuullisuusraportti on Elisalla käytännössä integroitu sen vuosikatsaukseen, mutta esitetään kuitenkin omana tiedostonaan. Raportti on 44-sivuinen, ja jaettu sisällöllisesti kuuteen eri osa-alueeseen: Vastuullisuus Elisalla,

Taloudellinen vastuu, Digitaalinen vastuu, Sosiaalinen vastuu, Ympäristövastuu sekä GRI-tunnusluvut. (Elisa vastuullisuus, 2019.)

DNA tuli markkinoille vuonna 2001 ”pienellä mobiilihaastajana” ja se on kasvanut yhdeksi Suomen johtavista tietoliikennepalveluiden tarjoajista. Sen liikevaihto vuonna 2018 oli 912 miljoonaa euroa ja henkilöstövahvuus noin 1600. DNA:n arvoiksi on nimetty ”Nopea, Mutkaton, Rohkea”, jotka liittyvät kasvun ja kehittymisen mahdollistamiseen, kiteytettynä siihen, että DNA:ssa ”palvelu pelaa”. Yrityksessä vastuu liittyy asiakkaisiin, omistajiin, henkilöstöön sekä muihin sidosryhmiin. Tietoliikenneyhtiönä sillä on myös merkittävä yhteiskunnallinen rooli viestintäyhteyksien tarjoajana ja infrastruktuurin ylläpitäjänä. (DNA, 2020.) Yritysvastuuraportin DNA on tuottanut vuodesta 2011 lähtien, vuoden 2018 raportti on tiivis, pituudeltaan 19 sivua, ja kattaa vastuullisuuskatsauksen sekä DNA:n merkittävät vastuullisuusteemat: digitaalinen yhdenvertaisuus, erinomainen työpaikka, ilmastoystävällinen liiketoiminta, hyvä hallinto sekä verot & taloudelliset vaikutukset. (DNA Vastuullisuus, 2019.)

Alma Media on monikanavainen mediakonserni, jonka tunnetuimpia brändejä ovat Kauppalehti, Talouselämä, Iltalehti, Aamulehti, Etuovi.com ja Monster. Vuoden 2018 liikevaihto oli 354,6 miljoonaa euroa ja henkilöstön määrä 1850. Vastuullisuus Alma Mediassa liittyy yhteiskunnan kestäväen kasvun kiihdyttämiseen toiminnan avulla. Lisäksi Alma Media tukee yhteiskunnallista keskustelua ja demokratiaa, sekä rakentaa luottamusta kiinnostavan ja virheettömän sisällön tuotannon avulla. Myös tietoturva- ja tietosuojasta huolehtiminen on tärkeä osa Alma Median vastuullisuutta. (Alma Media, 2020.) Yritysvastuuraportti koostuu Alma Mediassa neljästä eri osa-alueesta: 1. Kestäväen yhteiskunnan rakentaja, 2. Laadukas palveluntarjoaja, 3. Luotettava kumppani, 4. Vastuullinen työnantaja. Raportti on 43-sivuinen, erillinen raportti, ja se on julkaistu konsernin verkkosivuilla. (Alma Median yritysvastuuraportti 2018, 2019.)

Sanoma Oyj on Suomen suurin mediakonserni ja sen osakkeet on listattu Helsingin pörssiin. Sanoman tunnetuin viestin on Helsingin Sanomat, jonka edeltäjä Päivälehti perustettiin vuonna 1889. Sanoma-konserni koostuu Sanoma Media Finlandista, Sanoma Media Netherlandsista sekä Sanoma Learningista. Konsernin toiminnot koostuvat mediatoiminnoista sekä oppimiskäytännöistä, ja se työllistää yli 4400 henkilöä Euroopassa. (Sanoma, 2020.) Sanoma-konsernin tavoitteet liittyvät asiakastyytyvyyteen, liiketoiminnan kehittämiseen ja toimintaa ohjaaviin arvoihin ja sillä on käytössään Eettinen ohjeisto. Yritysvastuu keskittyy positiivisiin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin, toiminnan vaatimustenmukaisuuteen ja negatiivisten vaikutusten minimointiin koko arvoketjussa. Keskeisimmiksi yritysvastuuseen liittyviin riskeihin lukeutuvat osaajien houkuttelevuus ja pitäminen, ympäristöriskit sekä ihmisoikeuksiin, korruptioon ja lahjontaan liittyvät riskit. Yritysvastuutiedot on integroitu osaksi vuosikatsausta. (Sanoma Vuosikatsaus 2018, 2019.)

Media ja teleoperaattorialojen vastuullisuutta yhdistää yhteiskunnallisen vastuun ajattelutapa ja kaikkien näiden toiminta sekä toiminnan mahdollinen kasvu pohjautuvat pitkälti digitalisaatioon. Alma Medialla sekä Sanomalla vastuullisuuden painopisteenä ovat erityisesti yhteiskunnallisen ja sosiaalisen vastuun tekijät. Elisan ja DNA:n vastuullisuus jakautuu laajemmin usealle osa-

alueelle, ja niissä korostuu sekä ympäristön kuormittavuus, että yhteiskunnallinen vastuu.

5.2.4 Kotitaloustuotteet, kestokulutushyödykkeet ja vaatteet

Vallila Interior on sisustustekstiilejä ja -tuotteita tuottava, vuonna 1935 perustettu perheyrittäjä. Sen liikevaihto oli n. 38 miljoonaa euroa ja sen palveluksessa on 125 henkeä. Vallilalla vastuullisuus koostuu neljästä osa-alueesta: tuotteet, työntekijät, hankintaketju sekä ympäristö. Vallilan toimintaa ja arvoja ohjaavat Code of Conduct -ohjeisto, jonka noudattamista vaaditaan myös yhteistyökumppaneilta. (Vallila Interior, 2020.) Vallilalle yritysraportti on ensimmäinen ja se on koostettu neljän tärkeimmän osa-alueen ympärille, sisältäen kuvauksen vastuullisuuden johtamisesta sekä raportointiperiaatteista. Vastuullisuusraportti on nimetty 2019 vuoden raportiksi, mutta siinä olevat tiedot viittaavat aiempaan vuoteen 2018. Raportti on 40-sivuinen, erillinen raportti, joka löytyy Vallila Interiorin verkkosivuilta. (Vallila Vastuullisuusraportti 2019, 2019.)

Martela Oyj on yksi Pohjoismaisen suurimmista toimisto- ja koulukalusteiden valmistajista. Martela, silloiselta nimeltään Tehokaluste Oy, perustettiin vuonna 1945. Nykyään sen tuotanto on Suomessa ja Puolassa, päämarkkina-alueet puolestaan Suomi, Norja ja Ruotsi. Konzernin liikevaihto vuonna 2018 oli 103,1 miljoonaa euroa ja se työllisti keskimäärin 510 henkeä. Martelan arvot liittyvät vastuullisuuteen: Martelan tuotteet on luotu kestämään, ja niiden tuottamisessa on huomioitu ympäristöllinen vastuu. Vastuullisuusraportti GRI-standardeja noudattaen Martelassa on laadittu vuodesta 2011 lähtien. (Martela, 2020.) Vuoden 2018 raportti koostuu 38 sivusta, ja useasta eri teemasta: johdon näkemys ja vastuullisuuden johtaminen, arvot, arvonluonti, sidosryhmät, keskeiset tunnusluvut, vastuullisuusohjelma, taloudellinen vastuu, sosiaalinen vastuu, ympäristövastuu sekä GRI-indeksi (Martela Vastuullisuusraportti, 2018, 2019).

Suomalainen tekstiili- ja vaatetusalan pörssi-yhtiö Marimekko on perustettu vuonna 1951. Marimekko on maailmankuulu sen omintakeisista kuvioistaan sekä väreistään. Marimekon strategia liittyy kansainväliseen kasvuun ja arvot ”Marihenkeen”, joka on kuvattu verkkosivuilla seuraavasti: ”Elämää, ei esittämistä. Rehtyyttä kaikkia ja kaikkea kohtaan. Maalaisjärkeä. Yhdessä tekemistä. Rohkeutta epäonnistumisenkin uhalla. Iloa.” Vuoden 2018 liikevaihto oli 111,9 miljoonaa euroa, sillä oli 153 myymälää, joissa työskenteli yli 420 työntekijää. Marimekossa vastuullisuus liittyy ajattomaan ja kestäväan designiin, eettisesti ja vastuullisesti toimiviin toimittajakumppaneihin, vastuullisiin materiaaleihin sekä ympäristön kunnioittamiseen (Marimekko, 2020.) Vuoden 2018 vastuullisuuskatsaus koostuu yleisesti vastuullisuudesta Marimekossa sekä sen arvoketjusta, keskeisistä vastuullisuusteemoista sekä GRI-sisältövertailusta. Järjestykseltään kuudes vastuullisuuskatsaus on pituudeltaan 54 sivua. (Marimekko Vastuullisuuskatsaus 2018, 2019.)

Lindström Group tuottaa työvaatteita, teollisuuspyyhkeitä, mattoja, ravintola- ja hotellitekstiilejä sekä WC-tilapalveluita. Yritys on perustettu vuonna 1848, sillä on henkilöstöä 4300 24:ssä toimintamaassa kerryttäen 387 miljoonan euron liikevaihdon (v. 2018). Lindströmin strategia rakentuu sitoutuneiden työntekijöiden, ylivertaisen toiminnan, erinomaisen asiakaskokemuksen sekä kasvun

ympärille. Vastuullisuus on määritelty Lindströmin keskeiseksi arvoksi. Vastuullisuusteemat liittyvät yrityksen kykyyn vaikuttaa kestävään kehitykseen, esimerkiksi kierrätyksen ja vastuullisuusinnovaatioiden kautta. Vastuullisuus näkyy myös yrityksen toimintatavoissa, sekä henkilöstöstä, asiakkaista ja yhteistyökumppaneista huolehtimisena. (Lindström, 2020.) Vuoden 2018 Vastuuraaportti on 58-sivuinen ja sisältää Lindströmin keskeiset vastuullisuusteemat kattavasti. Vastuuraaportissa on viitattu myös YK:n kestävä kehityksen tavoitteisiin. (Lindström Vastuuraaportti 2018, 2019.) Tässä luvussa esiteltujen yritysten vastuullisuus korostuu eettisinä materiaali- ja raaka-ainevalintoina, toimitusketjun vastuullisuutena sekä työntekijöistä ja asiakkaista huolehtimisessa. Lisäksi toimijoita yhdistää se, että niiden pyrkimyksenä on luoda kestäviä, laadukkaita tuotteita, jotka vähentävät pitkäikäisyytensä vuoksi myös ympäristön kuormitusta.

5.2.5 Sähköntuotanto ja energia

Fortum Oyj on suomalainen energiayhtiö, jonka liiketoimintaan kuuluvat sähkön ja lämmön tuotanto sekä myynti, voimalaitosten käyttö- ja kunnossapitopalvelut sekä muut energiaan liittyvät palvelut. Fortumin missiona on edistää muutosta kohti puhtaampaa maailmaa ja energiantuotantoa yhdessä asiakkaiden ja yhteiskunnan kanssa. Fortumin hiilidioksidipäästöttömän sähköntuotannon osuus EU:ssa onkin 96 %. Fortumilla henkilökuntaa on yli 8700 ja sen vuoden 2018 liikevaihto oli 5242 miljoonaa euroa. (Fortum, 2020.) Fortumin vastuullisuus kiteytyy sen missiossa: yritys tavoittelee kestävä kehitystä puhtaamman maailman puolesta, eli vähäpäästöistä energiajärjestelmää ja resurssien optimaalista käyttöä. Keskeiset vastuullisuuden painopisteet ovat siten ilmasto ja resurssit sekä henkilöstö ja yhteiskunta. Fortumin vuoden 2018 kestävä kehityksen raportissa on kuvattu sen vastuullista tapaa toimia, sekä sisältää kahden painopisteen, Ilmasto & resurssit sekä Henkilöstö & Yhteiskunta, näkökulmista. Raportti on kattava, 76-sivuinen ja sen kasvihuonekaasupäästöihin liittyvät tunnusluvut on varmennettu ulkopuolisen varmentajan toimesta. (Fortum Kestävä kehitys 2018, 2019.)

Fennovoima Oy on vuonna 2007 perustettu energiayhtiö. Se rakennuttaa Hanhikivi 1- ydinvoimalaitosta, jonka tulisi tuottaa valmistuttuaan noin kymmenksen Suomen tarvitsemasta sähköstä, ja parantaa siten Suomen energiaomavaraisuutta. Yrityksessä työskentelee noin 370 henkilöä, liikevaihtoa vuonna 2018 yhtiöllä ei ollut. Fennovoimassa noudatetaan Code of Conduct -toimintatapaohjetta, joka on YK:n Global Compact -vastuullisuusaloitteen mukainen. (Fennovoima, 2020.) Fennovoiman vastuullisuustavoitteet on sidottu YK:n kestävä kehityksen tavoitteisiin. Vastuullisuutta on perusteltu Hanhikivi 1- ydinvoimalaitoksen tuomista eduista, kuten hiilidioksidipäästöttömyydellä sekä myönteisillä taloudellisilla vaikutuksilla. Vastuullisuusraportti koostuu vastuullisista toimintatavoista, taloudellisesta vastuusta, ydinturvallisuudesta, organisaation kehittämisestä, toimitusketjun vastuullisuudesta, työterveydestä ja -turvallisuudesta, ympäristöstä sekä paikallisesta yhteistyöstä. (Fennovoima Vastuullisuusraportti 2018, 2019.)

EcoReal Oy on palveluyritys, joka tuottaa energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian kokonaispalveluita tavoitteenaan pienentää asiakkaiden energiakuluja ja nostaa kiinteistöjen arvoa. Yritys työllisti vuonna 2018 148 henkilöä ja sen liikevaihto oli 2,4 miljoonaa euroa. (EcoReal, 2020.) Vuoden 2018 vastuullisuusraportti on ensimmäinen GRI-standardin pohjalta tehty raportti ja se sisältää 47 sivua. Yrityksen vastuullisuustyö ja -raportointi perustuu erinomaiseen asiakaskokemukseen, työhön elinympäristön hyväksi, sitoutuneeseen työyhteisöön sekä läpinäkyvään liiketoimintaan. EcoRealilla on lisäksi oma vastuullisuusohjelma, jonka avulla pyritään vastaamaan toimintaympäristöön ja toimintaan liittyviin vaikutuksiin, sekä globaaleihin haasteisiin ja mahdollisuuksiin, liittyen esimerkiksi ilmastonmuutokseen, digitalisaatioon ja hyvinvoinnin korostumiseen. EcoRealin neljä tärkeintä sidosryhmää vastuullisuuden muodostumisessa ovat asiakkaat, henkilöstö, yhteistyökumppanit sekä omistajat. (EcoReal Vastuullisuusraportti 2018, 2019.)

Elenia Oy on sähkönjakelupalveluja tarjoava yritys, joka on aloittanut toimintansa vuonna 2012 ostettuaan Suomen sähköverkko- ja lämpöpalvelut Vattenfallilta. Elenia Oy on osa Elenia-konsernia, johon kuuluvat lisäksi energia-alan asiakaspalveluyritys Elenia Palvelut Oy sekä rahoitusyhtiö Elenia Finance Oyj. Elenia Oy:lla on asiakkaita noin 430 000 ja se valittiin maailmanlaajuisesti parhaaksi sähkönjakelubrändiksi vuonna 2017. Vuoden 2018 liikevaihdoksi muodostui 272,3 miljoonaa euroa henkilöstömäärän ollessa 177. Yhtiössä vastuullisuus korostuu ekologisenä vastuuna esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjumisessa, jonka lisäksi Elenia kokee olevansa vastuussa toiminnastaan myös yhteiskunnallisesti. Vastuullisuusraportti koostuu Vastuullisuuden johtamisesta, Turvallisuudesta & hyvinvoinnista työssä, Asiakaskokemuksesta ja laadusta, Toiminnan jatkuvuudesta ja edelläkävijyydestä sekä Yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta. Raportti on 65-sivuinen ja se on tehty GRI-standardia sekä GRI Electronic Utilities -toimialakohtaista liitettä hyödyntäen. (Elenia ja vastuullisuus 2018, 2019.) Energia-alan toimijoiden vastuullisuudessa korostuu ympäristöllinen vastuu ja erityisesti ilmastonmuutoksen torjunta hiilidioksidipäästöjä vähentämällä. Kilpailulla alalla myös vastuullisuus asiakkaita kohtaan korostuu, minkä lisäksi alan toimijat tunnistavat roolinsa yhteiskunnallisena toimijana.

5.2.6 Kiinteistöt

Citycon Oyj on suomalainen kiinteistösijoitusyhtiö, jonka palvelut liittyvät kaupakeskusten omistamiseen, hallinnointiin sekä kehittämiseen. Yhtiön hallinnoiman kiinteistöomaisuuden arvo on noin 4,4 miljardia euroa, se on markkinajohtaja Suomessa sekä näiden joukossa Norjassa, Ruotsissa ja Virossa. Cityconin missiona on tarjota parhaat liiketilat ja ostoelämykset urbaaneissa kauppakeskuksissa Pohjoismaissa. Cityconin liikevaihto oli 316,2 miljoonaa euroa vuonna 2018. (Citycon, 2020.) Vastuullisuuskäytännöissä korostuvat ympäristön edun sekä kiinteistöjen lähialueiden hyvinvoinnista huolehtiminen. Ympäristövastuullisuuteen Citycon pyrkii vaikuttamaan vähentämällä kasvihuonekaasupäästöjä, energiankäyttöä sekä jätteitä. Muut vastuullisuusprioriteetit ovat erinomainen käytännön toteutus, saavutettavuus sekä miellyttävyys ja turvallisuus. Vastuullisuusselvityksessä on lisäksi kuvattu muita vastuullisen

kauppakeskustoimijan ominaisuuksia sekä vastuullisuusstrategia, vastuullisuuden johtaminen sekä olennaiset asiat. 42-sivuinen raportti on GRI:n core-sovelta- mistason mukainen, ja raportin tärkeimmät tunnusluvut on varmennettu. (City- con Vastuullisuusselvitys 2018, 2019.)

Avara on vuokra-asuntojen omistusta johtava ja hallinnoiva palveluyritys, jonka vastuulla on noin 8000 vuokra-asunnon toiminnan organisointi. Avaran historia ulottuu vuoteen 1939, mutta Avara Oy:n toiminta on ollut käynnissä vuodesta 2010 saakka. Avaran strategiana on olla ”Halutuin kumppani, Paras asiakaskokemus sekä Huipputiimi. Avara Oy:n liikevaihto oli vuonna 2018 3,7 miljoonaa euroa ja kiinteistövarallisuuden arvo noin 1,2 miljardia euroa. (Avara, 2020.) Vastuullisuus on ollut Avaran pääteemoja, edelläkävijyyden sekä yksilön ja yhteisön hyvinvoinnin huomioimisen lisäksi. Vastuullisuus näkyy Avarassa vastuullisena kiinteistösijoittamisena, ilmaston ja ympäristön huomioimisena, asiakkaiden huomioimisena ja turvallisen asuinympäristön tarjoamisena sekä henkilöstön hyvinvoinnista huolehtimisena. Näitä vastuullisuusteemoja käsittelevä Yritysvastuuraportti on 48-sivuinen, GRI-standardeja noudatteleva erillinen raportti. (Avara Yritysvastuuraportti 2018, 2019.)

HOAS eli Helsingin seudun opiskelija-asuntosäätiö vuokraa edullisia opiskelija-asuntoja pääkaupunkiseudulla. Säätiö on perustettu vuonna 1969 ja se on kasvattanut liikevaihtonsa 70,5 miljoonaan euroon (v. 2018). Vuokra-asuntoja sillä on noin 9700 ja vakituisia työntekijöitä 66. Vastuullisuus näkyy HOAS:illa ympäristövastuun, sosiaalisen vastuun sekä taloudellisen vastuun periaatteina. Sosiaalista vastuuta toteutetaan kohtuuhintaisten asuntojen tarjoamisella opiskelijoille, sekä avoimen, läpinäkyvän ja tasa-arvoisen toiminnan kautta. Turvalliset ja viihtyisät työolosuhteet sekä kehittymismahdollisuudet ovat henkilöstöön liittyvään vastuullisuuteen kuuluvia toimenpiteitä. (HOAS, 2020.) HOAS:in ensimmäinen, vuoden 2018 vastuullisuusraportti muodostuu 50 sivusta ja raportin sisältö on seuraavien alaotsikoiden mukainen: Vastuullisuusstrategia, Tyytyväiset asukkaat, Hyvinvoiva henkilöstö, Kestävä toiminta, Läpinäkyvä säätiö ja Vastuullisuus lukuina. (HOAS Vastuullisuusraportti, 2019.)

Sponda Oyj on pörssilistattu kiinteistösijoitusyhtiö, jonka toiminta koostuu toimisto-, liiketila- ja logistiikkakiinteistöjen omistuksesta, vuokrauksesta ja kehittamisestä. Sijoituskiinteistöjen arvo on noin 3,8 miljardia euroa, liikevaihto 258,9 miljoonaa euroa ja työntekijöiden lukumäärä 119. (Sponda, 2020.) Kokonaisvaltaista lähestymistapaa vastuullisuuteen kuvataan Spondassa omalla termillä, *Spondability*. Vastuullisuus näkyy kaikilla liiketoiminnan osa-alueilla, ja myös yhteistyökumppanit ovat sitoutuneet noudattamaan vastuullisia käytäntöjä. 75-sivuinen vastuullisuuskatsaus sisältää kuvauksen vastuullisuuden johtamisesta, vastuullisuusprioriteeteista, tunnusluvuista sekä raportointiperiaatteista. Vastuullisuusprioriteetit liittyvät läpinäkyvään ja eettiseen liiketoimintaan, henkilöstöön panostamiseen, energia- ja ympäristötehokkuuteen, kiinteistöjen sijaintiin sekä alan eteenpäin viemiseen. (Sponda Vastuullisuuskatsaus 2018, 2019.) Siten kiinteistöalan toimijoiden vastuullisuusteemoissa korostuvat ympäristöllinen vastuu sekä kiinteistöjen lähialueiden hyvinvointi, turvallisuus ja vastuullinen kehittäminen sekä kasvu. Taloudellinen vastuu on toimijoiden kertomuksissa vähiten esiintynyt vastuullisuuden osa-alue, vaikka esimerkiksi kiinteistöjen arvot ovat taloudellisesti korkeat.

5.2.7 Logistiikka

Posti Group Oyj on Suomen johtava posti- ja logistiikka-alan yritys. Yhtiö on Suomen valtion sekä Valtion kehitysyhtiö Vaken omistuksessa. Posti toimii 10 maassa, mutta pääasiallisia toiminta-alueita ovat Suomi, Baltia sekä Venäjä. Posti Group Oyj:n vuoden 2018 liikevaihto oli 1610,3 miljoonaa euroa ja se työllisti noin 22 000 työntekijää. Postin arvoiksi on määritelty menestyminen asiakkaan kanssa, kehittyminen ja innovointi, vastuun ottaminen sekä yhdessä onnistuminen. (Posti, 2020.) Vastuullisuus on osa Postin strategiaa, se perustuu Postin arvoihin sekä on myös Postin asiakkaiden edellyttämää. Vastuullisuustavoitteiden määrittelyssä on huomioitu YK:n Global Compact -periaatteet sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. Vastuullisuus Postissa, Ihmiset, Palvelut, Digitalisaatio, Ilmastonmuutos sekä Verojalanjälki muodostavat Postin vastuullisuusraportin sisällön GRI indeksin lisäksi. 58-sivuinen raportti on usean muun organisaation tavoin tehty GRI:n perustason mukaisesti. (Postin vastuullisuusraportti 2018, 2019.)

Konecranes Oyj:n palvelut liittyvät nostureiden valmistukseen ja kunnossapitoon sekä satamien automatisointiin. Konecranes-konsernin historia on vuodessa 1910, jolloin perustettiin KONE Oy. Konecranes perustettiin vuonna 1994 erillisenä yrityksenä. Konsernin liikevaihto vuonna 2018 oli 3156,1 miljoonaa euroa ja henkilöstöä sen palveluksessa oli keskimäärin 16100. Konecranesin arvot ovat ”Usko ihmisiin, Täydellinen palvelusitoutuminen ja Jatkuva kannattavuus”. (Konecranes, 2020.) Arvot liittyvät siten taloudellisen ja sosiaalisen vastuun toteuttamiseen. Konecranesin vastuullisuuden keskeiset teemat on arvioitu olennaisuusarvioinnilla ja niissä on huomioitu sidosryhmien odotukset. Olennaisimmiksi teemoiksi ovat siten nousseet eettiset liiketoimintaperiaatteet, ympäristöjalanjälki, työ- ja tuoteturvallisuus, monimuotoisuus, sitoutuneet työntekijät, vastuullinen toimitusketju, ihmisoikeudet ja kestävä kehitys edistävät innovaatiot. 28-sivuinen vastuullisuusraportti koostuu olennaiseksi määritellyistä teemoista, sitoumuksista sekä vastuullisuuden toimenpiteistä ja saavutuksista. (Konecranes Vastuullisuusraportti 2018, 2019.)

Finaviassa logistiikka liittyy 21 lentoaseman verkoston ylläpitämiseen sekä kehittämiseen. Finavia Oyj on Suomen valtion omistama yhtiö, joka on perustettu vuonna 1991. Konsernin liikevaihto oli 377 miljoonaa euroa vuonna 2018 ja se työllistää noin 2700 henkilöä. Finavian strategiset painopistealueet ovat vastuullisuus, asiakaskokemuksen kehittäminen sekä reittikehitys. Vastuullisuus koostuu turvallisuudesta, ympäristötyöstä, hyvien yhteyksien ja Suomen kilpailukyvyn edistämisestä, yhteistyöstä asiakkaiden ja muiden sidosryhmien kanssa, hyvästä työyhteisöstä sekä taloudellisesta menestyksestä ja tehokkuudesta (Finavia, 2020). Lähestymistavassa vastuullisuuteen on siten huomioitu vastuullisuuden kaikki osa-alueet, ympäristöllinen, sosiaalinen, yhteiskunnallinen ja taloudellinen vastuu. Raportti koostuu vastuullisuuskatsauksesta, Finavian yhteiskunnallisesta asemasta, turvallisuustyöstä, Finavia työnantajana sekä ympäristötyöstä sekä -raportoinnista. Suurimman osan raportista muodostavat ympäristövuoteeseen liittyvät asiat. (Finavia Vastuullisuusraportti 2018, 2019.)

Cargotec Oyj on suomalainen pörssiyhtiö, jonka toiminnan keskiössä ovat lastinkäsittelykoneisiin ja -laitteisiin liittyvä logistiikka. Sen tuotemerkkejä ovat

Kalmar, Hiab ja MacGregor. Yhtiö on syntynyt vuonna 2005 Kone Oyj:n jakautuessa Cargoteciksi ja uudeksi KONEeksi. Cargotecin strategia liittyy kannattavan kasvun turvaamiseen asiakaslähtöisyyden, huoltoliiketoiminnan, digitalisaation sekä tuottavuuden avulla. Yhtiön liikevaihto oli 3304 miljoonaa euroa vuonna 2018. (Cargotec, 2020.) Vastuullisuustavoitteet ovat yhteydessä YK:n kestävä kehityksen tavoitteisiin, sillä Cargotec on allekirjoittanut Global Compact -aloitteen ja tukee kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamista osaltaan. Koska Cargotecin toimialaan liittyy merkittävä osuus päästöistä, korostuu vastuullisuudessa ympäristönäkökulma esimerkiksi ekotehokkaita ratkaisuja tuottamalla. Vastuullisuudessa on nostettu esiin myös ihmisoikeusriskien arviointi toimitusketjussa, sekä turvallisuuskulttuurin edistäminen, joka mahdollistaa yhtiön korkean suorituskyvyn. Vastuullisuuteen liittyvät GRI-standardin mukaiset tunnusluvut on varmennettu ulkopuolisen tahon toimesta. (Cargotec Vuosikatsaus 2018, 2019.) Yhteenvedon voitaneen todeta, että logistiikka-alalla vastuullisuusteemat liittyvät erityisesti ympäristövastuuseen ja päästöjen vähentämiseen. Taloudellisen vastuun osalta toimialalla korostuu kannattavuus ja sosiaalisen vastuun osalta puolestaan asiakasvastuu.

Alapuolella taulukossa (Kaavio 6) on kuvattu tutkimuksessa mukana olevat yritykset, niiden toimiala, onko vastuullisuusraportti erillinen raportti vai integroitu esimerkiksi vuosikertomukseen, raportin laajuus sivuina, sosiaalisen vastuun (lyhennetty SV) osuus sivuina sekä prosentteina raportin kokonaislaajuudesta. Mikäli yritys julkaisee vastuullisuustiedot integroituina esimerkiksi vuosikertomukseen, tarkoittaa laajuus vastuullisuustietojen kokonaismäärää raportissa, ei koko vuosikertomuksen pituutta.

Yritys	Toimiala	Erillinen /IR	Laajuus (sivua)	SV osuus (sivua)	SV osuus (%)
Alma Media	Media	erillinen	43	14	32,6 %
Altia	Elintarvikkeet	integroitu	43	14	32,6 %
Atria	Elintarvikkeet	erillinen	42	10	23,8 %
Avara	Kiinteistöt	erillinen	48	11	22,9 %
Business Finland	Finanssi	erillinen	39	11	28,2 %
Cargotec	Logistiikka	integroitu	6	5	83,3 %
Citycon	Kiinteistöt	erillinen	42	6	14,3 %
DNA	Teleoperaattorit	erillinen	19	10	52,6 %
EcoReal	Energia	erillinen	47	9	19,1 %
Elenia	Sähkö	erillinen	65	21	32,3 %
Elisa	Teleoperaattorit	erillinen	44	10	22,7 %
Fennovoima	Energia	erillinen	85	38	44,7 %
Finavia	Logistiikka	erillinen*	100	18	18,0 %
Fortum	Sähkö	erillinen	76	25	32,9 %
HKScan	Elintarvikkeet	integroitu	69	15	21,7 %
Hoas	Kiinteistöt	erillinen	50	18	36,0 %
Konecranes	Logistiikka	erillinen	28	6	21,4 %
Lindström	Vaatteet	erillinen	58	20	34,5 %
Marimekko	Vaatteet	erillinen	54	24	44,4 %

Martela	Kodin tuotteet	erillinen	38	5	13,2 %
Op	Finanssi	integroitu	44	16	36,4 %
Posti	Logistiikka	erillinen	58	10	17,2 %
Raisio	Elintarvikkeet	erillinen	50	10	20,0 %
Sanoma	Media	integroitu	10	7	70,0 %
Sponda	Kiinteistöt	erillinen	75	10	13,3 %
Säästöpankki	Finanssi	erillinen	29	8	27,6 %
Tesi	Finanssi	erillinen*	25	3	12,0 %
Vallila	Kodin tuotteet	erillinen	40	17	42,5 %

KAAVIO 6: Tutkimuksessa mukana olevat yritykset. (* Integroitu vuosikertomukseen, mutta raportti esitetään omana tiedostonaan)

5.3 Menetelmä

Tutkimukseen valikoituneiden yritysten vastuullisuusraportit analysoitiin sisälönanalyysia käyttäen, sanamääriin perustuvalla analyysillä. Analyysi kohdistui nimenomaisesti sosiaalisen vastuun osioon, eli yritysraportin osioon tai osioihin, jotka käsittelevät sosiaalisen vastuullisuuden ulottuvuuksia: henkilöstöä ja työolosuhteita, ihmisoikeuksia, yhteiskuntaa ja tuotevastuuta. Analyysistä jätettiin yksinkertaisuuden vuoksi pois vastuullisuuden johtamiskuvaukset, toimitusjohtajan ja hallituksen katsaukset, strategia ja arvot sekä GRI-viittaukset ja tunnuslukuosiot, vaikka näissä olisikin viitattu sosiaalisen vastuun tietoihin. Analyysi on siten kohdistettu tekstisisältöön sisältäen kyseisen osion kaaviot ja taulukot. Sosiaalisen vastuun tietojen osuudet ovat 3-38 sivun mittaiset, mutta suuri eroavaisuus selittyy sillä, että myös raporttien kokonaismäärät ovat toisistaan huomattavasti poikkeavat. Osassa raporteista on viitattu raportin ulkopuoliseen lähteeseen, jossa on tarkempi kuvaus esimerkiksi työturvallisuuskäytännöistä, mutta ulkopuoliset lähteet on jouduttu jättämään tarkastelun ulkopuolelle tutkimuksen keskittyessä nimenomaisesti raportin sisältöön. Tässä osiossa on kuvattu laadullisen tutkimusotteen sekä sisälönanalyysin piirteet ja vaiheet, ja kuinka näitä on hyödynnetty tässä tutkielmassa.

5.3.1 Kvalitatiivinen tutkimus

Tutkimusmenetelmät jaetaan perinteisesti kvalitatiivisiin eli laadullisiin tutkimusmenetelmiin sekä määrällisiin, eli kvantitatiivisiin menetelmiin. Laadullisilla tutkimusmenetelmillä pyritään ymmärtämään kokonaiskuvaa ilmiöstä tarkastelemalla siihen kuuluvia havaintoja, määrällisissä tutkimusmenetelmissä korostuvat tilastollinen todennäköisyys, havaintojen tilastolliset yhteydet ja muuttujat, ja yleensä tässä menetelmissä myös tutkimuksen kohdejoukko on suurempi, kuin laadullisen menetelmän tapauksessa. (Alasuutari, 2012.) Laadullinen tutkimus on joukko erilaisia tutkimusmenetelmiä, joihin ei perinteisesti kuulu määrällisessä tutkimusaineistossa käytettävät numeroaineistot ja tilastolliset

menetelmät. ”Laadullinen ymmärretään yksinkertaisesti aineiston ja analyysin muodon ei-numeraaliseksi kuvaukseksi”. (Eskola & Suoranta, 1998.) Esimerkkejä laadullisista aineistonkeruumenetelmistä ovat avoimet haastattelut, kyselyt, strukturoimaton havainnointi ja erilaisista dokumenteista koottu tieto. Laadullinen tutkimus tuottaa osittain subjektiivista tietoa, sillä se, millainen käsitys tutkijalla ilmiöstä on, millaisia merkityksiä tutkittavalle ilmiölle annetaan ja millaisia välineitä tutkimuksessa käytetään, vaikuttavat tutkimustuloksiin. Tätä kutsutaan havaintojen teoriapitoisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Kirjallinen materiaali, eli eri dokumenteista koottu tutkimusaineisto voidaan jakaa kahteen luokkaan, yksityisiin dokumentteihin sekä joukkotiedotuksen tuotteisiin. Yksityisiä dokumentteja ovat esimerkiksi puheet, kirjeet, päiväkirjat ja sopimukset, kun taas joukkotiedotusdokumentit ovat julkisia, esimerkiksi sanoma- ja aikakauslehdissä julkistetut materiaalit, elokuvat ja radio- ja tv-ohjelmat. Näiden dokumenttien analyysissä käytetään yleensä sisällönanalyysia tai diskurssianalyysia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Dokumenteista koottu tutkimusaineisto on sekundaariaineistoa, eli aineistoa ei ole kerätty alusta alkaen tutkimusta varten esimerkiksi haastatteluilla (Eskola & Suoranta, 1998). Tämän tutkimuksen aineistona käytetyt yritysraportit lasketaan joukkotiedotusdokumentteihin, sillä ne ovat julkisesti saatavilla kyseisten yritysten verkkosivuilla.

”Laadullinen tutkimus on luonteeltaan empiiristä, ja siinä on kyse empiirisen analyysin tavasta tarkastella havaintoaineistoa ja argumentoida.” Laadullisen tutkimuksen suomenkielisiä käytettyjä synonyymeja ovat kvalitatiivinen, pehmeä, ymmärtävä ja ihmistutkimus. 1980-luvulla laadullisen tutkimuksen haasteena oli aineiston keruu, joka on myöhemmin vaihtunut aineiston analyysin ongelmiin. Siten laadullisen tutkimuksen painopisteenä on nykypäivänä korostunut aineiston analysointi. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Laadullisen tutkimuksen piirteinä voidaan lisäksi nähdä olevan hypoteesittomuus, eli tutkijalla ei ole vahvoja ennako-olettamuksia tutkimuskohteesta tai tutkimustuloksista (Eskola & Suoranta, 1998).

Laadullisen aineiston hankinnassa puhutaan harkinnanvaraisesta, teoreettisesta tai tarkoituksenmukaisesta poiminnasta, ja tämä on selkeä eroavaisuus laadullisen sekä määrällisen menetelmän välillä. Laadullisessa tutkimuksessa siten tutkija valitsee tutkimuksensa poimimalla sopivat yksiköt tutkimukseen, kun taas määrällisessä käytetään menetelmiä, jotka mahdollistavat yleistyksen, eli esimerkiksi satunnaisotantaa. (Eskola & Suoranta, 1998.) Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koko tai tutkimukseen osallistuvien määrä on pieni tai vähäinen verrattuna määrälliseen tutkimukseen. Tutkimusmenetelmällä ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, vaan tarkoituksena on kuvata tiettyä ilmiötä tai tapahtumaa, lisäämään ymmärrystä tai antamaan teoreettinen tulkinta jollekin ilmiölle. Aineiston koko on siten harkinnanvarainen ja sen tulisi olla sopiva tutkimuksen tavoitteen kannalta. Aineiston riittävydestä keskusteltaessa voidaan puhua myös saturaatiosta eli kylläntymisestä, joka tarkoittaa tilannetta, jolloin lisää hankittu tieto ei tuota tutkimusongelman kannalta enää uutta tietoa. Jossain tapauksissa saturaatiota on mahdotonta kuitenkin saavuttaa, ja yleensä tutkijalla tulisi olla mielessä selkeä kuva, mitä aineistosta etsitään. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Laadullinen ja määrällinen tutkimus on nähty vastakkaisina menetelminä, joista toinen edustaa ihmistieteellistä tutkimusta ja toinen luonnontieteellistä lähestymistapaa. Analyysimenetelmät tulisi nähdä kuitenkin toisiaan täydentävinä menetelminä, joita usein sovelletaankin saman tutkimusaineiston analysoinnissa, eivätkä vastakkain aseteltuina menetelminä (Alasuutari, 2012; Tuomi & Sarajärvi, 2018). Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen yhdistämistä voidaan kuvata *mixed methods research* -lähestymistavalla (MMR). Tausta-ajatuksena menetelmässä on se, että menetelmien yhdistäminen tuottaa tutkimusongelmaan parempaa ymmärrystä, kuin kumpikaan menetelmä yksinään. Toisaalta on todettu, että useassa tutkimuksessa käytetään sekä laadullisen, että määrällisen tutkimuksen vaiheita, mutta näitä ei ole yhdistetty, jolloin kyseessä ei kuitenkaan ole MMR-tutkimus. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Myös sisällönanalyysi aineiston analyysimenetelmänä käsitetään laadulliseksi menetelmäksi, joka sisältää määrällisen tutkimusmenetelmän piirteitä.

5.3.2 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on yksi laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmistä, jota voidaan käyttää sekä yksittäisenä menetelmänä, että teoreettisena kehyksenä erilaisissa analyysikokonaisuuksissa. Jos tarkastellaan sisällönanalyysia teoreettisena kehyksenä, voidaan sanoa, että suurin osa laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmistä perustuvat jollain tapaa sisällönanalyysiin. Sisällönanalyysi on analyysimuoto, jota ei lähtökohtaisesti ohjaa mikään teoria tai epistemologia, vaan niihin voidaan suhteellisen vapaasti soveltaa useita teorioita tai lähtökohtia. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Tutkimuksen analyysi etenee mielenkiinnon kohtaamisesta rajattuun ilmiöön, aineiston läpikäymiseen ja tutkimustarkoituksen kannalta olennaisten asioiden rajaukseen (aineiston litterointi tai koodaus), luokitteluun, teemoittamiseen ja tyypittelyyn sekä yhteenvetoon. Aineiston järjestämisessä yksinkertaisimpana menetelmänä pidetään luokittelua, eli esimerkiksi niin, että aineistosta määritellään luokkia, ja lasketaan, kuinka monta kertaa kukin luokka esiintyy aineistossa. Tähän tapaan luokiteltu aineisto esitetään usein taulukkona. Luokittelu on siten myös kvantitatiivista analyysia sisällön pohjalta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Tässä tutkielmassa analyysimenetelmänä on nimenomaisesti käytetty sisällönanalyysin luokittelumenetelmää. Sisällönanalyysin sanamääriin pohjautuvat tiedot ovat luokiteltu sosiaalisen vastuun osa-alueiden mukaisiin luokkiin, ja tutkimus keskittyy näiden luokkien esiintymismäärään tutkittavassa aineistossa, eli yritysvastuuraporteissa. Tutkimusnäkökulmasta määriin perustuvaa analyysia kutsutaan frekvenssimittaukseksi (Eskola & Suoranta, 1998).

Sisällönanalyysimuodot voidaan jakaa aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen sekä teorialähtöiseen analyysiin. Aineistolähtöisen analyysin perusidea on se, että aiemmilla havainnoilla tai teorioilla ei ole yhteyttä analyysin toteuttamiseen, sillä analyysi on kokonaan aineistolähtöistä. Teoriaohjaavalla analyysilla on puolestaan kytköksiä teoriaan, mutta analyysi ei suoraan pohjautu siihen. Teorialähtöisessä analyysissa, jota myös tässä tutkielmassa on käytetty, nojataan johonkin tiettyyn teoriaan tai malliin, joka kuvataan ja sen mukaan määritellään esimerkiksi tutkimuksen kohteena olevat käsitteet. Toisin sanoen, aineiston

analyysia ohjaa valmis, aikaisemman tiedon perusteella luotu kehys tai malli. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Tässä tutkielmassa analyysi pohjustuu sosiaalisen vastuun ulottuvuuteen, sekä GRI:n määrittelemiin tunnuslukuihin ja tietoihin, mitä kustakin kategoriasta tulisi esittää. Teorialähtöisessä analyysissä käytetään yleensä deduktiivista päättelyä, eli tulkintaa tehdään yleisestä yksittäiseen, tässä tapauksessa yleisestä standardista yksittäisen organisaation esittämiin tietoihin (Tuomi & Sarajärvi, 2018).

SEA-tutkimuksessa on usein käytetty diskurssianalyttisiä ja sisällönanalyysin menetelmiä, jotta saataisiin merkityksellistä tietoa nimenomaisesti siitä, kuinka yritykset itse näkevät ja kuvaavat vastuullisuutensa ja roolinsa yhteiskunnassa (Mäkelä, 2012). Sisällönanalyysin menetelmien joukosta erityisesti sanamääriin pohjautuva analyysi on hyödyllinen vastuullisuusraporttien analyysikeino, sillä se heijastaa kunkin aiheen tärkeyttä raportissa (Kumar et al., 2015). Analyysimenetelmällä pyritään saamaan kuvaus ilmiöstä tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysi mahdollistaa kuitenkin vain aineiston järjestyssä muodossa, josta tutkija muodostaa johtopäätöksensä. Siitä syystä sisällönanalyysia on menetelmänä myös kritisoitu. Sisällönanalyysissä kerätään laadullista aineistoa, kuten sanallisia ilmaisuja määrällisessä muodossa, eli luokiteltuna ja tilastoituina. Siten sisällönanalyysissä on ominaisuuksia kummastakin tutkimusmenetelmästä, kvalitatiivisesta, että kvantitatiivisesta. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan tätä kutsutaan kvantifioivaksi kvalitatiiviseksi analyysiksi tai määrälliseksi tekstianalyysiksi.

Sisällönanalyysi käsitteenä voi sisältää sekä sisällön analyysin että sisällön erittelyn. Varsinaisessa sisällönanalyysissä analyysissä tuotettu aineisto esimerkiksi kvantifioidaan, eli siitä tuotetaan määrällisiä tuloksia. Sisällön erittelyllä kuvataan kvantitatiivisesti esimerkiksi tekstin sisältöä. Käytännössä näitä kahta käsitettä ei juuri kuitenkaan eroteta, vaan puhutaan yleisesti sisällönanalyysistä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Yhteistä molemmille käsitteille on, että niiden avulla aineistosta pyritään löytämään yhtäläisyyksiä sekä eroja, joiden avulla asetetaan hypoteeseja tekstin vaikutuksista (Eskola & Suoranta, 1998).

Sisällönanalyysi alkaa alkuperäisdatan pelkistämällä, eli aineistosta karsitaan pois kaikki tutkimuksen kannalta epäoleellinen. Data pelkistetään, eli käytännössä lyhennetään ja tiivistetään ja sen jälkeen pelkistetyt sanat klusteroidaan, eli ryhmitellään. Samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet yhdistellään, jolloin aineisto tiivistyy. Myös näin saatavat luokat järjestellään pääluokiksi sekä alaluokiksi. Luokittelun jälkeen aineistosta erotetaan tutkimuksen kannalta oleellinen tieto, jonka perusteella luodaan teoreettisia käsitteitä. Tätä vaihetta kutsutaan analyysissä abstrahoinniksi. Teorialähtöisessä analyysissä aineiston luokittelu perustuu jo aiemmin muodostettuun käsitejärjestelmään, eli käsitteiden yhdistämisen jälkeen ne luokitellaan ilmiön ulottuvuuksiin. Analyysi voidaan toteuttaa myös niin, että aineistosta poimitaan jo alkuvaiheessa vain ne asiat, jotka sisältyvät analyysirunkoon, eli teoriakäsitteisiin, ja jätetään pois ne asiat, jotka jäävät analyysirungon ulkopuolelle. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.)

Tässä tutkielmassa aineistosta (28 yritysvastuuraporttia) on valittu aiempaan teoriaan pohjautuva rajausta, eli rajausta sosiaalisen vastuun ulottuvuuteen. Siten yritysvastuuraportteista on valittu vain ne osuudet, jotka käsittelevät sosiaalisen vastuun ulottuvuutta, eli tiedot, jotka on esitetty liittyen henkilöstöön ja

työolosuhteisiin, ihmisoikeuksiin, yhteiskuntaan tai tuotevastuuseen. Tämä rajattu osa raportista on syötetty kokonaisuudessaan PDF Word Count & Frequency Statistics -ohjelmaan, joka laskee ja kategorisoi raportin sisältämät sanat. Ohjelma ei tee tiedostoista analyysia, vaan auttaa aineiston hallinnassa. Luokittelun jälkeen aineistoa on pelkistetty, eli poistettu epäolennaiset sanat mekaanisesti. Jäljelle jääneet, sosiaalista vastuuta kuvaavat sanat on tämän jälkeen yhdistelty luokiksi, niin että samaa tarkoitusta olevat sanat ovat yhdessä luokassa, esimerkiksi "työntekijät, henkilöstö, henkilökunta" ovat "henkilöstö"-kategorian alaisuudessa.

Aineiston luokittelussa haasteeksi nousivat käsitteet, jotka voisivat kuulua useampaan luokkaan, esimerkiksi "turvallisuus"-käsitteestä ei ole varmuutta, onko sillä kuvattu esimerkiksi työntekijöiden turvallisuutta, tuoteturvallisuutta vai johonkin muuhun asiaan liittyvää turvallisuutta. Siten joidenkin käsitteiden kohdalla on jouduttu tekemään yleistyksiä, esimerkiksi niin, että "tuoteturvallisuus"-käsite kuvaa tuotteen turvallisuutta ja pelkkä "turvallisuus" työolojen turvallisuutta. Sanamääriin perustuvassa analyysissä haastavia ovat lisäksi kaksiosaiset sanat kuten "alkuperäiskansojen oikeudet". Ohjelma erittelee kunkin itsenäisen sanan erikseen, eli analyysivaiheessa haastavaksi osoittautuu päätellä, liittyykö sana "oikeudet" juuri alkuperäiskansojen oikeuksiin, vai onko sillä tarkoitettu muita oikeuksia. Lisäksi esimerkiksi työnantajien työolosuhteiden kategoriaan kuuluvia vakuutuksia on haastavaa arvioida vertailukelpoisesti sanamääriin perustuen, sillä vakuutusalan toimijoilla vakuutuksilla voidaan viitata myös tarjottaviin palveluihin asiakkaille. Tässä nousee esiin laadullisen tutkimuksen aineiston analyysin subjektiivinen vaikutus, eli analyysissä on jouduttu tekemään jonkin verran oletuksia aiemman tiedon pohjalta.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

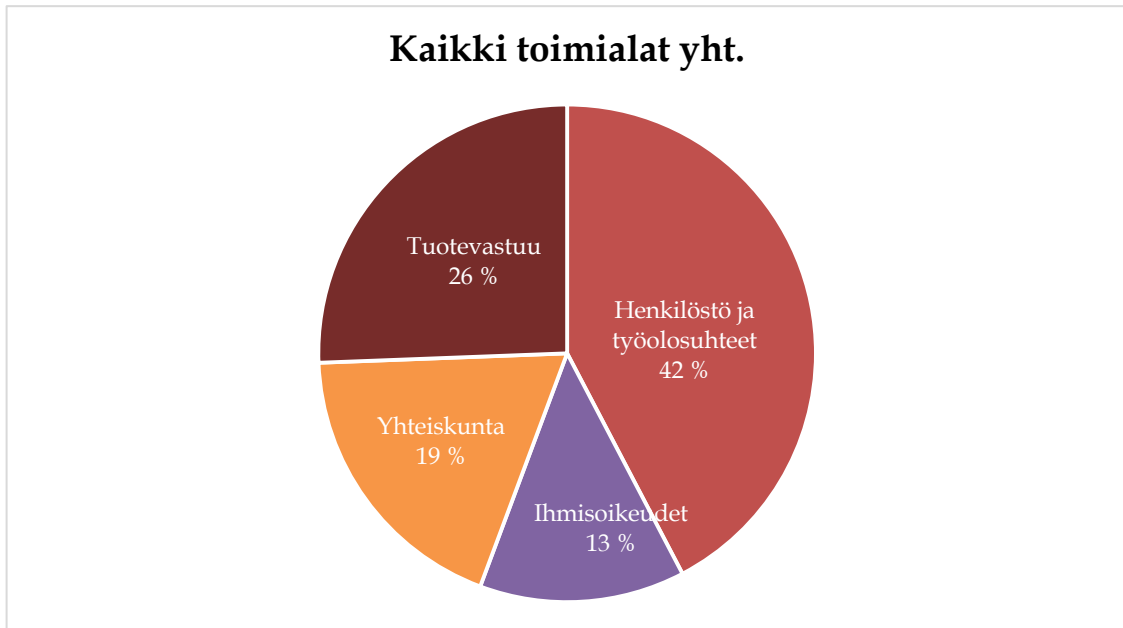
6.1 Yleistä

Tutkimusaineisto koostui 28 yritysraportista, joiden analyysi on kuvattu vaiheittain edellisessä luvussa. Sisällönanalyysillä tuotettu data on luokiteltu sosiaalisen vastuun 4 ulottuvuuden mukaan, jotka ovat: henkilöstö ja työolosuhteet, ihmisoikeudet, yhteiskunta ja tuotevastuu. Näiden pääluokkien alla on alaluokat, jotka ovat GRI:n tuottaman 400-sarjan mukaiset 18 näkökohtaa: Työolosuhteet ja työllisyys, Henkilöstön ja johdon väliset suhteet, Työterveys ja -turvallisuus, Koulutukset, Monimuotoisuus ja yhdenvertaiset mahdollisuudet, Syrjimättömyys, Yhdistymisen vapaus ja työehtosopimukset, Lapsityövoima ja pakkotyövoima (yhdistetty yhdeksi alaluokaksi), Turvallisuuskäytännöt, Alkuperäiskansojen oikeudet, Ihmisoikeusarviointit, Paikallisyhteisöt, Toimittajien sosiaalinen arviointi, Julkinen päätöksenteko, Asiakkaiden terveys ja turvallisuus, Markkinointiviestintä ja tuoteinformaatio, Asiakkaiden yksityisyyden suoja sekä Määräystenmukaisuus. Nämä näkökohdat on sisällöltään esitelty tarkemmin teorialuvussa 3.3.

Alaluokkien alle on listattu käsiteryhmiä, joihin raporteissa esiintyvät käsitteet on jaettu, esimerkiksi ”Työterveys ja -turvallisuus” -kategoria sisältää alakäsitteet työterveys, työturvallisuus, työtapaturmat, ammattitaudit, sairauspoissaolot, työkyky, työhyvinvointi ja työtyytyväisyys, ennaltaehkäisy sekä työsuojelu. Tarkemmat sanamäärät luokitteluineen kullekin yritykselle on kuvattu liitteissä, jotka löytyvät tutkielman lopusta. Luvussa 6.2 kuvataan sisällönanalyysin tuloksia yleisellä tasolla ja esitetään kaikkien tutkimuksessa olevien toimialojen raporttien analyyseistä koostetut yhteenlasketut tulokset ja kaaviot, joista voidaan tehdä johtopäätöksiä raportoinnista yleisesti Suomessa. Luvussa 6.2.1 esitetään tulokset tarkemmin toimialoittain, sekä verrataan kunkin toimialan tuloksia sidosryhmien odotuksista kertovaan GRI:n liitteeseen.

6.2 Tulokset

Tulosten mukaan kaikilta tutkimuksessa mukana olevilta 7:lta toimialalta raportointiulottuvuudet jakautuvat prosenttiosuuksittain seuraavasti: sosiaalisen vastuun tiedoista 42% liittyy henkilöstöön ja työolosuhteisiin, 26% tuotevastuuseen, 19% yhteiskuntaan ja 13 % ihmisoikeuksiin (KAAVIO 7). Henkilöstö & työolosuhteet -ulottuvuus on kaikilla toimialoilla prosenttiosuuksiltaan suurin ulottuvuus, mutta muiden kolmen ulottuvuuden järjestys vaihtelee toimialan olennaisuuden mukaan.

KAAVIO 7: Sosiaalisen vastuun raportointi 4:n ulottuvuuden mukaisesti, kaikki tutkimuksessa mukana olleet toimialat yhteenlaskettuina

Tuloksista voidaan päätellä henkilöstöön ja työolosuhteisiin liittyvien tekijöiden olevan olennaisia raportoitavia kaikille toimialoille. Henkilöstövastuullisuus sekä asianmukaiset työolosuhteet, kuten työterveydestä ja työturvallisuudesta huolehtiminen kiinnostavat useita sidosryhmiä, niin henkilöstöä ja henkilöstön edustajia, yritykseen pyrkiviä hakijoita, asiakkaita, yhteiskuntaa kuin omistajia-kin. Usein hyvinvoiva henkilöstö heijastelee myös yrityksen hyvinvoivaa taloudellista tilannetta, joskaan tämä ei toteudu kaikissa tilanteissa.

Henkilöstöön ja työolosuhteisiin liittyviä tekijöitä on myös suhteellisen helppoa ja yksinkertaista raportoida. Henkilöstöä koskevia tietoja (sukupuolijakauma, henkilöstömäärä, työsuhteet) tulee esittää myös esimerkiksi tilinpäätöksessä, joten ne ovat luontevia liittää myös vastuullisuutta käsittelevään raporttiin. Lisäksi usein henkilöstöstä raportoidessa yrityksen ei tarvitse paljastaa salassa pidettäviä tietojaan, eikä usein näihin liity voimakkaita negatiivisia vaikutuksia, joista saattaisi aiheutua haittaa yritykselle tai sen toiminnalle. Useaan muuhun raportoitavaan tunnuslukuun, kuten esimerkiksi väärinkäyttöihin, sanktioihin tai lainvastaisuuteen liittyy negatiivinen aspekti, jolloin asiat saataan joissain tapauksissa jättää raportin ulkopuolelle. Yritys voi pelätä joutuvansa huonoon valoon esittäessään tietoja esimerkiksi sattuneista vahingoista tai tapaturmista, vaikka läpinäkyvän ja rehellisen raportoinnin on aiempien tutkimusten mukaan nähty lisäävän sidosryhmien luottamusta raportin sisältöön.

Ihmisoikeudet ovat odotetusti sosiaalisen vastuun raportoinnissa pienin ulottuvuus (13% sisällöstä) tutkimuksen kohdistuessa suomalaisiin tai suomessa toimiviin yrityksiin, sillä pääsääntöisesti ihmisoikeudet toteutuvat Suomessa moitteettomasti. Ihmisoikeudet-kategoriaan on sijoitettu GRI:n mukaan kuitenkin myös esimerkiksi työehtosopimukset ja oikeus järjestäytyä ja yhdistyä, sekä turvallisuuskäytännöt, joka sisältää esimerkiksi turvallisuushenkilöstön (kuten vartijat), turvallisuuskoulutukset, vaaratilanteet ja riskit. Näistä raportointi

lienee relevanttia kaikille yrityksille, vaikka yritys, tai sen toimitusketju ei koh-taisikaan varsinaisesti ihmisoikeuksiin, kuten sananvapauteen, yksityisyyden oi-keuteen, syrjintään tai oikeudenmukaisiin työoloihin liittyviä haasteita.

Tuotevastuuseen ja yhteiskuntaan liittyvissä sanamäärissä esiintyi tulosten mukaan eniten hajontaa toimialojen välillä, mikä on odotettua, sillä yrityksen tu-lisi raportoida ensisijaisesti sille olennaisista asioista. Yhteiskunta-ulottuvuus kattaa paikallisyhteisöihin liittyvän kuvauksen ja yhteiskunnallisesti merkityk-selliset asiat yritystoiminnan ohella, kuten tutkimuksen ja kehityksen. Ulottu-vuuteen sisältyy yhtenä pääotsikoista toimittajien sosiaalinen arviointi, josta ra-portointi ei välttämättä ole relevanttia esimerkiksi siinä tapauksessa, mikäli yri-tys toimii vain Suomessa, eikä sen tarvitse arvioida laajaa toimitusketjuaan tai toimintamaitaan. Myös tuotevastuu, eli esimerkiksi laatu ja tuotteen virheettö-myys, terveysvaikutukset tai takaisinvento liittyvät useimmiten konkreettisiin tuotteisiin, eli korostuvat esimerkiksi elintarvikkeita tai hyödykkeitä tuottavilla toimialoilla, kun taas palvelualoilla nämä tunnusluvut eivät ole yhtä olennaisia.

Tuotevastuu-ulottuvuuden merkitys korostuu toimialoilla, jotka ovat asia-kas- ja kuluttajalähtöisiä, sillä suurin osa raportoitavista tiedoista liittyy asiakas-vastuuseen, asiakkaiden turvallisuuteen ja terveysvaikutuksiin, markkinointi-viestinnän eettisyyteen ja riittäviin pakkaus- ja käyttöohjemerkitöihin sekä asi-akkaiden yksityisyyden suojaan. Asiakkaiden yksityisyyden suojaus lienee kas-vattaneen osuuttaan EU:n tietosuoja-asetuksen voimaantullessa 25.5.2018 (<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>, 2020). Asetus määrit-tää yrityksille vaatimukset liittyen asiakkaiden henkilötietojen keräämiseen, hal-linnointiin ja säilyttämiseen, joten tietosuojaan liittyvien käytäntöjen kuvaami-nen osana vastuullisuusraporttia voidaan nähdä vastuullisena toimintana erityi-sesti asiakkaita kohtaan.

Neljänteen ulottuvuuteen lukeutuva kategoria määräystenmukaisuus puo-lestaan voidaan todeta olevan olennaista kaikille toimialoille, sillä kategorian tunnusluvut liittyvät määräysten ja lainsäädännön noudattamiseen, sekä rikko-muksiin, sakkoihin tai seuraamuksiin, joita määräysten noudattamatta jättämi-sestä, tai muusta toiminnasta on voinut aiheutua. Määräystenmukaisuus-katego-riaan kuuluvat myös veropetokset, korruptio ja lahjonta sekä väärinkäytökset. Näihin liittyvistä riskeistä olisi aiempien tutkimusten valossa relevanttia rapor-toida, sillä kyseisiä väärinkäytöksiä ilmenee myös Suomessa. Sisällönanalyysissa termien esiintyminen esimerkiksi korruptioon tai lahjontaan liittyvässä kategori-assa ei viittaa siihen, että toimintaa olisi tapahtunut yrityksessä, vaan todennä-köisemmin yrityksen varautumisesta ja ennakoimisesta mahdollisiin väärinkäy-töksiin liittyviin riskeihin tai näiden torjuntaan.

Suuri osa yrityksistä laatii vastuullisuusraporttinsa yhä vapaaehtoisesti myös Suomessa. Siten vapaaehtoisuuteen liittyy mahdollisuus valita raportoita-vat asiat, jotka GRI:n ohjeistoa noudattavilla yrityksillä tulisi liittyä ensisijaisesti olennaisuuteen. Kirjanpitolain muutoksen jälkeen vuoden 2016 lopulla suurten, yleisen edun kannalta merkittävien yhtiöiden tuli esittää tiedot liittyen ympäris-töön, työntekijöihin, sosiaalisiin asioihin, ihmisoikeuksiin sekä korruption ja lah-jonnan torjuntaan ja merkittävimpiin riskeihin ja niiden hallintaan. Laki ei vel-voita yrityksiä kuitenkaan esittämään tietoja tietyssä muodossa, eikä se yksilöi tarkasti, mitä aihealueisiin liittyviä tietoja tai lukuja tulisi esittää. Työ- ja

elinkeinoministeriön mukaan joustava lähestymistapa vastuullisuusraportoinnin lainsäädännön noudattamiseen mahdollistaa toimivuuden, sillä kullakin toimialalla on erilaiset vastuullisuuteen liittyvät haasteet. (Työ- ja elinkeinoministeriö, 2017.) Myös tällä EU-direktiiviin pohjautuvalla lainsäädännöllä voi olla vaikutusta arvioidessa raporttien sisältöjä, sillä osa yrityksistä joutunee esittämään yllä mainitut tiedot lainsäädännöllisistä syistä.

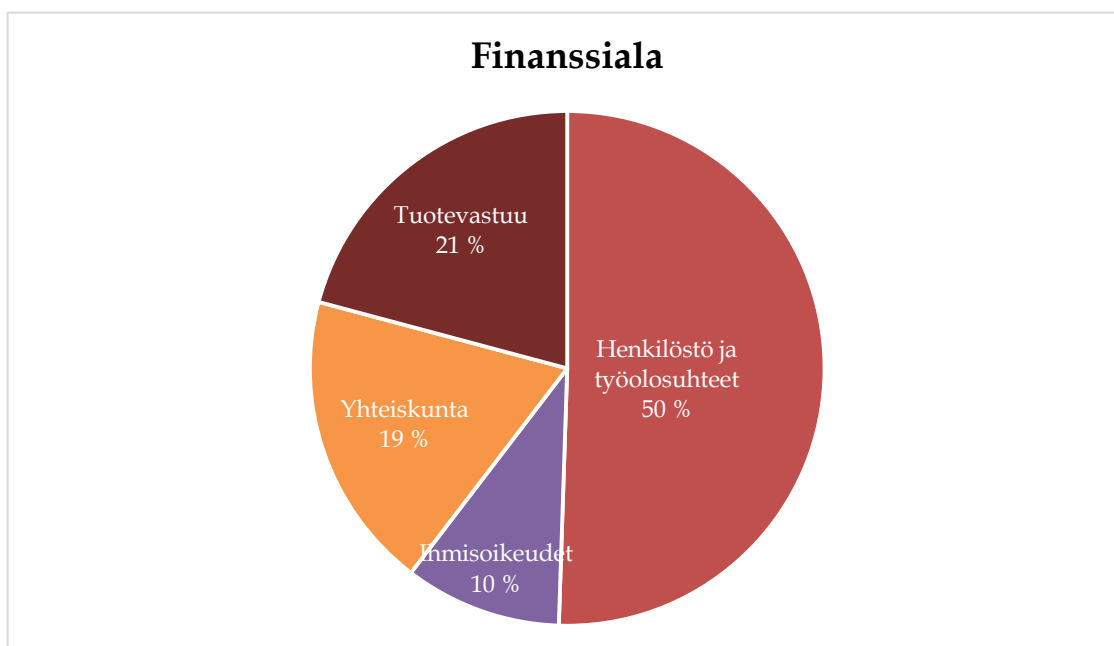
KAAVIO 8: Sosiaalisen vastuun raportointi kategorioittain, kaikki tutkimuksessa mukana olleet toimialat yhteenlaskettuina

Yllä olevassa kaaviossa (KAAVIO 8) on esitetty kaikkien tutkimuksessa mukana olevien tiedot yhteensä kustakin kategoriasta sanamääriin perustuen. Kaikkien toimialojen yleiskuvasta voidaan todeta henkilöstön ja johdon välisten suhteiden olevan merkittävin raportointitieto (yht. 2812 sanaa), tämän jälkeen asiakkaiden terveys ja turvallisuus (1994 sanaa) ja paikallisyhteisöt (1581 sanaa). Lapsityövoimaan ja pakkotyövoimaan liittyvistä tiedoista raportoidaan yleisesti toimialoilla vähiten (yht. 24 sanaa). Myös alkuperäiskansojen oikeuksista, ihmisoikeusarvioinneista, yhdistymisen vapaudesta ja työehtosopimuksista sekä julkisesta päätöksenteosta raportoidaan verrattain vähänlaisesti. Työehtosopimukseen ja järjestäytymisvapaudteen liittyvää raportointia vähyyttä voidaan pitää jokseenkin yllättävänä, sillä työehtosopimukset ovat kuitenkin tärkeä osa suomalaista työlain-säädäntöä sekä -järjestelmää.

6.2.1 Sosiaalisen vastuun raportointi eri toimialoilla

6.2.1.1 Finanssiala

Tutkimustulosten mukaan finanssialalla sosiaalisen vastuun raportoinnista 50 % koostuu Henkilöstö ja työolosuhteet -osiosta, 21 % Tuotevastuusta, 19 % Yhteiskunnasta ja 10 % Ihmisoikeuksista (KAAVIO 9).

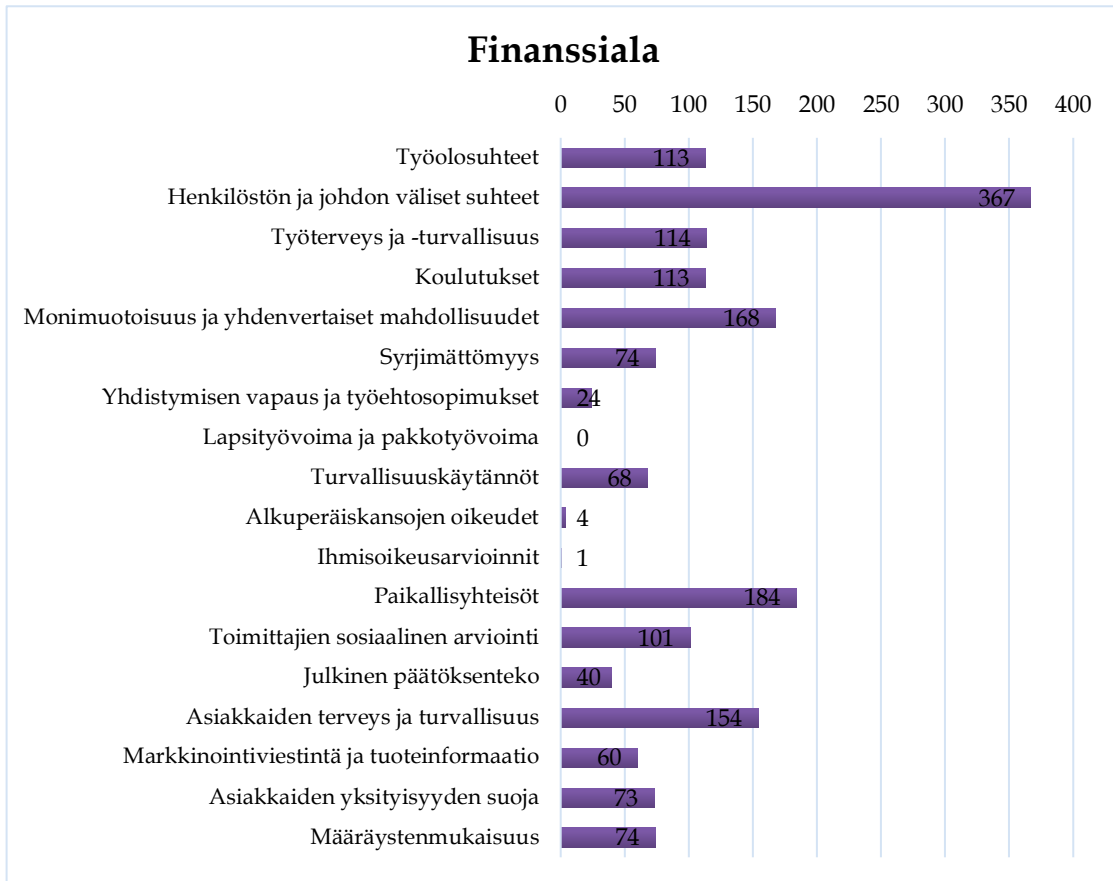
KAAVIO 9: Sosiaalisen vastuun raportointi finanssialalla 4:n ulottuvuuden mukaisesti.

Finanssialalla raportointiin selvästi eniten henkilöstön ja johdon välisistä suhteista (367 sanaa), tämän jälkeen paikallisyhteisöistä (184 sanaa), monimuotoisuudesta ja yhdenvertaisista mahdollisuuksista (168 sanaa) ja asiakkaiden terveyteen ja turvallisuuteen liittyvistä tekijöistä (154 sanaa). Ihmisoikeuksista raportointiin toimialalla vähiten, ihmisoikeuksiin liittyviä termejä oli raporteissa yhteensä 10 %. Lapsi- ja pakkotyövoimaan liittyvistä tekijöistä ei raportoitu yhdenkään toimialalla toimivan yrityksen raportissa, ja myös ihmisoikeusarvioinneista sekä alkuperäiskansojen oikeuksista raportoitiin huomattavan vähän, mistä voidaan päätellä, etteivät nämä ole keskeisiä toimialan ongelmia. Finanssialalla sosiaalisen vastuun raportoinnissa korostuvat erityisesti henkilöstöstä ja asiakkaista huolehtiminen sekä yhteiskunnallinen vastuu.

Tulokset ovat samansuuntaiset kaikilla neljällä finanssialan toimijalla. Erityisesti pankkialan toimijoiden (OP sekä Säästöpankki) raporteissa korostuu kuitenkin paikallisuus, mikä selittyy ainakin paikallispankeilla, ja että toimijat haluavat olla saavutettavissa myös pienillä paikkakunnilla ympäri maata, kun taas rahoitusyhtiöiden (Tesi ja Business Finland) painopiste on enemmän kansainvälinen. Pankkialalla toimivat ovat raportoineet myös varsin paljon asiakkaiden yksityisyyden suojasta, eli esimerkiksi tietosuojasta ja asiakastietojen käsittelystä, joista kaksi muuta finanssialan toimijaa eivät ole raportoineet lainkaan.

Rahoitusyhtiöiden sosiaalisen vastuun raportoinnissa korostuvat Työolosuhteet ja työllisyys -kategoria, joista erityisesti esiin nousevat työympäristöön ja -paikkaan sekä työsuhteisiin ja -sopimuksiin liittyvät tekijät. Kaikki yritykset raportoivat kattavasti henkilöstöstään ja osaamisesta sekä osaamisen kehittamisestä, josta voidaan päätellä, että finanssialalla menestyminen on pitkälti myös osaavan henkilöstön ansioita ja finanssialan toimijat haluavat saavuttaa ja ylläpitää maineensa asiantuntevana organisaationa.

Myös monimuotoisuudesta on raportoitu kaikissa toimialan yritysten raporteissa kattavasti. Kategoriassa painottuvat palkkaus ja palkitseminen sekä sukupuoli. Etnisyydestä tai vähemmistöstä ei puolestaan ole mainintaa yhdessäkään raportissa. Markkinointiviestintä ja tuoteinformaatio -kategoria ei liene finanssialalla merkittävässä asemassa, sillä siitä on raportoitu muihin osa-alueisiin verrattuna vain vähän. Sisällönanalyysin tuottamat tulokset tarkemmin 18:lle eri näkökohdalle on kuvattu alapuolella Kaaviossa 10. Kaavioon on yhdistetty kaikkien neljän toimialalla toimivan yrityksen vastuullisuusraportin analyysin tulokset. Numerot palkkien sisällä kuvaavat sanamääriä kyseiselle kategorialle.

KAAVIO 10: Sosiaalisen vastuun raportointi finanssialalla kategorioittain.

Sidosryhmänäkökulmasta finanssialan toimijoiden odotetaan raportoivan ensisijaisesti työllisyyskäytännöistä: monimuotoisuudesta, työolosuhteista, työvoiman vaihtuvuudesta sekä lakoista ja työsuluista. Muita olennaisia teemoja ovat työturvallisuus, riskit, työntekijöiden koulutus- ja kehittymismahdollisuudet,

poliittiset suhteet, alkuperäiskansojen oikeudet, tuotetiedot asiakkaille sekä palveluiden tasavertainen saavutettavuus. (GRI, 2013.) Sidosryhmien odotukset toteutuvat tutkimustulosten valossa melko onnistuneesti työllisyyskäytäntöjen osalta. Finanssialan toimijat raportoivat kattavasti työolosuhteista, työntekijöiden osaamisesta ja koulutuksesta sekä erityisesti monimuotoisuudesta. Sitä vastoin lakoista tai työsuluista ei ole mainintaa yhdessäkään toimialan raportissa (0 sanaa), työturvallisuudesta raportoi 2/4 yrityksistä (yht. 7 sanaa) ja myös työvoiman vaihtuvuudesta raportoititiin vähänlaisesti (yht. 6 sanaa).

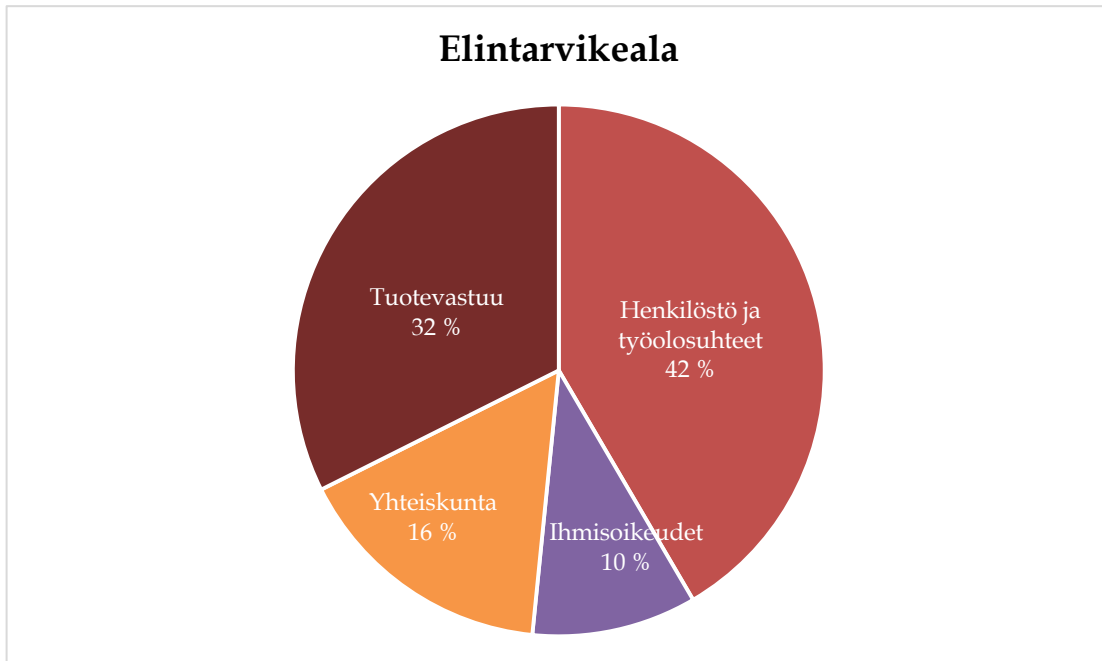
Poliittisilla suhteilla viitataan GRI:n sidosryhmäliitteen (2013) mukaan erityisesti poliittiseen rahoitukseen. Tähän kategoriaan luokiteltavat sanat on taulukoitu ”politiikka”-käsitteen alle, johon finanssialalla kertyi yhteensä 9 termiä, eli verrattain vähänlaisesti. Alkuperäiskansojen oikeuksista ei tutkimuksessa mukana olleista yrityksistä raportoinut yksikään, joten myöskään finanssialalla siitä ei raportoitu, vaikka sidosryhmien näkemyksen mukaan se olisi olennaista. Finanssialalla alkuperäiskansojen oikeudet katsotaan liittyvän ensisijaisesti kansainvälisiin sopimuksiin (GRI, 2013).

Palveluiden saavutettavuus korostunee erityisesti pankkialan toimijoilla. Saavutettavuuteen vastaavat paikallispankit, jotka mahdollistavat pankkipalveluiden saatavuuden myös maanlaajuisesti myös haja-asutusalueilla. Toisaalta yhä enenevässä määrin konkreettisen saavutettavuuden voidaan nähdä heikenevän, sillä paikallisia toimijoita lakkautetaan ja palveluita siirretään internetiin. Toisaalta tänä päivänä internetin avulla palveluiden saavutettavuus kasvaa yhä enemmän.

Asiakasnäkökulmasta ja -tiedoista on raportoitu tällä toimialalla toimialojen vertailussa vähiten, yhteensä 60 sanalla. Kuluttajansuoja on mainittu vain yhdessä toimialan raporteissa, mutta puolestaan asiakastiedoista (19 sanaa) ja tietosuojasta (47 sanaa) on raportoitu varsin paljon. Yhteenvedona tuloksista voidaan todeta, että sidosryhmien odotukset toteutuvat finanssialan raporteissa kohtalaisesti, erityisen hyvin liittyen työolosuhteisiin ja monimuotoisuuteen sekä asiakastietojen suojaukseen. Toimialan yritykset voisivat laajentaa raportointiaan työturvallisuuden, vaihtuvuuden, lakkojen ja poliittisten suhteiden osalta. Alkuperäiskansojen oikeuksista ei välttämättä ole relevanttia raportoida Suomessa, vaikka toimialalla yleisesti se voisi kansainvälisten sopimusten myötä olla sidosryhmien näkökulmasta olennainen tieto.

6.2.1.2 Elintarvikeala

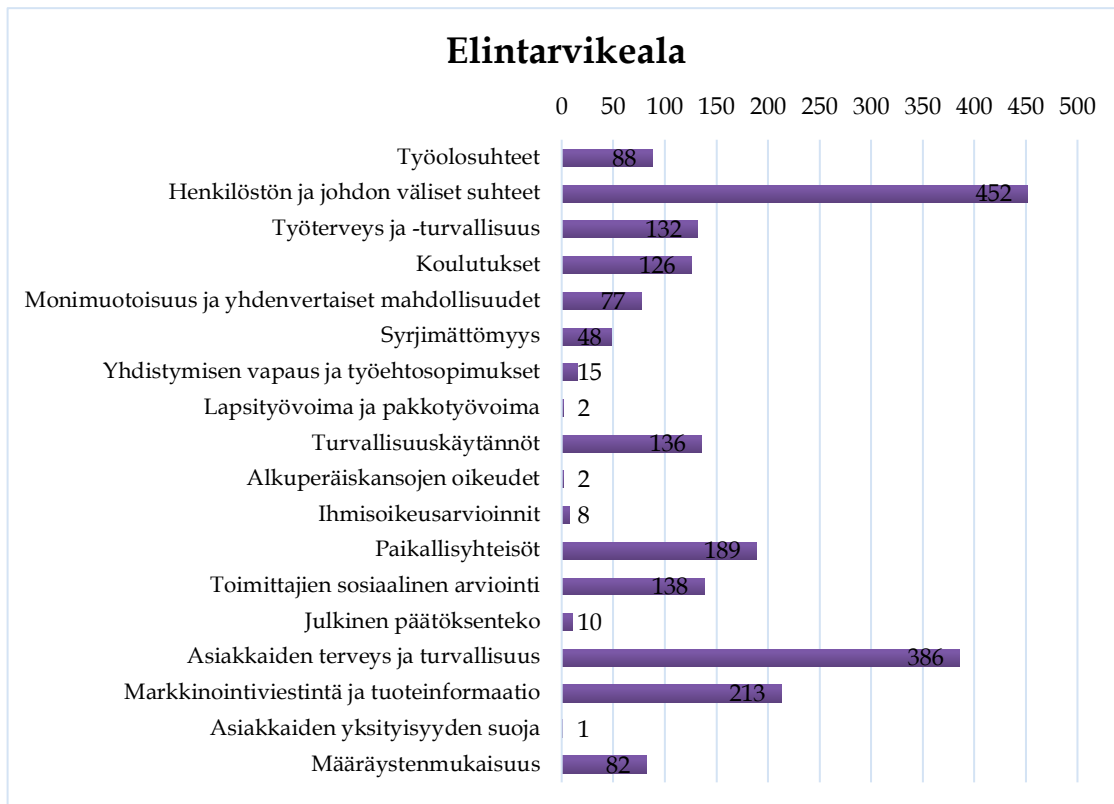
Kaavio 11 hahmottaa sosiaalisen vastuun raportoinnin ulottuvuuksien jakautumista elintarvikealalla. Tällä toimialalla raporteissa sisältö koostuu 42 % Henkilöstöstä ja työolosuhteista, 32 % Tuotevastuusta, 16 % Yhteiskunnasta ja 10 % Ihmisoikeuksista.

KAAVIO 11: Sosiaalisen vastuun raportointi elintarvikealalla 4:n ulottuvuuden mukaisesti.

Finanssialan tavoin myös elintarvikealalla eniten raportoitiin henkilöstön ja johdon välisistä suhteista, mikä kasvattaa Henkilöstö ja työolosuhteet -ulottuvuuden osuuden suurimmaksi ulottuvuudeksi, sillä muihin ulottuvuuden kategorioihin (työolosuhteet ja työllisyys, työterveys ja -turvallisuus, koulutukset, monimuotoisuus ja yhdenvertaiset mahdollisuudet) termejä kertyi vähemmän. Toinen huomattavan suuri toimialan yhteinen trendi on asiakkaiden terveys ja turvallisuus, mikä elintarvikealalla on loogista, sillä tuotteiden tulee olla turvallisia ja useiden näiden tuotteiden avulla pyritään myös edistämään asiakkaiden terveyttä ja hyvinvointia, tai tuotteita markkinoidaan lähtökohtaisesti terveyttä edistävinä. Myös markkinointiviestintään ja tuoteinformaatio -kategoriaan kuuluvia termejä kertyi toimialan yritysten raporteista paljon, mikä on myöskin toimialalle ominaista, sillä esimerkiksi tuotteiden pakkausmerkinnät ja tuoteselosteet ovat lakisäätöisiä.

Elintarvikealan toimijoista yksi raportoi lapsi- ja pakkotyövoimasta ja kaksi alkuperäiskansojen oikeudet -kategoriaan kuuluvasta kulttuurista, mutta kaiken kaikkiaan ihmisoikeuksiin liittyvistä asioista raportoitiin vähän. Ihmisoikeuksiin liittyvistä tekijöistä elintarvikealalla korostuivat turvallisuuskäytännöt sekä syrjimättömyys, eli yhdenvertaiset mahdollisuudet ja oikeudet. Ihmisoikeudelliset haasteet eivät liene suuri ongelma tulosten perusteella myöskään elintarvikealalla. Myöskään asiakkaiden yksityisyyden suojasta ei toimialalla raportoitu kuin yhdellä termillä, mikä selittynee sillä, etteivät elintarvikealoilla toimivat juurikaan kerää asiakkaiden henkilötietoja, jolloin nämä eivät myöskään vaadi käsittelyä tai suojausta. Toimialalla sertifikaatit ovat merkittävässä roolissa viestimässä asiakkaille vastuullisuudesta ja vaatimusten noudattamisesta, joten luonnollisesti tähän kategoriaan liittyviä termejä oli raporteissa myös esitetty melko paljon. Kaavio 12 kuvaa tarkemmin tuloksia elintarvikealalla 18 kategoriaan luokiteltuina.

KAAVIO 12: Sosiaalisen vastuun raportointi elintarvikealalla kategorioittain.

GRI:n liitteen (2013) mukaisesti elintarvikealalla korostuvat vastuullisuus työolosuhteista, työterveydestä ja -turvallisuudesta, sekä asiakkaiden terveydestä ja turvallisuudesta, määräysten noudattamisesta sekä riskienhallinnasta. Työntekijöihin liittyvissä tekijöissä painottuvat koulutus, lakot ja kiistat, tiedot siirtotyöntekijöistä, rekrytoinnista ja ihmisoikeuksien toteutumisesta. Asiakasnäkökulmasta korostuvat kuluttajainformaatio ja viestintä, tuotteiden laatu- ja turvallisuustekijät sekä standardien noudattaminen.

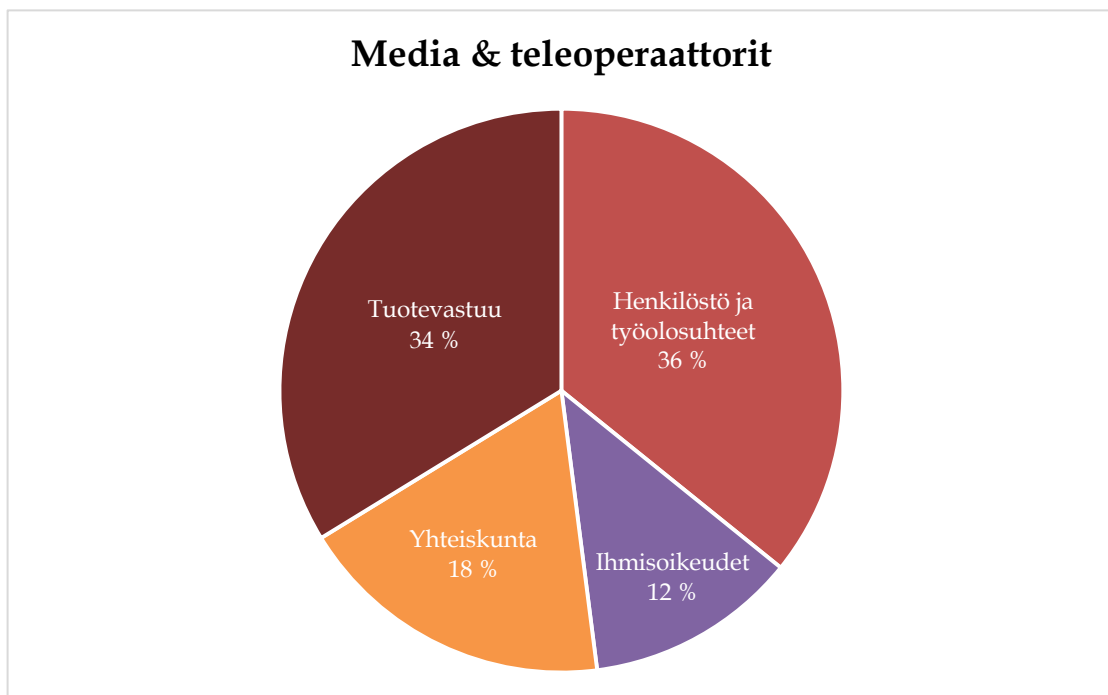
Työterveydestä- ja turvallisuudesta on raportoitu elintarvikealalla toimialojen vertailussa 3. eniten (yht. 132 sanaa). Myös työntekijöiden koulutuksesta (50 sanaa) ja rekrytoinnista (10 sanaa) on raportoitu muihin toimialoihin verrattuna paljon. Lakoista ja kiistoista elintarvikealalla raportoi yksi toimija, ihmisoikeuksista 2/4 yrityksistä. Riskeihin liittyviä sanoja on toimialalla yhteensä 20, joista puolet ovat yhden yrityksen raportista. Riskeistä ja riskienhallinnasta raportointi on muihin toimialoihin verrattuna vähäistä.

Asiakasnäkökulma on huomioitu raporteissa kattavasti, ja asiakkaiden terveyteen ja turvallisuuteen liittyviä termejä on toimialan raporteissa yhteensä 386, mikä tarkoittaa 3. suurinta osuutta toimialojen välisessä vertailussa. Erityisesti elintarvikealan yritysvastuussa korostuvat tuotteiden terveysvaikutukset ja laatu, mikä vastaa sidosryhmien odotuksia erinomaisesti. Myös tuoteinformaatiosta ja määräystenmukaisuudesta on raportoitu laajasti. Erityisesti sertifikaatteja kuvaavien termien määrä liittyen määräystenmukaisuus-kategoriaan on runsas, selvästi suurin kaikilta toimialoilta. Siten voidaan todeta, että sidosryhmien odotukset toteutuvat asiakasvastuun osalta erinomaisesti ja henkilöstövuonon

osalta melko hyvin. Elintarvikealan toimijoiden raportteihin kaivattaisiin lisää tietoja erityisesti lakoista ja kiistoista, riskeistä ja riskienhallinnasta sekä ihmisoikeuksien toteutumisesta.

6.2.1.3 Media- ja teleoperaattoriala

Myös media- ja teleoperaattorialalla henkilöstö ja työolosuhteet -ulottuvuus on tutkimuksen mukaan suurin ulottuvuus, mutta toimialojen välisessä vertailussa se muodostuu prosenttiosuuksiltaan pienimmäksi (36%). Tuotevastuuseen liittyvää sisältöä on raportissa lähes yhtä paljon kuin henkilöstöön ja työolosuhteisiin (34%), yhteiskuntaan liittyviä aiheita 18% ja ihmisoikeuksiin 12% (KAAVIO 13).

KAAVIO 13: Sosiaalisen vastuun raportointi media- ja teleoperaattorialalla 4:n ulottuvuuden mukaisesti.

Ulottuvuuksien sisällä kategorioittain suurimmaksi tällä alalla nousivat henkilöstön ja johdon väliset suhteet, markkinointiviestintä ja tuoteinformaatio sekä paikallisyhteisöt (KAAVIO 14). Media-alan toimijat raportoivat teleoperaattorialan toimijoita enemmän henkilöstön ja johdon välisistä suhteista, koulutuksesta, turvallisuuskäytännöistä, julkisesta päätöksenteosta, markkinointiviestinnästä ja määräystenmukaisuudesta. Teleoperaattorialan yritykset puolestaan raportoivat media-alaa enemmän syrjimättömyydestä, ihmisoikeuksista, asiakkaiden terveydestä ja turvallisuudesta sekä asiakkaiden yksityisyyden suojasta. Sanoman vastuullisuusraportin painopisteenä ovat riskit ja niihin varautuminen, ja raportointi esimerkiksi työterveydestä ja -turvallisuudesta on vähäisempää. Alma Media erottuu tuloksista paikallisyhteisöt-kategorian suurella sanamäärällä verrattuna muihin toimijoihin, mikä voisi selittyä toiminnan paikallisuudella ja yhteiskunnallisen vastuun tunnistamisena. Muilta osin yritysten tulokset

ovat samansuuntaiset, etenkin media-alan kahdella toimijalla sekä teleoperaattorialan toimijoilla keskenään.

KAAVIO 14: Sosiaalisen vastuun raportointi media- ja teleoperaattorialalla kategorioittain

Sidosryhmien odotukset kohdistuvat tällä alalla työolosuhteisiin (vaihtuvuus, uudelleenjärjestelytilanteet, lakot), työterveyteen ja -turvallisuuteen, asiakkaiden tietosuojaan ja yksityisyydensuojaan, palveluiden saavutettavuuteen sekä riskienhallintaan (erityisesti säteilyriskit). Toimijoiden odotetaan raportoivan myös yhteiskunnallisesta vastuustaan ja asemastaan, sekä erityisesti media-alalla osataan poliittisiin kannanottoihin. Media-alan toimijoilla edellisten lisäksi sidosryhmät odottavat informaatiota liittyen työntekijöiden koulutukseen, kulttuurillisiin oikeuksiin ja ilmaisunvapauteen ja mainonnalliseen vastuuseen. Myös lasten ja nuorten aseman suojaamista, eli ”haavoittuvan yleisön” kohtelusta odotetaan tietoja tällä toimialalla, mutta arviointi sisällönanalyysin keinoin tähän kategoriaan liittyen on haastavaa. (GRI, 2013.)

Media- ja teleoperaattorialan työolosuhteista raportoidaan toimialoista toiseksi eniten, vain sähkö- ja energia-alalla määrä on suurempi. Työolosuhteiden raportointi keskittyy konkreettisesti työpaikkaan ja -ympäristöön, rekrytointiin, perheeseen ja vapaa-aikaan sekä työsopimuksiin ja työsuhteisiin. Vaihtuvuudesta ja lakoista on raportoitu odotusten vastaisesti erittäin vähän, vain yhteensä yhdellä sanalla yhden toimijan toimesta. Palveluiden saavutettavuus on huomioitu kaikissa toimialan raporteissa, kuten myös toimintaan liittyvät riskit. Erityisesti Sanoman yritysvastuuraportointi keskittyy riskienhallintaan, ja tämän

toimijan riskeihin liittyvien termien määrä muodostaakin valtaosan koko toimialan kategoriaan kuuluvista sanoista.

Yhteiskunnallinen vastuu ja vaikuttavuus on tärkeä teema kaikkien tutkimuksessa mukana olevien toimialan yritysten raporteissa. Yhteiskunnallinen vastuu liittyy erityisesti tutkimukseen ja kehitykseen, mutta myös toimittajia koskeviin arviointeihin, politiikkaan, järjestöihin ja avustuksiin sekä lahjoituksiin. Poliitiikan osuus on odotusten mukaisesti suurempi media-alan toimijoilla kuin teleoperaattorialan yrityksillä.

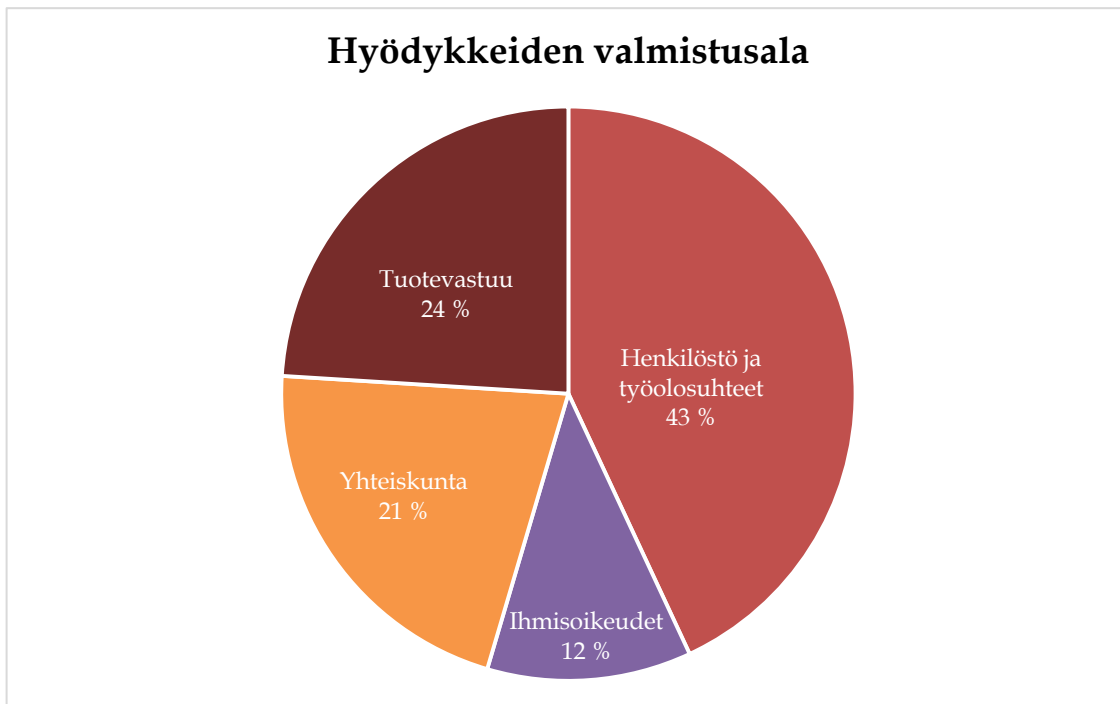
Asiakkaiden yksityisyyden suoja ja erityisesti tietosuoja sekä tietoturva ovat merkittävässä roolissa kaikkien yritysten raporteissa, erityisesti vastuullisuus korostuu Elisan yritysraportissa. Ulottuvuudesta raportoidaan selvästi muita toimialoja enemmän, mutta se onkin myös sidosryhmien odotusten mukaista. Media- ja teleoperaattorialalla kerätään palveluiden luonteen vuoksi paljon asiakastietoja, joten myös niiden hallinnoinnin ja käsittelyn vastuullisuudesta on odotettua raportoida osana yritys vastuuta.

Huomionarvoista on, että toimialalla raportoidaan myös laajasti monimuotoisuudesta ja yhdenvertaisista mahdollisuuksista, vaikka sidosryhmien odotuksia koskevassa liitteessä tätä ei ole nostettu esiin. Tasa-arvoon, monimuotoisuuteen ja esimerkiksi ikään ja sukupuoleen liittyvät tekijät ovat tulosten valossa tärkeässä asemassa tällä toimialalla ainakin Suomessa.

Myös mainontaan ja markkinointiviestintään liittyvät tulokset ovat sidosryhmien odotusten mukaisia. Kumpikin media-alan toimijoista raportoi tästä osa-alueesta runsaasti, teleoperaattoriyrityksillä sanamäärät ovat huomattavasti pienemmät. Lisäksi koulutuksista ja osaamista media-alan toimijat raportoivat teleoperaattorialaa enemmän, joskaan eri merkittävästi. Oikeuksista toimialalla on raportoitu yhteensä 24 sanan verran, mikä toimialojen vertailussa sijoittuu selvästi ensimmäiselle sijalle. Valitusta analyysimuodosta johtuen tuloksista ei voida päätellä, mitä oikeuksia kategoria nimenomaisesti käsittää, ja onko esimerkiksi ilmaisunvapaus huomioitu osana tätä. Joka tapauksessa media- ja teleoperaattorialan raportoinnin voidaan todeta vastaavan hyvin sidosryhmien odotuksia lähes kaikilla osa-alueilla. Raportteja voisi kehittää entistä hyödynnettävimmiksi raportoimalla kattavammin työterveydestä ja -turvallisuudesta, lakoista ja vaihtuvuudesta. Sanomaa lukuun ottamatta myös riskienhallinnan osuutta sisälöstä lieneisi syytä kasvattaa.

6.2.1.4 Hyödykkeiden valmistusala

Kotitaloustuotteita, kestokulutushyödykkeitä ja vaatteita (lyhennetty otsikkoon Hyödykkeet) tuottavat organisaatiot raportoivat eniten Henkilöstöstä ja työolosuhteista (43%), tämän jälkeen Tuotevastuusta (24%), Yhteiskunnasta (21%) ja vähiten Ihmisoikeuksista (12%) (KAAVIO 15).

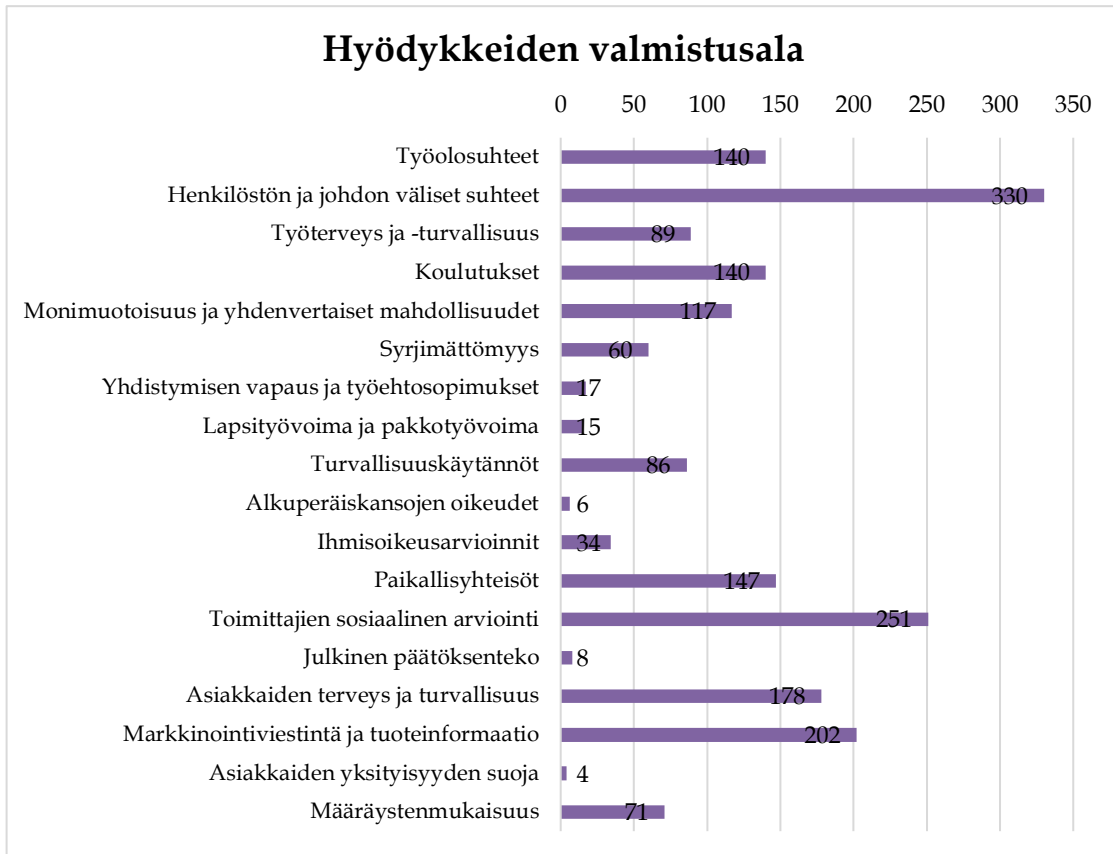

KAAVIO 15: Sosiaalisen vastuun raportointi hyödykkeiden (kotitaloustuotteet, kestokulutushyödykkeet ja vaatteet) valmistusalaalla 4:n ulottuvuuden mukaisesti

Tällä alalla sosiaalisen vastuun raportointi keskittyy henkilöstön ja johdon välisen suhteiden lisäksi erityisesti työolosuhteisiin, koulutuksiin, monimuotoisuuteen, paikallisuuteen, toimittajien sosiaaliseen arviointiin, asiakkaiden terveys- ja turvallisuusvaikutuksiin sekä markkinointiviestintään ja tuoteinformaatioon. Toimialalla ihmisoikeuksista ja toimittajien sosiaalisesta arvioinnista on raportoitu yleisesti muita aloja laajemmin, johtuen todennäköisesti alalla jonkin verran toimitusketjuihin liittyneistä ja ilmenneistä eettisistä haasteista, kuten lapsityövoimasta tai heikoista työolosuhteista.

Myös asiakkaiden terveysvaikutuksia ja tuoteturvallisuutta kuvattiin raportissa määrällisesti paljon, samoin kuin markkinointiviestintään ja tuoteinformaatioon liittyviä tietoja. Tämä voi johtua elintarvikealan tavoin myös lakisääteisistä määräyksistä. Myös korkea määräystenmukaisuus-kategorian osuus lieenee yhteydessä siihen, että osana tuotteiden markkinointia asiakas pyritään vakuuttamaan tuotteiden laadusta ja turvallisuudesta, ja esimerkiksi että siihen käytetyt materiaalit ovat eettisesti hankittuja. Tulosten jakautuminen kategorioitain hyödykealalla on kuvattu alapuolisessa Kaaviossa 16.

Tulokset eri hyödykkeitä valmistavien yritysten välillä ovat huomattavan samankaltaiset ja sanoja on kategorioissa lähes vastaavat määrät, joten vertailua toimialan sisällä on haastavaa toteuttaa. Suurimmat erot yritysten välillä liittyvät ihmisoikeuksiin ja toimittajien sosiaaliseen arviointiin, mikä selittynee sillä, että yritysten toimitusketjut muodostuvat eri tavoin, ja joillain toimijoista voi olla osana toimitusketjuaan maita, joissa on yleisesti ihmisoikeuksiin liittyviä haasteita. Puolestaan esimerkiksi Martelan tuotteista suurin osa valmistetaan Suomessa, jossa ihmisoikeuksiin liittyviä haasteita ei juurikaan ole, joten myöskään niistä raportointi ei ole yhtä olennaista.

KAAVIO 16: Sosiaalisen vastuun raportointi hyödykkeiden valmistusosalalla kategorioittain

Sidosryhmien odotukset sosiaalisen vastuun raportoinnin suhteen tällä toimialalla kohdistuvat siirtotyöntekijöiden käyttöön, rekrytointiin ja työolosuhteisiin (työterveys ja -turvallisuus) sekä tuoteturvallisuuteen. Erityisesti kestokulutushyödykkeiden osalta odotetaan myös läpinäkyvää raportointia liittyen tuotemerkintöihin sekä saatavuuteen, vaatetuotannon osalta puolestaan kuvausta ihmisoikeuksien toteutumisesta, syrjimättömyydestä, pakkotyövoiman käytöstä sekä toimitusketjua koskevasta vastuullisuusarvioinnista. Työolosuhteista korostuvat lisäksi työaika sekä palkkaus (työehtosopimukset), joiden oikeudenmukaisesta toteutumisesta useissa halpatyövoiman maissa esiintyy ongelmia. (GRI, 2013.)

Työolosuhteista on raportoitu melko kattavasti kaikissa toimialan yritysvastuuraporteissa. Alaotsikoista ainoastaan lakkoon tai työsulkuihin liittyviä termejä ei ole laisinkaan. Työympäristöstä, eettisistä toimintaohjeista, perheeseen ja vapaa-aikaan liittyvistä termeistä sekä työsopimuksellisista asioista on raportoitu varsin paljon työolosuhteisiin liittyen. Työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyen kaikista kategorioista, paitsi ammattitaudeista on raportoitu jonkin verran lähes kaikissa yrityksissä, mutta yhteismäärällisesti työterveyteen ja -turvallisuuteen liittyviä sanoja on toimialojen välisessä vertailussa toiseksi vähiten. Sidosryhmien odotuksia kuvaava liite nostaa esiin rekrytoinnin merkityksen, josta on raportoitu ainoastaan Lindström (3 sanaa).

Ihmisoikeuksista on odotusten mukaan raportoitu kattavammin vaateteollisuuden alalla, jossa haasteet ovat olennaisemmat. Erityisesti Marimekon

raportista löytyy paljon ihmisoikeuksia koskevia käsitteitä (19). Toimialan raporteissa on huomioitu myös lapsityöhön, pakkotyöhön ja orjatyöhön liittyvät tekijät suhteessa kattavasti (15 sanaa), joista muilla toimialoilla ei ole raportoitu olenkaan tai hyvin vähäisesti. Tämän toimialan raportit muodostavat 62,5 prosenttisesti kaikkien toimialojen raportoinnin liittyen lapsi- ja pakkotyövoiman käyttöön liittyviin riskeihin.

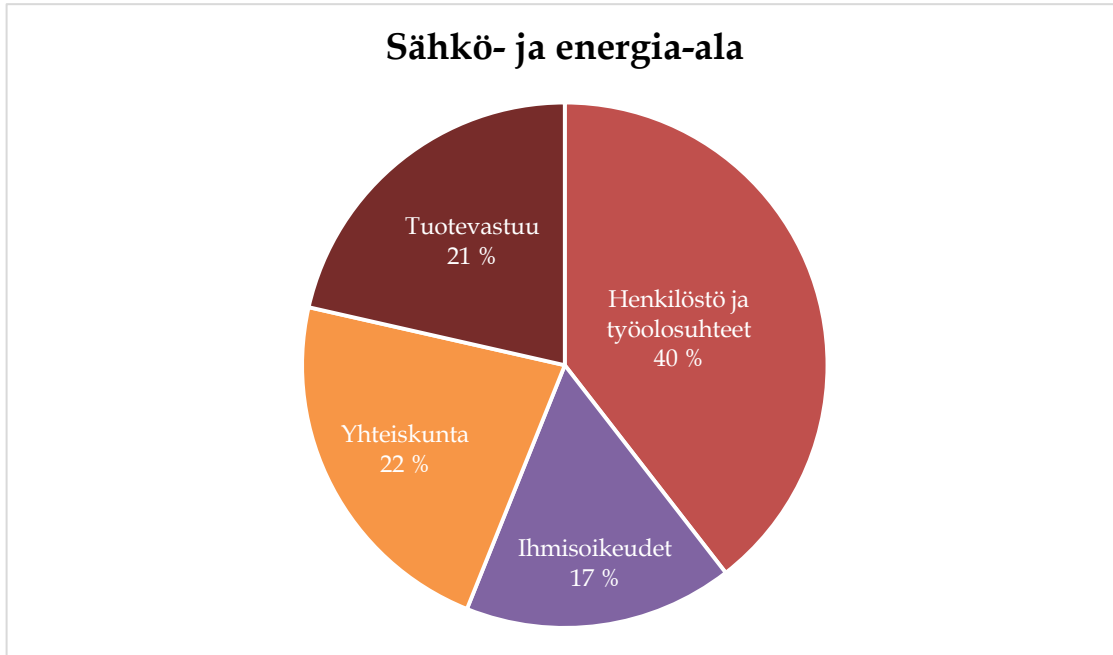
Tasa-arvosta ja syrjimättömyydestä on raportoitu toimialalla lukumäärällisesti 60 käsitteen verran, mikä tarkoittaa toimialojen vertailussa melko alhaista lukemaa. Toimitusketjun ja toimittajien sosiaalisen arvioinnin raportoinnissa on onnistuttu vastaamaan odotuksia, tähän kategoriaan kuuluvia on toimialoista 2. eniten, vain sähköntuotanto- ja energia-alan ollessa edellä.

Tuotevastuuseen ja asiakasvastuuseen liittyviä käsitteitä on raportoitu laajasti kaikissa toimialan yrityksissä. Tuoteturvallisuudesta eniten raportoivat Lindström (vaatealan toimija) sekä Vallila (kestokulutushyödykkeitä valmistava toimija), joten tuotevastuun voidaan oletettavan koskettavan sekä vaate- että hyödykevalmistusala. Myös saatavuuteen liittyvät sanat ovat jakautuneet tasaisesti Vallilaa lukuun ottamatta yritysten kesken, Vallilan raportissa saatavuustekijöistä ei ole raportoitu. Tuoteinformaatiosta on raportoitu toimialojen välisessä vertailussa keskimääräistä enemmän, yhteensä 202 sanalla.

Yllä olevaan vertailuun perustuen voidaan todeta, että sidosryhmien odotukset raportoinnin suhteen toteutuvat toimialalla kohtalaisesti. Toimialalla raportoidaan odotusten mukaisesti kattavasti esimerkiksi työympäristöön, ihmisoikeuksiin, tuoteturvallisuuteen sekä tuoteinformaatioon liittyvillä osa-alueilla. Kattavamman raportin saisi kehittämällä ja kasvattamalla työterveyteen ja -turvallisuuteen, rekrytointiin sekä syrjimättömyyteen liittyviä teemoja. Myös työehtosopimuksiin ja yhdistymisen vapauteen liittyviä tietoja on esitetty muiden toimialojen tavoin vähänlaisesti, ja tästä odotettaisiin raportoitavan enemmän, sillä työehtosopimukset ovat merkittävässä asemassa työn vähimmäisehtojen määrittelyssä.

6.2.1.5 Sähköntuotanto- ja energia-ala

Sähköntuotanto- ja energia-alalla yritysvastuuraportit koostuvat sosiaalisen vastuun osalta sisällöltään seuraavasti: Henkilöstö ja työolosuhteet (40%), Yhteiskunta (22%), Tuotevastuu (21%) ja Ihmisoikeudet (17%) (Kaavio 17). Tämän toimialan edustajien raportit ovat kokonaisuudessaan pitkiä verrattuna muiden toimialojen raportoiviin yrityksiin, joten kategorioissa on myös lukumäärällisesti paljon termejä. Kattava raportointi voisi viitata esimerkiksi siihen, että raportoinnilla pyritään muokkaamaan sidosryhmien käsityksiä ja varmistamaan heille, että yritys toimii vastuullisesti ja luotettavasti, sillä toimialaan yleisesti voidaan liittää esimerkiksi negatiivisia ympäristövaikutuksia, turvallisuuteen liittyviä riskejä ja mahdollisesti myös negatiivisia terveysvaikutuksia. Edellä mainitut osa-alueet korostuvat myös raporteissa; toimialalla raporteissa kuvataan erityisen laajasti turvallisuuteen liittyvistä tekijöistä, työolosuhteista ja työturvallisuudesta, asiakkaiden terveyteen ja turvallisuuteen liittyvistä tekijöistä sekä määraystenmukaisuudesta.

KAAVIO 17: Sosiaalisen vastuun raportointi sähkö- ja energia-alalla 4:n ulottuvuuden mukaisesti

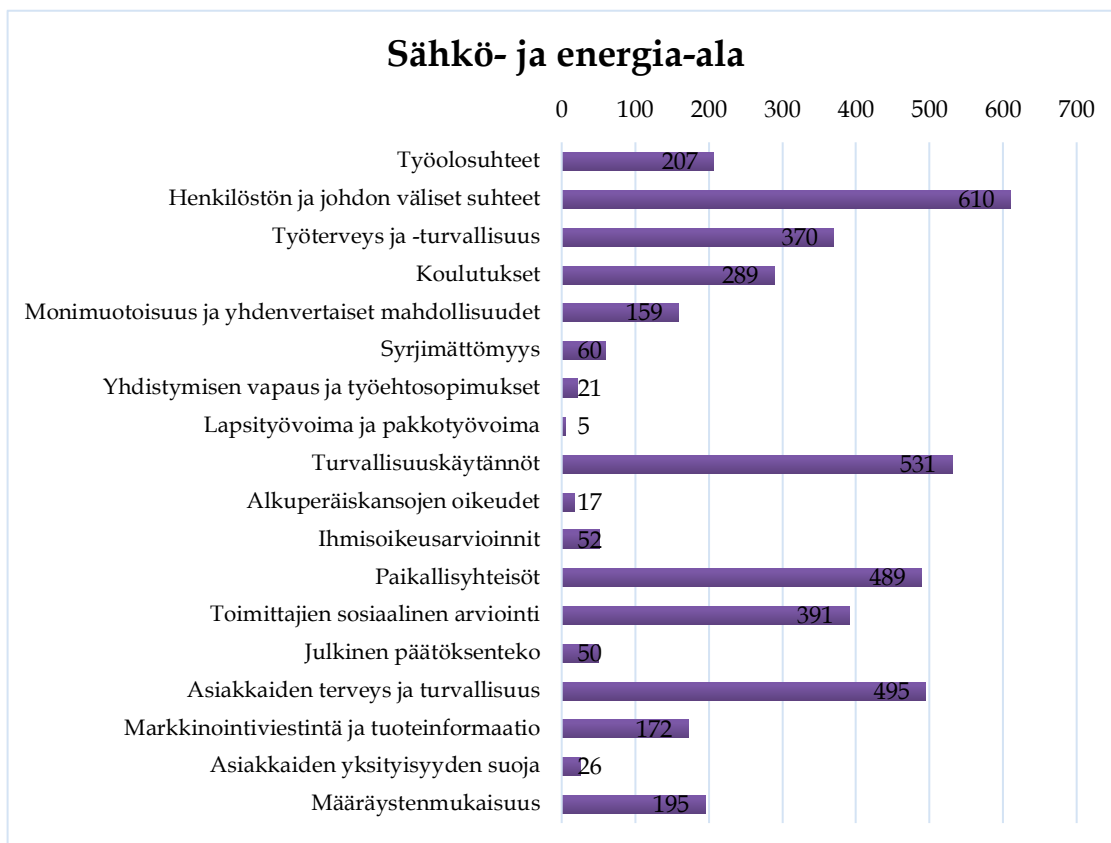
Toimialan sisällä Fortumin ja Fennovoiman raportit olivat sivumäärällisesti pisimmät, joten tämän vuoksi myös lähes kaikissa kategorioissa nämä ovat raportoineet kattavimmin. Fortum on toimialan yrityksistä lisäksi ainoa, joka on raportoinut lapsi-, pakko- ja orjatyövoimaan liittyvistä tekijöistä, ja Fennovoima sekä Fortum ihmisoikeuksiin liittyvistä asioista. EcoRealin raportti on sisällöltään suppein, eikä siinä ole esitetty esimerkiksi syrjimättömyyteen, työehtosopimuksiin tai julkiseen päätöksentekoon (politiikat, lobbaaminen, avustukset, lahjoitukset, sponsorointi, viranomaisiin liittyvät asiat) liittyviä sanoja ollenkaan.

Sähköntuotanto- ja energia-alalla sidosryhmien odotukset kohdistuvat sosiaalisen vastuun osalta tietoihin työvoimasta, työturvallisuudesta sekä riskienhallinnasta, vaikutuksista paikallisiin yhteisöihin sekä yhteiskuntaan, saatavuudesta sekä alan kehittämisestä (tutkimus ja tuotekehitys) (GRI, 2013). Odotukset toteutuvat työvoiman ja työturvallisuuden raportoinnin osalta erinomaisesti (raportoitu eniten kaikista toimialoista), ja myös paikallisyhteisöihin liittyviä käsitteitä on määrällisesti paljon. Odotusten mukaisesti alalla raportoidaan paljon liittyen kehittämiseen, millä on myös yhteiskunnallinen vaikutus.

Riskeistä toimialalla on raportoitu melko vähänlaisesti, vaikka riskit ja riskienhallinta on sidosryhmien mukaan keskeinen tekijä. EcoReal ei ole raportoitu riskiestään yhdelläkään sanalla, ja myös muiden toimialan yritysten raporteissa tätä koskevien käsitteiden määrä on vähänlainen verrattuna muihin osaluoksiin. Toisaalta toimialojen välisessä vertailussa turvallisuudesta ja riskeistä on raportoitu paljon, kuten myös muista kategorioista. Tämä selittyy suureksi osaksi pitkillä raporteilla, mutta kenties myös toimialan korkeilla vastuullisuuskäytännöillä ja vastuullisuuden arvostuksella.

Sähköntuotanto- ja energia-alan sosiaalisen vastuun raportointia voisi kehittää raportoimalla kattavammin saatavuudesta sekä riskeistä ja

riskienhallinnasta. Pääosin kuitenkin odotukset täyttyvät huomattavan hyvin ja raportit ovat sisällöltään kattavia. Lähes kaikkiin sosiaalisen vastuun kategorioihin liittyen tällä toimialalla on raportoitu lukumääräisesti eniten. Kaavio 18 kuvaa sosiaalisen vastuun raportoinnin tiedot kategorioittain taulukkomuotoisesti esitettynä.

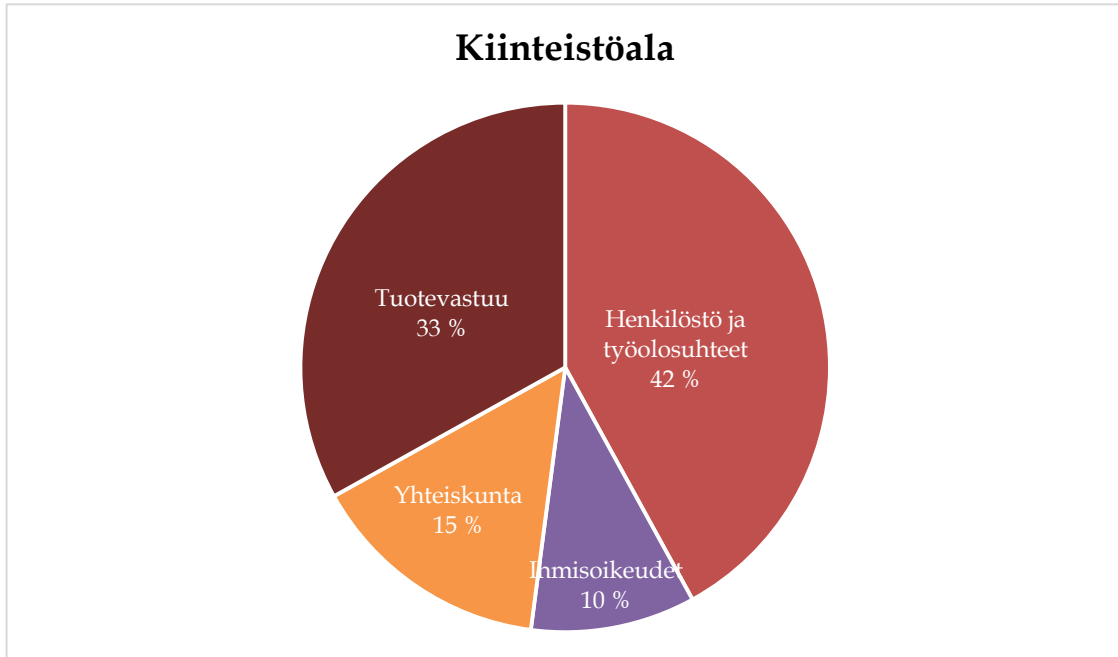
KAAVIO 18: Sosiaalisen vastuun raportointi sähkö- ja energia-alalla kategorioittain

6.2.1.6 Kiinteistöala

Kiinteistöalalla osuudet jakautuvat Kaavion 19 mukaisesti Henkilöstöön ja työolosuhteisiin 42%, Tuotevastuuseen 33%, Yhteiskuntaan 15% ja Ihmisoikeuksiin 10%. Toimialalla suurin yksittäinen kategoria tulosten mukaan oli asiakkaiden terveys ja turvallisuus, kaikki toimialan yritykset raportoivat kattavasti asiakas- ja kuluttajavastuullisista aiheista, asiakastyytyväisyydestä sekä terveys- ja hyvinvointivaikutuksista. Palvelualalla asiakkaiden hyvinvoinnista ja tyytyväisyydestä huolehtiminen on ensiarvoisen tärkeää toiminnan jatkuvuuden ja kannattavuuden vuoksi. Asiakkaiden yksityisyyden suojasta, kuten asiakastiedoista ja tietosuojasta raportoitiin kuitenkin vähän, vain yhteensä 4:llä termillä.

Kiinteistötoimialan yritysraporteissa painottuvat selkeästi henkilöstövastuu sekä asiakasvastuu. Myös tällä toimialalla asiantuntijuus ja osaava henkilökunta ovat toiminnan ytimessä, joten esimerkiksi koulutuksiin ja osaamiseen liittyvistä tekijästä on huomioitu myös raporteissa. Puolestaan ihmisoikeuksista on raportoitu turvallisuustekijöitä lukuun ottamatta huomattavan vähän, joten

voitaneen olettaa, etteivät lähtökohtaisesti ihmisoikeudelliset tai lapsi- tai pakko-työvoimaan kohdistuvat haasteet ole olennaisia toimialalla. Kaiken kaikkiaan kiinteistötoimialan raportteihin kohdistuva sisällönanalyysi tuotti vähän kategoriaan kuuluvia sanoja verrattuna muihin toimialoihin. Toimialan sisällä tuloksissa on jonkin verran hajontaa, lähinnä työolosuhteisiin, työterveyteen ja -turvallisuuteen ja paikallisyhteisöihin liittyen.

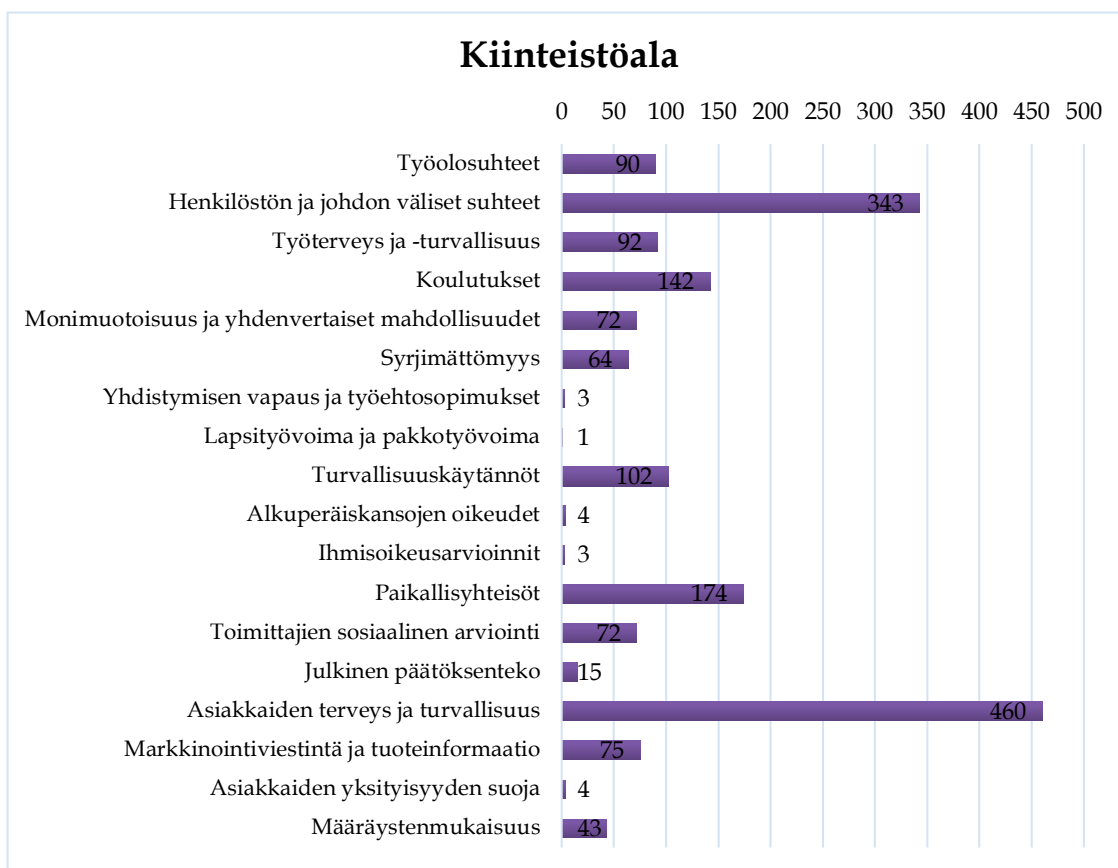

KAAVIO 19: Sosiaalisen vastuun raportointi kiinteistöalalla 4:n ulottuvuuden mukaisesti

HOASin sanamäärät olivat jokaisessa kategoriassa suurimmat, joka ainakin osittain selittyy myös sillä, että raportti oli sivumäärältään huomattavasti muita pidempi. Avaran raportissa painottuvat tuotevastuu ja asiakasvastuullisuus, muiden osa-alueiden sanamäärien jäädessä melko alhaisiksi. Cityconin ja Spondan sanamäärät olivat keskenään hyvin tasaiset, ainoastaan ihmisoikeuksista Citycon raportoi Spondaa selkeästi kattavammin.

Sidosryhmien odotukset kiinteistöalalla sosiaalisen vastuun raportoinnissa liittyvät työllisyyskäytäntöihin, kuten alihankintaan, työsuhteiden luonteeseen, vaikutuksiin paikallisyhteisöihin sekä poliittiseen rahoitukseen, asiakkaiden hyvinvointiin, asiakastyytyväisyyteen sekä toimintaan liittyviin standardeihin ja sertifikaatteihin (GRI, 2013). Työllisyyskäytännöistä raportointi on muihin toimialoihin verrattuna keskitasoa, Avaran raportissa sitä ei ole huomioitu juuri ollenkaan. Työsuhteista ja -sopimuksista on raportoitu vain vähän, yhteensä 14 sanalla, joista 11 muodostuu HOASin raportista. Hankinnasta on mainittu jokaisessa raportissa 2-5 sanan verran, mikä on kuitenkin vähäistä siihen verrattuna, että hankinta on nimetty sidosryhmien odotuksissa merkittäväksi osa-alueeksi. Asiakasnäkökulmasta on raportoitu kaikissa raporteissa, erityisesti HOASin. Asiakastyytyväisyydestä muut, paitsi HOAS on raportoinut alle 10:llä sanalla, eli myöskään se ei osoittaudu merkittäväksi painopisteeksi.

Yhteiskunnallisesta vastuusta on raportoitu melko kattavasti ja tasaisesti kaikissa toimialan yrityksissä. Poliittika-kategoriaan kertyneitä sanoja on Spondalla ja Cityconilla, eli yhteensä toimialalla 7. Paikallisyhteisöt on huomioitu puolestaan erityisesti Cityconin vastuullisuudessa. Määräystenmukaisuudesta, standardeista ja sertifiikaateista on raportoitu vastoin sidosryhmien odotuksia vähänlaisesti. Koko toimialalla tämän kategorian yhteenlaskettu sanamäärä on 43, joka on toimialojen välisessä vertailussa toiseksi vähiten. Kategorioittain sanamäärien jakautumista kiinteistöalalla kuvaa alapuolinen Kaavio 20.

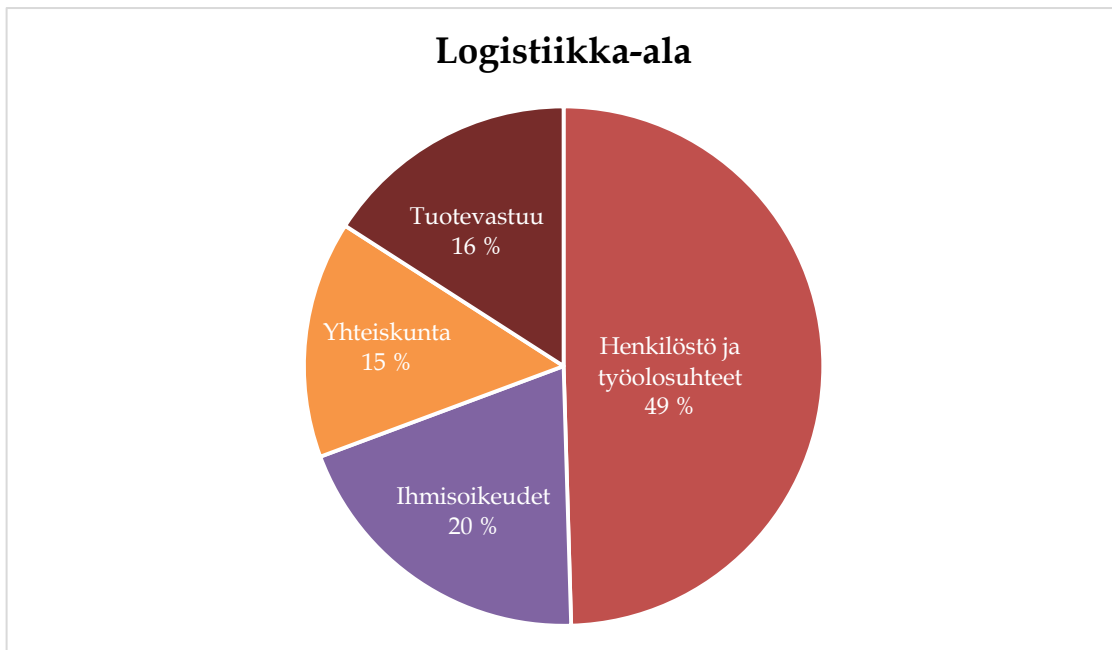

KAAVIO 20: Sosiaalisen vastuun raportointi kiinteistöalalla kategorioittain

Yhteenvedon tuloksista voidaan todeta, että sidosryhmien odotukset raportoitavien osa-alueiden suhteen toteutuvat kiinteistöalalla vain kohtalaisesti. Kategorioittain raporteissa painottuvat kyllä olennaiset teemat, kuten työllisyyskäytännöt, asiakasvastuu ja paikallisyhteisöt, mutta näiden sisällä sidosryhmien mukaan olennaisista aiheista, kuten poliittisista toimista, hankinnasta, asiakastytyväisyydestä ja määräystenmukaisuudesta on raportoitu vain vähänlaisesti. Osittain tulosta voidaan selittää myös toimialan verrattain lyhyillä raporteilla verrattuna muiden toimialojen vastaaviin. Huomionarvoista on, että puolestaan koulutuksista ja osaamisen kehittämistä toimialalla on raportoitu melko kattavasti, vaikka sidosryhmien odotuksissa tästä ei ollutkaan mainintaa. Panostuksilla osaamisen kehittämiseen pyrittäneen etsiä kilpailuetua kilpailulla toimialalla verrattuna muihin yrityksiin.

6.2.1.7 Logistiikka-ala

Logistiikka-alalla Henkilöstö ja työolosuhteet -ulottuvuus muodostaa lähes puolet raportoitavista tiedoista (49%), Ihmisoikeudet 20%, Tuotevastuu 16% ja Yhteiskunta 15 % (KAAVIO 21). Ihmisoikeus-ulottuvuudessa korostuu erityisesti turvallisuuskäytännöt, joka nostaa ulottuvuuden prosenttiosuutta, sillä muutoin kategoriaan kuuluvista aiheista, yhdistymisen vapaudesta ja työehtosopimuksista, lapsityövoimasta ja pakkotyövoimasta, ihmisoikeusarvioinneista ja alkuperäiskansojen oikeuksista raportointiin vain vähän. Turvallisuuskäytännöt sekä riskien ja vaaratilanteiden ehkäisy kuuluvat olennaisena osana logistiikka-alan työympäristöön, joten tulosta voidaan pitää loogisena.

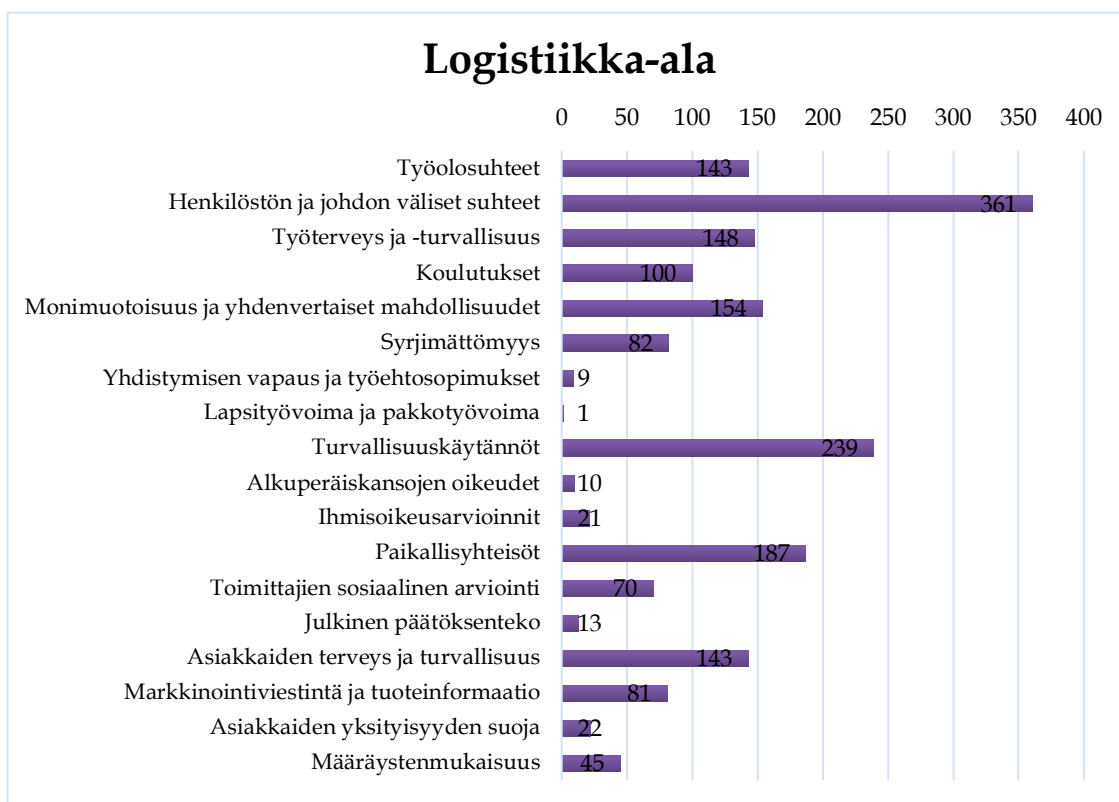

KAAVIO 21: Sosiaalisen vastuun raportointi logistiikka-alalla 4:n ulottuvuuden mukaisesti

Logistiikka-alan yritys vastuussa korostuvat turvallisuuskäytäntöjen lisäksi paikallisuus, asiakkaiden terveys ja turvallisuus, monimuotoisuus, koulutukset ja työolosuhteet. Työolosuhteiden turvallisuus ja työterveydestä ja -turvallisuudesta huolehtiminen lienevät turvallisuuskäytäntöjen tapaan olennaisia toimialalle, sillä toimialalla voidaan tunnistaa olevan näihin liittyviä riskejä. Monimuotoisuus-kategoriassa painottuu selkeästi sukupuoli. Tällä voitaisiin olettaa olevan yhteys miesvaltaisuuteen, sillä toimiala on perinteisesti luonnostaan miesvaltainen. Sukupuoleen viittaavalla raportoinnilla haluttanee painottaa tasa-arvoisuutta myös tässä asiassa.

Toimialan yrityksistä Cargotecin raportti on suppein, ja raportissa on viitattu useassa kohdin raportin ulkopuolisiin tietoihin, joita tähän tutkimukseen ei voitu tutkimusasetelmasta johtuen sisällyttää. Toimialan sisällä luvuissa on jonkin verran hajontaa, raportit näyttävät painottuvan eri osa-alueisiin. Finavian raportissa korostuvat muita yrityksiä enemmän henkilöstö ja työolosuhteet sekä

osaaminen ja turvallisuus, Postin raportissa puolestaan työterveys ja -turvallisuus sekä syrjimättömyys, Konecranesilla asiakkaiden terveys ja turvallisuus, henkilöstön ja johdon väliset suhteet sekä monimuotoisuus ja Cargotecin raportissa paikallisyhteisöt (erityisesti kehitys), toimittajien sosiaalinen arviointi, markkinointiviestintä ja tuoteinformaatio sekä määräystenmukaisuus.

KAAVIO 22: Sosiaalisen vastuun raportointi logistiikka-alalla kategorioittain

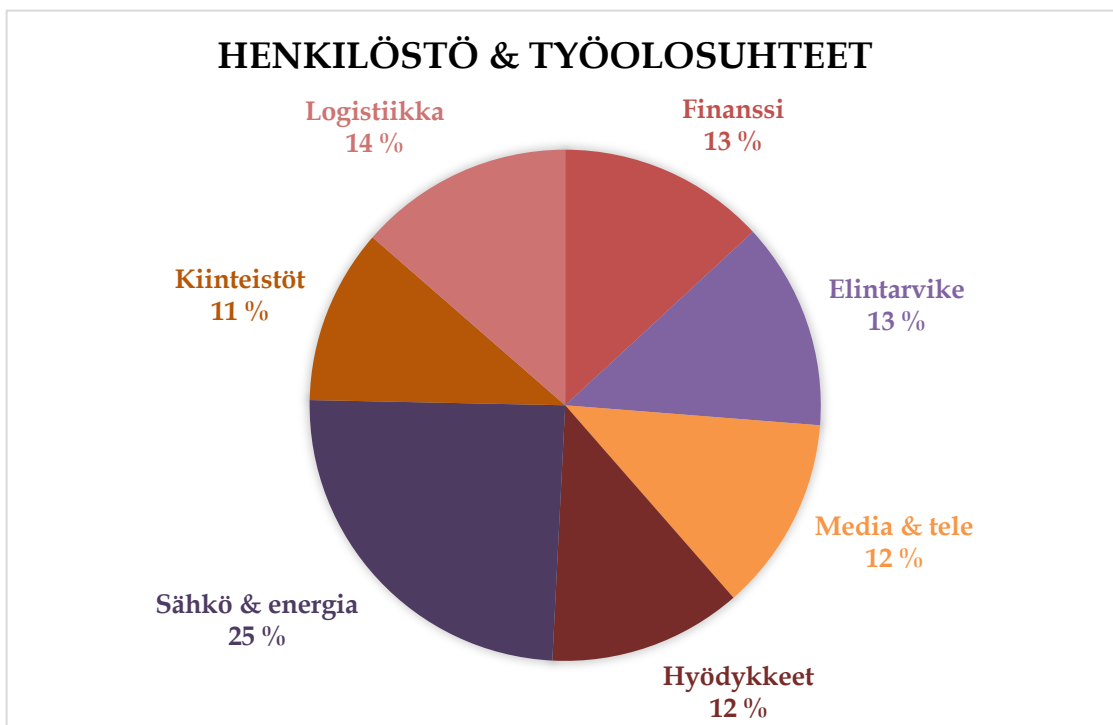
Logistiikka-alalla sidosryhmät odottavat ensisijaisesti raportoitavan turvallisuudesta, joka kattaa eri osa-alueet; työturvallisuuden, tuoteturvallisuuden, toimintaan, kuten varastointiin, kuljetukseen ja käsittelyyn liittyvän turvallisuuden sekä liikenne- ja bioturvallisuuden. Lisäksi toimialan yritysten tulisi raportoida työolosuhteista, työllisyydestä sekä lepoajoista. (GRI, 2013.) Tässä sisällönanalyyysissä turvallisuuteen liittyvät osa-alueet on yhdistetty turvallisuuskäytännöt-otsikon alle, ainoastaan työturvallisuus sekä tuoteturvallisuus esitetään omana kategorianaan. Siten tutkimusmenetelmästä johtuen voidaan arvioida yleisesti näiden turvallisuus-osa-alueiden laajuutta, mutta ei esimerkiksi erikseen varastoinnin tai kuljetuksen turvallisuutta.

Logistiikka-alalla turvallisuudesta yleisesti on raportoitu melko kattavasti, erityisesti Finavian toimesta. Työturvallisuustekijöitä on kuvattu kaikissa raporteissa, mutta vain vähänlaisesti (yht. 28 sanaa koko toimialalla) ja tuoteturvallisuutta vain Konecranesin raportissa (yht. 2 sanaa). Työolosuhteista ja työllisyydestä on raportoitu toimialojen välisessä vertailussa keskitason verran, erityisesti osio korostui Finavian raportissa. Logistiikka-alalla vastuullisuudessa

painottuvat ympäristölliset käytännöt, mutta turvallisuuteen ja työolosuhteisiin liittyvää raportointia voisi laajentaa sidosryhmien odotusten saavuttamiseksi.

6.2.2 Toimialojen välinen vertailu

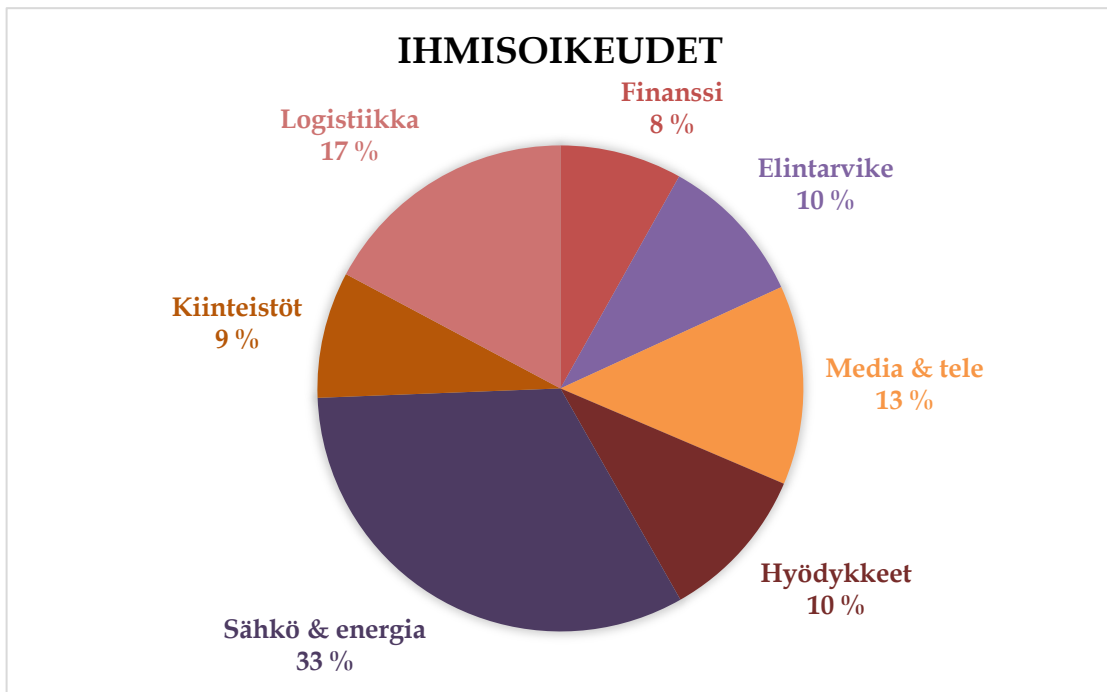
Tässä luvussa on kuvattu 4 ulottuvuuden tietojen jakautuminen eri toimialojen välille. Henkilöstöä & työolosuhteita kuvaavat termit muodostuivat suurimmaksi osaksi (25%) sähkö- ja energia-alalta, muiden kuuden toimialan kesken osuudet jakautuivat tasaisesti, kultakin 11-14% (KAAVIO 23).

KAAVIO 23: Henkilöstö & työolosuhteet

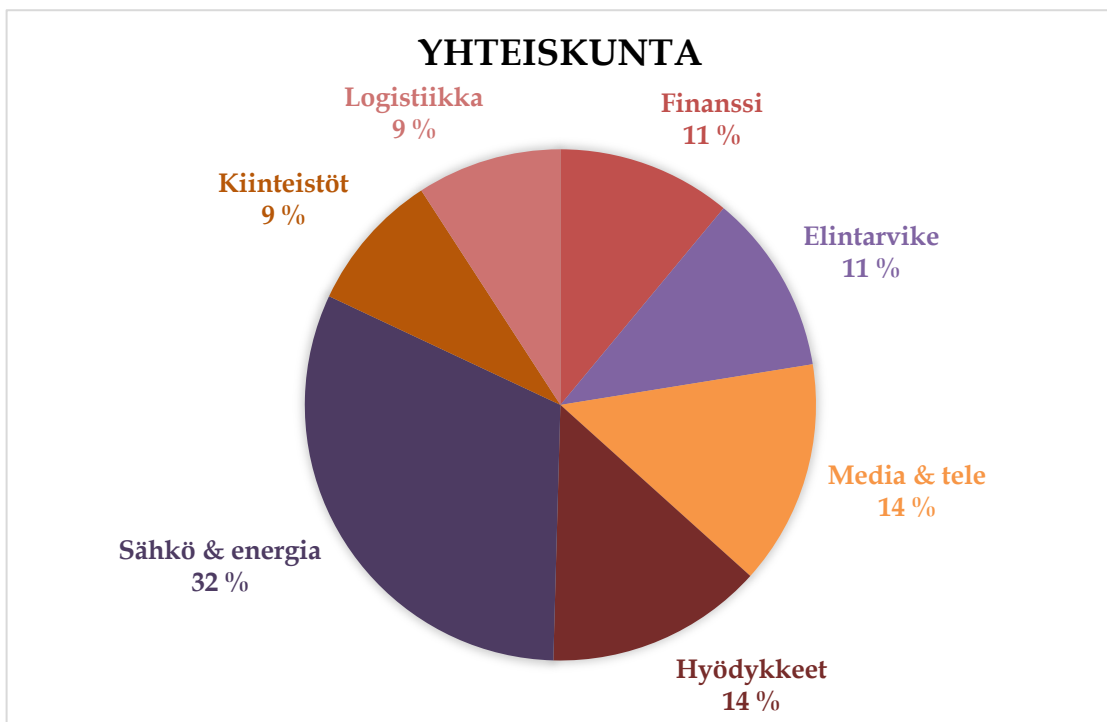
Sähkö- ja energia-alan huomattavasti suurempaa osuutta voidaan selittää ainakin raporttien pituuksilla, sillä luonnollisesti pitkä raportti tuottaa paljon myös eri kategorioihin kuuluvia sanoja, – tämä toimiala on kaikkien neljän ulottuvuuden osalta suurin.

Ihmisoikeuksien osalta hajontaa on edelliseen ulottuvuuteen verrattuna hieman enemmän, sähkö- ja energia-ala on suurimpana (33%), mutta tämän jälkeen toisena muista toimialoista erottuvat logistiikka-ala (17%) sekä media- ja teleoperaattoriala (13%) (KAAVIO 24). Muut toimialat ovat raportoineet 8-10% ihmisoikeuksiin liittyvistä termeistä. Ihmisoikeuksissa suomalaisissa yrityksissä korostuivat tutkimuksen mukaan turvallisuuskäytännöt, joten on odotettua, että suurimmat osuudet muodostuivat sähkö- ja energia-alalla sekä logistiikka-alalla, sillä näillä toimialoilla turvallisuuteen liittyvät riskit ovat olennaisemmat, kuin muilla tutkimuksessa mukana olevilla toimialoilla.

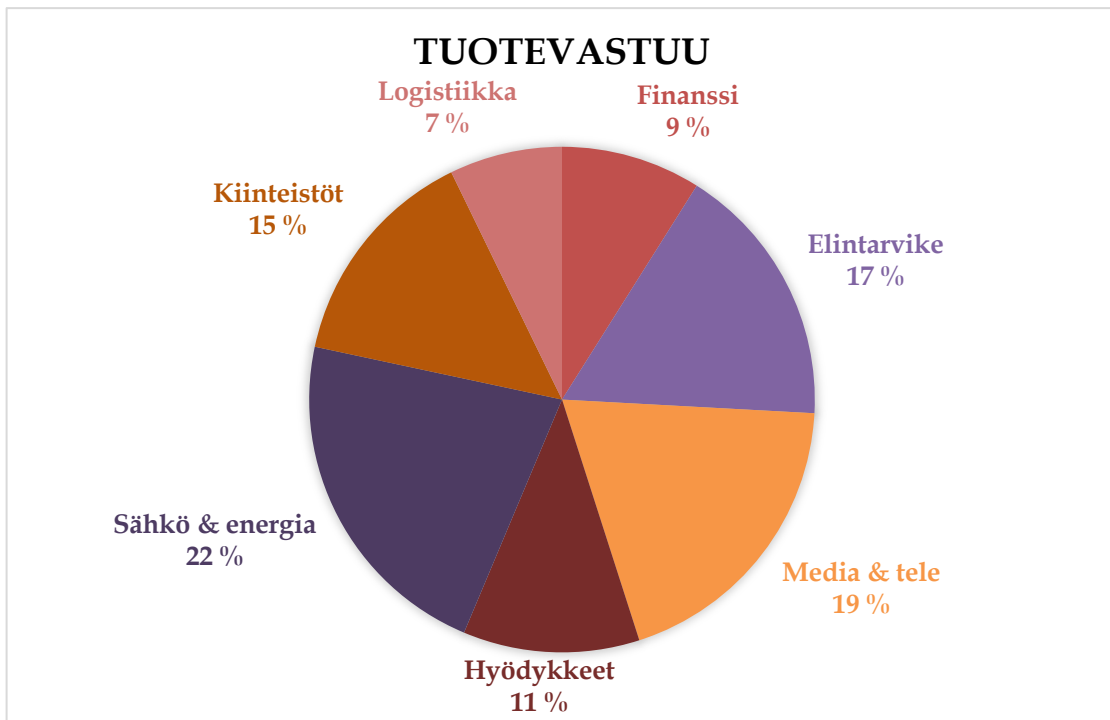
KAAVIO 24: Ihmisoikeudet

Yhteiskunta-ulottuvuudesta eniten raportoivat sähkö- ja energia-alan toimijat, hyödykkeitä valmistavat toimijat sekä media- ja teleoperaattorialan toimijat (KAAVIO 25). Yhteiskunta-ulottuvuus koostuu paikallisyhteisöistä, toimittajien sosiaalisesta arvioinnista sekä julkisesta päätöksenteosta.

KAAVIO 25: Yhteiskunta

Myös yhteiskuntaulottuvuuden tulos toimialojen vertailussa on osin odotettu, sillä media- ja teleoperaattorialalla korostuu yhteiskunnallinen vastuu, liittyen esimerkiksi mediasisältöjen tuottamiseen sekä tietoliikenneyhteyksien tarjoamiseen, hyödykealalla korostuu toimitusketjun vastuullisuusarviointi ja sähkö- ja energia-alalla paikallisyhteisöjen vastuu ja esimerkiksi turvallisuudesta ja tasavertaisista sähköjakelumahdollisuuksista vastaaminen. Yhteiskunta- ulottuvuuden olisi voinut odottaa olevan suurempi myös finanssialalla, jolla on merkittävä yhteiskunnallinen vastuu sekä vaikutus paikallisyhteisöihin esimerkiksi tasavertaisten rahoitus- ja lainapalveluiden tarjoajana.

KAAVIO 26: Tuotevastuu

Tuotevastuu-osiossa prosenttiosuudet jakautuvat aiempia tasaisemmin, ja sähkö- ja energia-alan osuus on vain muutaman prosenttiyksikön muita toimialoja suurempi. Tuotevastuullisuus korostuu edellä mainitun lisäksi elintarvikealalla, media- ja teleoperaattorialalla sekä kiinteistöalalla. (KAAVIO 26.) Tulos on odotusten mukainen, joskin hyödykealalla osuus olisi voinut olla myös suurempi. Tuotevastuusta raportointi korreloi toimialan luonteen mukaisesti; ne yritykset, joilla on konkreettinen kuluttajille myytävä tuote, tai jotka toimivat asiakaslähtöisellä alalla, raportoivat eniten tuote- ja asiakasvastuustaan.

Tuotevastuuseen liittyy myös määräysten mukaisuus ja tuoteinformaatio, mikä selittää osaltaan sen, että esimerkiksi finanssialan osuus on vain 9 % ulottuvuudesta, vaikka se profiloituu asiakaspalvelulliseksi toimialaksi. Seuraavassa luvussa muodostetaan tulosten perusteella johtopäätöksiä ja verrataan näitä aiempien tutkimusten tuloksiin.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ARVIOINTI

Yritysvastuu ja siitä raportointi on mielenkiintoinen ja merkittävä aihe yhteiskunnallisesti ja ajallisesti. Yritysvastuuraportointia on tutkittu kansainvälisesti laajasti, useasta eri näkökulmasta. Tutkimus laajenee jatkuvasti uusille osa-alueille, esimerkiksi integroidun raportoinnin merkitys osana yritysvastuuta on saanut lisääntyvää huomiota viime vuosina.

Tässä tutkielmassa aiheenvalinta rajautui oman mielenkiinnon mukaisesti sosiaalisen vastuun ulottuvuuteen, mutta rajausta voidaan perustella myös sillä, että sosiaalisen vastuun ulottuvuutta on tutkittu vähiten, ja myös yritysten raportoinnissa se on usein heikoimmassa asemassa verrattuna kahteen muuhun ulottuvuuteen; taloudelliseen sekä ympäristölliseen (Hutchins et al., 2019; Lopez Estrada, 2016; Pfeffer, 2010). Sidosryhmänäkökulma yritysvastuuseen on luonnollinen valinta, sillä sidosryhmät nähdään yritysvastuutiedon ensisijaisina hyödyntäjinä (Godha & Jain, 2015) ja jo yritysvastuuraportin määritelmien myötä ”yritysvastuuraportti on itsenäinen raportti, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa yrityksen taloudellisesta, sosiaalisesta, ympäristöllisestä ja hallinnollisesta suoriutumuksesta sen sisäisille ja ulkoisille sidosryhmille” (Godha & Jain, 2015), korostuu näkökulma raportin kohdistamisesta sidosryhmille.

Myös yrityksen toimialan linkittyminen aiheeseen on keskeinen, mutta vähemmän tutkittu osa-alue. Joidenkin tutkijoiden mukaan yritysvastuukäytännöt yritysten ja toimialojen välillä ovat niin erilaisia, että niitä on mahdotonta vertailla keskenään, ja siitä syystä tutkimukset ovat keskittyneet esimerkiksi vain yhden toimialan yrityksiin kerrallaan (Sweeney & Coughlan, 2008). Toisaalta tässäkin tutkielmassa hyödynnetty GRI:n raportointiviitekehys muodostaa kaikille toimialoille sopivan raportointiohjeiston, ja pyrkii muokkaamaan sitä kautta raportteja vertailukelpoisimmiksi ja yhtenäisemmiksi (GRI, 2018). Toimialan huomioiminen on perusteltua myös sidosryhmien odotusten kannalta, sillä yrityksen toimialalla on aiempien tutkimusten mukaan merkittävä vaikutus siihen, mitä sidosryhmät odottavat raportoitavan liittyen vastuullisuuteen. Näiden valintojen myötä oli mahdollista saavuttaa aihealue, johon on löydettävissä kattavasti hyödynnettävää kirjallisuutta, mutta mitä sellaisenaan ei ole tietääkseni tutkittu Suomessa.

Tutkimusaineisto, eli yritysvastuuraportit kerättiin GRI Database-tietokannasta sekä yritysten verkkosivuilta. Tutkimuksessa mukana olevat toimialat määräytyivät GRI:n toimialojen luokittelun mukaisesti, jolloin tutkimustuloksia oli helpompi verrata GRI:n tuottamiin raportointiliitteisiin sellaisinaan. Aineistosta rajattiin sosiaalista vastuuta koskevat tiedot, jotka analysoitiin sanamääriin ja näiden esiintymiskertoihin perustuvalla analyysiohjelmalla. Sanamäärät luokiteltiin käyttäen GRI:n neljän ulottuvuuden mukaista jaottelua, eli hyödyntämällä tunnuslukuja, joita standardin mukaan olisi olennaista raportoida. Sisällysanalyysiin liittyvistä haasteista huolimatta, sanamääriin ja eri sosiaalisen vastuun teemoihin perustuva analyysi tuotti hyödyllisen kokonaiskäsityksen siitä, mitkä teemat yritysvastuuraporteissa painottuvat eri toimialoilla ja eri yrityksissä.

Tässä luvussa johtopäätöksiä on käsitelty kolmen eri osa-alueen kautta; ensimmäiseksi mitä yritysraportointi on, miksi ja miten sillä täydennetään yrityksen pakollista raportointia ja kuinka GRI-standardi vaikuttaa raportointiin, yritysraporttien laatuun ja hyödynnettävyyteen. Toiseksi arvioidaan toimialan vaikutusta raportointiin ja erityisesti sitä, raportoidaanko eri toimialoilla eri asioista liittyen sosiaaliseen vastuuseen. Kolmas osa-alue kattaa tulosten vertailun suhteessa sidosryhmien odotuksiin, ja aiempiin tutkimustuloksiin tähän liittyen. Nämä osa-alueet vastaavat tutkimuksen kolmeen tutkimuskysymykseen, joiden avulla on mahdollista saada kattava käsitys yritysraportoinnista Suomessa. Lopuksi on arvioitu tutkimuksen luotettavuutta, rajoituksia ja mahdollisia esiin nousseita jatkotutkimusaiheita.

7.1 Yritysraportointi

Yritysvastuu on laaja, monimutkainen ja jatkuvasti kehittyvä käsite, joka kattaa erilaisia käytäntöjä, raportointi- ja johtamistapoja (Sweeney & Coughlan, 2008). Yritysvastuu koostuu Triple bottom line -ajattelun mukaisesti kolmesta näkökohdasta, jotka kuitenkin ovat yksi yhteinen kokonaisuus, eri ulottuvuuksien vaikuttaessa toisiinsa. Taloudellinen vastuu liittyy kannattavaan liiketoimintaan ja tasapainoiseen talouden kasvuun. Ympäristöllisellä vastuulla tarkoitetaan esimerkiksi luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä, luonnonvarojen suojelua sekä vastuuta tuotteiden ja liiketoiminnan ympäristövaikutuksista. Sosiaalinen vastuu puolestaan on hyvinvointia, ihmisoikeuksien toteutumista, osaamisen kehittämistä, tuotevastuullisuutta sekä hyviä toimintatapoja osana yhteiskuntaa. (Magee, 2013; Niskala et al., 2019.)

Yritysvastuuraportointi on itsenäinen, tai vuosikertomukseen integroitu raportti, jonka tarkoituksena on tuottaa tietoa yritys vastuun osa-alueista yrityksen sisäisille ja ulkoisille sidosryhmilleen (Godha & Jain, 2015). Yritysvastuuraportointi on suurimmalle osalle organisaatioista vapaaehtoista, kuitenkin Suomessa vuoden 2016 lopulla otettiin käyttöön EU-direktiivi, joka velvoittaa suuret ja yleisen edun kannalta merkittävät yritykset raportoimaan myös ei-taloudellisista tiedoista (Finlex, 2016). Yritysvastuuraportointia on perusteltu sen hyötyjen kautta, raportin laatimisen syitä voivat olla muun muassa positiivisten maine- ja brändivaikutusten tavoittelu, asiakastyytyväisyyden lisääminen, riskien hallinta, sidosryhmien luottamuksen vahvistaminen ja pääoman tarjoamiseen liittyvät syyt sekä tulevaisuuden toimintaedellytysten turvaaminen. Yritysvastuu voi korreloida myös taloudellisen tuloksen kanssa, sillä vastuullinen yritys saattaa olla asiakkaiden näkökulmasta kiinnostavampi, mikä voi vaikuttaa myyntiin ja asiakasuskollisuuteen positiivisesti. Toisaalta maineen paraneminen ei ole enää yhtä merkittävässä roolissa, sillä suurin osa yrityksistä raportoi vastuullisuudestaan jollain tapaa. (Camilleri, 2015; FIBS, 2019; Juutinen, 2016.)

Näkökulmat vastuullisuuteen ovat moninaiset, ja näiden yhdenmukaistamiseksi on kehitetty erilaisia viitekehityksiä, joista tunnetuin ja käytetyin maailmanlaajuisesti on GRI, Global Reporting Initiative -standardi. GRI on vuonna 1997 perustettu projekti, jonka tarkoituksena on viitekehityksensä avulla lisätä

yritysten ja niiden sidosryhmien vuoropuhelua, julkaisemalla tietoja taloudellisesta, sosiaalisesta ja ympäristöllisestä suorituskyvystä. GRI:n tavoitteena on yhtenäistää raportointikäytäntöjä ja tehdä raporteista vertailukelpoisempia ja paremmin hyödynnettäviä. (Diouf & Boiral, 2017; Fernandez-Feijoo, 2014; GRI, 2017; Vigneau et al., 2015.) GRI:n määrittelemät 6 arviointikriteeriä yritysvastuuraportin laadun arvioimiseksi ovat tasapuolisuus, vertailukelpoisuus, tarkkuus, ajantasaisuus, selkeys ja luotettavuus (Diouf & Boiral, 2017; GRI, 2017).

Vaikka GRI-standardin tavoitteena on yhdenmukaistaa raportointia, sama viitekehys sopii kaikille organisaatioille toimialasta ja koosta riippumatta ja vertailukelpoisuus on määritelty jopa laatua määrittäväksi keskeiseksi tekijäksi, vaihtelevat yritysvastuun käytännöt ja sisältö eri organisaatioissa merkittävästi. Vaikka kaikki tutkimukseen valitut yritysvastuuraportit olivat GRI G4-standardin mukaan laadittuja, korostuvat näissä eri näkökohdat. Raportit ovat myös sisällöltään ja pituudeltaan hyvin vaihtelevia. Siten voidaan todeta, että samasta viitekehuksesta muodostuu hyvin heterogeenisiä raportteja, joita on sellaisenaan myös hankala vertailla keskenään. Diouf & Boiral (2017) pohtivatkin, pitäisikö tulevaisuudessa olla tiukemmat standardit tietojen esittämiselle, mikä mahdollistaisi paremman vertailukelpoisuuden, luotettavuuden arvioinnin ja myös ulkoista varmennusta olisi helpompaa toteuttaa.

Yritysvastuun tulevaisuuden trendit liittynevät integroidun raportoinnin kasvuun, eli ajatukseen, että vastuullisuusasiat integroidaan yrityksen strategiaan ja liiketoimintamalliin ja keskitytään arvonluonnin kannalta olennaisiin teemoihin (Niskala & Pajunen, 2015; Park & Brorson, 2005). Myös vastuullisuuteen liittyvien resurssien uskotaan lisääntyvän ja sosiaalisen vastuun osa-alueiden, kuten yhdenvertaisuuden, monimuotoisuuden ja tasa-arvoisen kohtelun kasvattavan osuuttaan raportoinnissa ja vastuullisuuskäytännöissä (FIBS, 2019). Digitalisaatio mahdollistaisi pääsyn yritysvastuutietoon myös useammin, kuin keran vuodessa ja erityisesti tietosuojaan liittyvät asiat integroitaneen osaksi vastuullisuutta selkeämmin (GRI, 2015; FIBS, 2019). Vastuullisuuskysymykset tunnistetaan tänä päivänä jo yhdeksi liiketoiminnan keskeisistä riskeistä (KPMG, 2018), eikä yritysvastuuta lähestytä enää vain positiivisen lisäarvon kautta, vaan vähitellen kaikkia organisaatioita koskevana oletuksena.

7.2 Toimialan vaikutus raportointiin

Aiempien tutkimusten mukaan yritykset raportoivat eri toimialoilla pääsääntöisesti vastaamalla yleisesti toimialaa koskeviin odotuksiin, esimerkiksi öljy- ja kaasuteollisuudessa raportoinnissa huomioidaan huoli ympäristöllisestä vastuullisuudesta ja puolestaan asiakaspalvelu- ja kuluttajakeskeisillä aloilla keskittyy asiakastyytyväisyyteen ja asiakkaiden odotusten huomioimiseen (Sweeney & Coughlan, 2008). Esimerkiksi raaka-aineteollisuudessa yritysvastuun keskiössä on näyttäisi olevan ekologinen vastuu, finanssialalla taloudellinen sekä asiakasvastuu. Yritysvastuuraportointi on kehittynyt viime vuosina erityisesti asiakaspalvelu- ja kuluttajakeskeisillä aloilla, sillä kilpailun lisääntyessä asiakkaiden houkuttelemisen ja positiivinen maine ovat merkittävässä asemassa. IT-

alalla tietoja paljastetaan yleisesti ottaen vain vähän. (Dissanayake, 2019; Fernandez-Feijoo, 2014.)

Kuten mainittu aiemmin, yhtenäisestä viitekehyksestä huolimatta raportointi eri toimialoilla ja organisaatioissa on toisistaan poikkeavaa. Tutkimustulosten mukaan, kaikilla toimialoilla raportoitiin selvästi eniten henkilöstöön ja työolosuhteisiin liittyvistä teemoista. Muiden kolmen kategorian, tuotevastuun, yhteiskunnan sekä ihmisoikeuksien raportointimäärät vaihtelivat toimialojen välillä, joskin ihmisoikeuksista raportoitiin kaikilla muilla, paitsi logistiikka-alalla ulottuvuuksista vähiten. Henkilöstö- ja työolosuhteet ovat luonnollisesti tärkeässä osassa kaikilla toimialoilla ja teemat ovat myös helppoja raportoitavia. Ulottuvuus sisältää työolosuhteet, henkilöstön ja johdon väliset suhteet, työterveyden ja -turvallisuuden, koulutukset sekä yhdenvertaiset mahdollisuudet ja monimuotoisuuden.

Ihmisoikeus-ulottuvuudessa tutkittavilla yrityksillä korostuivat turvallisuuskäytännöt sekä syrjimättömyys. Ihmisoikeuksista kattavammin raportoitiin sähkö- ja energia-alalla, logistiikka-alalla ja media- ja teleoperaattorialalla. Yhdistymisen vapaudesta ja työehtosopimuksista, lapsityövoimasta ja pakkotyövoimasta, alkuperäiskansojen oikeuksista sekä ihmisoikeusarvioinneista raportoitiin vain vähän. Tätä voidaan selittää sillä, että tutkimuksessa mukana oli vain suomalaisia yrityksiä, eikä Suomessa ihmisoikeudelliset haasteet, kuten lapsityövoima ole relevantteja. Nämä aiheet liittyivät ensisijaisesti toimitusketjun vastuullisuusarviointeihin. Toisaalta GRI:n näkemyksen mukaan ihmisoikeudet tulisi käsittää hieman laajemmin, sillä kategoriaan sisältyvät esimerkiksi palveluiden saavutettavuus, tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, valvonta ja tarkastukset liittyen turvallisuuteen sekä riskiarvioinnit (GRI, 2017). Tuloksista voidaan pitää yllättävänä erityisesti sitä, ettei työehtosopimuksista tai järjestäytymisen vapaudesta raportoida juurikaan, vaikka nämä ovat keskeinen osa suomalaista työolain-säädäntöä ja työelämää.

Sähkö- ja energia-ala muodostaa toimialojen vertailussa kaikissa neljässä kategoriassa suurimman ulottuvuuden, mitä voidaan perustella osin sillä, että kyseiset raportit olivat huomattavan pitkiä. Aiempien tutkimusten mukaan kuitenkin ne yritykset, joilla on negatiivisia sosiaalisia tai ympäristöllisiä vaikutuksia, raportoivat vastuullisuudestaan enemmän, toisaalta keskittyen siihen osa-alueeseen, johon pystytään vaikuttamaan positiivisesti (Dissanayake, 2019; Sweeney & Coughlan, 2008). Energia-alalla vastuullisuudessa korostuu raaka-aineiden alkuperään ja uusiutuvien ja uusiutumattomien energialähteiden suhde, eli mahdollisimman pieni ympäristökuormitus (Niskala et al., 2019). Siten voitaisiin ajatella, että sosiaalisen vastuun ulottuvuuksista raportoidaan toimialalla myös siksi kattavasti, sillä ekologiseen vastuuseen saatetaan yhdistää negatiivisuutta.

Tuotevastuu-ulottuvuus korostuu odotusten mukaisesti kuluttajakeskeisillä aloilla, jossa on konkreettinen tuote, kuten elintarvike, vaate- tai kestokulutushyödyke. Tulokset ovat samansuuntaisia myös aiempien tutkimusten (esim. Niskala et al., 2019 ja Sweeney & Coughlan, 2008) kanssa. Myös media- ja teleoperaattori- sekä kiinteistöalalla tuotevastuu-ulottuvuus on suurehko, mutta näissä painottuvat erityisesti jälkimmäisessä asiakasvastuullisuus ja ensimmäisessä markkinointiviestinnällinen näkökulma. Yhteiskunta-ulottuvuus korostuu media- ja teleoperaattorialalla, sähkö- ja energia-alalla sekä hyödykealalla.

Yhteiskunnallinen vastuu liittyy paikallisyhteisöihin, toimittajien sosiaaliseen arviointiin sekä julkiseen päätöksentekoon. Näistä kolmesta osa-alueesta selvästi eniten raportoitiin paikallisyhteisö-kategoriasta, eli esimerkiksi tutkimuksesta ja kehityksestä, hyväntekeväisyydestä ja yhteiskuntaan tai valtioon liittyvistä teki-
jöistä.

7.3 Raportoinnin vastaavuus sidosryhmien odotuksiin

Organisaatioiden tulisi raportoida yritysvastuusta sen mukaan, mitä heidän tärkeimmät sidosryhmänsä odottavat raportoitavan (Sweeney & Coughlan, 2008) ja mikä on olennaista liiketoiminnan, riskien ja mahdollisuuksien kannalta. Sidosryhmät ovat yhteisöjä tai yksilöitä, joihin organisaation toiminta vaikuttaa, tai joiden toimet vaikuttavat organisaation toimintaan, strategiaan tai mahdollisuuksiin saavuttaa tavoitteet. Luokittelun mukaan ensisijaisia sidosryhmiä ovat ne, joilla on yrityksiin sopimussuhde ja toissijaisia ne, jotka vaikuttavat toimintaan mutta ilman nimenomaista sopimusta. Yrityksen tärkeimmiksi sidosryhmiksi lasketaan useimmiten henkilöstö, asiakkaat, osakkeenomistajat ja rahoittajat, toimittajat sekä yhteiskunta. (GRI, 2018; Niskala et al., 2019) CSR:llä on useita määritelmiä, mutta uudemman näkemyksen mukaan yritysvastuu kiteytyy juuri vastuuseen toiminnasta eri sidosryhmille (Sweeney & Coughlan, 2008).

Vastaavuutta sidosryhmien odotuksiin tutkittiin vertaamalla sisällönanalyysin tuloksia GRI:n sidosryhmien odotuksia koskevaan liitteeseen. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että odotukset täyttyivät pääosin melko hyvin. Sidosryhmien odotukset liittyvät pitkälti toimialan riskeihin ja haasteisiin. Esimerkiksi finanssialaa ei pidetä korkeana ympäristöriskien alalla, joten toimialalla korostuvat taloudellinen vastuu sekä sosiaalinen vastuu, erityisesti työllisyyskäytännöt, osaava työvoima ja osaamisen kehittäminen sekä asiakasvastuullisuus.

Finanssialalla raportointia voisi laajentaa ja laatua sekä hyödynnettävyyttä kehittää raportoimalla lakoista ja työsuluista, poliittisista suhteista, työturvallisuudesta sekä työvoiman vaihtuvuudesta kattavammin. Elintarvikealalla raportoinnin puutteet liittyvät myös lakkoihin ja kiistoihin, mutta lisäksi riskeihin ja riskienhallintaan sekä ihmisoikeuksien toteutumiseen. Media- ja teleoperaattorilla raportoivat tiedot vastaavat melko hyvin sidosryhmien odotuksia, mutta vielä paremmin ne voitaisiin saavuttaa laajentamalla kuvausta työterveydestä ja -turvallisuudesta, riskienhallinnasta lakoista ja työvoiman vaihtuvuudesta. Hyödykkeitä valmistavalla toimialalla sidosryhmät odottaisivat lisätietoja työterveydestä ja -turvallisuudesta, rekrytoinnista ja syrjimättömyydestä, sekä työehtosopimuksista. Sähkö- ja energia-alalla vastuullisuusraportit olivat laajoja ja kattavia, mutta sisältöä voisi kehittää lisäämällä saatavuuteen, riskeihin sekä riskienhallintaan liittyvää tietoa. Kiinteistöalalla raporttien sisältö vastaa sidosryhmien odotuksia vain kohtalaisesti, - lisää informaatiota kaivattaisiin poliittisista toimista, hankinnasta, asiakastyytyväisyydestä ja määräystenmukaisuudesta. Viimeisimpänä logistiikka-alalla kehityskohteiksi nousevat turvallisuus ja työolosuhteet, vaikkakin vastuullisuudessa korostuu erityisesti ekologinen vastuu.

Yhteenvedona voitaisiin todeta, että kaikilla aloilla kehityskohteet liittyvät kenties hieman negatiivissävytteisiin teemoihin, kuten työvoiman vaihtuvuuteen, lakkoihin tai riskeihin. Aiempien tutkimusten mukaan yritykset raportoivat vastuullisuudestaan liian positiivisesti, pyrkien positiivisiin brändi- ja mainevaiikutuksiin. GRI:n yhtenä laadun arvioimisen kriteerinä on vertailukelpoisuus, mikä tarkoittaa kaikkien kolmen osa-alueen (taloudellinen, ympäristöllinen, sosiaalinen) tasapainoa, sekä sitä, että raportissa käsitellään sekä positiivisia, että negatiivisia vaikutuksia, riskejä sekä mahdollisuuksia (Diouf & Boiral, 2017; GRI, 2017). Myös esimerkiksi Mäkelä (2012) ja Leszczynska (2012) ovat todenneet objektiivisuuden ongelman raportoinnissa, sillä negatiivisista vaikutuksista ei mielellään raportoida, vaikka juuri se saattaisi lisätä luottamusta raportin hyödynnettävyyttä.

Sidosryhmät käyttävät yritys vastuutietoa eniten yrityksen arvioinnissa, investointi- ja hankintapäätöksissä sekä sijoituskohteiden valinnassa (Leszczynska, 2012; Onkila et al., 2013). Yritysvastuutietoa voidaan hyödyntää esimerkiksi vastuullisen sijoittamisen päätöksenteon apuna. Vastuullinen sijoittaminen tarkoittaa sijoittamista, jossa ESG-asiat integroidaan osaksi sijoituspäätöstä (Berry & Junkus, 2013; Majoch et al., 2017; PRI, 2020). Kuluttajien näkökulmasta vastuullisuustoimilla voi olla vaikutusta ostopäätöksissä ja yritykseen sitoutumisessa, henkilöstön näkökulmasta puolestaan esimerkiksi työpaikan valinnassa ja työyhteisöön sitoutumisessa (O'Dwyer et al., 2005). Helpoin tapa tavoittaa tärkeimpien sidosryhmien odotukset on osallistaa heidät itse raportointiprosessiin ja pyytää raportista palautetta (Cooper & Owen, 2007; Kaur & Lodhia, 2018; Kurittu, 2018).

7.4 Tutkimuksen luotettavuus ja rajoitukset

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa voidaan arvioida luotettavuutta parantavia sekä heikentäviä tekijöitä, vaikka luotettavuus ja eettisyys ovat hankalasti määriteltäviä ominaisuuksia. Luotettavuutta parantavat tutkielman toteuttamisen vaiheiden tarkka kuvaus, liitetiedot ja tuore, suurimmaksi osaksi alle 10 vuotta vanha, myös kansainvälinen tutkimuskirjallisuus. Myös yritys vastuuraporttien valintakriteerit olivat yhtäläiset; kaikki raportit olivat suomenkielisiä, GRI G4 core-laajuuden mukaisia ja käsittivät ajallisesti raportointivuoden 2018. Siten raportteja voidaan pitää keskenään hyvin vertailtavina.

Luotettavuuden haasteiksi nousevat tässä esiin laadullisen tutkielman subjektiivisuus sekä sisällönanalyysiin liittyvät haasteet. Yleisesti on todettu laadullisen tutkimuksen objektiivisen tiedon mahdottomuus, sillä menetelmiin liittyvä tutkijan oma käsitys tutkittavasta ilmiöstä, tutkimusmenetelmistä, analysoinnista ja johtopäätöksistä. Esimerkiksi validiteetin ja reliabiliteetin käsitteitä on laadullisen tutkimuksen näkökulmasta kritisoitu, sillä ne eivät vastaa laadullisen tutkimuksen tarpeita. (Tuomi & Sarajärvi, 2018.) Tässä tutkielmassa sosiaalisen vastuun tietojen määrittely raporteista pohjautui omaan arviointiin siitä, mitkä tiedot kuuluvat sosiaalisen ulottuvuuden piiriin ja tietoiseen rajaukseen, että esimerkiksi toimitusjohtajien katsaus, yrityksen arvot ja muut lisätiedot jätettiin

analyysin ulkopuolelle. Haasteita lisäsi yritysraporttien vaihtelevat pituudet, joka tekee näiden välisestä vertailusta haastavampaa. Myöskään yrityksen kokoa ei huomioitu, vaikka koolla saattaa olla esimerkiksi resurssien myötä vaikutusta raportoitavan sisällön laajuuteen.

7.5 Jatkotutkimus

Jatkotutkimusaiheita yritys vastuusta ja yritysraportoinnista olisi runsaasti. Olisi mielenkiintoista tutkia esimerkiksi, kuinka yrityksen koko, omistusrakenne tai toiminnan kansainvälisyys vaikuttaa raportoitavaan sisältöön. Yrityksen suuri koko, tai toiminnan luonne saattaa velvoittaa yrityksen raportimaan tietyistä ei-taloudellisista tiedoista EU-direktiiviin perustuen. Olisi mielenkiintoista tutkia, ovatko yritykset, jotka raportoivat kattavasti esimerkiksi korruption tai lahjonnan torjumisesta, tämän direktiivin alaisuudessa, vai raportoivatko ne näistä tiedoista vapaaehtoisesti.

Kansainvälisyyden vaikutusta olisi myös mielenkiintoista tutkia, sillä useat sosiaalisen vastuun osa-alueet, kuten ihmisoikeudet tai alkuperäiskansojen oikeudet eivät ole lähtökohtaisesti haasteellisia toteuttaa Suomessa. Tutkimusta voisi laajentaa myös muihin yritys vastuun osa-alueisiin, ja verrata minkä verran sosiaalisesta vastuusta raportoidaan käytännössä näihin verrattuna, sillä aiempaan tutkimuskirjallisuuteen viitaten on havaittu, että sosiaalinen ulottuvuus jäisi kahden muun ulottuvuuden varjoon. Tutkimukseen voisi sisältää myös raportin ulkopuoliset lähteet, jotka kattavat vastuullisuuteen liittyvää informaatiota. Esimerkiksi yritysten verkkosivuilla on pääsääntöisesti kuvattu vastuullisuuden toteutumista ja tavoitteita. Näitä tavoitteita ja yrityksen arvoja voisi myös verrata raportin (eli käytännössä toteutuneen toiminnan tuloksiin) sisältöön.

Lisäksi GRI on julkaissut toimialakohtaisia raportointiliitteitä, joiden tarkoituksena on täydentää raportointia kullekin toimialalle relevanteilla tunnusluvuilla. Näitä toimialoja ovat esimerkiksi lentokentät, rakennus- ja kiinteistöala, sähköyhtiöt, rahoitusala, elintarviketeollisuus, media sekä öljy- ja kaasuteollisuus. (GRI, 2014; Kurittu, 2018.) Myös tässä tutkimuksessa oli mukana yrityksiä kyseisiltä toimialoilta, mutta tutkimuksessa ei selvitetty sitä, vaikuttaako toimialakohtainen liite (mikäli sitä on hyödynnetty) kattavampaan raportointiin.

Tämä tutkimus keskittyi tietoisesti yritys vastuun raportointiin, mutta toinen kiinnostava suuri linjaus olisi yritys vastuutiedon hyödyntäminen ja vastuullisuustoimet käytännössä. On tunnistettu, että raportointi saattaa olla tuotettu osin ”markkinointimielessä” ja olla liioitellun positiivista, joten raportoinnin ja käytännön toimien välisen yhteyden tutkimukselle olisi varmasti käyttöä.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. (2012). Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino. Osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/jyu/978-951-768-503-0>
- Anttiroiko, A. V. (2004). Yhteiskuntavastuu ja sen määrittelyprosessi. Teoksessa Järvinen, R. (Ed.). (2004). Yhteiskuntavastuu : Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen. Tampere: Tampere University Press. Osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/jyu/951-44-5926-1>
- Belkhir, L., Bernard, S., & Abdelgadir, S. (2017). Does GRI reporting impact environmental sustainability? A cross-industry analysis of CO² emissions performance between GRI-reporting and non-reporting companies. *Management of Environmental Quality*, 28(2), 138-155. Osoitteesta <https://search-proquest-com.ezproxy.jyu.fi/docview/1888910590?accountid=11774>
- Berry, T., & Junkus, J. (2013). Socially responsible investing: An investor perspective. *Journal of Business Ethics*, 112(4), 707-720. doi:10.1007/s10551-012-1567-0
- Boerner, H. (2013). New GRI's G4 sustainability reporting guidelines. *Corporate Finance Review*, 18(2), 25-29. Osoitteesta <https://jyu.finna.fi/PrimoRecord/pci.proquest1462037550>
- Brown, J., & Dillard, J. (2014). Integrated reporting: On the need for broadening out and opening up. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 27(7) doi:10.1108/AAAJ-04-2013-1313
- Camilleri, M. A. (2015). Valuing stakeholder engagement and sustainability reporting. *Corporate Reputation Review*, 18(3), 210-222. doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.jyu.fi/10.1057/crr.2015.9>
- Canning, M., O'Dwyer, B., & Georgakopoulos, G. (2018). Sustainability assurance. *Accountancy Ireland*, 50(5), 50-51. Osoitteesta <https://search-proquest-com.ezproxy.jyu.fi/docview/2123044442?accountid=11774>
- Cho, C. H., Michelon, G., Patten, D. M., & Roberts, R. W. (2014). CSR report assurance in the USA: An empirical investigation of determinants and effects. *Sustainability Accounting, Management and Policy Journal*, 5(2), 130-148. doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.jyu.fi/10.1108/SAMPJ-01-2014-0003>
- Cooper, S. M., & Owen, D. L. (2007). Corporate social reporting and stakeholder accountability: The missing link. *Accounting, Organizations and Society*, 32(7), 649-667. doi:10.1016/j.aos.2007.02.001

- de Villiers, C., Rinaldi, L., & Unerman, J. (2014). Integrated reporting: Insights, gaps and an agenda for future research. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 27(7), 1042-1067. doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.jyu.fi/10.1108/AAAJ-06-2014-1736>
- Deegan, C. M. (2019). Legitimacy theory. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 32(8), 2307-2329. doi:10.1108/AAAJ-08-2018-3638
- Diouf, D., & Boiral, O. (2017). The quality of sustainability reports and impression management. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 30(3), 643-667. doi:10.1108/AAAJ-04-2015-2044
- Dissanayake, D. (2019). Factors influencing sustainability reporting by sri lankan companies. *Pacific Accounting Review*, 31(1), 84-109. doi:10.1108/PAR-10-2017-0085
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino. Osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/jyu/978-951-768-504-7>
- Fernandez-Feijoo, B. (2014). Effect of stakeholders' pressure on transparency of sustainability reports within the GRI framework. *Journal of Business Ethics*, 122(1), 53-63. doi:10.1007/s10551-013-1748-5
- FIBS. (2019). Yritysvastuu 2019 tutkimusraportti: Yritysvastuun strategia, johtaminen ja käytännöt suomalaisyrityksissä. Finnish Business & Society.
- Finlex HE 208/2016. (2016). Haettu 26.11.2019 sivustolta <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2016/20160208>
- Fulya, M. Y. (2015). The content analysis of sustainability reports on the context of corporate sustainability: Top 100 Industrial enterprises in Turkey. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 356-376. doi:10.20491/isader.2015315725
- Godha, A., & Jain, P. (2015). Sustainability reporting trend in indian companies as per GRI framework: A comparative study. *South Asian Journal of Business and Management Cases*, 4(1), 62-73. doi:10.1177/2277977915574040
- GRI. (2013a). Frequently asked questions on corporate sustainability reporting – Tackling the big questions around the global corporate sustainability reporting agenda. GRI Resource Library: Global Reporting Initiative. Osoitteesta <https://www.globalreporting.org/resource/library/GoF47Para47-FAQs.pdf>
- GRI. (2013b). Sustainability topics for sectors: What do stakeholders want to know? Resource Library: Global Reporting Initiative. Osoitteesta

<https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/sustainability-topics.pdf>

- GRI. (2014). GRI G4 Sector disclosures. Osoitteesta <https://www.globalreporting.org/information/sector-guidance/Pages/default.aspx>
- GRI. (2015). Sustainability and reporting trends in 2025 – preparing for the future. GRI's Reporting 2025 Project. Osoitteesta <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Sustainability-and-Reporting-Trends-in-2025-1.pdf>
- GRI. (2017). About GRI. Osoitteesta <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/Pages/default.aspx>
- GRI. (2018). GRI Standards. Osoitteesta <https://www.globalreporting.org/standards/gri-standards-download-center/?g=303aabd2-9717-4f9b-87cb-3989cb656796>
- GRI. (2020). Sustainability disclosure database. Osoitteesta <https://database.globalreporting.org/search/>
- Hahn, R., & Lülfs, R. (2014). Legitimizing negative aspects in GRI-oriented sustainability reporting: A qualitative analysis of corporate disclosure strategies. *Journal of Business Ethics*, 123(3), 401-420. doi:10.1007/s10551-013-1801-4
- Herremans, I. M., Nazari, J. A., & Mahmoudian, F. (2016). Stakeholder relationships, engagement, and sustainability reporting. *Journal of Business Ethics*, 138(3), 417-435. doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.jyu.fi/10.1007/s10551-015-2634-0>
- Hutchins, M. J., Richter, J. S., Henry, M. L., & Sutherland, J. W. (2019). Development of indicators for the social dimension of sustainability in a U.S. business context. *Journal of Cleaner Production*, 212, 687-697. doi:10.1016/j.jclepro.2018.11.199
- Järvinen, R. (Ed.). (2004). *Yhteiskuntavastuu : Näkökulmia yritysten ja julkisyhteisöjen yhteiskunnalliseen vastuuseen*. Tampere: Tampere University Press. Osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/jyu/951-44-5926-1>
- Juutinen, S. (2016). *Strategisen yritys vastuun käsikirja*. Osoitteesta <https://verkkoikirjahylly.almatalent.fi/teos/16ta427589>
- Kaur, A., & Lodhia, S. (2018). Stakeholder engagement in sustainability accounting and reporting. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 31(1), 338-368. doi:10.1108/AAAJ-12-2014-1901

- KPMG. (2017). "The road ahead" the KPMG survey of corporate responsibility reporting 2017. KPMG. Osoitteesta <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/be/pdf/2017/kpmg-survey-of-corporate-responsibility-reporting-2017.pdf>
- KPMG. (2018). Yritysten arvonluonti yhteiskunnalle ja vastuullisuuskysymysten nostaminen riskiskenaarioihin trendeinä pohjoismaissa. KPMG. Osoitteesta <https://home.kpmg/fi/fi/home/media/lehdistotiedotteet/2018/07/yritysten-arvonluonti-yhteiskunnalle-ja-vastuullisuuskysymysten.html>
- Kumar, V., Gunasekaran, A., Singh, K., Papadopoulos, T., & Dubey, R. (2015). Cross sector comparison of sustainability reports of indian companies: A stakeholder perspective. *Sustainable Production and Consumption*, 4(C), 62-71. doi:10.1016/j.spc.2015.08.005
- Kurittu, K. (2018). Yritysvastuuraportointi : Kiinnostavan viestinnän käsikirja. Helsinki: Alma. Osoitteesta <https://verkkokirjahylly.almalenta.fi/teos/CACBFXDTEB>
- Laine, M. (2005). Meanings of the term 'sustainable development' in finnish corporate disclosures. doi:<https://doi.org.ezproxy.jyu.fi/10.1016/j.acch.2005.04.001>
- Laine, M. (2009). A way of seeing corporate sustainability reporting. Tampere University Press.
- Leszczynska, A. (2012). Towards shareholders' value: An analysis of sustainability reports. *Industrial Management & Data Systems*, 112(6), 911-928. doi:10.1108/02635571211238518
- Lopez Estrada, R. E. (2016). Crisis of the urban development process and the ecological, economic and social sustainability. *Contexto: Revista De La Facultad De Arquitectura Universidad Autónoma De Nuevo León*, 10(12), 39-47. Osoitteesta https://jyu.finna.fi/PrimoRecord/pci.doaj_soai_doaj_org_article_254129124d4448e9914034d12d5d42a6
- Luft, J. (2009). Nonfinancial information and accounting: A reconsideration of benefits and challenges. *Accounting Horizons*, 23(3), 307-326. doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.jyu.fi/10.2308/acch.2009.23.3.307>
- Magee, L. (2013). Reframing social sustainability reporting: Towards an engaged approach. *Environment, Development and Sustainability*, 15(1), 225-243. doi:10.1007/s10668-012-9384-2
- Majoch, A. A. A., Hoepner, A. G. F., & Hebb, T. (2017). Sources of stakeholder salience in the responsible investment movement: Why do investors sign the

principles for responsible investment?. *Journal of Business Ethics*, 140(4), 723. doi:10.1007/s10551-016-3057-2

Mäkelä, H. (2012). *Interpretations of corporate talk about social responsibility*. Tampere: Tampere University Press. Osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9000-2>

Mäkelä, H., & Näsi, S. (2010). Social responsibilities of MNCs in downsizing operations. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 23(2), 149-174. doi:10.1108/09513571011023174

Moser, D. V., & Martin, P. R. (2012). A broader perspective on corporate social responsibility research in accounting. *The Accounting Review*, 87(3), 797-806. Osoitteesta <https://search-proquest-com.ezproxy.jyu.fi/docview/1017533702?accountid=11774>

Niskala, M., & Pajunen, T. (2015). *Kohti integroitua raportointia*. Helsinki: ST-Akatemia. Osoitteesta <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.1494457>

Niskala, M., Tarna-Mani, K., Puroila, J., Pajunen, T., & Suomen Tilintarkastajat. (2019). *Yritysvastuu : Raportointi- ja laskentaperiaatteet (3. uudistettu painos ed.)*. Helsinki: ST-Akatemia. Osoitteesta <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.2008387>

O'Dwyer, B., Unerman, J., & Hession, E. (2005). *User needs in sustainability reporting: Perspectives of stakeholders in Ireland* Routledge. doi:10.1080/09638180500104766

Onkila, T., Koskela, M., Joensuu, K., Siltaoja, M., Aarras, N., Pesonen, H., . . . (Eds.). (2013). *Yritys tuottaa - sidosryhmät käyttävät? : WINCSR-hankkeen tuloksia yritysvastuutiedon tuottamisesta ja käyttämisestä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. Osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-5243-3>

Park, J., & Brorson, T. (2005). Experiences of and views on third-party assurance of corporate environmental and sustainability reports doi:<https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1016/j.jclepro.2004.12.006>

Perego, P., Kennedy, S., & Whiteman, G. (2016). A lot of icing but little cake? taking integrated reporting forward. doi:<https://doi-org.ezproxy.jyu.fi/10.1016/j.jclepro.2016.01.106>

Pfeffer, J. (2010). Building sustainable organizations: The human factor. *The Academy of Management Perspectives*, 24(1), 34. doi:10.5465/AMP.2010.50304415

- Porter, M. E., & Kramer, M. R. (2006). Strategy and society: The link between competitive advantage and corporate social responsibility. (HBR spotlight: Making a real difference). *Harvard Business Review*, 84(12), 78. Osoitteesta https://jyu.finna.fi/PrimoRecord/pci.gale_ofa155041637
- PRI. (2002). What is responsible investment? Osoitteesta <https://www.un-pri.org/pri/an-introduction-to-responsible-investment/what-is-responsible-investment>
- Sierra-García, L., Zorio-Grima, A., & García-Benau, M. A. (2015). Stakeholder engagement, corporate social responsibility and integrated reporting: An exploratory study. *Corporate Social - Responsibility and Environmental Management*, 22(5), 286. Osoitteesta <https://search-proquest-com.ezproxy.jyu.fi/docview/1718383219?accountid=11774>
- Sievänen, R., Sumelius, J., Islam, K., & Sell, M. (2013). From struggle in responsible investment to potential to improve global environmental governance through UN PRI. *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, 13(2), 197-217. doi:10.1007/s10784-012-9188-8
- Steiner, M., & Halonen, K. (2010). Tilintarkastusprosessi käytännössä. Osoitteesta <https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/10ta367827>
- Sweeney, L., & Coughlan, J. (2008). Do different industries report corporate social responsibility differently? An investigation through the lens of stakeholder theory. *Journal of Marketing Communications*, 14(2), 113-124. doi:10.1080/13527260701856657
- Tsoi, J. (2010). Stakeholders' perceptions and future scenarios to improve corporate social responsibility in Hongkong and mainland China. *Journal of Business Ethics*, 91(3), 391-404. doi:<http://dx.doi.org.ezproxy.jyu.fi/10.1007/s10551-009-0091-3>
- Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos ed.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Osoitteesta <https://www.ellibslibrary.com/jyu/9789520400118>
- Työ- ja elinkeinoministeriö. Vastuullisuusraportointi velvoittavaksi – mitä vaaditaan ja keneltä? (2017). Haettu 5.2.2020, osoitteesta <https://tem.fi/vastuullisuusraportointi>
- University of Wisconsin Sustainable Management: The Triple Bottom Line. Haettu 27.11.2019 osoitteesta <https://sustain.wisconsin.edu/sustainability/triple-bottom-line/>
- Vigneau, L., Humphreys, M., & Moon, J. (2015). How do firms comply with international sustainability standards? processes and consequences of

adopting the global reporting initiative. Journal of Business Ethics, 131(2), 469-486. doi:10.1007/s10551-014-2278-5

Yritysvastuuraportit & case-yritysten kuvaus

Alma Media. Kestävän kasvun kiihdyttäjä. Alma Median yritysvastuuraportti 2018. (2019). https://www.almamedia.fi/docs/default-source/investors/financial-reporting/fi/2018/alma_vastuullisuus2018_fi_final.pdf

Alma Media. Tietoja meistä: Alma Media lyhyesti. Haettu 12.1.2020, internetosoite <https://www.almamedia.fi/tietoa-meist%C3%A4/alma-lyhyesti>

Altia. Altia Yrityksenä. Haettu 12.1.2020, internetosoite, <https://altia-group.com/fi/altia-yrityksena>

Altia. Vuosikertomus 2018: Yritysvastuu, 49-92. (2019) https://altia-group.com/sites/default/files/media/document/Altia_Vuosikertomus_2018_FI_0.pdf

Atria. Atrian yritysvastuuraportti 18. (2019) https://www.atria.fi/contentassets/1740f051b2664d548f0916c1f8f2d796/atria_yritysvastuuraportti2018_fi_final.pdf.

Atria. Yritys: Atria on kansainvälinen, suomalainen ruokatalo. Haettu 12.1.2020, internetosoite <https://www.atria.fi/konserni/yritys/>

Avara. Avara yrityksenä. Haettu 13.1.2020, internetosoite <https://www.avara.fi/avara>

Avara. Yritysvastuuraportti 2018. (2019) <https://info.avara.fi/hubfs/Avara-Yritysvastuuraportti-2018.pdf>

Business Finland. Tietoa Business Finlandista: Tehtävämme on Suomen kokoinen. Haettu 11.1.2020, internetosoite <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/tietoa-meista/lyhyesti/>

Business Finland. Yhteiskuntavastuuraportti 2018. (2019) https://www.businessfinland.fi/498942/globalassets/finnish-customers/about-us/tulosohjaus/business_finland_yhteiskuntavastuuraportti_2018.pdf.

Cargotec. Tämä on Cargotec. Haettu 14.1.2020, internetosoite <https://www.cargotec.com/fi/cargotec/>

Cargotec. Vuosikatsaus 2018: Kestävä kehitys, 22-28. (2019) https://www.cargotec.com/493d51/globalassets/files/investors/reports/2018/cargotec_vuosikatsaus_2018.pdf

Citycon. Meistä. Haettu 13.1.2020, internetosoite <https://www.citycon.com/fi/meista>

Citycon. Vastuullisuusselvitys 2018. Luomme urbaaneja kohtaamispaikkoja vastuullisesti ja kestävästi. (2019) https://www.citycon.com/sites/default/files/citycon_sa_fi_1302hi.pdf

DNA. DNA Yrityksenä, Tietoa DNA:sta. Haettu 12.1.2020, internetosoite <https://corporate.dna.fi/yrityksena/dnalyhyesti>

DNA. Vastuullisuus. (2019). https://corporate.dna.fi/documents/94506/120817/DNA_vastuullisuusraportti_2018.pdf

EcoReal. Vastuullisuusraportti 2018. (2019) https://www.ecoreal.fi/wp-content/uploads/2019/02/EcoReal_GRI_2018.pdf

EcoReal. Yritys: EcoRealin tarina. Haettu 13.1.2020, internetosoite <https://www.ecoreal.fi/yritys/>

Elenia. Tietoa Eleniasta. Haettu 13.1.2020, internetosoite https://www.elenia.fi/yritys/elenia_info

Elenia. Älykäs sähköverkko uudistuu osaksi ilmastoratkaisujen ydintä. Elenia ja vastuullisuus 2018. (2019) <https://www.elenia.fi/sites/www.elenia.fi/files/ELENIA%20JA%20VASTUULLISUUS%202018.pdf>

Elisa. 2018, Vastuullisuus. (2019) https://corporate.elisa.fi/attachment/elisa-oyj/annual-report-2018/Elisa_vk18_responsibility_report.pdf

Elisa. Tietoa Elisasta. Haettu 12.1.2020, internetosoite, <https://corporate.elisa.fi/tietoa-elisasta/>

Fennovoima. Fennovoima: Me olemme osa ratkaisua. Haettu 13.1.2020, internetosoite <https://www.fennovoima.fi/fennovoima>

Fennovoima. Vastuullisuusraportti 2018. (2019) https://www.fennovoima.fi/sites/default/files/media/documents/Fennovoima_Vastuullisuusraportti_2018.pdf

Finavia. Tietoa Finaviasta. Haettu 14.1.2020, internetosoite <https://www.finavia.fi/fi/tietoa-finaviasta>

Finavia. Vastuullisuusraportti 2018. (2019) https://www.finavia.fi/sites/default/files/2019-03/Finavia_vastuullisuusraportti_2018.pdf

Fortum. Kestävä kehitys 2018. (2019) https://www.fortum.fi/sites/g/files/rkxjap156/files/investor-documents/fortum_kestava_kehitys_2018.pdf

Fortum. Tämä on Fortum. Haettu 13.1.2020, internetosoite <https://www.fortum.fi/tietoa-meista/yhtiomme/toimimme-puhtaamman-maailman-puolesta>

HKScan Oyj. HKScan vuosikertomus 2018: Vastuullisuus, 22–91. (2019) https://www.hkscan.com/globalassets/hkscan.com/annual-report---vuosikertomus-2018/pdf/hkscan_vuosikertomus.pdf

HKScan Oyj. Tietoa meistä, HKScan yrityksenä. Haettu 12.1.2020, internetosoite <https://www.hkscan.com/fi/tietoa-meista/>

HOAS. Hoas lyhyesti. Haettu 14.1.2020, internetosoite <https://www.hoas.fi/hoas/#hoas-lyhyesti-card>

HOAS. Vastuullisuusraportti. (2019) <https://www.hoas.fi/globalassets/tiedostot/vastuullisuusraportti.pdf>

Konecranes. Tietoa yhtiöstä. Haettu 14.1.2020, internetosoite <https://www.konecranes.com/fi/tietoa>

Konecranes. Vastuullisuusraportti 2018. (2019) <https://ar2018.konecranes.com/wp-content/uploads/2019/02/Konecranes-Vastuullisuusraportti-2018.pdf>

Lindström. Välittämisen hetkiä. Vastuuraportti – 2018. (2019) <https://lindstrom-group.com/wp-content/uploads/sites/4/2019/05/Vastuuraportti-2018.pdf>

Lindström. Yritys. Haettu 13.1.2020, internetosoite <https://lindstrom-group.com/fi/yritys/>

Marimekko. Me yrityksenä. Haettu 13.1.2020, internetosoite <https://company.marimekko.com/fi/me-yrityksena/>

Marimekko. Vastuullisuuskatsaus 2018. (2019). https://company.marimekko.com/wp-content/uploads/2019/05/mm_vastuullisuus_2018_FI_spreads.pdf

Martela. 2018 Vastuullisuusraportti. (2019) https://www.martela.fi/files/martela_vastuullisuusraportti_2018.pdf

Martela. Tietoa meistä. Haettu 12.1.2020, internetosoite <https://www.martela.fi/martela-yrityksena>

Op Ryhmä. OP Vuosi 2018: Vastuullisuus, 31–74. (2019) https://www.op-year2018.fi/pdf/OP_Vuosi2018_FI.pdf

OP Ryhmä. Tietoa ryhmästä. Haettu 11.1.2020, internetosoite <https://www.op.fi/op-ryhma/tietoa-ryhmasta>

Posti. Posti yrityksenä. Haettu 14.1.2020, internetosoite <https://www.posti.com/posti-yrityksena>

Posti. Postin vastuullisuusraportti 2018. (2019) https://www.posti.com/globalassets/corporate-governance/reports/2018/posti_2018_vastuullisuusraportti2018_fi.pdf

Raisio. Raisio-konserni. Haettu 12.1.2020, internetosoite https://www.raisio.com/fi_FI/raisio-konserni

Raisio. Raision vuosikatsaus/ Vuosi 2018: Yritysvastuu, 31–80. (2019). https://annualreview2018.raisio.com/fi_FI/vuosi-2018.

Sanoma. Tietoa meistä. Sanoman tehtävä ja tarkoitus. Haettu 4.2.2020, internetosoite <https://sanoma.com/fi/tietoa-meista/>

Sanoma. Vuosikatsaus 2018. (2019). https://sanoma.com/wp-content/uploads/2019/03/Sanoma_Vuosikatsaus_2018-1.pdf

Sponda. Sponda yrityksenä. Haettu 14.1.2020, internetosoite <https://www.sponda.fi/sponda-yrityksena>

Sponda. Vastuullisuuskatsaus 2018. (2019) https://www.sponda.fi/sites/default/files/sponda_vastuullisuuskatsaus_2018.pdf

Säästöpankkiryhmä. Säästöpankkiryhmä lyhyesti. Haettu 11.1.2020, internetosoite <https://www.saastopankki.fi/fi-fi/saastopankkiryhma>

Säästöpankkiryhmä. Säästöpankkiryhmän vastuullisuusraportti 2018. (2019) https://d34vku6feucdo0.cloudfront.net/-/media/sp-ryhma/taloudellinen-informaatio/taloudellinen-materiaali/spkl/sp_ryhma_vastuullisuusraportti_2018_fi.pdf

Tesi. Tesi yrityksenä. Haettu 11.1.2020, internetosoite <http://www.teollisuussijoitus.fi/yhtio/>

Tesi. Yritysvastuuraportti, osa Tesin vuosikertomusta 2018. (2019) https://tesi-reports.studio.crasman.fi/file/dl/i/NSvsKQ/IWeDYhCnYmovbtR_KkDAdw/Tesi_Yritysvastuuraportti_2018.pdf.

Vallila Interior. Vallila Group. Haettu 12.1.2020, internetosoite <https://www.vallilainterior.fi/pages/yhtio>

Vallila Interior. Vallila Vastuullisuusraportti 2019. (2019) http://view.24mags.com/sites/all/files/public_files/documents/vallila/d7005e07f62a3372d8bff7fe8415abec/document.pdf

